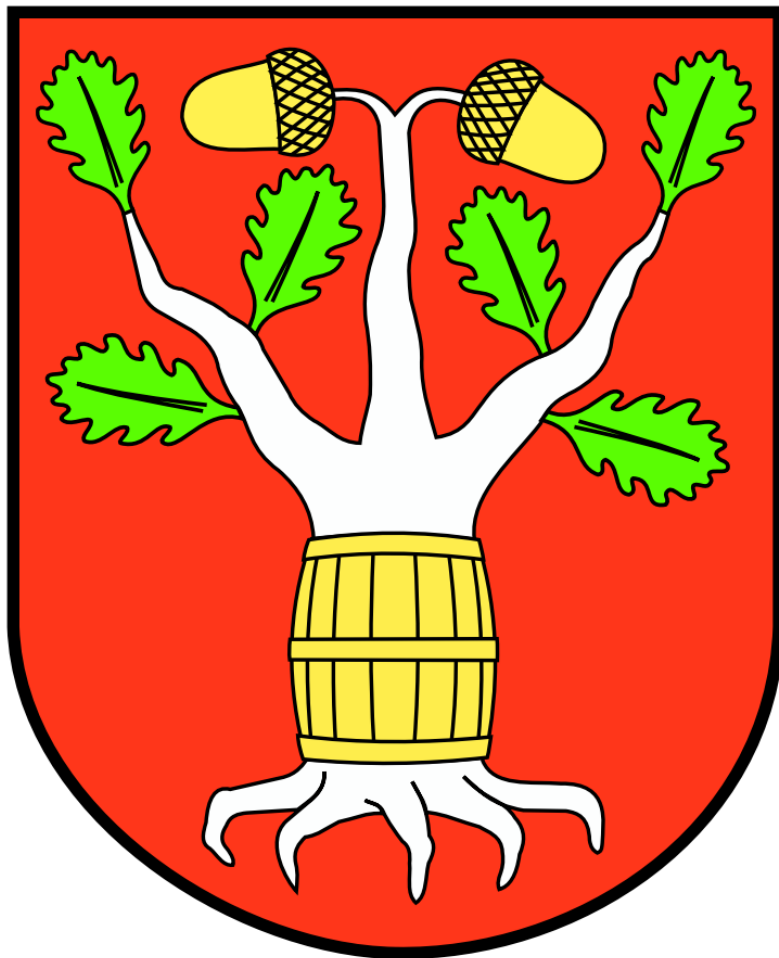

Wójt Gminy Dębowa Kłoda

**Studium Uwarunkowań i Kierunków
Zagospodarowania Przestrzennego
Gminy Dębowa Kłoda**

**Tom I
Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego
Gminy Dębowa Kłoda**

listopad 2018 r.

Spis treści

Spis treści	2
Spis rysunków.....	5
Spis tabel.....	5
Spis wykresów	7
Spis załączników	7
1. Wstęp	8
1.1. Podstawa prawna i cel opracowania	8
1.2. Materiały wyjściowe	12
2. Ogólna charakterystyka gminy	15
3. Uwarunkowania rozwoju społeczno - gospodarczego	20
3.1. Demografia	20
3.2. Rynek pracy i bezrobocie	23
3.3. Warunki życia ludności.....	25
3.3.1. Infrastruktura społeczna	25
3.3.2. Mieszkalnictwo	28
3.3.3. Bezpieczeństwo publiczne.....	31
3.4. Główne gałęzie gospodarki	33
3.4.1. Rolnictwo.....	33
3.4.2. Leśnictwo wraz z leśną przestrzenią produkcyjną.....	36
3.4.3. Usługi	42
3.4.4. Przemysł	46
3.5. Struktura władania gruntami.....	47
3.6. Podsumowanie	48
4. Środowisko przyrodnicze	50
4.1. Zasoby środowiska przyrodniczego	50
4.1.1. Budowa geologiczna	50
4.1.2. Ukształtowanie powierzchni terenu i geomorfologia.....	50
4.1.3. Warunki klimatyczne.....	52
4.1.4. Zasoby wodne	53
4.1.5. Surowce mineralne.....	56
4.1.6. Warunki glebowe	57
4.1.7. Świat flory i fauny	58
4.2. Jakość i zagrożenia środowiska przyrodniczego	60
4.2.1. Stan czystości wód	60
4.2.2. Jakość powietrza atmosferycznego	66
4.2.3. Klimat akustyczny.....	67
4.2.4. Promieniowanie elektromagnetyczne	69

4.2.5. Zagrożenie powodziowe i tereny osuwiskowe	70
4.2.6. Tereny i obszary górnicze.....	71
4.2.7. Udokumentowane złoża kopalin, zasobów wód podziemnych i kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla	71
4.3. Elementy środowiska przyrodniczego objęte ochroną	71
4.3.1. Obszary Natura 2000	71
4.3.2. Rezerваты przyrody	75
4.3.3. Pomniki przyrody	79
4.3.4. Użytki ekologiczne	80
4.3.5. Ochrona gatunkowa roślin zwierząt i grzybów	81
4.3.6. Pozostałe formy ochrony przyrody	81
4.4. Przyrodnicze powiązania zewnętrzne i wewnętrzne gminy	82
4.5. Podsumowanie	83
5. Środowisko kulturowe	85
5.1. Rys historyczny rozwoju przestrzennego gminy	85
5.1.1. Rozwój osadnictwa w gminie Dębowa Kłoda	85
5.1.2. Historia i rozwój przestrzenny miejscowości Dębowa Kłoda	89
5.2. Walory środowiska kulturowego	91
5.3. Elementy środowiska kulturowego objęte ochroną.....	93
5.3.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków	93
5.3.2. Obiekty wpisane do ewidencji dóbr kultury województwa lubelskiego	96
5.3.3. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków	98
5.3.5. Pomniki i miejsca pamięci narodowej	108
5.3.6. Projektowane parki kulturowe	110
5.4. Podsumowanie	111
6. Stan zagospodarowania terenów	113
6.1. Struktura osadnicza	113
6.2. Struktura przestrzenna i stan ładu przestrzennego	114
6.3. Podsumowanie	117
7. Uzbrojenie techniczne.....	119
7.1. Komunikacja	119
7.1.1. Sieć drogowa.....	119
7.1.2. Komunikacja kolejowa	123
7.1.3. Komunikacja publiczna	124
7.1.4. Szlaki turystyczne.....	125
7.1.5. Podsumowanie	126
7.2. Gospodarka wodno - ściekowa	126
7.2.1. Zaopatrzenie w wodę	126

7.2.2. Odprowadzanie ścieków sanitarnych	128
7.2.3. Odprowadzanie ścieków deszczowych	128
7.3. Gospodarka energetyczna	128
7.3.1. Zaopatrzenie w energię elektryczną	128
7.3.2. Zaopatrzenie w gaz	129
7.3.3. Zaopatrzenie w ciepło	129
7.4. Gospodarka odpadami	129
7.5. Obsługa telekomunikacyjna	131
7.6. Podsumowanie	131
8. Dotychczasowa polityka przestrzenna gminy	132
8.1. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w gminie Dębowa Kłoda - stan prawny	132
8.1.1. Dotychczas obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	132
8.1.2. Przyczyny zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda	133
8.1.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	134
8.1.4. Wydawane decyzje administracyjne - pozwolenia na budowę	135
8.2. Wnioski złożone do Studium	136
8.3. Podsumowanie	142
9. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy	143
9.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju	143
9.2. Dokumenty szczebla wojewódzkiego	144
9.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 roku)	144
9.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego	146
9.2.3. Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2016 - 2019 z perspektywą do roku 2023	148
9.2.4. Plan Gospodarki Odpadami Województwa Lubelskiego 2022	149
9.2.5. Audyt Turystyczny Województwa Lubelskiego	150
9.3. Dokumenty szczebla powiatowego	151
9.3.1. Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020	151
9.3.2. Aktualizacja Planu gospodarki odpadami dla powiatu parczewskiego	152
9.4. Dokumenty szczebla gminnego	153
9.4.1. Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020	153
9.4.2. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Dębowa Kłoda na lata 2017 - 2023	153
9.4.3. Plan Odnowy Miejscowości Białka (na lata 2012 - 2019)	154
9.4.4. Plan Odnowy Miejscowości Chmielów (na lata 2010 - 2017)	154
9.4.5. Plan Odnowy Miejscowości Kodeniec (na lata 2010 - 2017)	155

9.4.6. Plan Odnowy Miejscowości Wyhalew (na lata 2011 - 2019)	155
9.4.7. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Dla Gminy Dębowa Kłoda	155
9.5. Podsumowanie	156

Spis rysunków

- Rysunek 1.** Położenie gminy Dębowa Kłoda w skali kraju, województwa lubelskiego i powiatu parczewskiego;
- Rysunek 2.** Położenie gminy Dębowa Kłoda względem głównych szlaków komunikacyjnych województwa lubelskiego;
- Rysunek 3.** Podział gminy Dębowa Kłoda na obręby geodezyjne;
- Rysunek 4.** Rozmieszczenie różnych typów siedliskowych lasów występujących na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 5.** Rozmieszczenie lasów wodochronnych na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 6.** Rozmieszczenie innych lasów ochronnych na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 7.** Przebieg szlaków turystycznych przez teren gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 8.** Położenie fizyczno - geograficzne gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 9.** Większe ciekі wodne na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 10.** Ujęcia wody na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 11.** Mapa Specjalnego Obszaru Ochrony Ptactwa Natura 2000 - Lasy Parczewskie;
- Rysunek 12.** Mapa Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 - Ostoja Parczewska;
- Rysunek 13.** Mapa Rezerwatów Przyrody na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 14.** Transgraniczny Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie;
- Rysunek 15.** Przebieg korytarzy ekologicznych na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 16.** Lokalizacja miejsc historycznych na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 17.** Proponowane do utworzenia parki kulturowe w województwie lubelskim;
- Rysunek 18.** Średni dobory ruch pojazdów na badanych odcinkach dróg wojewódzkich nr 818 i 819 w obrębie gminy Dębowa Kłoda;
- Rysunek 19.** Rozmieszczenie przystanków komunikacji publicznej w gminie Dębowa Kłoda i jej okolicy.

Spis tabel

- Tabela 1.** Sytuacja demograficzna gminy Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016;
- Tabela 2.** Struktura ludności gminy Dębowa Kłoda według grupowania ekonomicznego oraz współczynnik obciążenia ekonomicznego w latach 2006, 2011 i 2016;

- Tabela 3.** Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON działające na terenie gminy;
- Tabela 4.** Rynek pracy;
- Tabela 5.** Szkoły ponadgimnazjalne zlokalizowane na terenie powiatu parczewskiego;
- Tabela 6.** Stowarzyszenia działające w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 7.** Zasoby mieszkaniowe gminy Dębowa Kłoda w latach 2001 - 2015;
- Tabela 8.** Struktura zdarzeń na terenie gminy Dębowa Kłoda w latach 2012 - 2016;
- Tabela 9.** Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Dębowa Kłoda;
- Tabela 10.** Zmiany w gospodarce rolnej w gminie Dębowa Kłoda w latach 2002 - 2010;
- Tabela 11.** Zestawienie typów siedliskowych lasów Państwowego Gospodarstwa Leśnego w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 12.** Zestawienie typów siedliskowych lasów prywatnych w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 13.** Podmioty gospodarcze o charakterze usługowym według sekcji PKD;
- Tabela 14.** Podmioty gospodarcze zajmujące się zaopatrzeniem w media oraz transportem;
- Tabela 15.** Podmioty gospodarcze o charakterze przemysłowym według sekcji PKD;
- Tabela 16.** Stan prawny gruntów w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 17.** Sieć hydrologiczna gminy Dębowa Kłoda;
- Tabela 18.** Stan jakości wód powierzchniowych w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 19.** Klasyfikacja wskaźników jakości wód w rzece Piwonii - punkt pomiarowy Zienki;
- Tabela 20.** Klasyfikacja wskaźników jakości wód w rzece Piwonii - punkt pomiarowy Parczew;
- Tabela 21.** Klasyfikacja wskaźników jakości wód w rzece Konotopa - punkt pomiarowy Makoszka;
- Tabela 22.** Klasyfikacja wskaźników jakości wód w kanale Wieprz - Krzna - punkt pomiarowy Kropiwki;
- Tabela 23.** Klasy jakości wód podziemnych na podstawie monitoringu operacyjnego w 2015 r. dla punktów w Komarówce Podlaskiej i Włodawie;
- Tabela 24.** Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku według Rozporządzenia Ministra Środowiska;
- Tabela 25.** Wykaz pomników przyrody w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 26.** Wykaz użytków ekologicznych w gminie Dębowa Kłoda;
- Tabela 27.** Wykaz obiektów w gminie Dębowa Kłoda wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego;
- Tabela 28.** Wykaz obiektów wpisanych do ewidencji dóbr kultury województwa lubelskiego;
- Tabela 29.** Wykaz obiektów ujętych w projekcie Gminnej Ewidencji Zabytków;
- Tabela 30.** Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w projekcie Gminnej Ewidencji Zabytków;

Tabela 31. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Dębowa Kłoda;

Tabela 32. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Dębowa Kłoda;

Tabela 33. Zestawienie wyników Generalnego Pomiaru Ruchu dla dróg wojewódzkich nr 818 i 819 z lat 2010 i 2015;

Tabela 34. Zestawienie przystanków w posiadaniu lub zarządzie powiatu parczewskiego a położonych na terenie gminy Dębowa Kłoda;

Tabela 35. Długość sieci wodociągowej, liczba przyłączy, liczba osób korzystających z wodociągów oraz ilość wody dostarczonej odbiorcom w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016;

Tabela 36. Struktura złożonych wniosków w podziale przeznaczenia działek;

Tabela 37. Wykaz wniosków złożonych przez instytucje w odpowiedzi na zawiadomienie o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium;

Tabela 38. Cele operacyjne w ramach poszczególnych priorytetów.

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Dębowa Kłoda w latach 1995 - 2016 r.;

Wykres 2. Zróżnicowanie liczby ludności w miejscowościach położonych na terenie gminy Dębowa Kłoda;

Wykres 3. Zmiany struktury wieku ludności w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016;

Wykres 4. Pozwolenia na budowę według miejscowości w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2017 (stan na IV.2017 r.);

Wykres 5. Udział pozwoleń na budowę wydanych w gminie Dębowa Kłoda w wydanych pozwoleniach dla całego powiatu parczewskiego;

Wykres 6. Gospodarstwa rolne w gminie Dębowa Kłoda;

Wykres 7. Zmiana powierzchni lasów w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016;

Wykres 8. Ilość odpadów wytworzonych na terenie gminy Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2017, z wyróżnieniem ilości odpadów z gospodarstw domowych.

Spis załączników

- Rysunek 1 - *Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego* - stanowiący Załącznik Nr 2.1. do Uchwały Nr Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 2018 r.;
- Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę sporządzony na potrzeby Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dębowa Kłoda.

1. Wstęp

1.1. Podstawa prawna i cel opracowania

Podstawę formalno - prawną niniejszego opracowania stanowi uchwała Nr X/56/15 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 17 września 2015 r. w sprawie przystąpienia do zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dębowa Kłoda.

Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945), studium sporządzane jest *w celu określenia polityki przestrzennej, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego* gminy. Określanie polityki przestrzennej należy rozumieć jako formułowanie celów w zakresie zagospodarowania przestrzennego oraz sposobów ich osiągnięcia na podstawie istniejących uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego.

Równie istotną funkcją studium jest koordynacja ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz dokumentów strategicznych i planistycznych szczebla regionalnego i krajowego. Studium nie jest aktem prawa miejscowego - na jego podstawie nie mogą zostać wydane żadne decyzje administracyjne, jednakże jest aktem kierownictwa wewnętrznego co sprawia, iż ustalenia planów miejscowych nie mogą być z nim być sprzeczne.

Celem uchwały Rady Gminy Dębowa Kłoda o przystąpieniu do zmiany Studium podjętej w 2015 r. jest aktualizacja jego ustaleń, która podyktowana jest dostosowaniem do zmian zachodzących w przestrzeni, potrzebami rozwojowymi gminy, a także z koniecznością uaktualnienia w związku ze zmieniającym się stanem prawnym.

Niniejsze opracowanie jest zmianą Studium przyjętego uchwałą Nr XI/39/2003 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 18 lipca 2003 , przy czym jest to zmiana całościowa - opracowany został zarówno nowy tekst jak i nowe rysunki. W poniższym tekście Studium wykorzystano jedynie fragmenty obowiązującego Studium, opracowanego przez Biuro Projektowe "arch-dom" s.c. w Białej Podlaskiej (główny projektant mgr inż. arch. Henryk Dołęgowski).

Studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy prawnej wydawanych decyzji administracyjnych. Jest to wykładnia polityki przestrzennej, obejmujący obszar gminy w jej granicach administracyjnych. Obowiązuje Wójta Gminy oraz Radę Gminy, zwłaszcza w działaniach związanych ze sporządzaniem planów miejscowych (Studium jest wiążące dla tych planów). Jest to dokument sporządzany obligatoryjnie dla każdej gminy, na podstawie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zakres rzeczowy opracowania, a także sposób opracowania, jego tryb formalny, wynika z przepisów ustawowych oraz wykonawczych.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945) przyjmuje „ład przestrzenny i rozwój zrównoważony” za podstawę polityki przestrzennej i przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. W rozumieniu ustawy, przez „ład przestrzenny” należy

rozumieć „*take ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne*”. Zakres pojęciowy terminu „*rozwój zrównoważony*” określa znowelizowana ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 519, z późn. zm.). Zgodnie z art. 3 pkt 50 ww. ustawy, przez „*zrównoważony rozwój*” rozumie się „*taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń*”.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945):

Art. 10.

1. W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:
 - 1) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
 - 2) stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
 - 3) stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego;
 - 4) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
 - 4a) rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych;
 - 5) warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
 - 6) zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;
 - 7) potrzeb i możliwości rozwoju gminy, uwzględniających w szczególności:
 - a) analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne,
 - b) prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego,
 - c) możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,
 - d) bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę;
 - 8) stanu prawnego gruntów;
 - 9) występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych;
 - 10) występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
 - 11) występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla;
 - 12) występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
 - 13) stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
 - 14) zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych;
 - 15) wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.
2. W studium określa się w szczególności:

- 1) uwzględniające bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę, o którym mowa w ust. 1 pkt 7 lit. d:
 - a) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów, w tym wynikające z audytu krajobrazowego,
 - b) kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny przeznaczone pod zabudowę oraz tereny wyłączone spod zabudowy;
 - 2) (uchylony)
 - 3) obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;
 - 4) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
 - 5) kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
 - 6) obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
 - 7) obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1;
 - 8) obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary przestrzeni publicznej;
 - 9) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
 - 10) kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
 - 11) obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych;
 - 12) obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny;
 - 13) obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r. poz. 2120);
 - 14) obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji;
 - 14a) obszary zdegradowane;
 - 15) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
 - 16) obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.
- 2a. Jeżeli na obszarze gminy przewiduje się wyznaczenie obszarów, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu; w studium ustala się ich rozmieszczenie.
3. Obowiązek przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 8, powstaje po upływie 3 miesięcy od dnia ustanowienia tego obowiązku.

- 3a. *Jeżeli na terenie gminy przewiduje się lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², w studium określa się obszary, na których mogą być one sytuowane.*
- 3b. *Lokalizacja obiektów, o których mowa w ust. 3a, może nastąpić wyłącznie na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.*
4. *Minister właściwy do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, określi, w drodze rozporządzenia, wymagany zakres projektu studium w części tekstowej i graficznej, uwzględniając w szczególności wymogi dotyczące materiałów planistycznych, skali opracowań kartograficznych, stosowanych oznaczeń, nazewnictwa, standardów oraz sposobu dokumentowania prac planistycznych.*
5. *Dokonując bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, kolejno:*
 - 1) *formułuje się, na podstawie analiz ekonomicznych, środowiskowych, społecznych, prognoz demograficznych oraz możliwości finansowych gminy, o których mowa w ust. 1 pkt 7 lit. a-c, maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę, wyrażone w ilości powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy;*
 - 2) *szacuje się chłonność, położonych na terenie gminy, obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych, rozumianą jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy, wyrażoną w powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy;*
 - 3) *szacuje się chłonność, położonych na terenie gminy, obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę, innych niż wymienione w pkt 2, rozumianą jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy, wyrażoną w powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy;*
 - 4) *porównuje się maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę, o którym mowa w pkt 1, oraz sumę powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy, o której mowa w pkt 2 i 3, a następnie, gdy maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę, o którym mowa w pkt 1:*
 - a) *nie przekracza sumy powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy - nie przewiduje się lokalizacji nowej zabudowy poza obszarami, o których mowa w pkt 2 i 3,*
 - b) *przekracza sumę powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy - bilans terenów pod zabudowę uzupełnia się o różnicę tych wielkości wyrażoną w powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy, i przewiduje się lokalizację nowej zabudowy poza obszarami, o których mowa w pkt 2 i 3, maksymalnie w ilości wynikającej z uzupełnionego bilansu;*
 - 5) *określa się:*
 - a) *możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnych i infrastruktury technicznej oraz społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy,*
 - b) *potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy na obszarach, o których mowa w pkt 2 i 3, oraz w przypadku, o którym mowa w pkt 4 lit. a, poza tymi obszarami;*
 - 6) *w przypadku, gdy potrzeby inwestycyjne, o których mowa w pkt 5 lit. b, przekraczają możliwości finansowania, o których mowa w pkt 5 lit. a, dokonuje się zmian w celu dostosowania zapotrzebowania na nową zabudowę do możliwości finansowania*

przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej oraz społecznej.

6. *Działania, o których mowa w ust. 5, mogą wymagać powtórzenia, na zasadzie analizy wariantów lub realizacji procesu iteracyjnego, oraz powtórzenia wszystkich lub części z nich, także w połączeniu z innymi czynnościami przeprowadzanymi w ramach prac nad projektem studium.*
7. *Określając zapotrzebowanie na nową zabudowę, o którym mowa w ust. 5 pkt 1, bierze się pod uwagę:*
 - 1) *perspektywę nie dłuższą niż 30 lat;*
 - 2) *niepewność procesów rozwojowych wyrażającą się możliwością zwiększenia zapotrzebowania w stosunku do wyników analiz nie więcej niż o 30%.*

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. 2004 Nr 118, poz. 1233) precyzuje wymagany zakres projektu oraz rodzaje dokumentów obrazujących tok formalny jego sporządzania, ponadto określa wymagania, co do rodzaju podkładów geodezyjnych wykorzystywanych dla potrzeb części graficznej studium.

Zgodnie z wymogami ustawowymi niniejsze opracowanie zawiera syntezę uwarunkowań, będącą częścią informacyjno-diagnostyczną Studium oraz kierunki rozwoju przestrzennego, będące ustaleniami Studium. Przy czym uwarunkowania to okoliczności faktyczne istniejące w chwili sporządzania Studium oraz wymagania np. prawne dla polityki przestrzennej, niezależne od woli gminy w chwili sporządzania dokumentu, w tym wynikające z przepisów szczególnych powszechnie obowiązujących oraz wynikające z aktów planistycznych wojewódzkich, krajowych i sąsiednich jednostek samorządowych.

Inne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego podejmowane są w tym opracowaniu tylko w zakresie niezbędnym, bezpośrednio oddziałującym na problemy przestrzenne. Ustalenia Studium koncentrują się na najważniejszych problemach gospodarki przestrzennej (choćby z racji skali opracowania, wymogów problematyki) i nie rozwiązują wszystkich możliwych kwestii szczegółowych, które wskazane są do rozstrzygnięć w opracowaniach bardziej szczegółowych np. planach miejscowych, studiach problemowych, koncepcyjnych, branżowych, operacyjno-realizacyjnych itd.

Na kształt proponowanych rozwiązań wpływ miały także przepisy innych ustaw, w tym zwłaszcza ustawy o ochronie środowiska, ochronie przyrody, ochronie zabytków.

W zagospodarowaniu uwzględniać ponadto należy wymagania ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także wymagania osób niepełnosprawnych, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury, walory ekonomiczne przestrzeni i prawo własności, potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

1.2. Materiały wyjściowe

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda przyjęte uchwałą Nr XI/39/2003 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 18

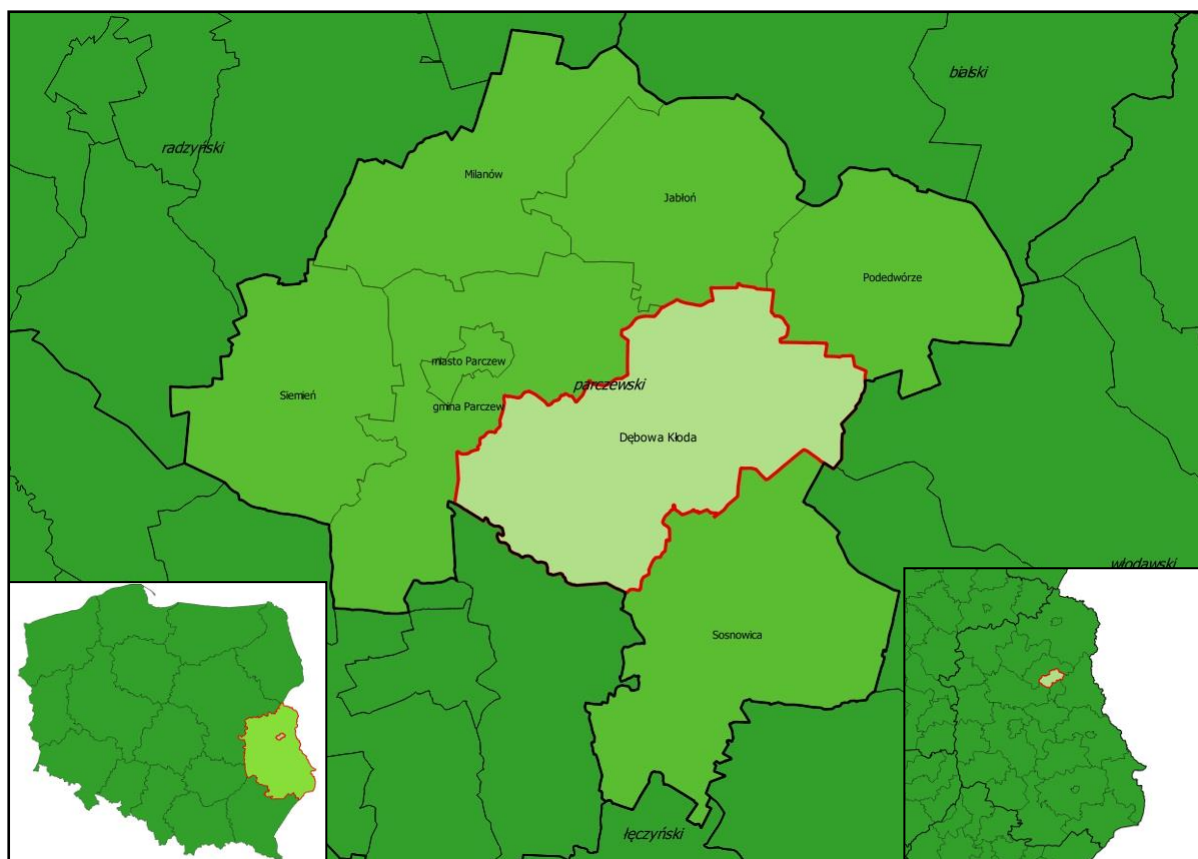
- lipca 2003 r., opracowanie: Biuro Projektowe "arch-dom" s.c w Białej Podlasce autor: mgr inż. arch. Henryk Dołęgowski nr upr. 812/89;
- Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda przyjęty uchwałą Nr XXXI/1/98 Rady Gminy Dębowa z dnia 4 lutego 1998 r.;
 - Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015 r.;
 - Plan Odnowy Miejscowości Białka (na lata 2012 - 2019), Dębowa Kłoda, lipiec 2012 r.;
 - Plan Odnowy Miejscowości Wyhalew (na lata 2012 - 2019), Dębowa Kłoda, wrzesień 2011 r.;
 - Plan Odnowy Miejscowości Kodeniec (na lata 2010 - 2017), Dębowa Kłoda, styczeń 2010 r.;
 - Plan Odnowy Miejscowości Chmielów (na lata 2010 - 2017), Dębowa Kłoda, styczeń 2010 r.;
 - Plan Odnowy Miejscowości Dębowa Kłoda (na lata 2008 - 2017), Dębowa Kłoda, styczeń 2010 r.;
 - Wykaz zabytków gminy Dębowa Kłoda, sierpień 2017 r.;
 - Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Dębowa Kłoda;
 - Uchwała Nr IV/12/15 z dnia 28 stycznia 2015 r. Rady Gminy Dębowa Kłoda w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015-2021;
 - Program ochrony środowiska dla powiatu parczewskiego, Parczew 2007 r.;
 - Plan gospodarowania odpadami dla powiatu parczewskiego, Parczew 2007 r.;
 - Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020, Uchwała Rady Powiatu w Parczewie z dnia 28 października 2014 r. nr LVI/267/2014 w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2004-2014”;
 - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. Nr XI/162/2015 w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego;
 - Audyt turystyczny województwa lubelskiego, Lublin 2015 r.;
 - Strategia rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 roku) Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2013 r. Nr XXXIV/559/2013 w sprawie uchwalenia Strategia rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 roku);
 - Monitoring jakości wód podziemnych w województwie lubelskim w 2015 roku, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie;
 - „Ocena odporności środowiska na degradację oraz jego zdolność do regeneracji”, M. Kistowski;
 - „Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubelskim. Raport za rok 2016”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, Lublin kwiecień 2017 r.;
 - Raportcie o stanie środowiska województwa lubelskiego za rok 2015, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, Lublin marzec 2016 r.;
 - „Siedliskowe podstawy hodowli lasu”, [w:] „Zasady hodowli i użytkowania lasu wielofunkcyjnego”, Warszawa 2003;
 - Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOWZ), obszarów

- mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz specjalnych obszarów ochrony (SOO) - Lasy Parczewskie;
- Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOWZ), obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz specjalnych obszarów ochrony (SOO) - Ostoja Parczewska;
 - Uprozczone plany urządzenia lasu na okres około od 01.01.2015 r. do 31.12.2024 r.; (opracowane dla poszczególnych obrębów gminy Dębowa Kłoda);
 - Prognoza oddziaływania na środowisko Uproszczonych Planów Urządzenia Lasu dla lasów położonych na terenie gm. Dębowa Kłoda na okres od 01.01.2015 r. do 31.12.2024 r.;
 - „Wybrane elementy z gleboznawstwa”, F. Woch, [w:] „Wademekum klasyfikatora gleb”, IUNG, 2007;
 - „Nazwy miast Polski”, Rymut K., Warszawa, 1987;
 - Inwentaryzacja terenowa Wykonawcy przeprowadzona w maju 2017 r.;
 - „Regionalizacja Przyrodniczo-Leśna Polski 2010”, Zielony R., Kliczkowska A., Centrum Informacje Lasów Państwowych, Warszawa 2012;
 - Broszura informacyjna gminy Dębowa Kłoda pt.: „Dębowa Kłoda. Człowiek i Natura 2000”, Oświęcim 2010;
 - www.debowakloda.pl;
 - www.stat.gov.pl;
 - www.parczew.pl;
 - www.parczew.lublin.lasy.gov.pl;
 - <http://epsh.pgi.gov.pl>;
 - <http://www.ios.edu.pl>;
 - <http://www.kzgw.gov.pl>;
 - <http://obszary.natura2000.org.pl>;
 - <http://www.psh.gov.pl>;
 - <http://www.pse-operator.pl>;
 - <http://www.wios.lublin.pl>.

2. Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Dębowa Kłoda położona jest w północnej części województwa lubelskiego w powiecie parczewskim. Sąsiaduje z gminami: Parczew, Uścimów, Sosnowica, Wyrzyki, Stary Brus, Jabłoń i Podedwórze.

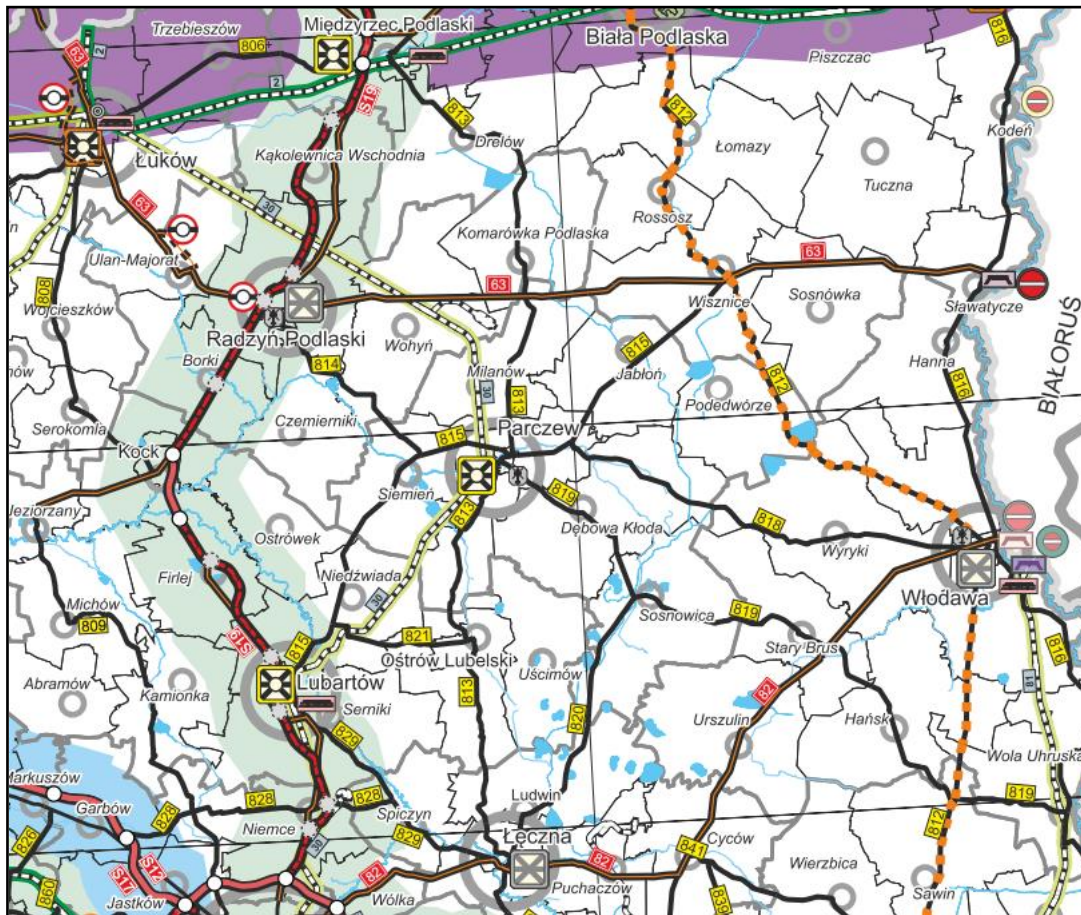
Rysunek 1. Położenie gminy Dębowa Kłoda w skali kraju, województwa lubelskiego i powiatu parczewskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Przez teren gminy przebiegają szlaki komunikacyjne: o znaczeniu ponadlokalnym - droga wojewódzka nr 818 Przewłoka - Wyrzyki - Adampol oraz droga wojewódzka nr 819 Parczew - Łowcza - Kołaczce - Wola Uhurska. Odległość od głównych miast regionu tj. Lublina i Białej Podlaskiej to odpowiednio 65 km i 73 km, natomiast od wschodniej granicy kraju gmina oddalona jest o około 45 km. Przez obszar Dębowej Kłody nie przebiegają żadne linie kolejowe. Najbliższa stacja znajduje się w Parczewie i obsługuje zarówno ruch pasażerski jak i towarowy.

Rysunek 2. Położenie gminy Dębowa Kłoda względem głównych szlaków komunikacyjnych województwa lubelskiego

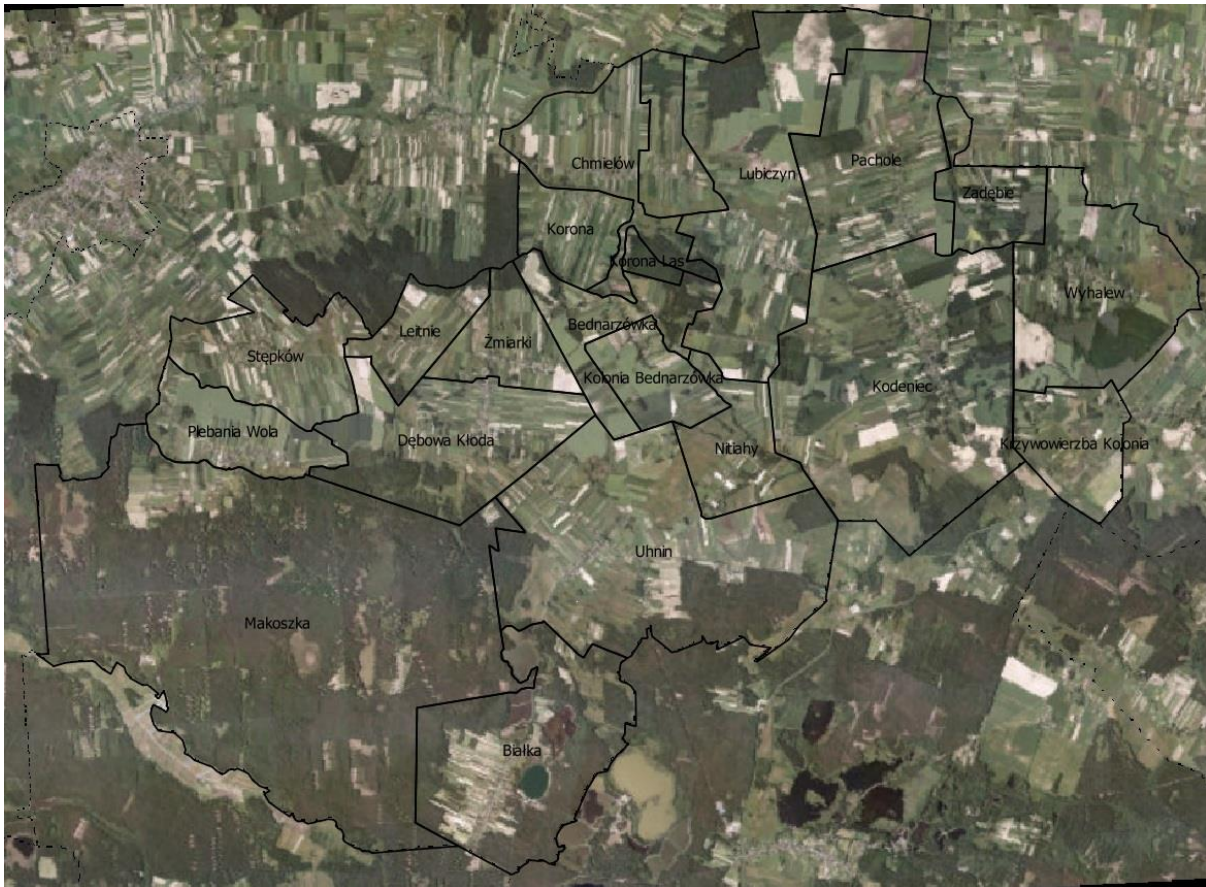
Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Powierzchnia gminy Dębowa Kłoda wynosi 18 837 ha, z czego użytki rolne zajmują obszar 11 966 ha. Wśród użytków rolnych grunty orne zajmują 7 993 ha (42,4%), łąki - 2 833 ha (15,1%), pastwiska - 802 ha (4,3%), grunty pod rowami - 207 ha (1,1%), grunty pod stawami - 131 ha (0,7%)¹.

Pod względem administracyjnym gmina składa się z 21 obrębów, wśród których najliczniej zamieszkiwane są Uhnin (wieś i osada), Dębowa Kłoda, Kodeniec oraz Stępków.

¹ dane Urzędu Gminy Dębowa Kłoda, stan na dzień 20.04.2017 r.

Rysunek 3. Podział gminy Dębowa Kłoda na obręby geodezyjne

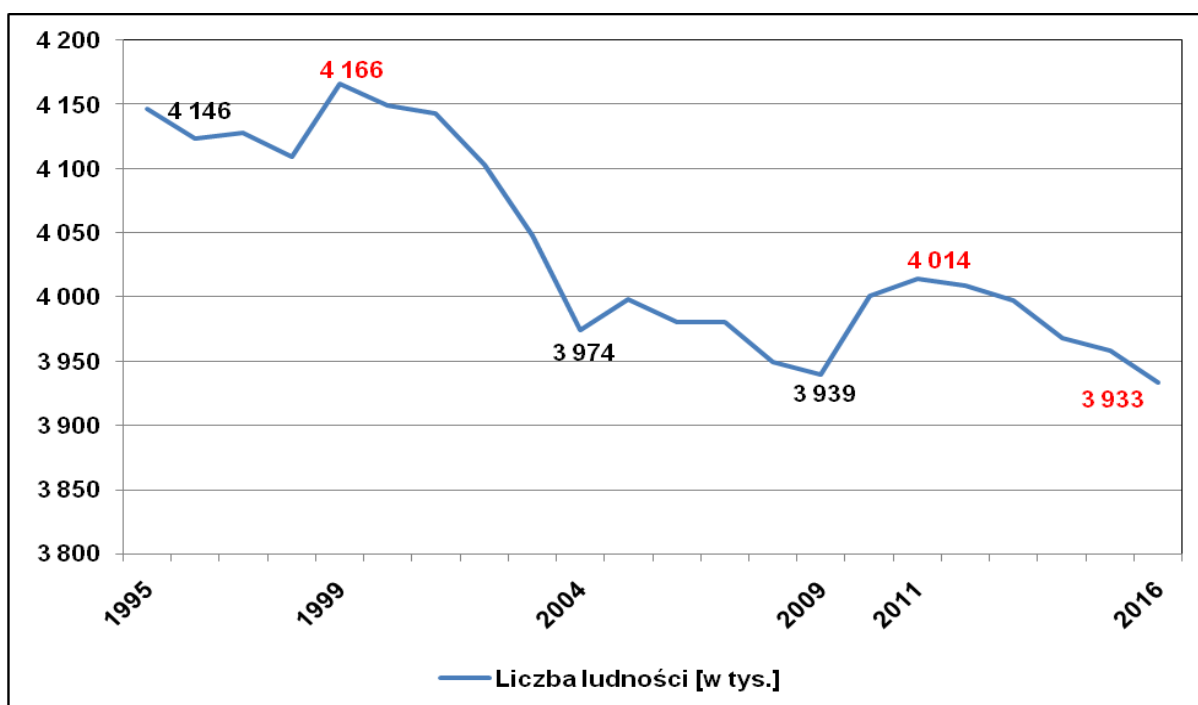

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy z Banku Danych o Lasach

Ludność gminy wynosi 3 933 mieszkańców (stan na 31.XII.2016 r.) z czego ponad 63% to osoby w wieku produkcyjnym. Od roku 1999 liczba ludności systematycznie spada (patrz wykres 1). Średnia gęstość zaludnienia wynosi 21 osoby na 1 km².

² dane BDL GUS, 2010 r.

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Dębowa Kłoda w latach 1995 - 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Dębowa Kłoda jest gminą typowo rolniczą, posiada zróżnicowane warunki glebowe i rzeźbę terenu. W strukturze zasiewów dominuje uprawa zbóż, rzepaku i ziemniaków. Głównym kierunkiem produkcji zwierzęcej jest chów trzody chlewnej i bydła, hodowle te wiążą się z wykorzystaniem produktów otrzymywanych w wyniku upraw rolnych.

Gmina Dębowa Kłoda posiada bogatą historię, najwcześniejsze znaki osadnictwa pochodzą z XV w. Pierwsze pisane wzmianki pojawiły się w 1432 r. i dotyczą miejscowości Stępków i Plebania Wola. W kolejnym stuleciu nastąpił znaczący progres w zasiedlaniu obszaru, przy czym w tym czasie przez gminę przebiegała rzeka Piwonia przedzielająca ją na dwie części - jedna należała do Królestwa Polskiego, a druga wraz z Lubiczynem i Kodeńcem stanowiła obszar Wielkiego Księstwa Litewskiego. W wyniku wydarzeń historycznych granice gminy ulegały zmianie, aby ostatecznie w 1904 r. stały się w całości częścią Królestwa Polskiego. W tym czasie zaludnienie gminy było znikome. Obszar Dębowej Kłody stał się miejscem bitew z wojskami rosyjskimi podczas Powstania Styczniowego a następnie w wyniku ukazu carskiego dokonano podziałów i uwłaszczeń gruntów pomiędzy zamieszkujących obszar chłopów a szlachtę. Dało to początek samorządowym gminom wiejskim tj. Dębowej Kłodzie i Krzywowierzbie, której znaczną część stanowi obszar obecnej gminy (wsie: Kodeniec, Nietiahy, Pachole, Czortówka, Lubiczyn i Wyhalew). Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę obie gminy zachowały dotychczasowy podział terytorialny, ich obszar zamieszkiwało łącznie ok. 7 tys. osób (Polaków, Rusinów i znikoma ilość Żydów i Rosjan). Na terenie gminy znajdują się liczne zabytki architektury i budownictwa, zwłaszcza drewnianego oraz kapliczki, figury i krzyże przydrożne.

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda zostały wyznaczone różnorodne formy ochrony przyrody, zarówno powierzchniowe jak i punktowe, które stanowią 1/3 powierzchni gminy. Obszarowe formy ochrony przyrody to: Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 *Lasy*

Parczewskie (PLB060006), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 *Ostoja Parczewska* (PLH060107), rezerваты przyrody: *Królowa Droga*, *Lasy Parczewskie*, Międzynarodowy transgraniczny Rezerwat Biosfery *Polesie Zachodnie* utworzone w ramach programu UNESCO *Człowiek i Biosfera* w części tworzący *Nadbużańskie Polesie* a także *Szacki* rezerwat biosfery, użytki ekologiczne i pomniki przyrody rozsiane po terenie gminy.

3. Uwarunkowania rozwoju społeczno - gospodarczego

3.1. Demografia

Demografia jest jednym z głównych czynników warunkujących rozwój gminy na wszystkich płaszczyznach - w tym na płaszczyźnie gospodarczej oraz przestrzennej. Dlatego też kluczowym jest poprawne zdiagnozowanie sytuacji demograficznej analizowanego obszaru.

W gminie Dębowa Kłoda, według stanu na 2016 rok, liczba ludności wynosi ogółem 3 933 osób³, z czego 2 056 to mężczyźni a 2 073 to kobiety. Spośród wszystkich wsi położonych na terenie gminy najwięcej osób zamieszkuje wsie Uhnin, Dębowa Kłoda, Kodeniec i Stępków. Jeszcze piętnaście lat wcześniej tj. w 2001 r. było to 4 143 mieszkańców, co oznacza spadek w stosunku do 2016 r. o 210 osoby (5,06%). Tendencję tę, w podziale na jej składowe - przyrost naturalny i saldo migracji przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 1. Sytuacja demograficzna gminy Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016

Wskaźnik	2001	2006	2011	2016
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII ogółem	4 143	3 980	4 014	3 933
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII kobiety	2 097	2 032	2 029	1 966
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII mężczyźni	2 046	1 948	1 985	1 967
Urodzenia żywe ogółem	40	56	68	37
Zgony ogółem	62	50	56	b.d
Przyrost naturalny ogółem	-22	6	12	-20
Ludność w wieku przedprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	865	701	681	649
Ludność w wieku produkcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	2 442	2 494	2 589	2 500
Ludność w wieku poprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	836	785	744	784
Liczba zawieranych małżeństw	19	44	33	29
Napływ ludzi do gminy	20	42	46	b.d
Odływ ludzi z gminy	32	79	45	b.d
Saldo migracji	-12	-37	1	b.d

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS i Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

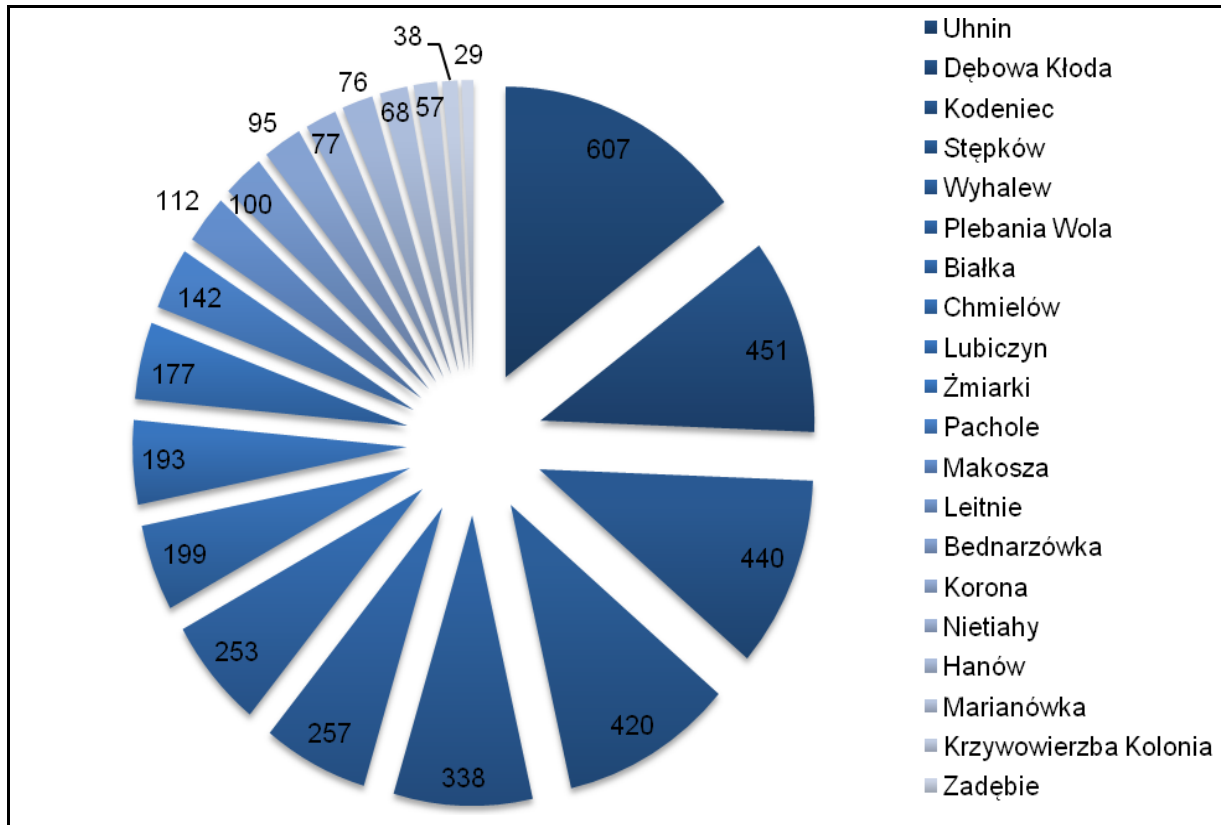
b.d - brak danych

Miejscowości w gminie Dębowa Kłoda są zróżnicowane pod względem liczby ludności. Występuje znaczna różnica pomiędzy wsią gminną - Dębową Kłodą, liczącą 607

³ Zestawienie zbiorcze mieszkańców na dzień 31.12.2016 r., Urząd Gminy Dębowa Kłoda 25.04.2017 r.

mieszkańców a najmniejszymi jednostkami osadniczymi zamieszkiwanymi przez mniej niż 30 osób. Szczegółowe zróżnicowanie liczby ludności (stan na dzień 31.12.2016 r.) w poszczególnych miejscowościach prezentuje poniżej.

Wykres 2. Zróżnicowanie liczby ludności w miejscowościach położonych na terenie gminy Dębowa Kłoda

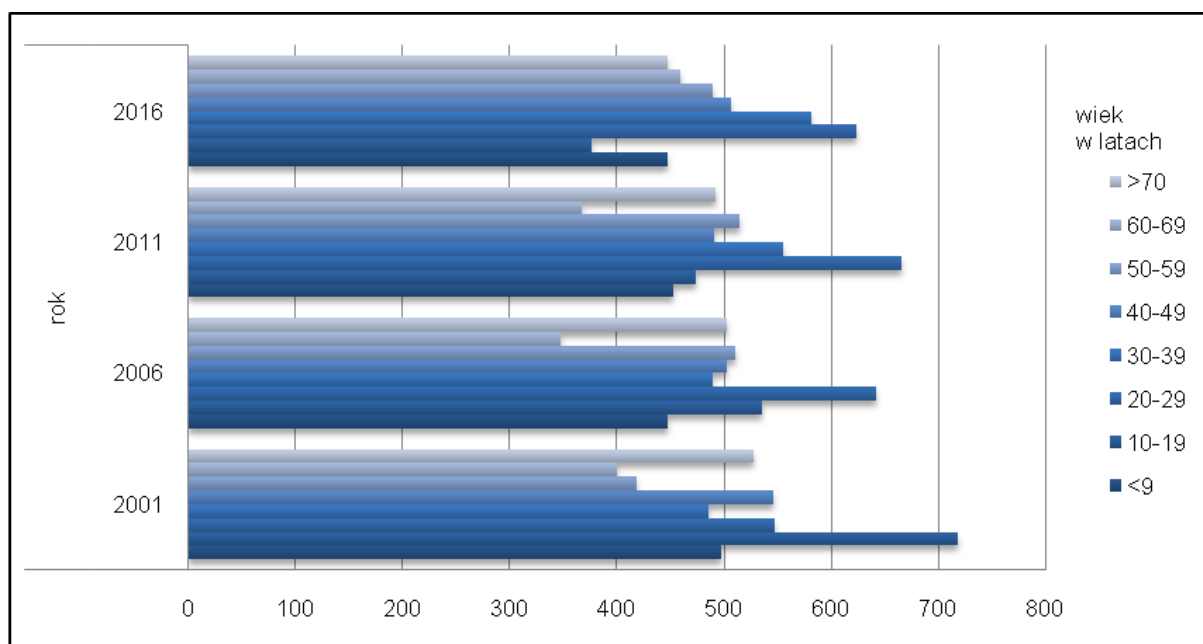

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Zjawiska demograficzne zachodzące na obszarze gminy Dębowa Kłoda nie odbiegają od charakterystycznych dla obszarów wiejskich zjawisk w tej części Polski. Gmina nadal posiada wystarczające zasoby siły roboczej, odsetek osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się od lat na stabilnym poziomie około 60%. Niepokoić może spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym, utrzymujący się od lat 90-tych, ponieważ liczebność tej grupy wiekowej decyduje o potencjale demograficznym jednostek.

Tendencje demograficzne występujące w gminie Dębowa Kłoda przedstawia wykres 4. Zauważyć można, że piramida ludności grupy osób w wieku od 30 - 39 roku życia mieszkańców stopniowo się zwęża. Niekorzystnym zmianom ulega struktura wiekowa ludności - ubywa mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (zwłaszcza w grupie wiekowej do 9 lat), zaś wzrasta odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 3. Zmiany struktury wieku ludności w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS i Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Przypuszcza się, że dysproporcje między poszczególnymi grupami wiekowymi wraz z upływem czasu będą się pogłębiać wskutek ujemnego przyrostu naturalnego oraz niekorzystnego salda migracji. W ostatnim dziesięcioleciu gmina odnotowuje niską gęstość zaludnienia (21 osób na 1 km²). Należałoby podjąć działania przeciwdziałające oraz łagodzące skutki tych negatywnych tendencji.

Tabela 2 - Struktura ludności gminy Dębowa Kłoda według grupowania ekonomicznego oraz współczynnik obciążenia ekonomicznego w latach 2006, 2011 i 2016

Wiek	2006			2011			2016		
	osób	%	W _{OE}	osób	%	W _{OE}	osób	%	W _{OE}
przedprodukcyjny	701	17,61	59,58%	681	16,97	55,04%	752	19,12	64,08%
produkcyjny	2 494	62,66		2 589	64,50		2 397	60,95	
poprodukcyjny	785	19,72		744	18,54		784	19,93	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W dłuższym okresie, pogłębianie się obecnych tendencji demograficznych może stać się ograniczeniem w możliwościach gospodarczego rozwoju gminy w przyszłości. Potwierdzają to także zmiany wskaźnika obciążenia ekonomicznego [W_{OE}] w ostatnich latach. Jest to syntetyczny wskaźnik będący ilorazem między sumą osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym a liczbą osób w wieku produkcyjnym. W analizowanym okresie wartość wskaźnika znacznie wzrosła i przekracza 64%, przy obecnej średniej dla Polski kształtującej się na poziomie 57,60%. Zmiany w strukturze ludności należy uznać za jednoznacznie niekorzystne.

3.2. Rynek pracy i bezrobocie

Gmina Dębowa Kłoda jest gminą wiejską. W związku z tym, mniej niż połowa mieszkańców utrzymuje się z pozarolniczej działalności gospodarczej. Rolnictwo, jako podstawowy obszar działalności na terenie gminy, scharakteryzowane zostało w podrozdziale 3.4.1.

Gmina leży w odległości około 60 - 70 km od dużych ośrodków miejskich regionu: Lublina, Chełma, Białej Podlaskiej, Puław i Zamościa. Wiążą się z tym takie korzyści jak m.in.: łatwość dostępu do pracy i usług zlokalizowanych w mieście, większa atrakcyjność inwestycyjna terenu gminy w odniesieniu do różnych form aktywizacji gospodarczej, duży rynek zbytu np. na produkty rolne.

Na sytuację gospodarczą, ekonomiczną i społeczną ma wpływ koniunktura w zakresie przedsiębiorczości pomiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie gminy. W tabeli 3 przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sektorze publicznym i prywatnym. W 2016 roku na terenie gminy były zarejestrowane 222 podmioty gospodarcze. Aż 85% przedsiębiorstw to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W analizowanym okresie wzrost liczby podmiotów gospodarczych wynosił średnio 19 przedsiębiorstw w okresach pięcioletnich, przy czym największy odnotowano między rokiem 2006 a 2011. Wpływ na taki stan może być wynikiem czynników demograficznych i gospodarczych t.j. wzrostu ogólnej liczby mieszkańców, największa spośród analizowanych lat liczba mieszkańców w wieku 20-29 lat oraz programy z Powiatowego Urzędu Pracy w Parczewie mające na celu aktywizację osób bezrobotnych.

Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON działające na terenie gminy

Wyszczególnienie	2003	2006	2011	2016
sektor publiczny				
przedsiębiorstwa państwowe	1	0	0	0
państwowe i samorządowe jedn. prawa budżetowego, gospodarstwa pomocowe	1	1	-	-
ogółem	2	1	-	-
sektor prywatny				
os. fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	144	154	173	188
spółki handlowe, w tym sp. handlowe z kapitałem zagranicznym	5	5	8	7
spółdzielnie, fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	15	18	22	27
ogółem	164	177	203	222
wskaźniki				
pomioty wpisane do rejestru REGON na 1 000 osób	46	49	56	62
podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	81,6	84,4	91,8	101,8

os. fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 osób	36	39	43	48
udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON [%]	b.d.	b.d.	7,1	6,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Z danych GUS wynika, że w 2016 roku na terenie gminy zarejestrowanych było 212 bezrobotnych, z czego większość stanowiły kobiety. Zdecydowana większość bezrobotnych w gminie Dębowa Kłoda to osoby długotrwale bezrobotne do 30 roku życia i powyżej 50 roku życia⁴. W odniesieniu do osób bezrobotnych ogółem ich udział wynosi odpowiednio 83 i 60 osoby. Taka tendencja utrzymuje się w całym powiecie parczewskim. Wyjątek stanowi gmina Parczew w którym układ proporcji osób pozostających bez zatrudnienia jest odwrotny.

Tabela 4. Rynek pracy

Wyszczególnienie	2003	2006	2011	2016
bezrobocie wg płci				
ogółem, w tym:	309	308	302	212
mężczyźni	132	133	140	88
kobiety	177	175	162	124
pracujący wg płci				
ogółem, w tym:	188	180	233	288
mężczyźni	88	86	129	153
kobiety	100	94	104	135
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]				
ogółem, w tym:	13,6	13,2	12,4	8,8
mężczyźni	10,8	10,6	10,5	6,6
kobiety	16,9	16,3	14,6	11,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2016 roku wskaźnik bezrobocia, liczony jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wśród mieszkańców gminy wynosił 8,8%. Dla porównania wskaźnik ten obliczony dla powiatu w tym samym roku wynosił 6,7%, natomiast dla kraju wynosił 5,6%. W gminie Dębowa Kłoda, tak jak w przypadku powiatu i kraju największy udział w analizowanym wskaźniku stanowią kobiety (odpowiednio 8,35% i 6,4%). Prawdopodobnie jedną z przyczyn takiego wyniku jest dość wysoki wskaźnik bezrobocia ukrytego, typowy dla obszarów wiejskich w Polsce.

⁴ Sytuacja na rynku pracy w Powiecie Parczewskim, Sprawozdanie za rok 2016, Parczew 2017 r.

3.3. Warunki życia ludności

3.3.1. Infrastruktura społeczna

Szkolnictwo⁵

Poziom wykształcenia i dostępność edukacji dla mieszkańców gminy jest ważnym elementem oceny kapitału ludzkiego gminy, który warunkuje jej rozwój społeczny i ekonomiczny.

Obecnie na terenie gminy działają 3 szkoły podstawowe: Zespół Szkół Samorządowych z oddziałem przedszkolnym, Szkoła Podstawowa w Kodeńcu i Szkoła Podstawowa w Uhninie. Zespół Szkół Samorządowych w Dębowej Kłodzie skupia oddział przedszkolny, szkołę podstawową i gimnazjum w jednym budynku. W szkołach podstawowych leżących na terenie gminy w 2015 roku uczyło się, w siedemnastu oddziałach klasowych, 218 uczniów. Ukończyło je natomiast 32 osoby. Do 5 oddziałów przedszkolnych uczęszczało 99 dzieci. W Gimnazjum w Dębowej Kłodzie uczyło się w tym samym roku w trzech oddziałach klasowych 84 uczniów, a ukończyło je 39 absolwentów.

Tabela 5. Szkoły ponadgimnazjalne zlokalizowane na terenie powiatu parczewskiego

Nazwa Szkoły	Liceum	Technikum	ZSZ
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. S. Staszica w Parczewie	-	7 kierunków	2 kierunki
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. M. Konopnickiej w Milanowie	1 profil kształcenia	-	-
I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Parczewie	4 profile kształcenia	-	-
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Augusta Zamoyskiego w Jabłoni	-	5 kierunków	1 kierunek
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych PROFIT w Parczewie	1 profil kształcenia, 4 policealne studia zawodowe w 5 kierunkach	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, danych z Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Mieszkańcy gminy mają dostęp do szkolnictwa na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym. Szkolnictwo ponadgimnazjalne dostępne jest poza terenem gminy. Na obszarze powiatu parczewskiego funkcjonują placówki kształcące mieszkańców na poziomie ponadpodstawowym, które przedstawiono w tabeli 5. Placówki te znajdują się w Parczewie Milanowie i Jabłoni.⁶

Ochrona zdrowia i opieka zdrowotna

⁵ Na podstawie danych BDL GUS z 2017 r.

⁶ Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego...

Na terenie gminy Dębowa Kłoda funkcjonują dwa niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej w Dębowej Kłodzie i Kodeńcu, w których przyjmują lekarze rodzinni i położna środowiskowa. Wyposażone są także w gabinety szczepień.

Zaopatrzenie lokalnej społeczności w medykamenty odbywa się w aptece i punkcie aptecznym, znajdującymi się kolejno w Dębowej Kłodzie i w Kodeńcu. Rocznie w ramach podstawowej opieki medycznej udzielanych jest ponad 25 000 porad.

W dni ustawowo wolne od pracy oraz w przypadku konieczności hospitalizacji czy wypadków nagłych, mieszkańcy gminy korzystają z usług Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Parczewie, dysponującego 9 oddziałami:

- Szpitalnym Oddziałem Ratunkowym,
- Oddziałem Anestezjologii i Intensywnej Terapii,
- Oddziałem Chirurgiczno - Urazowym,
- Oddziałem Dziecięcym,
- Oddziałem Internistyczno - Kardiologicznym,
- Oddziałem Geriatrycznym,
- Oddziałem Ginekologiczno- Położniczym,
- Oddziałem Psychiatryczny z Izbą Przyjęć wraz z Pododdziałem Leczenia Uzależnień,
- Oddziałem Rehabilitacyjnym.⁷

Szpital ten dysponuje także 14 poradniami w ramach Zespołu Przychodni Specjalistycznych: endokrynologiczną, geriatryczną, ginekologiczno-położniczą, gruźlicy i chorób płuc, hematologiczną, kardiologiczną, laryngologiczną, neurologiczną, rehabilitacyjną, terapii i uzależnienia od alkoholu, zdrowia psychicznego i odwyku.

Przychodnie dysponują pracownikami: elektrokardiografii spoczynkowej (EKG), tomografii komputerowej (TK), ultrasonografii (USG), spirometrii i rentgenowską (RTG). Dodatkowo przy placówce funkcjonuje bezpłatna szkoła rodzenia, w której dodatkowo udzielane są porady w poradni "K".

Ponadto, ze specjalistycznej opieki lekarskiej z możliwością hospitalizacji można skorzystać w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Lubartowie oraz przychodni w Ostrowie Lubelskim.

Kultura

Na terenie gminy Dębowa Kłoda ważnymi ośrodkami działalności kulturalnej jest biblioteka gminna utworzona w 1950 r. i Gminny Ośrodek Kultury, którego zasięg terytorialny obejmuje świetlice wiejskie w Stępkowie, Uhninie i Wyhalewie.

Biblioteka i Gminny Ośrodek Kultury mieszczą się w budynku Urzędu Gminy Dębowa Kłoda. Biblioteka posiada filie w Chmielowie i Kodeńcu, które zatrudniają łącznie 7 osób. Księgozbiór biblioteki liczy 16 660 wolumenów⁸. W 2015 roku z zasobów biblioteki skorzystało 348 czytelników.

⁷ Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Parczewie

⁸ Dane BDL GUS za 2015 rok

Biblioteka jest ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i społecznego mieszkańców gminy, organizowane są tu liczne spotkania tematyczne, konkursy i wydarzenia kulturalne. Jest też skarbnicą wiedzy o historii regionu. Ponadto współpracuje z lokalnymi społecznościami.

Gminny Ośrodek Kultury (GOK) jest kluczowym punktem kulturalnym na tle całej gminy, tworzą go: 3 koła (kluby) mieszkańców (plastyczne, techniczne i teatralne) i 2 grupy artystyczne, które liczą odpowiednio 25 i 37 osób. W 2015 r. łączna liczba imprez organizowanych przez tutejszy GOK wyniosła 49, w których uczestniczyło 7 450 osób⁹. Były to głównie wystawy, festiwale i przeglądy artystyczne, prelekcje i wykłady dotyczące problematyki zdrowotnej, spotkania, imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne. Organizacja imprez jest wynikiem współpracy Urzędu Gminy i lokalnych społeczności.

Tabela 6. Stowarzyszenia działające w gminie Dębowa Kłoda

Stowarzyszenie/ Fundacja	Miejscowość	Rok rozpoczęcia działalności	Profil działalności
Działajmy Razem"	Wyhalew	2014	aktywizacja osób bezrobotnych, promocja zdrowia i kultury fizycznej
"Infinity Arts"	Białka	2015	popularyzacja tanecznej twórczości artystycznej i lokalnego folkloru
Kółko Rolnicze (w likwidacji)	Dębowa Kłoda	2010	wspomaganie lokalnej produkcji rolniczej
Kobiety Aktywne	Dębowa Kłoda	2009	wzrost pozycji społecznej kobiet
Na rzecz rozwoju wsi Pachole i okolic	Pachole	2016	wolontariat na rzecz osób niepełnosprawnych z zakresu ochrony zdrowia, kultury fizycznej, patologii społecznych, promocji regionu
Na rzecz integracji i rozwoju wsi	Wyhalew	2007	poszerzanie wiedzy ogólnej, kultury narodowej, kwalifikacji zawodowych,
Na rzecz rozwoju Chmielowa, Korony Marianówki	Chmielów	2006	poszerzanie wiedzy ogólnej, kultury narodowej, kwalifikacji zawodowych,
Ochotnicza Straż Pożarna	Chmielów	2014	zapobieganie pożarom i współpraca w tym zakresie z instytucjami
Perły Chmielowa	Chmielów	2008	wzrost kwalifikacji zawodowych działalność prozdrowotna
Polskie Stowarzyszenie Rozwoju Turystyki	Makoszka	2001	rozwój i promocja turystyki w regionie, ochrona zasobów przyrodniczych
Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna	Kodeniec	2003	wspomaganie lokalnej produkcji rolniczej
Spółdzielcze Gospodarstwo Rolne	Lubiczyn	2003	wspomaganie lokalnej produkcji rolniczej
Spółdzielnia Mieszkaniowa	Wyhalew	2002	administrowanie zasobami mieszkaniowymi
"Terra Sarmatia" Rozwój Wsi Polskiej	Wyhalew	2014	wykorzystanie potencjału gmin o niekorzystnych czynnikach

⁹ Dane BDL GUS za 2015 rok

			gospodarczych i ekonomicznych
--	--	--	-------------------------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, danych z Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda funkcjonują 2 parafie rzymskokatolickie (Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Kodeńcu i Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dębowej Kłodzie) i 1 cerkiew prawosławna (Narodzenia Św. Jana Chrzciciela w Kodeńcu), będąca filią parafii prawosławnej Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Horosycie.

Parafie w gminie - zwłaszcza te mające początki jako prawosławne, mają bogatą historię ściśle związaną ze skomplikowaną historią tych terenów i powiązaniem religii z polityką. Dla przykładu obecny kościół rzymskokatolicki w Kodeńcu powstał jeszcze w XVI jako cerkiew prawosławna, od końca tego wieku do lat 70-tych XIX w. był świątynią unicką. Przez kolejne lata stawał się na zmianę świątynią prawosławną i rzymskokatolicką by ostatecznie po II wojnie światowej pozostać kościołem katolickim.

3.3.2. Mieszkalnictwo

Na terenie gminy dominuje zabudowa zagrodowa, jednorodzinna oraz letniskowa. Rozwój budownictwa mieszkalnego opiera się na budownictwie indywidualnym jednorodzinnym. Według danych GUS zasoby mieszkaniowe gminy Dębowa Kłoda w 2015 roku wyniosły 1 324 mieszkania (w 2011 roku było to 1 301 mieszkań).

Ilość osób przypadających w gminie Dębowa Kłoda w 2015 roku na 1 mieszkanie (2,62) była wyższa niż średnia dla województwa (2,81). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła 78,1 m² (76 m² w 2006 roku), zaś powierzchnia użytkowa mieszkań przypadająca na jedną osobę wynosiła 29,9 m² (26,8 m² w 2006 roku). To zdecydowanie więcej, niż wynosi średnia dla województwa lubelskiego z tego samego roku - 27,4 m², oraz dla powiatu parczewskiego - 28,7 m². Niższy jest natomiast w Dębowej Kłodzie stopień zwodociągowania gospodarstw domowych - dostęp do wodociągu miało w 2010 roku 82,5% mieszkań, podczas gdy średnio na obszarach wiejskich w województwie i powiecie dostęp do wody z wodociągów miało odpowiednio 84,7% i 83,3% mieszkań¹⁰.

Analiza stanu zabudowy mieszkaniowej w gminie potwierdza, iż część mieszkańców gminy funkcjonuje w trudnych warunkach mieszkaniowych. Najczęstszą przyczyną tego stanu jest zła sytuacja finansowa rodzin, zbyt wysokie koszty kredytów budowlanych oraz wykonania dokumentacji budowlanej potrzebnej do wydania pozwolenia na budowę.

Niewiele jest natomiast na obszarze gminy rozproszonego budownictwa jednorodzinnego, które może stanowić problem wyposażenia terenów w infrastrukturę techniczną i społeczną.

W tabeli 7 zestawiono poziom zasobów mieszkaniowych w latach 2001 - 2015. Można zauważyć, że liczba mieszkań w gminie stopniowo się zwiększa. W 2015 roku ogólna liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych wynosiła 449 (516 w 2011 r.), na kwotę 57 966 zł (68 637 zł w 2011 r.). Liczba wypłaconych świadczeń zmniejszyła się, świadczy to o wzroście dochodów mieszkańców, w związku z którym nie muszą już być oni obejmowani taką formą pomocy.

Tabela 7. Zasoby mieszkaniowe gminy Dębowa Kłoda w latach 2001 - 2015

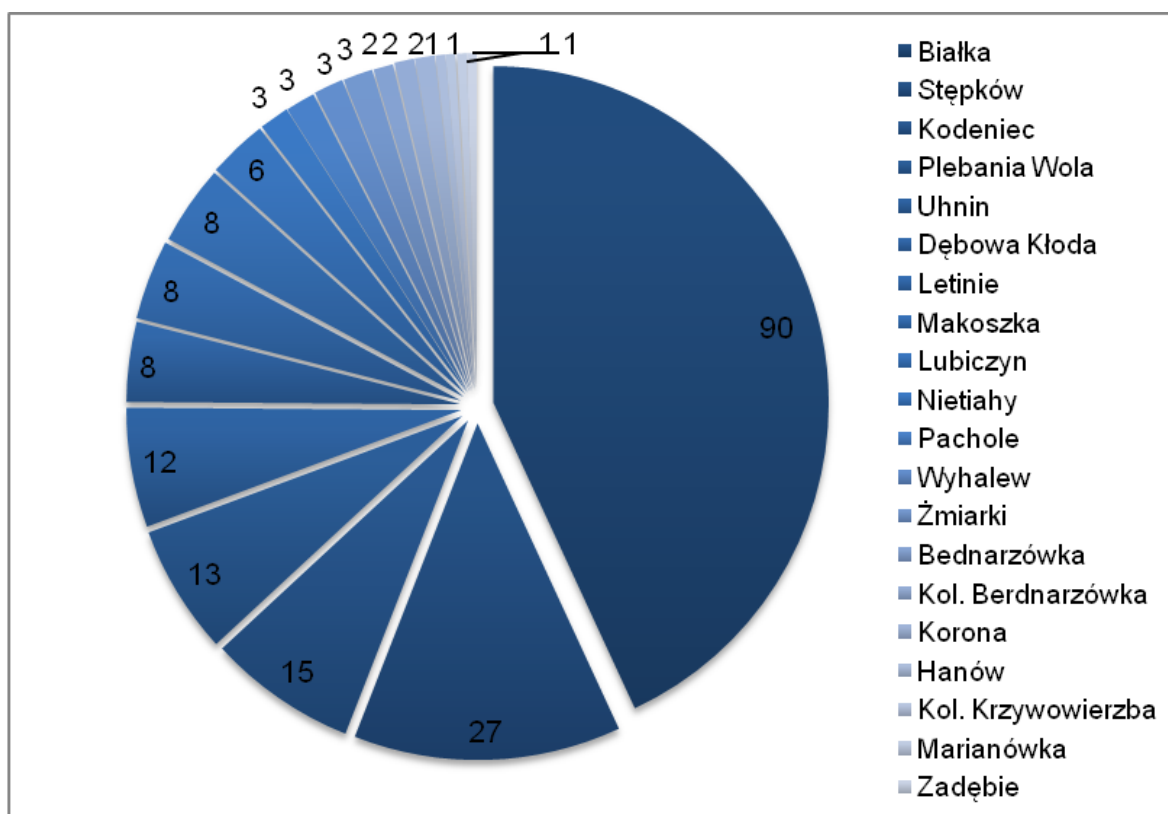
¹⁰ Dane BDL GUS z lat 2006 - 2015

Zasoby mieszkaniowe	2001 r.	2006 r.	2011 r.	2016 r.
Liczba mieszkań ogółem	1 387	1 404	1 485	1 333
Powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem [m ²]	91 227	106 749	114 930	b.d
Mieszkania oddane do użytku - liczba mieszkań ogółem	b.d	4	6	10
Mieszkania oddane do użytku - powierzchnia użytkowa ogółem [m ²]	b.d	445	942	1 083
Mieszkania oddane do użytku - liczba izb ogółem	13	27	34	54

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W latach 2001 - 2017 (stan na IV.2017 r.) dla obszaru gminy wydano 209 pozwoleń na budowę. Aż 46 z nich dotyczyło budowy domków letniskowych, przy 24 dotyczących domów mieszkaniowych jednorodzinnych. Z uwagi na charakter gminy można przypuszczać, że część nowopowstałych domów jednorodzinnych będzie użytkowana okresowo w sezonie przez osoby zameldowane poza granicami gminy. Pozostałe pozwolenia dotyczyły budynków gospodarczych, inwentarskich, garaży, wiat, budynków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej i rolniczej jak również biogazowni, stawu wodnego i oczyszczalni.

Wykres 4. Pozwolenia na budowę według miejscowości w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2017 (stan na IV.2017 r.)

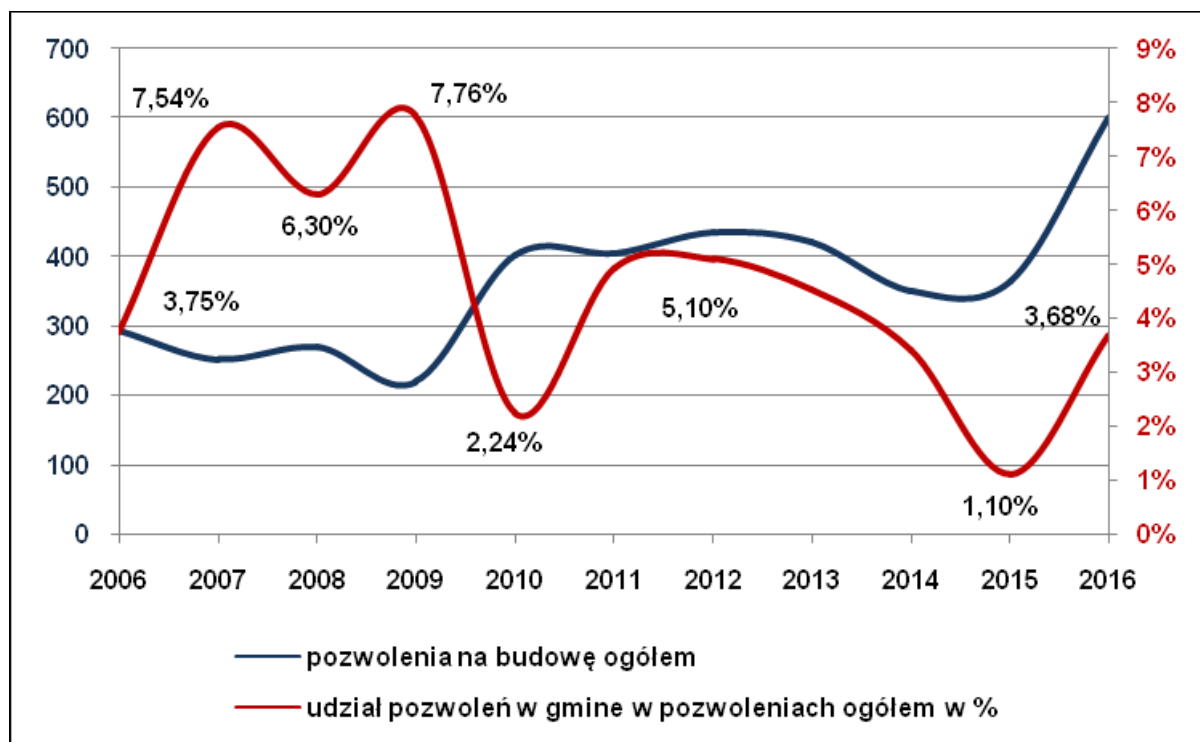
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Na zasiedlanie miejscowości ma wpływ wiele czynników. Profil jednostki determinuje i określa jakie aspekty są istotne z punktu widzenia potencjalnych mieszkańców. W wyniku analizy wydanych pozwoleń na budowę w gminie Dębowa Kłoda, stwierdzono że dominującą część wydano dla wsi Białka¹¹. Stanowią one, aż 43% wszystkich pozwoleń na budowę w latach 2006 - 2017 (stan na IV.2017 r.). Dotyczyły głównie zabudowy letniskowej i zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Kolejnym istotnym obszarem wykazującym potencjał inwestycyjny jest wieś Stępków, dla której wydano 27 pozwoleń na budowę. Dominującym przeznaczeniem była zabudowa mieszkaniowa (ponad 50%). Pozostała część dotyczyła budynków gospodarczych, inwentarskich i wiat. Spośród pozostałych wsi położonych w gminie Dębowa Kłoda, działania budowlane podjęto również we wsiach Kodeniec (15) i Uhnin (12).

W wyniku analizy funkcji budynków na jakie zostały wydane pozwolenia możemy przyjąć, iż profil nowo budowanych obiektów jest dość jednorodny dla całej gminy i dotyczy głównie zabudowy mieszkaniowej, letniskowej i gospodarczej. Część marginalną stanowią przeznaczenia handlowo - usługowe, produkcyjne oraz magazynowe. Obecny stan zagospodarowania wsi to efekt walorów przyrodniczych tj. kompleksów leśnych, jeziora Bialskiego, aspektów krajobrazowych i ekologicznych oraz struktury działalności gospodarczej na obszarze gminy.

¹¹ Dane Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Wykres 5. Udział pozwoleń na budowę wydanych w gminie Dębowa Kłoda w wydanych pozwoleniach dla całego powiatu parczewskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Udział wydanych pozwoleń na budowę w gminie Dębowa Kłoda w pozwoleniach wydanych dla powiatu parczewskiego kształtował się średnio na poziomie ok. 4,5%. Najwięcej odnotowano w latach 2007 r. (7,54%) i 2009 r. (7,76%). Jednym z powodów wzrostu liczby inwestycji było wykorzystanie środków z funduszy europejskich na działalność rolniczą i pozarolniczą oraz od 2007 r. swobodny przepływ usług i ludzi pomiędzy krajami członkowskimi UE. Powyższe aspekty mają ścisły związek z poprawą sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych. Przebieg liczby zrealizowanych inwestycji na przestrzeni analizowanego dziesięciolecia przebiegał dynamicznie. Różnice w liczbie wydanych pozwoleń w znacznej mierze uzależnione są od lokalnej sytuacji gospodarczej i społecznej gminy.

3.3.3. Bezpieczeństwo publiczne

Na podstawie danych udostępnionych przez Komendę Powiatową Policji w Parczewie na terenie Gminy Dębowa Kłoda nie występują naturalne zagrożenia tj. powodzie, huragany, duże pożary itp. Jedynym źródłem zagrożenia jest czynnik ludzki.¹²

W latach 2012 - 2016 na terenie gminy odnotowano 436 zdarzeń dotyczących wypadków i kolizji drogowych oraz przestępstw. Dominującą grupą zdarzeń to przestępstwa (kierowanie w stanie nietrzeźwym, kradzieże, bójki rozboje i inne), które stanowiły aż 70% wszystkich zdarzeń odnotowanych w gminie. W wyniku kolizji i wypadków drogowych poszkodowanych zostało 21 osób w tym 3 osoby poniosły śmierć na skutek obrażeń spowodowanych podczas zdarzenia.

¹² Pismo z dnia 02.09. 2017 r.

**Tabela 8. Struktura zdarzeń na terenie gminy Dębowa Kłoda
w latach 2012 - 2016**

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Wypadki drogowe	5	3	2	2	2
Kolizje	22	20	25	25	20
Osoby ranne/ osoby śmiertelne	2/3	3/1	3/-	4/-	5/-
Przestępstwa w tym:	78	99	58	25	50
- kierowanie w stanie nietrzeźwości	26	40	44	15	40
- kradzieże, bójki, rozboje i inne	52	59	14	10	10
Suma zdarzeń	436				

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Parczewie (pismo z dn. 03.09.2017 r.)

Według danych Komendy Powiatowej Policji w Parczewie znaczne zagrożenie stanowi obiekt handlowy znajdujący się w rejonie wsi Żmiarki. W jego obrębie dochodzi do naruszania ładu i porządku oraz nadmiernego spożywania alkoholu. Jako działanie prewencyjne rozważane jest zamontowanie monitoringu w miejscu występowania negatywnych zjawisk.

Poza tym, do potencjalnych zagrożeń występujących na terenie gminy Dębowa Kłoda należą:

- niekorzystne zjawiska atmosferyczne:
 - silne wiatry - możliwe są duże zniszczenia lasów, gospodarstw domowych oraz zakłócenia w dostawach energii elektrycznej,
 - nadmierne opady deszczu - wyładowania elektryczne podczas burzy powodować mogą pożary lub porażenia; grad wyrządzić może duże szkody przez zniszczenie zasiewów,
 - nadmierne opady śniegu - powodujące zaspę na szlakach komunikacyjnych, zakłócenia w pracy systemów energetycznych, systemów transportu,
 - oblodzenia - możliwy jest wtedy wzrost liczby wypadków i kolizji drogowych oraz występowania złamań i potłuczeń wśród ludzi,
 - silne mrozy - naruszające normalną pracę systemów energetycznych, komunikacyjnych i transportowych oraz łączności,
 - susze - możliwe jest wysychanie rzek i cieków, katastrofalny brak wody pitnej oraz dla potrzeb rolnictwa, wystąpić może wysychanie upraw i zasiewów,
- awarie energetyczne,
- lokalne pożary - proceder wypalania traw oraz susze.

3.4. Główne gałęzie gospodarki

3.4.1. Rolnictwo

Pod względem przydatności rolniczej gleby dzieli się na kompleksy glebowo - rolnicze. Podział ten został opracowany przez Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach, w oparciu o przydatność gleb do uprawy roślin wskaźnikowych i współwskaźnikowych. Nazwy wskaźnikowych i współwskaźnikowych roślin posłużyły do stworzenia nazw poszczególnych kompleksów przydatności rolniczej.

Połowa gleb znajdujących się na terenie gminy wykazuje się optymalną przydatnością rolniczą, należą do nich gleby 2, 4 i 5 kompleksu. Jednakże warunki glebowe są zróżnicowane zarówno pod względem typów gleb jak i gatunków. Wpływ na to ma niejednorodny skład mechaniczny gleb i ich proporcje wodnopowietrzne.

Kompleks 2 - pszenicy dobry, stanowi niewielką część gminy i pojawia się w Dębowej Kłodzie i Lubiczynie. Zalicza się do niego gleby klas II, IIIa i IIIb. Nadaje się do upraw przede wszystkim buraków cukrowych, pszenicy, koniczyny czerwonej, lucerny siewnej i rzepaku ozimego.

Kolejnym kompleksem występującym w obszarze gminy to kompleks 4 - żytni bardzo dobry, który charakteryzuje się długą, bardzo dobrą przydatnością rolniczą wówczas, gdy jest właściwie uprawiany i nawożony. W przypadku niedostatecznej pielęgnacji traci część właściwości. Uprawiane są na nim: ziemniaki, żyto i rośliny nie wymagające żyznych gleb. Pod względem bonitacyjnym do kompleksu 4 żytniego bardzo dobrego zaliczane są gleby klas bonitacyjnych IIIa, IIIb i IVa, które pokrywają wsie: Dębowa Kłoda, Uhnin, Lubiczyn i Stępków.

Gleby 5 kompleksu - żytniego dobrego to gleby bielcowe, brunatne i mady, wytworzone z pyłu wodnego i piasków gliniastych, niejednokrotnie pylastych o klasie bonitacyjnej IVa i IVb. Predysponowane są one do lekkich upraw mechanicznych. Występują głównie we wsiach: Hanów, Kodeniec, Leitnie, Plebania Wola, Stępków i Wyhalew.

Oprócz wymienionych wyżej dobrych kompleksów glebowo - rolniczych, na terenie gminy występują też kompleksy słabsze. We wsiach Białka i Chmielów dominuje 7 kompleks przydatności rolniczej - żytni bardzo słaby, z glebami V i VI klasy bonitacyjnej. W większości są one przeznaczane pod uprawę ziemniaków i niektórych mniej wymagających zbóż. Kompleks 8, zbożowo - pastewny mocny, znajduje się we wsiach: Kodeniec, Pachole, Uhnin i Żmiarki. Zalicza się do niego gleby klasy IIIb i IVa, odpowiednie do uprawy kukurydzy, słonecznika, mieszanek pastewnych roślin jednorocznych i wieloletnich czy owsa. 9 kompleks, zbożowo - pastewny słaby, do którego zalicza się gleby klas bonitacyjnych IVb i V, a występują we wsiach Kolonia Krzywierzba i Uhnin, wykorzystywany jest do upraw owsa, żyta, ziemniaków, marchwi pastewnej, łubinu żółtego i wąskolistnego.

Na terenie gminy nie występują użytki zielone bardzo dobre i dobre. Przeważają użytki zielone średnie, których wydajność może dochodzić do 3 ton średniej jakości siana z 1 ha, zaś wydajność 1 ha pastwiska daje możliwość wyżywienia 2 krów przez okres 130 dni. W przypadku użytków zielonych słabych, wydajność z 1 ha spada do 1,5 tony siana słabej

jakości, z 1 ha pastwiska możliwe jest wyżywienie jedynie 1 krowy przez okres 120 dni.¹³ Największe tereny użytków zielonych występują w północnej i północno - wschodniej części gminy (Kodeniec, Lubiczyn, Pachole, Uhnin i Wyhalew).

Użytki rolne w gminie Dębowa Kłoda zajmują 63,53% całej powierzchni gminy. Strukturę użytkowania gruntów (stan na IV.2017 r.) zawarto w tabeli poniżej.¹⁴:

Tabela 9. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Dębowa Kłoda

Forma użytkowania		Powierzchnia [ha]	Procentowy udział
użytki rolne	grunty orne	7 993	66,80
	łąki	2 833	23,68
	pastwiska	802	6,70
	grunty pod stawami	131	1,10
	grunty pod rowami	207	1,72
użytki rolne ogółem		11 966	63,52
lasy i grunty leśne		5 962	31,65
nieużytki		909	4,83
razem		18 837	100

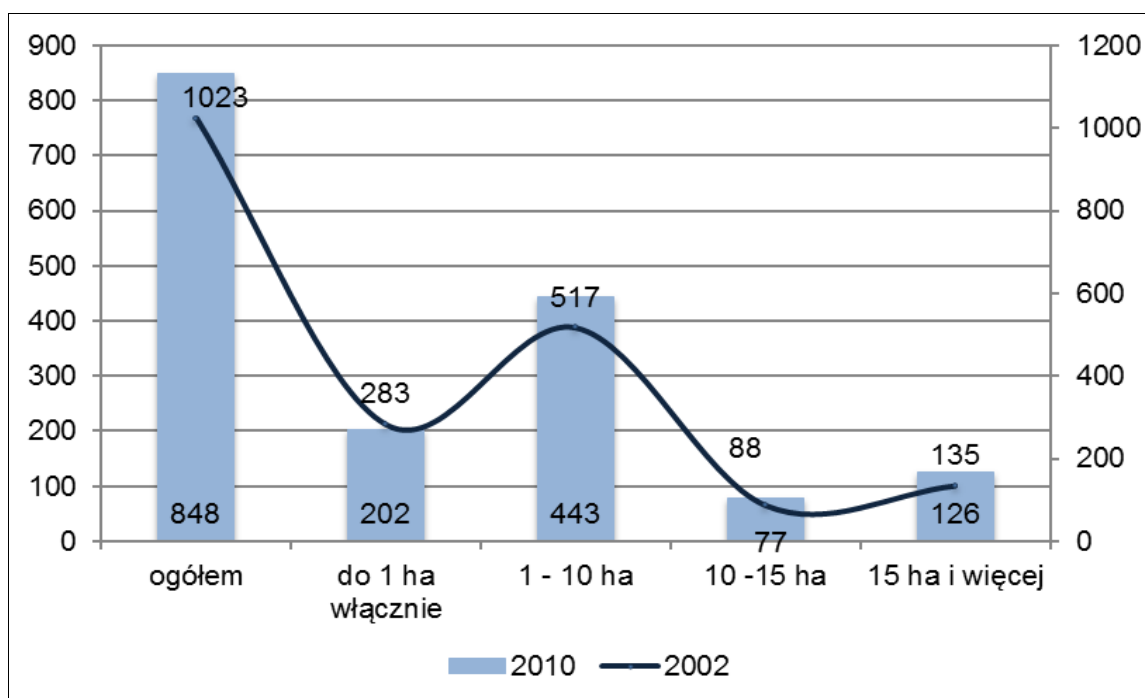
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2002 roku na terenie gminy Dębowa Kłoda prowadzono 1 023 gospodarstwa rolne. W ciągu kolejnych ośmiu lat, do czasu przeprowadzenia kolejnego spisu, liczba ta zmniejszyła się o 17% tj. 175 gospodarstw rolnych. W obu spisach ponad 50% gospodarstw posiada powierzchnię 1 ha - 10 ha, a ponad 20% - mniejszą niż 1 ha. Udział gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 10 ha stanowił odpowiednio 22% i 24%.

¹³ F. Woch „Wybrane elementy z gleboznawstwa” [w:] „Wademekum klasyfikatora gleb”, IUNG, 2007 r.

¹⁴ Wykaz gruntów wg danych Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

Wykres 6. Gospodarstwa rolne w gminie Dębowa Kłoda

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

W 2010 r. w strukturze zasiewów dominowały zboża (6 646 ha w 601 gospodarstwach rolnych) i ziemniaki (161 ha w 157 gospodarstwach). 473 gospodarstwa zajmują się hodowlą zwierząt, zdecydowanie dominuje wśród nich hodowla drobiu - 11 505 sztuk w 351 gospodarstwach, trzody chlewnej - 5 032 sztuk w 182 gospodarstwach i bydła 1 068 sztuk w 155 gospodarstwach. W zakresie mechanizacji rolnictwa w spisie ustalono, że 432 gospodarstwa rolne posiada łącznie 604 ciągników rolniczych.

W porównaniu z danymi z poprzedniego spisu rolnego z roku 2002 można zaobserwować, w zależności od zmiennej, pewne tendencje w sektorze rolnictwa w gminie Dębowa Kłoda. Liczba gospodarstw rolnych spadła o 17%. Zmiany spowodowane są aspektami demograficznymi obserwowanymi na terenie gminy. Występowanie zjawiska komasacji mniejszych gospodarstw ma charakter marginalny, który nie wpływa znacznie na wskaźniki w zakresie rolnictwa. Natomiast pozytywnym zjawiskiem w gminie jest postępująca mechanizacja rolnictwa. Jest to wynikiem doinwestowania gospodarstw z wykorzystaniem zewnętrznych źródeł finansowania tj. środków pozyskanych z Unii Europejskiej. Struktura chowu zwierząt również ulega zmianom. Zarówno hodowla trzody chlewnej, jak i bydła, zmniejsza się. Pogłowie trzody chlewnej spadło w omawianym okresie o 42%, natomiast bydła o 26%.

Tabela 10. Zmiany w gospodarce rolnej w gminie Dębowa Kłoda w latach 2002 - 2010

Kategoria	Powszechny Spis Rolny 2002	Powszechny Spis Rolny 2010	Procentowy przyrost/spadek
Liczba gospodarstw rolnych	1 023	848	- 17%

Odsetek gospodarstw o wielkości powyżej 15 ha	15%	13%	-7%
Liczba ciągników rolniczych na terenie gminy	543	604	+11%
Liczba gospodarstw hodujących bydło	357	155	- 57%
Pogłowie bydła	1 451	1 068	- 26%
Pogłowie trzody chlewnej	8 710	5 032	- 42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Czynniki sprzyjające rozwojowi działalności rolniczej w gminie:

- dostateczne warunki glebowe,
- korzystne warunki środowiskowe w zakresie czystości gleb, dające możliwości rozwoju produkcji żywności ekologicznej z uwagi na brak zakładów przemysłowych,
- wyposażenie gminy w obiekty obsługi rolnictwa,
- stosunkowo korzystna w porównaniu z województwem i krajem struktura wielkościowa gospodarstw,
- możliwość uzupełniania źródeł dochodów gospodarstw rolnych, a tym samym szans na inwestycje, wskutek przydatności terenu dla rozwoju agroturystyki.

Czynniki ograniczające rozwój rolnictwa w gminie:

- niedoinwestowanie w zakresie przetwórstwa płodów rolnych,
- duża lesistość gminy na poziomie ponad 30%,
- podatność gleb na erozję i trudne miejscami warunki fizjograficzne, wymuszające stosowanie zabiegów przeciwozyjnych oraz stanowiące utrudnienie dla stosowania maszyn rolniczych,
- występowanie obszarów chronionych.

3.4.2. Leśnictwo wraz z leśną przestrzenią produkcyjną

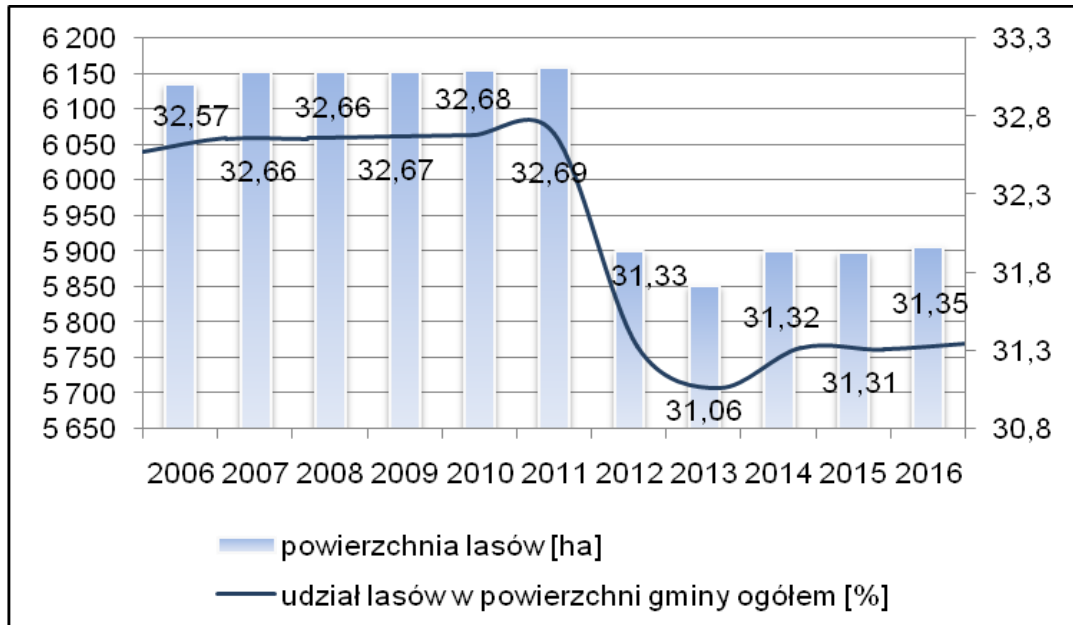
Grunty leśne zadrzewione i zakrzewione w gminie Dębowa Kłoda obejmują obszar o powierzchni 5 962 ha, co stanowi 31,7% powierzchni gminy.¹⁵ Analizując rozmieszczenie lasów dostrzec można, iż największy kompleks leśny znajduje się w zachodnio - południowej części gminy stanowiący Rezerwat Przyrody Lasy Parczewskie i Rezerwat Przyrody Królowa Droga. Na terenie gminy występują również rozproszone stosunkowo niewielkie zespoły leśne.

Zdecydowana większość gruntów leśnych znajduje się w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe - 5 039 ha, co daje 84,5% ogółu gruntów leśnych zadrzewionych i zakrzewionych, 629 ha (10,6%) to grunty należące do osób fizycznych, a 266 ha (4,46%) to grunty wspólnot gruntowych. W skład gminnego zasobu nieruchomości wchodzi jedynie 9 ha (mniej niż 1%).¹⁶

¹⁵ Dane Urzędu Gminy, stan na 04.2017 r.

¹⁶ Dane Urzędu Gminy, stan na 04.2017 r.

Wykres 7. Zmiana powierzchni lasów w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016

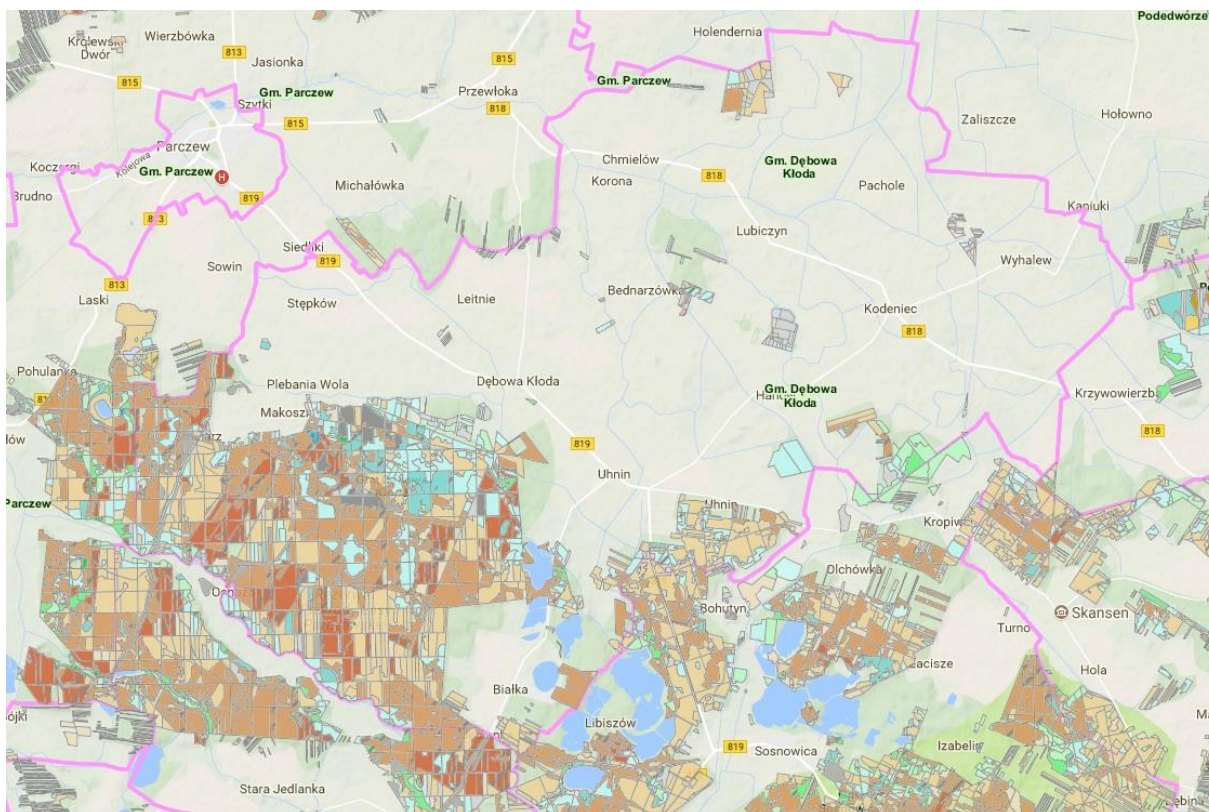
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Lesistość gminy Dębowa Kłoda od 2012 roku uległa zmniejszeniu, z około 6 000 ha do niewiele ponad 5 750 ha. Pomimo to gmina pod względem lesistości ogólnej posiada wciąż wysoki wskaźnik, wyższy od średniej dla powiatu parczewskiego (24,7%) i województwa lubelskiego (23,2%) , a także przewyższa średnią krajową (29,4%) .

Lasy na terenie gminy zaliczane są do siedliska kontynentalnego boru mieszanego, świeżego i lasu mieszanego, w których drzewostanie dominuje sosna, sporadycznie pojawia się brzoza i dąb.

Odmienne siedliska występują w dolinach rzecznych, pojawiają się tu łęgi i olsy. Występującymi gatunkami są topole i wierzby. Analiza występujących w gminie typów siedliskowych lasu wskazuje na zdecydowaną dominację borów.

Rysunek 4. Rozmieszczenie różnych typów siedliskowych lasów występujących na terenie gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Tabela 11. Zestawienie typów siedliskowych lasów Państwowego Gospodarstwa Leśnego w gminie Dębowa Kłoda

Oznaczenie	Typ siedliskowy lasu	Procentowy udział
Bśw	Bór świeży	38
BMśw	Bór mieszany świeży	23
Bw	Bór wilgotny	17
Lśw	Las świeży	7

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dębowa Kłoda 2003 r.

Ze względu na zróżnicowane warunki glebowe, klimatyczne i wodne panujące na terenie gminy, wytworzyły się tu różne typy siedliskowe lasów. Bór mieszany świeży, bór świeży i las mieszany zajmują łącznie ok. 80% powierzchni leśnej administrowanej przez Państwowe Gospodarstwo Leśne.¹⁷

¹⁷ Studium 2003, s. 67

**Tabela 12. Zestawienie typów siedliskowych lasów prywatnych w gminie
Dębowa Kłoda**

Oznaczenie	Typ siedliskowy lasu	Procentowy udział
Bśw	Bór świeży	0,5
Bw	Bór wilgotny	0,3
BMśw	Bór mieszany świeży	48
BMw	Bór mieszany wilgotny	1
LMśw	Las mieszany świeży	45
LMw	Las mieszany wilgotny	5
Inne siedliska		0,2

Źródło: Prognoza oddziaływania na środowisko Uproszczonych Planów Urządzenia Lasu dla lasów położonych na terenie gm. Dębowa Kłoda na okres od 01.01.2015 r. do 31.12.2024 r.

Lasy na terenie gminy znajdują się pod administracją Nadleśnictwa Parczew, podlegającemu Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Lublinie. Gmina przynależy do leśnictwa Białka¹⁸. Gospodarka leśna gminy prowadzona jest na podstawie planów urządzenia lasu (Lasy Państwowe) oraz uproszczonych planów urządzenia lasu (lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa).

Obecnie obowiązującym dla Nadleśnictwa Parczew jest plan na lata 2008 - 2017. Plan Urządzenia Lasu został sporządzony przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Lublinie. Obecnie w Nadleśnictwie Parczew prowadzone są prace nad nowym Planem Urządzania Lasu na lata 2018- 2027¹⁹.

Dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa obowiązują Uprozczone Plany Urządzenia Lasu dla lasów położonych na terenie gm. Dębowa Kłoda na okres od 01.01.2015 r. do 31.12.2024 r. opracowane przez firmę Eko - Las Dariusz Chromiec.

Nadleśnictwo, w ramach zagospodarowania lasu, corocznie wykonuje odnowienia i zalesienia, poprawki i uzupełnienia oraz czyszczenia drzewostanu. Nadleśnictwo Parczew jest w pełni samowystarczalne jeżeli chodzi o produkcję własnego materiału sadzeniowego. Na jego terenie istnieje 1 szkółka leśna o łącznej powierzchni produkcyjnej 490 arów. Łączna wielkość produkcji sadzonek w 2015 r. wyniosła 1 487 tys. sztuk.²⁰

Nadleśnictwo, oprócz hodowli lasu, zajmuje się także jego ochroną - monitoruje na bieżąco stan drzewostanów oraz dba o ich odpowiedni stan sanitarny (prowadzi zabiegi

¹⁸ www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 18.07.2017

¹⁹ www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 18.07.2017

²⁰ www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 18.07.2017

pielęgnacyjne, w tym gleby, zabezpiecza pnie). Prowadzi również profilaktykę i prognozowanie zagrożenia wynikającego z występowania szkodników.²¹

Z uwagi na wysoki stan pogłowia zwierzyny na obszarze Nadleśnictwa corocznie zabezpiecza się najbardziej narażone uprawy grodząc je, bądź smarując drzewka repelentami. W ostatnich latach maleje powierzchnia, na której rejestruje się szkody od zwierzyny. Świadczy to o odpowiednim zabezpieczeniu upraw oraz racjonalnie prowadzonej gospodarce łowieckiej.²²

Gospodarcze wykorzystanie lasów na terenie gminy Dębowa Kłoda ogranicza się do pełnienia przez nie funkcji ekologicznej, pozyskiwania drewna, produkcji sadzonek dla odbiorców indywidualnych²³ oraz zbierania grzybów i owoców leśnych.

Las spełnia różnorodne funkcje, zarówno w sposób naturalny jak i poprzez umiejętną gospodarkę człowieka, wykorzystującego przyrodę dla swych potrzeb. Oprócz wymienionych powyżej funkcji produkcyjnych i części pozaprodukcyjnych (jak ochrona gatunkowa roślin i zwierząt, zachowanie cennych przyrodniczo obszarów) pełni akże funkcje ochronne.

Zachowawcze i stabilizacyjne funkcje lasu, polegają przede wszystkim na świadczeniach niematerialnych gruntów, obejmujących istniejące lasy (grunt w szerokim tego słowa znaczeniu), polegających na tym, że grunty te wypełniają rolę świadectwa (także wzorca) zjawisk, procesów oraz efektów działania sił natury lub przeszłej działalności człowieka (rezerwatowe funkcje lasu; zachowawcze funkcje lasu), bądź skutkujące wypełnianiem przez te grunty zadania „stabilizacji” ekosystemów leśnych, funkcjonujących w warunkach mniej lub bardziej ekstremalnych, a także ekosystemów nieleśnych (stabilizacyjne funkcje lasu). Identyfikowanie, wzmacnianie oraz zabezpieczanie zachowawczych funkcji lasu może następować metodami ochrony przyrody (według założeń teoretycznych - metodami ochrony przyrody identyfikuje się oraz zabezpiecza zachowawcze świadczenia gruntów, obejmujących lasy , w przypadkach, w których świadczenia te mają mieć charakter naturalny; w praktyce polega to na konstruowaniu oraz realizacji planów ochrony w parkach narodowych, w rezerwach przyrody oraz w obrębie różnych innych obszarowych form ochrony przyrody) lub z użyciem metod gospodarki leśnej (m.in. w tym celu wyznacza się lasy ochronne oraz realizuje w nich szczególnie programy działalności leśnej, przy czym lasy ochronne wydziela się również wówczas, gdy grunty, obejmujące lasy, spełniają świadczenia ochrony stabilizacyjnej, a nawet świadczenia środowiskotwórcze).²⁴

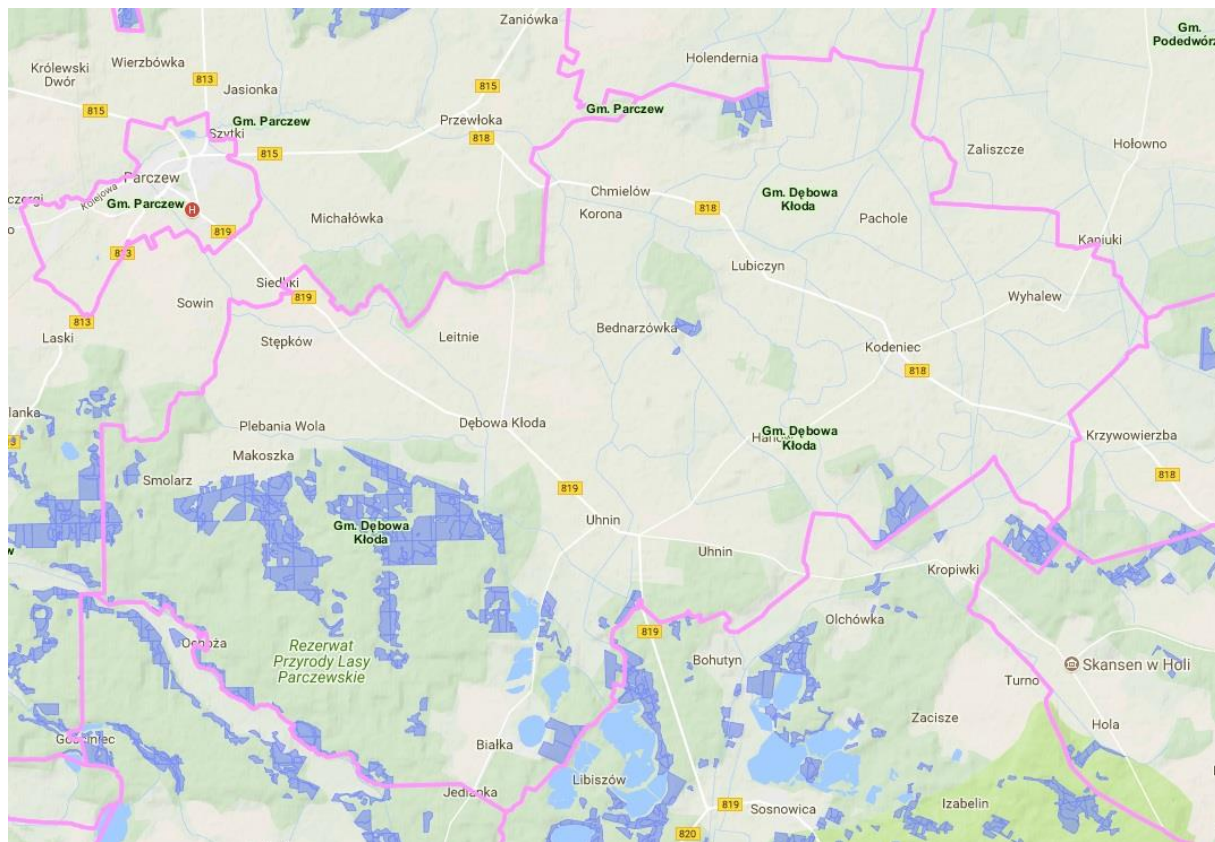
²¹ www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 18.07.2017

²² www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 18.07.2017

²³ www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 24.07.2017

²⁴ <http://www.encyklopedialesna.pl>

Rysunek 5. Rozmieszczenie lasów wodochronnych na terenie gminy Dębowa Kłoda

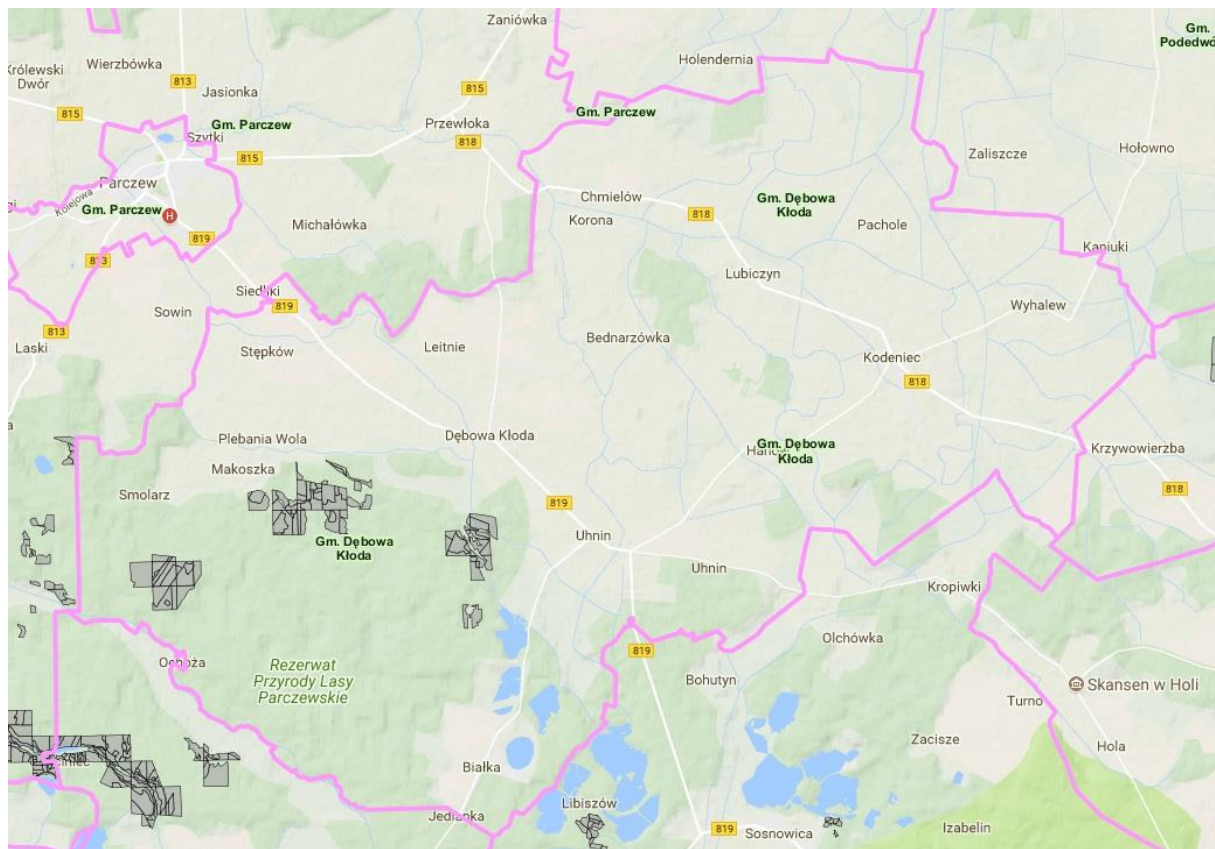

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Część lasów położonych w gminie Dębowa Kłoda pełni rolę wodochronną, czyli polegająca na przechwytywaniu przez ekosystemy leśne zanieczyszczeń (łącznie z określonym ich unieszkodliwianiem), docierających do leśnego środowiska przyrodniczego wraz z nośnikiem w postaci wody (np. w postaci roztworów glebowych) lub w postaci pyłów i gazów atmosferycznych, stanowiących potencjalne składniki, powodujące zanieczyszczenie zasobów wodnych w określonej przestrzeni ekosystemu leśnego i poza nią. Omawiana funkcja powinna zawsze być utożsamiana z niematerialnymi pożytkami naturalnymi lasu, albowiem odpowiednia ochrona zasobów wodnych terenu stanowi permanentne, społecznie akceptowane świadczenie lasów na rzecz różnych zasobów ekonomicznych Kraju; do omawianych świadczeń szczególnie predysponowane są jednak lasy, mające status lasów wodochronnych.²⁵

²⁵ <http://www.encyklopedialesna.pl>

Rysunek 6. Rozmieszczenie innych lasów ochronnych na terenie gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Na obszarze gminy występują również lasy ochronne zakwalifikowane do kategorii inne, czyli nie pełniące roli glebochronnej, wodochronnej, nie będące trwale uszkodzone ani położone w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców. Zgodnie z ustawą z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2017 r., poz. 788) lasy te stanowią drzewostany nasienne lub ostoje zwierząt i stanowiska roślin podlegających ochronie gatunkowej lub mają szczególne znaczenie przyrodniczo - naukowe lub dla obronności i bezpieczeństwa Państwa, brak jednak na ten temat bliższych informacji.

3.4.3. Usługi

Kwestia dostępności i wachlarza usług w gminie jest jedną z najistotniejszych, gdyż wiąże się bezpośrednio z jakością życia mieszkańców oraz daje możliwość tworzenia nowych miejsc pracy na terenach typowo rolniczych, nieuprzemysłowionych. Do usług dostępnych w gminie Dębowa Kłoda zaliczyć można przede wszystkim:

- Usługi publiczne - opisane w rozdziale Warunki życia ludności:
 - usługi zdrowia (patrz podrozdział 3.3.1.),
 - usługi oświaty (patrz podrozdział 3.3.1.),
 - usługi związane z bezpieczeństwem (patrz podrozdział 3.3.3.),
 - usługi związane z kulturą (patrz podrozdział 3.3.1.),

- Usługi nie zaliczane do publicznych:
 - usługi handlu,
 - usługi pocztowe,
 - usługi gastronomiczne,
 - usługi bankowe,
 - usługi turystyczne.

Według danych GUS, w gminie Dębowa Kłoda w 2016 r. zarejestrowanych było 242 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, z czego 143 (59,1%) należało do kategorii podmiotów usługowych. Zdecydowana większość podmiotów prowadzi działalność handlową.

Tabela 13. Podmioty gospodarcze o charakterze usługowym według sekcji PKD

	Sekcja	Liczba podmiotów gospodarczych	Procent ogółu podmiotów gospodarczych
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	G	65	26,9
Pozostała działalność gospodarcza oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	S i T	18	7,4
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	I	15	6,2
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	M	10	4,1
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	O	10	4,1
Edukacja	P	6	2,5
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Q	5	2,1
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	L	4	1,7
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	N	4	1,7
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	R	4	1,7
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	K	2	0,8
	ogółem	143	59,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 14. Podmioty gospodarcze zajmujące się zaopatrzeniem w media oraz transportem

	Sekcja	Liczba podmiotów gospodarczych	Procent ogółu podmiotów gospodarczych
Transport i gospodarka magazynowa	H	12	2,1
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	D	2	0,8
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	E	1	0,4
	ogółem	15	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Usługi na terenie gminy koncentrują się w większych miejscowościach: Dębowej Kłodzie, Uhninie, Kodeńcu. Funkcję ośrodka administracyjnego - usługowego gminy pełni Dębowa Kłoda, gdzie znajduje się Urząd Gminy, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Komisariat Policji, Bank Spółdzielczy i Urząd Pocztowy. Znajdują się tu również placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury, biblioteka publiczna, remiza OSP. Ponadto w Dębowej Kłodzie zlokalizowanych jest wiele mniejszych zakładów usługowych - sklepy spożywcze, mięsne, zakłady handlu detalicznego, obiekty gastronomiczne. Oprócz miejscowości o wykrystalizowanych centrach usługowych, na terenie gminy występują rozproszone podmioty usługowe, takie jak punkty wymiany butli gazowych, mniejsze sklepy oraz drobne zakłady rzemieślnicze i naprawcze.

Teren gminy obejmują trzy parafie rzymskokatolickie: w Dębowej Kłodzie, Kodeńcu i Parczewie, należące do Diecezji Siedleckiej²⁶. We wsi Kodeniec znajduje się ponadto cerkiew prawosławna.

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda handel należy do sektora prywatnego. Mała przedsiębiorczość, do której można zaliczyć prowadzenie sklepów spożywczych, spożywczo - przemysłowych, usług ogólnobudowlanych oraz drobnych usług, rozwija się głównie w większych sołectwach. Działalność w handlu jest chętnie podejmowana przez ludność, ze względu na mały nakład środków finansowych potrzebnych na jej prowadzenie.

Poziom zaspokajania potrzeb ludności gminy Dębowa Kłoda w usługi handlu, na skutek dynamicznego wzrostu w ostatnich latach, należy uznać za dostateczny pod względem ilościowym. Zastrzeżenia budzi jednak stan techniczny i standard wyposażenia niektórych obiektów handlowych.²⁷

Perspektywnym dla rozwoju gminy sektorem usług jest sektor turystyczny. Położenie na obrzeżu urozmaiconego krajobrazowo i przyrodniczo Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego może stać się fundamentalną siłą rozwojową turystyki w gminie. W planie zagospodarowania województwa lubelskiego południowa część gminy, wchodząca w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”, wyznaczona została jako strefa

²⁶ Studium 2003, s. 85

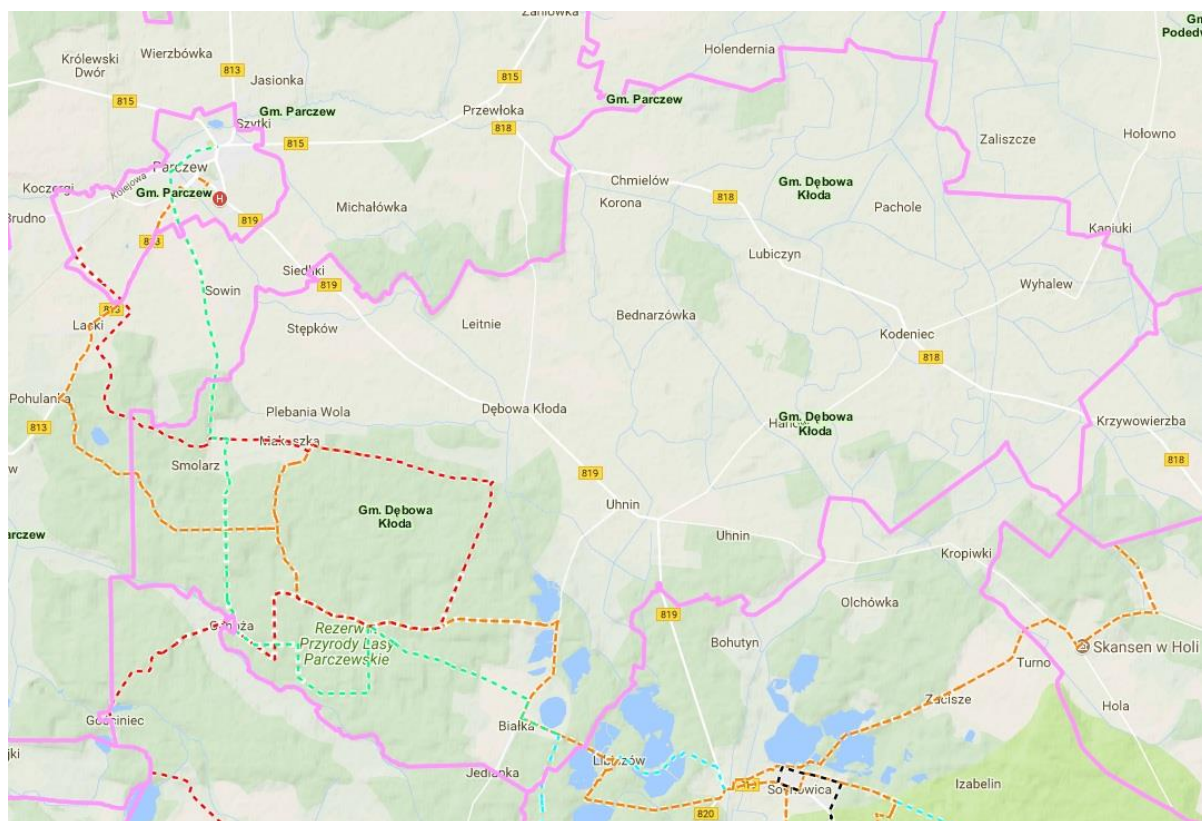
²⁷ Studium 2003, s. 85

najwyższej atrakcyjności turystycznej²⁸. Dlatego też rozwój turystyki i rekreacji na terenie gminy Dębowa Kłoda uzależniony jest wykorzystania naturalnych walorów przyrodniczych jakimi są:

- rezerваты przyrody „Lasy Parczewskie” i „Królowa Droga”, Międzynarodowy transgraniczny Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie”, „Szacki Rezerwat Biosfery”,
- ostoje europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000: Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Lasy Parczewskie” (PLB060006) i Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Ostoja Parczewska” (PLH060107),
- użytki ekologiczne i pomniki przyrody rozsiane po terenie gminy,
- jezioro Białskie.

Przez teren gminy przebiega kilka pieszych szlaków turystycznych. Przez Lasy Parczewskie biegnie Szlak Partyzancki (kolor czerwony, dł. 30 km, prowadzi z Parczewa aż do Ostrowa Lubelskiego) oraz Szlak Leśny (kolor zielony, dł. 20 km, prowadzi z Parczewa do Białki). Przez miejscowość Białka, niedaleko jeziora Białskiego, przebiega Szlak Centralny (kolor niebieski, dł. 30 km, prowadzi z Urszulina do Włodawy). Ponadto przez Lasy Parczewskie biegnie również trasa rowerowa „Szlakiem Dzikiej Przyrody”²⁹.

Rysunek 7. Przebieg szlaków turystycznych przez teren gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Walory przyrodnicze oraz rolniczy charakter gminy stwarzają dobre warunki do rozwoju agroturystyki. Baza noclegowa skupiona jest głównie w miejscowości Białka nad Jeziorem

²⁸ Studium 2003, s. 86

²⁹ www.parczew.pl, dostęp: 19.07.2017

Bialskim, gdzie znajdują się ośrodki wypoczynkowe „Red Lion”, „Dom Harcerza”, „Kropelka”, hotel „Polesie”, pola namiotowe i biwakowe oraz sezonowe schronisko młodzieżowe organizowane w szkole podstawowej.

Atrakcyjnymi pod względem turystycznym są też miejscowości Plebania Wolna oraz Makoszka, położone na skraju Lasów Parczewskich. W Makoszce znajdują się pensjonat oraz jedyny w gminie ośrodek jeździecki „Stajnia Makoszka”.³⁰ Na terenie gminy funkcjonują ponadto 3 gospodarstwa agroturystyczne³¹.

Rozwój rekreacji w gminie, a tym samym rozwój ruchu turystycznego, winien postępować zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Oznacza to konieczność dostosowania zagospodarowania rekreacyjnego w formach i intensywności do pojemności turystycznej środowiska. Z rozwojem usług turystyki wiąże się także rozwój usług towarzyszących, mogący dać impuls dla rozwoju handlu, gastronomii i usług kultury na terenie gminy Dębowa Kłoda.

3.4.4. Przemysł

Działalność przemysłowa na terenie gminy Dębowa Kłoda nie jest rozwinięta - produkcja przemysłowa jest znikoma. Na terenie gminy funkcjonują 64 przedsiębiorstwa zaklasyfikowane przez GUS do kategorii „przemysł i budownictwo”. Są to drobne zakłady, o lokalnej skali oddziaływania, niebędące źródłem groźnych dla środowiska i zdrowia ludzi emisji. W omawianej kategorii dominują zakłady prowadzące działalność wydobywczą złóż kruszyw oraz działalność budowlaną.

Tabela 15. Podmioty gospodarcze o charakterze przemysłowym według sekcji PKD

	Sekcja	Liczba podmiotów gospodarczych	Procent ogółu podmiotów gospodarczych
Budownictwo	F	37	7,4
Przetwórstwo przemysłowe	C	27	6,2
	ogółem	64	13,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na terenie gminy powierzchniowa eksploatacja kruszyw naturalnych prowadzona jest w sołectwach: Uhnin, Bednarzówka, Chmielów, Stępków i Kodeniec³². W Uhninie, Wyhalewie oraz w Leitnie znajdują się oczyszczalnie ścieków³³. Nowoczesne wysypisko odpadów komunalnych znajduje się w Lubiczynie.

³⁰ Studium 2003, s. 87;

³¹ Strategia rozwoju lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015, s. 39;

³² Studium 2003, s. 124;

³³ Strategia rozwoju lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015, s. 47;

3.5. Struktura władania gruntami

Większość gruntów gminy Dębowa Kłoda znajduje się w rękach prywatnych - 56% powierzchni wszystkich gruntów. Znaczna część należy do Skarbu Państwa (32%), z czego większość znajduje się w zarządzie Lasów Państwowych. Do Gminy należy 397 ha gruntów, czyli 2,11% ogółu gruntów. Szczegółowo udział poszczególnych form własności oraz władania przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 16. Stan prawny gruntów w gminie Dębowa Kłoda

Właściciel/władający		Powierzchnia [ha]	Procentowy udział
grunty SP z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste	grunty wchodzące w skład zasobu własności rolnej Skarbu Państwa	592	3,14
	grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe	5 299	28,13
	grunty wchodzące w skład zasobu nieruchomości Skarbu Państwa	7	0,04
	pozostałe grunty Skarbu Państwa	158	0,84
	ogółem	6 056	32,15
grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste	grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych	3	0,02
	grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym pozostałych osób	1	0,01
	ogółem	4	0,02
grunty wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości		397	2,11
grunty gmin i ich związków przekazane w użytkowanie wieczyste		6	0,03
grunty gmin i innych osób prawnych, których organami założycielskimi są organy gminne oraz grunty których właściciele pozostają nieznanymi		5	0,03
grunty osób fizycznych	grunty osób fizycznych wchodzących w skład gospodarstw rolnych	9 069	48,14
	grunty osób fizycznych nie wchodzących w skład gospodarstw rolnych	1 488	7,90
	ogółem	10 557	56,04
grunty spółdzielni	grunty, które są własnością rolniczych spółdzielni produkcyjnych i ich związków oraz grunty, których właściciele nie są znani	68	0,36
	grunty, które są własnością spółdzielni mieszkaniowych i ich związków oraz grunty, których właściciele nie są znani	1	0,01
	pozostałe grunty spółdzielcze	1	0,01
	ogółem	70	0,37

grunty kościołów i związków wyznaniowych		124	0,66
grunty wspólnot gruntowych		529	2,81
grunty powiatów przekazane w trwały zarząd oraz grunty, których właściciele nie są znani		96	0,51
grunty wchodzące w skład wojewódzkiego zasobu nieruchomości		48	0,25
grunty spółek prawa handlowego i inne	grunty spółek prawa handlowego	741	3,93
	grunty partii politycznych i stowarzyszeń	2	0,01
	pozostałe grunty	202	1,07
	ogółem	945	5,02
razem		18 837	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy, stan na dzień 20.04.2017 r.

Zdecydowana większość gruntów państwowych znajduje się w zarządzie Lasów Państwowych, znacznie mniejsze powierzchnie zaliczone zostały do zasobu własności rolnej lub zasobu nieruchomości. W użytkowaniu wieczystym pozostają jedynie 4 ha gruntów Skarbu Państwa.

Grunty powiatów oraz województw stanowią niewielkie obszary - odpowiednio 96 oraz 48 ha. W skład zasobu własności rolnej Skarbu Państwa wchodzi 592 ha gruntów, a jedynie 7 ha do zasobu nieruchomości Skarbu Państwa. Znaczne powierzchnie znajdują się w posiadaniu przedsiębiorstw - spółek prawa handlowego 741 ha oraz wspólnot gruntowych - 529 ha. Gmina jest w posiadaniu niemal 400 ha gruntów. Natomiast najwięcej jest obszarów należących do osób fizycznych - 10 557 ha.

3.6. Podsumowanie

Do najważniejszych uwarunkowań społeczno - ekonomicznych mających wpływ na rozwój gminy w przyszłości zaliczyć należy strukturę demograficzną mieszkańców gminy. Cechy ludności istotnie rzutują na przyszłą sytuację ekonomiczną oraz rozwój przestrzenny gminy. Stały odpływ i starzenie się ludności sprawiają, że popyt na nowe tereny przeznaczone pod zabudowę na terenie gminy pochodzi raczej z zewnątrz i związany jest z rozwojem turystyki.

Mieszkańcy gminy Dębowa Kłoda utrzymują się w dużej mierze z rolnictwa, które jest podstawową funkcją gminy. Dominuje uprawa zbóż, rzepaku i ziemniaków, natomiast w produkcji zwierzęcej przeważa hodowla trzody chlewnej i bydła. Następuje także powolny wzrost różnicowania pozarolniczych źródeł utrzymania ludności, głównie związany z usługami, natomiast produkcja przemysłowa jest słabo rozwinięta i nie oddziałuje w dużej mierze negatywnie na środowisko.

Rolę lokalnego centrum administracyjnego oraz usługowego pełni Dębowa Kłoda. Zaplecze edukacyjne dla dzieci w gminie tworzą placówki szkolne w Dębowej Kłodzie, Uhninie i Kodeńcu oraz 6 oddziałów przedszkolnych. Dodatkowo, ważną rolę kulturalno - oświatową

pełni biblioteka gminna oraz Gminny Ośrodek Kultury. Na terenie gminy funkcjonują trzy parafie rzymskokatolickie - w Dębowej Kłodzie, Kodeńcu i Parczewie oraz filiarna cerkiew prawosławna w Kodeńcu należąca do parafii w Horostycie. W zakresie opieki zdrowotnej, w gminie działają dwa niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, w Dębowej Kłodzie i Kodeńcu.

Gmina posiada dogodne warunki dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki. Duża lesistość, niska gęstość zaludnienia, zbiorniki wodne, a także w małym stopniu przekształcone przez człowieka nieskażone środowisko naturalne (obszary chronione zajmują 35% powierzchni gminy) i wiele zabytków kulturowych rozsianych po lokalnych miejscowościach, czynią z gminy Dębowa Kłoda miejsce atrakcyjne turystycznie. Istnieją więc szanse na zainteresowanie wypoczynkiem w lokalnych gospodarstwach wiejskich, organizację tak zwanych zielonych szkół dla dzieci z aglomeracji miejskich oraz turystyki kwalifikowanej dla osób o zainteresowaniach przyrodniczych.

4. Środowisko przyrodnicze

4.1. Zasoby środowiska przyrodniczego

4.1.1. Budowa geologiczna

Pod względem budowy geologicznej teren gminy Dębowa Kłoda znajduje się na Platformie Wschodnioeuropejskiej, w obrębie zapadliska „Podlaskiego”. Jego podłoże budują osady kredowe i trzeciorzędowe. Wymienione utwory przykryte się osadami czwartorzędowymi o miąższości kilkudziesięciu metrów.

Warstwa przypowierzchniowa wysoczyzny zbudowana jest z piasków fluwioglacjalnych o zmiennej granulacji, lokalne zawierające wkładki pyłów i glin. Doliny rzeczne i obniżenia terenu są wypełnione głównie utworami bagiennymi - torfami lub namułami - spoczywającymi na utworach piaszczystych.³⁴

Dominują utwory akumulacji wodnolodowcowej - piaski drobne, średniozagęszczone, o miąższościach przekraczających 4 m. Ich nośność zależy od granulacji i zagęszczenia, lecz z reguły są to grunty nośne. Ich warunki gruntowe na niektórych obszarach pogarszają płytko występujące wody gruntowe. Drugim typem gruntów występujących na terenie gminy są utwory akumulacji rzeczno - rozlewiskowej: namuły organiczne, mułki lokalne, ropy przew. piaskami, gliny piaszczyste o łącznych miąższościach 1 - 2 m na ogół na piaskach drobnych lub średnich. Są to grunty nieskonsolidowane, słabonośne i nienośne o zróżnicowanych cechach, nawodnione. Kolejnym typem są utwory akumulacji zastoiskowej - pyły piaszczyste, przewarstwione ropy występując od powierzchni terenu o miąższości 2 m na piaskach drobnych lub średnich, a także ropy i gliny pylaste. Są to grunty nośne charakteryzujące się dużą aktywnością koloidalną (następuje zmiana objętości na skutek zmieniających się warunków wilgotnościowych). Sporadycznie występują utwory piaski o genezie aluwialnej i eolicznej.³⁵

Tak wykształcona budowa geologiczna wpływa na warunki podłoża budowlanego, które dla przedmiotowego obszaru są odmienne na terenie wysoczyzny oraz w dolinach rzek i obniżeniach. Obszary wysoczyznowe generalnie można uznać za korzystne dla posadowienia obiektów budowlanych, jednak przez wzgląd na znaczną zmienność litologiczną zaleca się wykonywanie szczegółowej analizy gruntu w przypadku posadowienia obiektów o gabarytach większych niż budynki mieszkaniowe jednorodzinne. Obszary dolin rzecznych, ze względu na mniej stabilne podłoże i ryzyko okresowego podniesienia poziomu wód gruntowych i związane z tym zawilgocenie podłoża są o wiele mniej korzystne dla rozwoju budownictwa.³⁶

4.1.2. Ukształtowanie powierzchni terenu i geomorfologia

Obszar gminy Dębowa Kłoda pod względem podziału fizyczno - geograficznego Polski znajduje się na Równinie Parczewskiej, leżącej w megaregionie Niż Środkowoeuropejski (8), prowincji Niż Wschodniobałtycko - Białoruski (84), podprowincji Polesie (845), makroregionie

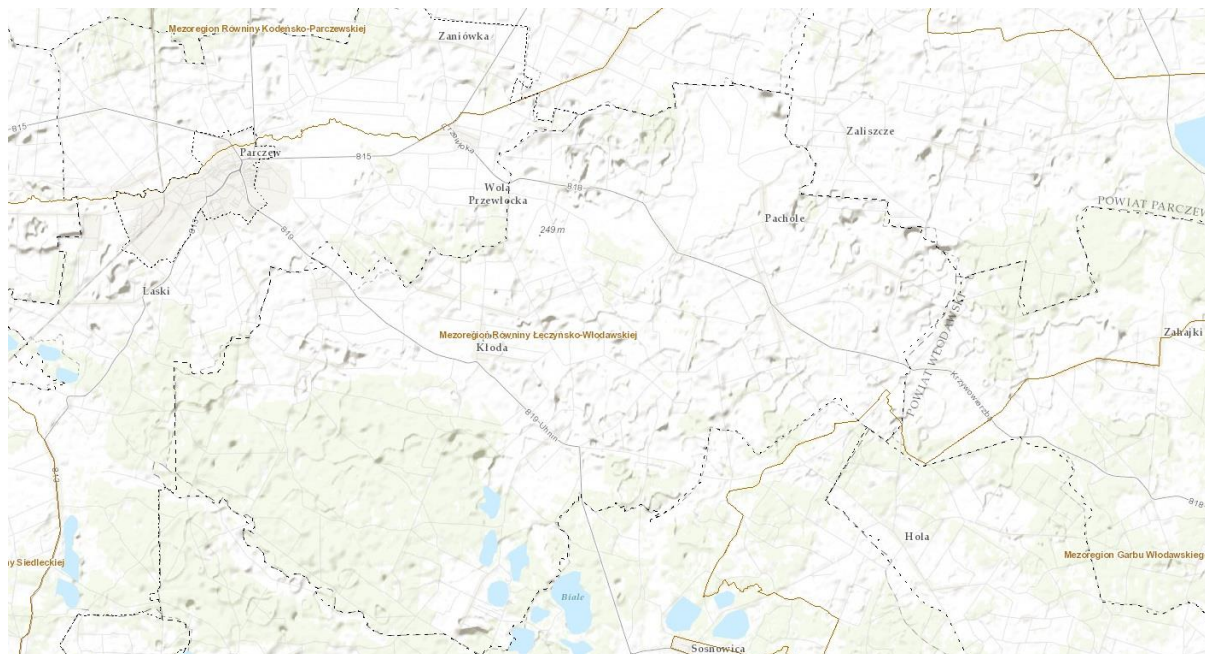
³⁴ Studium 2003, s. 62

³⁵ Załącznik graficzny nr 5 do Studium 2003 - Warunki gruntowe

³⁶ Załącznik graficzny nr 5 do Studium 2003 - Warunki gruntowe

Polesie Zachodnie (845.1). Jest to teren akumulacji wodnej o lekko falistej powierzchni i z słabo wciętymi ciekami. Obszar gminy charakteryzuje się monotonną rzeźbą terenu, bardzo rzadko spadki przekraczają 2%. Wysokości względne wahają się od 155 do 165 m n. p. m.

Rysunek 8. Położenie fizyczno - geograficzne gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Bank Danych o Lasach

Najbardziej charakterystycznymi dla tego obszaru formami geomorfologicznymi są płaskie równiny akumulacji wolnolodowcowej:

- sandry - ich rzeźba jest monotonna, a powierzchnie płaskie lub lekko faliste, o spadkach nie przekraczających 2%.
- obniżenia powytopiskowe - rozległe i płytkie doliny o wyrównanym dnie. Pośród nich, głównie w północnej części gminy, występują niewielkie płaskie poziomy akumulacyjne wyniesione ok. 1-2 m ponad dna obniżeń. W południowej części gminy występują wydmy. Mają kształt pagórków o wysokości ok. 2 m.³⁷

Obszar gminy charakteryzuje się korzystnymi warunkami rzeźby dla rozwoju osadnictwa, ale płytko zalegające wody gruntowe na dużej części obszaru stwarzają utrudnienia posadowienia budowli³⁸.

Obecna rzeźba terenu jest konsekwencją następujących po sobie kolejnych okresów glacialnych i interglacialnych. Przeważającą część obszaru gminy stanowi wysoczyzna polodowcowa, która ma charakter równiny z niewielkim nachyleniem w kierunku północno - wschodnim.

³⁷ Studium 2003, s. 63

³⁸ Studium 2003, s. 72

4.1.3. Warunki klimatyczne

Według podziału na regiony klimatyczno - rolnicze Polski E. Romera obszar gminy Dębowa Kłoda znajduje się w Regionie Wielkich Dolin należącej do Krainy Chełmsko - Podlaskiej. Jest ona chłodniejsza od pozostałych krain - zima trwa tu dłużej, a lato jest ciepłe i równie długie jak na całym pasie Wielkich Dolin. Wiosna i jesień są stosunkowo krótkie. Temperatury charakteryzują się gwałtownym spadkiem w listopadzie i wzrostem w kwietniu.³⁹

Cechy klimatyczne gminy:

- średnia temperatura roczna: 6 - 7°C,
- średnia liczba dni ciepłych w roku: 240 - 230 dni,
- średnia liczba dni z przymrozkami w roku: 75 - 80 dni,
- średnia roczna temperatura stycznia: - 4,6°C,
- średnia roczna temperatura lipca: 18°C,
- roczna amplituda temperatur: 22,6°C,
- średnia temperatura w miesiącach letnich: 17,5°C,
- średnia temperatura w miesiącach zimowych: - 4°C,
- średnia roczna suma opadów: ok. 530 mm,
- długość okresu wegetacyjnego: 200 - 210 dni,
- średnia liczba dni z burzą: ok. 14 dni,
- średnia liczba dni z pokrywą śnieżną: ok. 82 dni,
- wilgotność względna: 80%.

Okres wegetacyjny rozpoczyna się ok. 1 - 5 kwietnia a kończy 28 - 30 października. Okres bez przymrozków wynosi 160 dni. Ostatnie przymrozki występują zwykle w kwietniu, a pierwsze pojawiają się w październiku. Wolne od przymrozków są miesiące: czerwiec, lipiec, sierpień.

Największymi różnicowaniami termicznymi na obszarze gminy charakteryzują się tereny leżące pomiędzy dolinami i obniżeniami, a obszarami wyniesionymi o głębszym zaleganiu wód gruntowych. Najkorzystniejsze warunki termiczne i wietrzne posiadają obszary wysoczyzny, natomiast najmniej korzystne występują w dolinach rzek i obniżeniach terenu. Na terenach tych obserwuje się przymrozki i mgły. Największa liczba mgieł występuje w chłodnej połowie roku, w okresie od września do marca.

Kompleksy leśne, zwłaszcza Lasy Parczewskie, zlokalizowane w południowo - zachodniej części gminy. Charakteryzują się specyficznymi warunkami klimatycznymi i ogólnie rzecz biorąc - korzystnie wpływają na warunki klimatyczne terenów przyległych.⁴⁰ Zbiorowiska drzew przyczyniają się m.in. do zmniejszania prędkości wiatru.

Na terenie gminy Dębowa Kłoda dominują wiatry zachodnie oraz południowo - zachodnie. Zdarzają się też często wiatry północno - zachodnie. Najrzadziej występują wiatry północne i północno - wschodnie. Średnia prędkość wiatru to ok 3 m/s, największe prędkości przypadają na jesień i zimę.

³⁹ Studium 2003, s. 68

⁴⁰ Studium 2003, s. 68-69

rzek, powstające pod wpływem działalności mieszkańców lub w sposób naturalny wody wypełniające stawy i inne zbiorniki wodne. Największe z nich położone są w południowo - zachodniej części gminy są to m.in. jezioro Białskie - o powierzchni 32 ha i pojemności 0,8 mln m³, oraz zbiorniki: Rumieniec Mały, Rumieniec Duży, Płonne Bagno i Wiklik. Ponadto na terenie gminy w zagłębieniach bezodpływowych lub we wklęsłościach terenu występują mniejsze oczka wodne (m.in. w sołectwach: Żmiarki, Kolonia Bednarzówka, Lubiczyn, Pachole, Kolonia Krzywowierzba). Charakteryzują się one przeważnie niewielkimi głębokościami i regularną linią brzegową. Ich występowanie niewątpliwie jest istotne dla bilansu wodnego tego terenu są one bowiem jednym z elementów retencjonowania wody w zlewniach. Znaczna część wód opadowych infiltruje w głąb piaszczystych utworów przepuszczalnych i jest drenowana ku dolinom rzek gminy.

Rzeki i kanały tworzące sieć hydrologiczną gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Sieć hydrologiczna gminy Dębowa Kłoda

Nazwa rzeki/strugi	Źródło	Ujście	Długość [km]	Powierzchnia zlewni [km ²]
Piwonia	jezioro Nadrybie	Piwomia w Parczewie	50,35	521
Konotopa	jezioro Białe Sosnowickie	Tyśmienica w Siemieniu	19,02	-
Kłodzianka	-	-	11,75	-
Kodenianka	-	-	14,38	-
Żylawa	-	-	4,67	-
Kanał Paszenkowski	-	-	10,69	-
Kanał Wieprz Krzna	Borowica	Krzna Południowa w Międzyrzeczu Podlaskim	139,88	-

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020, Parczew 2014

System naturalnych rzek i cieków uzupełniany jest przez sieć rowów melioracyjnych, które najczęściej posiadają charakter odwadniającego.

W południowej części gminy, we wsi Białka, leży jezioro Białskie o owalnym kształcie. Posiada powierzchnię około 32 ha, pojemność 0,8 mln m³ i a maksymalną głębokość 18,2 m. W jego okolicach (na północ od wsi Białka) znajduje się kilka stawów rybnych - stawy Białka, Rumieniec Duży i Mały, Przysadki, Wiklik, Poduhinek o powierzchni 83,28 ha.⁴¹

Wody powierzchniowe na przedmiotowym obszarze należą do dorzecza administrowanego przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie z siedzibą w Lublinie.

⁴¹ Strategia rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020, Parczew 2014, s. 24

Wody podziemne

Na terenie gminy Dębowa Kłoda występuje jeden poziom wód gruntowych. Związany jest on z piaskami wolnolodowcowymi i rzecznyymi, lokalnie w dolinach i obniżeniach z namułami i torfami. Wody gruntowe występują płytko, na ok. 65% powierzchni gminy - na głębokości 0 - 4 m p.p.t.⁴² Najpłycej na głębokości od 0 do 2,0 m p.p.t. wody gruntowe występują na obszarze dolin rzecznych i obniżeń terenu. Na wyżej wyniesionych partiach wody gruntowe występują na głębokości od 2,0 do 4,0 m p.p.t. Z pomiarów stacjonarnych wynika, że ich wahania wynoszą ok. 0,5 - 1,0 m. Na obszarach występowania w podłożu utworów trudno przepuszczalnych okresowo mogą występować zakłócenia w swobodnym rozprzestrzenianiu wód gruntowych lub mogą się gromadzić niewielkie ilości wód zawieszonych.⁴³

Niewielkie południowo - zachodnie fragmenty gminy znajdują się na terenie udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 407 Zbiornik Chełm - Zamość. Jest to zbiornik porowo - szczelinowy o powierzchni 9051 km² i o warstwie wodonośnej w utworach kredowych. Głębokość zalegania warstw wodonośnych wynosi od 60 m do 120 m.

Z uwagi na płytko zalegający poziom wodonośny (możliwość zanieczyszczeń bakteriologicznych) na znacznym obszarze gminy należy dążyć do zaopatrzenia wszystkich mieszkańców gminy w wodę pochodzącą z ujęć wodnych z głębszych warstw wodonośnych poprzez system wodociągów.⁴⁴

Na terenie gminy funkcjonują dwa ujęcia wód podziemnych:

- Białka o średnim poborze wód $Q_{\text{śrd}} = 51,0 \text{ m}^3/\text{d}$,
- Źmiarki o średnim poborze wód $Q_{\text{śrd}} = 326,0 \text{ m}^3/\text{d}$.⁴⁵

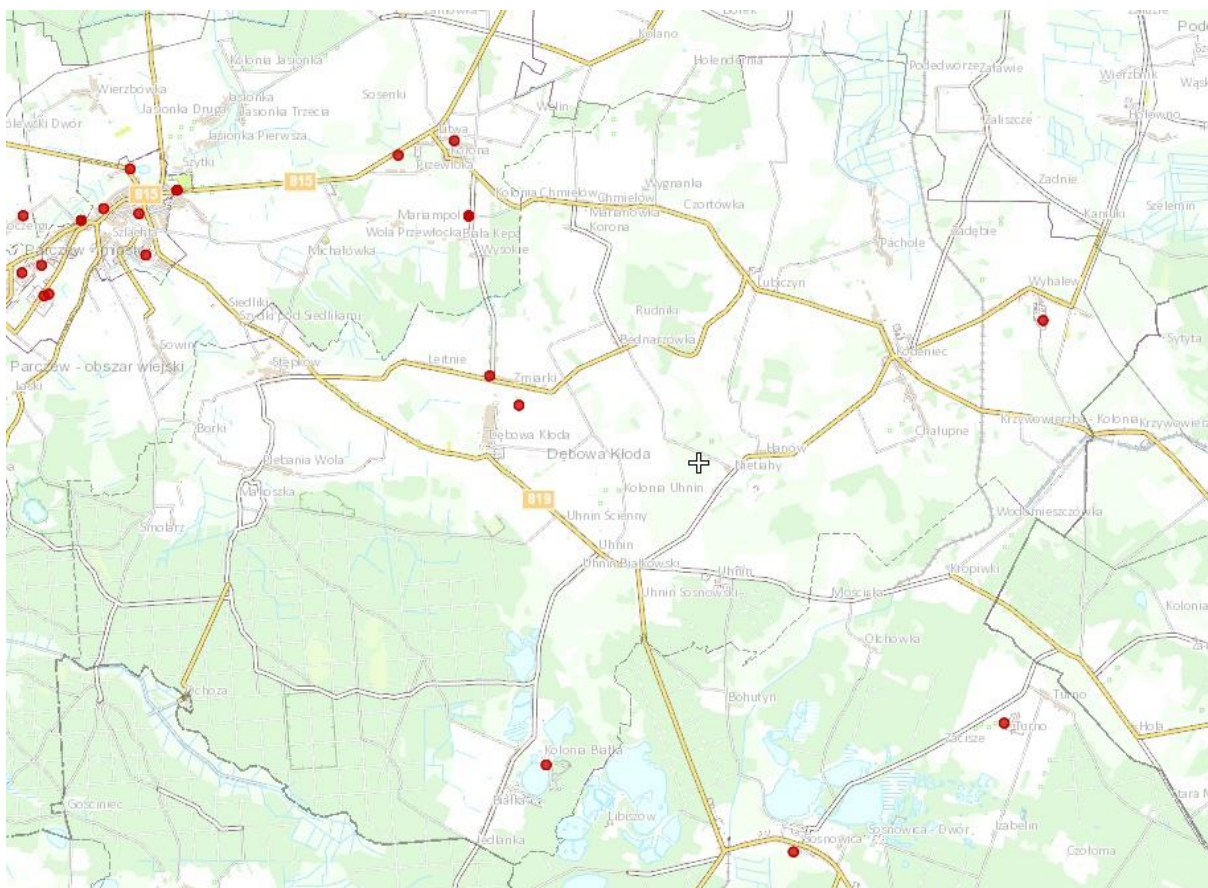
⁴² Studium 2003, s. 63

⁴³ Strategia rozwoju lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015, s. 13

⁴⁴ Studium 2003, s. 72

⁴⁵ Dane Powiatowego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Parczewie

Rysunek 10. Ujęcia wody na terenie gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Geoportal Państwowej Służby Hydrologicznej

Ujęcie w miejscowości Żmiarki dostarcza wodę do wodociągu Dębowa Kłoda. Woda poddawana jest uzdatnianiu - odżelazianie, odmanganianie, okresowe chlorowanie podchlorynem sodu. Woda z wodociągu dostarczana jest do ok. 3600 mieszkańców. Zaopatrywane przez niego miejscowości: Dębowa Kłoda, Żmiarki, Leitnie, Uhnin, Nietahy, Wyhalew, Zadębie, Korona, Marianówka, Kodeniec, Stępków, Plebania Wola, Makoszka, Bednarzówka, Lubiczyn, Hanów, Pachole.⁴⁶

Woda z wodociągu Białka dostarczana jest do ok. 300 mieszkańców miejscowości Białka; w sezonie do ok. 10 000 osób. Woda z ujęcia podziemnego poddawana jest uzdatnianiu - odżelazianie, odmanganianie, okresowe chlorowanie podchlorynem sodu.⁴⁷

Na terenie gminy istnieją jeszcze dwa ujęcia wód, które jednak nie mają znaczenia gospodarczego, pierwsze znajduje się w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w Wyhalewie, drugie w zakładzie produkcyjnym w Żmiarkach.⁴⁸

4.1.5. Surowce mineralne

W gminie Dębowa Kłoda brak jest udokumentowanych złóż surowców mineralnych, na jej terenie znajduje się tylko bardzo niewielki fragment (0,24% ogólnej powierzchni) złoża węgla

⁴⁶ Dane Powiatowego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Parczewie

⁴⁷ Dane Powiatowego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Parczewie

⁴⁸ Dane Państwowej Służby Hydrogeologicznej

kamiennego Kolechowice Nowe WK 410. Złoże zajmujące powierzchnię 26 500 ha zostało wstępnie rozpoznane, zasoby bilansowe określone zostały na 81 543 tys. t, pozabilansowe na 14 813 tys. t.

Z uwagi na budowę geologiczną na obszarze sołectw Pachole, Chmielów, Kodeniec, Żmiarki, Leitnie i Uhnin występują niewielkie nagromadzenia żwirów i piasków, nie wydobywanych jednakże na skalę przemysłową.

Ponadto gmina Dębowa Kłoda, wraz z gminami Parczew i Siemień, została uznana za perspektywiczny obszar występowania bursztynu.⁴⁹

4.1.6. Warunki glebowe⁵⁰

Obecne warunki glebowe na obszarze gminy Dębowa Kłoda są wynikiem wykształconej budowy geologicznej, stosunków wodnych oraz charakteru dotychczasowego użytkowania przedmiotowego obszaru. Gleby charakteryzują się dużym zróżnicowaniem typów i gatunków. Występują tu głównie gleby biellicowe i pseudobiellicowe, czarne ziemie właściwe i zdegradowane oraz gleby torfowe i murszowo - torfowe.

Grunty orne na terenie gminy Dębowa Kłoda zostały wytworzone z piasków i pyłów wodnego pochodzenia. Największą wartość rolniczą posiadają gleby 2-go kompleksu - pszenne dobre. Na takich glebach udają się wszystkie rośliny uprawne, lecz wysokość plonów zależy od wysokości poniesionych nakładów i od warunków atmosferycznych. Znajdują się we wsiach: Dębowa Kłoda i Lubiczyn (klasy bonitacyjne IIIa i IIIb).

Gleby 4-go kompleksu - żytniego bardzo dobrego - są lekkie do uprawy mechanicznej, lecz posiadają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne od gleb kompleksów pszennych 1 i 2. Należą do IIIa, IIIb i IVa klasy bonitacyjnej. Znajdują się one głównie we wsiach: Dębowa Kłoda, Uhnin, Lubiczyn i Stępków.

Gleby 5-go kompleksu żytniego dobrego dominują w gminie. Są wrażliwe na suszę i często uboższe w składniki pokarmowe. Dobrze nadają się pod uprawę roślin o niezbyt wysokich wymaganiach, wymagają nawożenia, a wysokość plonów zależy ponadto od ilości i równomierności opadów. Gleby te zalicza się do IVa i IVb klasy bonitacyjnej. Znajdują się we wsiach: Kodeniec, Hanów, Plebania Wola, Leitnie, Wyhalew i Stępków.

Do kompleksu 6-go żytniego słabego należą gleby nadmiernie przepuszczalne i przewiewne, okresowo suche, często w czasie wzrostu roślin, słabo próchniczne i ubogie w składniki pokarmowe. Stąd wymagają ciągłego nawożenia organiczno-mineralnego, a dobór roślin uprawnych jest bardzo ograniczony. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zalicza się do klasy IVb i V. Znajdują się głównie we wsiach: Chmielów, Białka, Korona.

Gleby kompleksu 7-go żytniego najslabszego są ubogie w składniki pokarmowe (jałowe), dla użytkowania rolniczego suche w okresie wegetacji. Większe kompleksy takich gleb powinny w przyszłości ulec zalesieniu. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby zaliczane są do V i VI klasy bonitacyjnej. Na terenie gminy występują głównie we wsiach Białka i Chmielów.

⁴⁹ Strategia rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020, Parczew 2014, s. 24

⁵⁰ Rozdział zaczerpnięty ze Studium 2003

Do kompleksu 8-go zbożowego pastewnego mocnego zostały zaliczone czarne ziemie, położone w obniżeniach terenu i wykazujące dużą okresową podmokłość. Mają cięższy skład mechaniczny, lecz z uwagi na podmokłość są zawodne. Pomimo, że są to gleby żyzne, ich uprawa mechaniczna jest znacznie utrudniona przez nawilgotnienie gleby. Zaliczają się do IIIb - V klasy bonitacyjnej. Występują we wsiach: Źmiarki, Uhnin, Kodeniec, Pachole.

Gleby 9-go kompleksu zbożowo-pastewnego słabego to gleby lekkie, nadmiernie uwilgotnione. Z uwagi na okresową podmokłość wymagają innego doboru roślin uprawnych. Nadają się do uprawy mieszanek zbożowo-pastewnych o niższych wymaganiach. Gleby te należą do IVa, IVb, V i VI klasy bonitacyjnej. Znajdują się we wsiach: Uhnin, Kolonia Krzywowierzba.

Większość użytków zielonych na terenie gminy wytworzona jest na torfach głębokich lub średniogłębokich, część z pyłów i piasków wodnego pochodzenia. Zaliczone są one do kompleksu 2z (średniego) i 3z (słabego).

Użytki kompleksu 2z mają zwarte zadarnienie i dają plony traw o wysokiej jakości paszowej. Stosunki wodne na tych użytkach są regulowane przez system rowów otwartych. Użytki kompleksu 3z mają wadliwe stosunki wodne - bywają okresowo nadmiernie uwilgotnione, a część z nich stale posiada za wysoki poziom wód gruntowych. Większe obszary użytków zielonych znajdują się głównie we wsiach: Uhnin, Kodeniec, Lubiczyn, Pachole, Wyhalew.

Lokalnie występują degradacje powierzchni ziemi przez nielegalne kopalnie piasku m.in. Uhninie, Bednarzówce, Chmielowie i Kodeńcu⁵¹.

4.1.7. Świat flory i fauny

Według regionalizacji przyrodniczo - leśnej teren gminy Dębowa Kłoda leży w krainie Mazowiecko - Podlaskiej (IV), w Mezoregionie Równiny Łęczyńsko - Włodawskiej (IV.19).

Na Równinie Łęczyńsko - Włodawskiej przeważa krajobraz roślinny olsowy. Na niewielkich powierzchniach występują krajobrazy dąbrów świetlistych i grądów, także z dużym udziałem łągów jesionowo - olszowych i olsów. Spotkać tam też można, lecz nielicznie, krajobrazy śródłądowych borów sosnowych i borów mieszanych.⁵²

Świat roślinny na terenie gminy Dębowa Kłoda jest umiarkowanie różnorodny. Zdecydowana większość obszaru jest porośnięta roślinnością użytków rolnych, które zajmują powierzchnię 11 966 ha (63,6% powierzchni gminy). Wśród nich największy udział mają grunty orne (66,8%), łąki i pastwiska obejmują 30,4%, a sady nie występują.

Tereny wykorzystywane przez łąki i pastwiska występują w głównej mierze wzdłuż dolin rzecznych oraz w miejscach okresowo podmokłych. Są to głównie łąki wilgotne, na których występuje roślinność łągów olszowych.

⁵¹ Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2004 - 2014, Parczew 2005, s. 28

⁵² R. Zielony, A. Kliczkowska, „Regionalizacja Przyrodniczo-Leśna Polski 2010”, Centrum Informacje Lasów Państwowych, Warszawa 2012, s. 261

Roślinność upraw polowych jest reprezentowana przez różnorodne gatunki zbóż, głównie pszenżyta ozimego, owsa, mieszanek zbożowych, jęczmienia jarego i żyta⁵³.

Na terenie gminy Dębowa Kłoda występują gatunki roślin objęte ochroną ścisłą. Większość z nich spotyka się w rezerwach przyrody w zachodniej części gminy, na terenie Lasów Parczewskich:

- w rezerwacie „Lasy Parczewskie” stwierdzono występowanie następujących gatunków roślin: widłak jałowcowaty, lilia złotogłów, konwalia majowa, kruszyna pospolita, turówka leśna. Z gatunków rzadziej występujących zaobserwowano gatunki takie jak: ciemiężyk biało-kwiatowy, wężymord niski i czartawa pospolita;
- w rezerwacie „Królowa Droga” występują rośliny następujących gatunków chronionych: widłak goździsty, orlik pospolity, wawrzynek wilczczyko, naparstnica zwyczajna, lilia złotogłów. Gatunki częściowo chronione to: porzeczka czarna, kalina koralowa, kruszyna pospolita i konwalia majowa. Spotyka się tam również gatunki rzadkie - brzozę czarną, zawilca żółtego, fiołka przedziwnego, przytulię wiosenną i turzycę drązkowatą.⁵⁴

Lesistość gminy Dębowa Kłoda jest duża, osiąga poziom 31,7% (5 962 ha), i jest wyższa od lesistości powiatu parczewskiego (24,7%) i województwa lubelskiego (23,2%)⁵⁵. Przewyższa również średnią lesistość dla Polski (29,4%)⁵⁶. Lasy występują głównie w południowo - zachodniej części gminy, oraz w niewielkich kompleksach w środkowej części (Las Chmielowski) i na południu, w pobliżu Jeziora Bialskiego.

Lasy na terenie gminy zaliczane są do siedliska kontynentalnego boru mieszanego, świeżego i lasu mieszanego, w których drzewostanie dominuje sosna, sporadycznie pojawia się brzoza i dąb.

Na terenie Lasów Parczewskich, w południowo - zachodniej części gminy, występuje naturalny drzewostan dębowo - sosnowy. W jego strukturze gatunkowej dominuje sosna pospolita z domieszką innych drzew m.in.: sosny szypułkowej i brzozy brodawkowatej.⁵⁷

Również widocznym elementem szaty roślinnej gminy Dębowa Kłoda są zadrzewienia przydrożne i śródpolne, które chronią grunty orne przed nadmierną erozją wietrzną. Obszarom zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej jednorodzinnej towarzyszy roślinność ozdobna.

Obszar gminy Dębowa Kłoda wyróżnia się szczególnymi walorami świata zwierząt. Lasy Parczewskie są ważną ostoją dla wielu gatunków zwierząt związanych z ekosystemem leśnym, natomiast Jezioro Bialskie stwarza dogodne warunki dla życia wielu gatunkom ptactwa wodno - błotnego. Tereny Lasów Parczewskich są ponadto obszarem specjalnej ochrony ptaków i siedlisk europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000.

Na terenie Lasów Parczewskich żyją duże gatunki ssaków: łoś, jeleń, sarna oraz dzik⁵⁸. Na obszarze Ostoi Parczewskiej żyje populacja wilka (stanowi 0,7% populacji krajowej

⁵³ GUS BDL, Powszechny Spis Rolny 2010

⁵⁴ Studium 2003, s. 68

⁵⁵ GUS, Statystyczne Vademecum Samorządowca (2015)

⁵⁶ <http://www.lasy.gov.pl/nasze-lasy/polskie-lasy>, dostęp: 26.07.2017 r.

⁵⁷ Broszura informacyjna gminy Dębowa Kłoda pt. „Dębowa Kłoda. Człowiek i Natura 2000”, Oświęcim 2010, s. 12

⁵⁸ www.parczew.lublin.lasy.gov.pl, dostęp: 20.07.2017 r.

i 6,3% populacji woj. lubelskiego)⁵⁹, lisy, jenoty i inne zwierzęta leśne. Występują tu ponadto rzadkie gatunki ptaków: bielik, orlik krzykliwy, kania czarna, puchacz, trzmiełojad, bocian czarny, brodziec samotny, żuraw, siniak, lelek, słonka.⁶⁰

W kompleksach stawów rybnych, położonych w południowej części gminy, występuje bogata awifauna łąkowa. Stwierdzono tam występowanie następujących gatunków: rybitwa białowąsa, zielonka, krakwa, rybitwa czarna, rybitwa zwyczajna, sieweczka rzeczna i obroźna, podgorzałka, cyraneczka.⁶¹

Poza obszarami leśnymi i wodnymi świat zwierzęcy w gminie reprezentowany jest przez gatunki typowe dla obszarów nizinnych wiejskich (tj. gryzonie polne) oraz terenów sąsiadujących ze zbiorowiskami leśnymi. Szlaki migracyjne wielu gatunków zwierząt napotykają na swej drodze bariery antropogeniczne w postaci osad ludzkich oraz dróg o wysokim natężeniu ruchu pojazdów (drogi wojewódzkie).

Dla całości terenu gminy Dębowa Kłoda nie została przeprowadzona inwentaryzacja przyrodnicza, jednakże na podstawie Zarządzenia nr 31 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19.07.2006 r. oraz Decyzji nr 61 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 25.07.2006 r. w Nadleśnictwie Parczew wykonano inwentaryzację wybranych siedlisk przyrodniczych, wybranych gatunków dzikiej flory i fauny oraz 6 gatunków ptaków.

4.2. Jakość i zagrożenia środowiska przyrodniczego

4.2.1. Stan czystości wód

Wody powierzchniowe

Rzeki powiatu parczewskiego niosą przeważnie wody zawierające sporo zanieczyszczeń organicznych. Do takiego stanu wód płynących przyczyniła się nieracjonalna gospodarka ściekowa - spuszczenie ścieków do rzek i ziemi oraz przenikanie ich przez nieszczelne szamba. Zanieczyszczenia zmieniają odczyn wód oraz zwiększają w nich zawartość ogólnego węgla organicznego powodując poważne zagrożenie mikrobiologiczne dla zdrowia ludzi. Również spływy powierzchniowe z pól, dróg i składowisk odpadów znacznie obniżają jakość lokalnych wód.

Spływy z gruntów ornych niosą ze sobą biogeny i wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne. Zanieczyszczenia pochodzenia komunikacyjnego, spływające z dróg kołowych, zawierają z kolei szkodliwe tlenki ołowiu i siarki, a także różne jony powodujące zasolenie wód. Spływy z nieizolowanych naleźnic składowisk odpadów oraz z dzikich wysypisk śmieci niosą jony i różne substancje mogące spowodować zakwaszenie i zasolenie gleb, a ponadto wzrost ogólnego węgla organicznego.

⁵⁹ Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015, s. 16

⁶⁰ Studium 2003, s. 68

⁶¹ Studium 2003, s. 68

Woda w jeziorach oraz stawach powiatu parczewskiego, w porównaniu do wód płynących, jest stosunkowo czysta i mieści się w przedziale jakości IIb - III klasy.⁶²

Tabela 18. Stan jakości wód powierzchniowych w gminie Dębowa Kłoda

Nazwa /właściwości	Klasa czystości	
	Własności fizykochemiczne	Własności bakteriologiczne
Piwonia	III	II
Konotopa	II	III
Jezioro Bialskie	II	II

Zródło: Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2004 - 2014, Parczew 2005 r.

Określenie jakości wód powierzchniowych jest możliwe dla rzek Konotopa i Piwonia oraz kanału Wieprz - Krzna, gdyż dla tych cieków prowadzone są przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska badania w ramach krajowego monitoringu jakości wód.

W ramach monitoringu rzek w latach 2012 - 2015 roku badanie jakości wód rzeki Piwonii odbyło się w zakresie monitoringu diagnostycznego i operacyjnego. W ramach tak przeprowadzonego monitoringu wyznaczono punkty pomiarowo - kontrolne w miejscowościach Zienki w (nr 1656) znajdującej się w gminie Sosnowica, nazwa JCW Piwonia od źródeł do dopł. ze stawu Hetman bez dopł. ze stawu Hetman z jez. Uściwierz, Bikcze oraz w Parczewie (nr 3506) nazwa JCW Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia. Ocena stanu/potencjału ekologicznego i chemicznego dla tych odcinków rzeki wykazała na stan/ potencjał ekologiczny umiarkowany w Zienkach i dobry w Parczewie. Oceny tej dokonano na podstawie oceny jakości poszczególnych wskaźników wód.⁶³

Tabela 19. Klasyfikacja wskaźników jakości wód w rzece Piwonii - punkt pomiarowy Zienki

Nazwa rzeki	Nazwa jcw	Kod jcw	Kod ppk	
Piwonia	Piwonia od źródeł do dopł. ze stawu Hetman bez dopł. ze stawu Hetman z jez. Uściwierz, Bikcze,	PLRW200023248235	PL01S1101_1656	
	Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	0,413	
		Makrofity (makrofitowy indeks rzeczny MIR)	38,05	
		Makrobezkręgowce bentosowe (indeks MMI)	0,646	
	Klasa elementów biologicznych			III - stan/potencjał słaby
	Klasa elementów hydromorfologicznych			II - stan/potencjał dobry
	Stan fizyczny	Temperatura (°C)		10,6

⁶² Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2004 - 2014, Parczew 2005, s. 3, 37

⁶³<http://www.wios.lublin.pl/wp-content/uploads/2017/04/Ocena-jcwp-badanych-w-latach-2010-2015.pdf>

	Warunki tlenowe	Zawiesina ogólna (mg/l)	12,7
		Tlen rozpuszczony (mgO ₂ /l)	6,5
		BZT5 (mgO ₂ /l)	3,2
		ChZT - Mn (mgO ₂ /l)	21,08
		OWO (mgC/l)	22,3
		ChZT - Cr (mgO ₂ /l)	47
	Zasolenie	Przewodność w 20°C (uS/cm)	459
		Substancje rozpuszczone (mg/l)	407
		Twardość ogólna (mgCaCO ₃ /l)	244
	Zakwaszenie	Odczyn pH	7,1-7,8
	Substancje biologiczne	Azot amonowy (mgN - NH ₄ /l)	0,58
		Azot Kjeldahla (mgN/l)	1,90
		Azot azotanowy (mgN - NO ₃ /l)	1,00
		Azot ogólny (mgN/l)	3,00
		Fosforany (mgPO ₄ /l)	0,18
		Fosfor ogólny (mgP/l)	0,11
Klasa elementów fizykochemicznych I		PPD - poniżej stanu/poziomu dobrego	
Klasa elementów fizykochemicznych II		I - stan/potencjał bardzo dobry	

OZNACZENIA:

	I klasa (stan bdb/potencjał maks.)
	II klasa (stan db/ potencjał db)
	IV klasa (stan/ potencjał słaby)
	V klasa (stan/ potencjał zły)

Źródło: Monitoring rzek w latach 2010 - 2015 roku, WIOŚ Lublin

**Tabela 20. Klasyfikacja wskaźników jakości wód w rzece Piwonii
- punkt pomiarowy Parczew**

Nazwa rzeki	Nazwa jcw	Kod jcw	Kod ppk
Piwonia	Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia	PLRW200019248299	PL01S1101_3506
	Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	0,446
		Makrobezkręgowce bentosowe (indeks MMI)	0,872
	Klasa elementów biologicznych		II - stan/potencjał dobry
	Klasa elementów hydromorfologicznych		II - stan/potencjał dobry
	Stan fizyczny	Temperatura (°C)	11,9
	Warunki tlenowe	Tlen rozpuszczony (mgO ₂ /l)	10,1
		BZT5 (mgO ₂ /l)	2,3
		OWO (mgC/l)	17,8
	Zasolenie	Przewodność w 20°C (uS/cm)	385
	Zakwaszenie	Odczyn pH	7,4-8,1
	Substancje biologiczne	Azot amonowy (mgN - NH ₄ /l)	0,20
		Azot Kjeldahla (mgN/l)	1,71
		Azot azotanowy (mgN - NO ₃ /l)	0,54
		Azot ogólny (mgN/l)	2,3
		Fosforany (mgPO ₄ /l)	0,23
Fosfor ogólny (mgP/l)		0,15	

Klasa elementów fizykochemicznych I	II - stan/potencjał dobry
-------------------------------------	---------------------------

OZNACZENIA:

	I klasa (stan bdb/potencjał maks.)
	II klasa (stan db/ potencjał db)
	IV klasa (stan/ potencjał słaby)
	V klasa (stan/ potencjał zły)

Źródło: Monitoring rzek w latach 2010 - 2015 roku, WIOŚ Lublin

Wyznaczono natomiast punkt pomiarowo - kontrolny na terenie gminy Dębowa Kłoda badający jakość wód Konotopy, jest to punkt Makoszka (nr 3501), nazwa JCW Konotopa. Ocena stanu/potencjału ekologicznego i chemicznego dla tego odcinka rzeki, wykazała na stan dobry. Oceny tej dokonano na podstawie oceny jakości poszczególnych wskaźników wód.⁶⁴

**Tabela 21. Klasyfikacja wskaźników jakości wód w rzece Konotopa
- punkt pomiarowy Makoszka**

Nazwa rzeki	Nazwa jcw	Kod jcw	Kod ppk	
Konotopa	Parczew	PLRW200017248289	PL01S1101_1640	
	Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	0,481	
		Makrofity (makrofitowy indeks rzeczny MIR)	40	
		Makrobezkręgowce bentosowe (indeks MMI)	1,00	
	Klasa elementów biologicznych			II - stan/potencjał dobry
	Klasa elementów hydromorfologicznych			II - stan/potencjał dobry
	Stan fizyczny	Temperatura (°C)	12,1	
	Warunki tlenowe	Tlen rozpuszczony (mgO ₂ /l)	10,6	
		Zawiesina ogólna (mg/l)	28,0	
		BZT5 (mgO ₂ /l)	3,5	
		ChZT - Mn (mgO ₂ /l)	12	
		OWO (mgC/l)	10,2	
		ChZT - Cr (mgO ₂ /l)	30	
	Zasolenie	Przewodność w 20°C (uS/cm)	403	
		Substancje rozpuszczone (mg/l)	276	
		Twardość ogólna (mgCaCO ₃ /l)	234	
	Zakwaszenie	Odczyn pH	7,7-8,2	
	Substancje biologiczne	Azot amonowy (mgN - NH ₄ /l)	0,08	
		Azot Kjeldahla (mgN/l)	1,79	
		Azot azotanowy (mgN - NO ₃ /l)	0,32	
Azot ogólny (mgN/l)		2,1		
Fosforany (mgPO ₄ /l)		0,1		
Fosfor ogólny (mgP/l)		0,09		

OZNACZENIA:

	I klasa (stan bdb/potencjał maks.)
	II klasa (stan db/ potencjał db)

⁶⁴<http://www.wios.lublin.pl/wp-content/uploads/2017/04/Ocena-jcwp-badanych-w-latach-2010-2015.pdf>

	IV klasa (stan/ potencjał słaby)
	V klasa (stan/ potencjał zły)

Źródło: Monitoring rzek w latach 2010 - 2015 roku, WIOŚ Lublin

Dla kanału Wieprz - Krzna najbliższy punkt pomiarowy znajduje się w Kropiwkach w gminie Sosnowica (nr 3493), nazwa JCW Kanał Wieprz-Krzna od Wieprza do dopł. z lasu przy Żulinkach. Ocena stanu/potencjału ekologicznego i chemicznego dla tego odcinka rzeki, wykazała na stan dobry. Oceny tej dokonano na podstawie oceny jakości poszczególnych wskaźników wód.⁶⁵

Tabela 22. Klasyfikacja wskaźników jakości wód w kanale Wieprz - Krzna - punkt pomiarowy Kropiwiki

Nazwa kanału	Nazwa jcw	Kod jcw	Kod ppk	
Wieprz - Krzna	Kropiwiki	PLRW2000026642813	PL01S1101_3493	
	Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	0,399	
		Makrofity (makrofitowy indeks rzeczny MIR)	44,17	
		Makrobezkręgowce bentosowe (indeks MMI)	0,756	
	Klasa elementów biologicznych			II - stan/potencjał dobry
	Klasa elementów hydromorfologicznych			II - stan/potencjał dobry
	Stan fizyczny	Temperatura (°C)	10,3	
		Zawiesina ogólna (mg/l)	11,0	
	Warunki tlenowe	Tlen rozpuszczony (mgO ₂ /l)	9,5	
		BZT5 (mgO ₂ /l)	2,6	
		ChZT - Mn (mgO ₂ /l)	8	
		OWO (mgC/l)	8,5	
		ChZT - Cr (mgO ₂ /l)	21	
	Zasolenie	Przewodność w 20°C (uS/cm)	371	
		Substancje rozpuszczone (mg/l)	253	
		Twardość ogólna (mgCaCO ₃ /l)	210	
	Zakwaszenie	Odczyn pH	7,2-8,3	
	Substancje biologiczne	Azot amonowy (mgN - NH ₄ /l)	0,06	
		Azot Kjeldahla (mgN/l)	1,26	
		Azot azotanowy (mgN - NO ₃ /l)	0,69	
		Azot ogólny (mgN/l)	2,0	
		Fosforany (mgPO ₄ /l)	0,17	
		Fosfor ogólny (mgP/l)	0,09	
	Klasa elementów fizykochemicznych I			II - stan/potencjał dobry
	Klasa elementów fizykochemicznych II			I - stan/potencjał bardzo dobry

OZNACZENIA:

	I klasa (stan bdb/potencjał maks.)
	II klasa (stan db/ potencjał db)
	IV klasa (stan/ potencjał słaby)
	V klasa (stan/ potencjał zły)

⁶⁵<http://www.wios.lublin.pl/wp-content/uploads/2017/04/Ocena-jcwp-badanych-w-latach-2010-2015.pdf>

Źródło: Monitoring rzek w latach 2010 - 2015 roku, WIOŚ Lublin

Założyć można, iż wody powierzchniowe w gminie Dębowa Kłoda są w większości dobrej jakości, punkty pomiarowe zlokalizowane w dolnych biegach rzek nie wskazują na znaczne przekroczenia dopuszczalnych wskaźników.

Wody podziemne

Zanieczyszczenia wód podziemnych prowadzą do zmiany stanu lub składu wody, co w konsekwencji może powodować pogorszenie jej jakości. Zagrożenia ze względu na pochodzenie można podzielić na:

- geogeniczne (naturalne) - związane z przekształceniami hydrogeochemicznymi zachodzącymi w warstwie wodonośnej,
- antropogeniczne - pochodzące spoza warstwy wodonośnej, przy czym źródła zanieczyszczeń mogą mieć charakter przestrzenny: od punktowych do wielkopowierzchniowych.

Najpoważniejszymi zagrożeniami jakości wód podziemnych są zanieczyszczenia obszarowe, których źródłem jest m.in.: stosowanie nadmiernych dawek nawozów mineralnych oraz chemicznych środków ochrony roślin w rolnictwie i leśnictwie, niewłaściwy sposób gromadzenia oraz/lub stosowania nawozów naturalnych oraz infiltracja do gruntu ścieków bytowych z nieszczelnych zbiorników ściekowych, zwłaszcza na obszarach słabo wyposażonych w sieć kanalizacyjną. Źródłem zanieczyszczenia wód gruntowych może być także depozycja zanieczyszczeń powietrza z opadem atmosferycznym.

Obszar gminy Dębowa Kłoda jest umiarkowanie zasobny w wody podziemne, ich występowanie jest ściśle zależne od budowy geologicznej i geomorfologii terenu.

Ujęcia wody wodociągowej na terenie gminy Dębowa Kłoda korzystają z głębszych poziomów wodonośnych. Jakość wód podziemnych jest dobra, aczkolwiek występuje w niej zbyt duża naturalna ilość żelaza i manganu, stąd wymaga uzdatniania. Kopane studnie czerpią wodę z poziomu najwyższego. Wody ponadto podatne są na wpływy antropogeniczne i wymagają chlorowania.⁶⁶

Ocena jakości wód podziemnych jest możliwa dzięki wynikom państwowego monitoringu środowiska. Na terenie gminy Dębowa Kłoda nie został wyznaczony punkt monitoringu jakości wód podziemnych, najbliższe zlokalizowanymi są: punkt nr 1210 w Komarówce Podlaskiej oraz punkt nr 1365 we Włodawie. Badania we wskazanych punktach przeprowadzone zostały w 2015 r. przez Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy na zlecenie Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Badany był poziom czwartorzędowy, nie stwierdzono zmian jakościowych wód podziemnych. Jakość tych wód określono jako dobrą (II klasa).⁶⁷

⁶⁶ Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2004 - 2014, Parczew 2005, s. 31-32

⁶⁷ Ocena jakości wód podziemnych badanych na terenie woj. lubelskiego w sieci krajowej w 2015 r. (źródło: GIOŚ)

Tabela 23. Klasy jakości wód podziemnych na podstawie monitoringu operacyjnego w 2015 r. dla punktów w Komarówce Podlaskiej i Włodawie

Nr	Miejscowość	Nr JCWPd	III klasa	Klasa organika	Klasa jakości	Przyczyna zmiany klasy jakości
1210	Komarówka Podlaska	86	O ₂ , Fe	I	II	Geogeniczne pochodzenie wskaźnika, tylko Fe i O ₂ w III klasie jakości
1365	Włodawa	85	O ₂	I	II	O ₂ wskazuje na III klasę jakości (parametr terenowy)

Źródło: Klasy jakości wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu operacyjnego sieci krajowej badanych w 2015 r., PIG Warszawa

Na jakość wód podziemnych w obrębie gminy Dębowa Kłoda znaczny wpływ może wywierać brak kanalizacji. Nieczystości są gromadzone w bezodpływowych zbiornikach, z których wywożone są za pośrednictwem taboru asenizacyjnego. Systematycznie powstające na terenie gminy przydomowe oczyszczalnie ścieków przyczyniają się jednakże do zmniejszenia zagrożenia dla stanu wód podziemnych.

4.2.2. Jakość powietrza atmosferycznego

Północno - wschodni obszar województwa lubelskiego charakteryzuje się najczystszym powietrzem w Polsce. Jego stan w gminie Dębowa Kłoda jest dobry, lecz występuje podwyższony poziom stężeń pyłów PM₁₀, PM_{2,5} ozonu oraz benzo(a)pirenu (wykazały to badania Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, przeprowadzone w 2016 r.).⁶⁸

Na warunki aerosanitarne gminy wpływ wywierają zanieczyszczenia o charakterze punktowym, liniowym i powierzchniowym. Należy pamiętać, że na jakość powietrza na badanych obszarze mają wpływ również emisje z obszarów leżących poza jego granicami.

Na terenie gminy Dębowa Kłoda nie występuje zorganizowana sieć ciepłownicza, pozyskiwanie energii cieplnej odbywa się zatem w oparciu o lokalne paleniska domowe i komunalne - stanowią one główne źródło zanieczyszczeń. W celu wytwarzania energii wykorzystują najczęściej takie substancje jak zasiarczony węgiel oraz niskiej jakości koks. Paleniska w budynkach mieszkalnych i komunalnych - kuchnie, piece węglowe, piece centralnego ogrzewania, kotłownie - są poważnym emitorem dwutlenku węgla, a także tlenu węgla. Ich udział w zanieczyszczeniu atmosfery w skali kraju oblicza się na 20-25%.⁶⁹

Energetyczne spalanie paliw jest również źródłem emisji takich substancji jak dwutlenek siarki, dwutlenek azotu czy pyły. Stężenia tych substancji rosną w okresie grzewczym i zdecydowanie maleją w okresie letnim.

Głównymi źródłami zagrożeń dla jakości powietrza na terenie gminy Dębowa Kłoda jest zakład produkcyjny w Żmiarkach, będący źródłem hałasu i odorów oraz biogazownia

⁶⁸ Ocena jakości powietrza w województwie lubelskim za 2016 r., WIOŚ w Lublinie

⁶⁹ Studium 2003, s. 70

w Uhninie również powodująca odory. By zniwelować ich negatywny wpływ na środowisko, zaleca się posadzenie zieleni izolacyjnej oraz zaprzestanie spalania tworzyw sztucznych.⁷⁰

Innym rodzajem powstających na obszarze gminy zanieczyszczeń powietrza są te pochodzenia komunikacyjnego - pojazdy mechaniczne, przede wszystkim samochody.

Przez gminę Dębowa Kłoda przebiegają drogi wojewódzkie nr 818 i 819. Intensywny ruch pojazdów komunikacyjnych generuje wyraźne zanieczyszczenia powietrza. Jak wynika z zestawień pomiaru ruchu odbywającego się na drogach wojewódzkich na terenie gminy Dębowa Kłoda znajdowały się 2 odcinki pomiarowe: Przewłoka - Kodeniec z punktem pomiarowym w Kodeńcu oraz Parczew - Sosnowica z punktem pomiarowym w Stępkowie. Wykonane dla tych obszarów pomiary natężenia ruchu wskazują na następujące wartości: 962 pojazdów/dobę (Przewłoka - Kodeniec) oraz 2 228 pojazdów/dobę (Parczew - Sosnowica). W porównaniu z innymi odcinkami dróg tej samej klasy stwierdzić można, iż nie są to bardzo wysokie wartości. Jednak nawet kształtujące się na takim poziomie natężenie ruchu pojazdów mechanicznych przyczynia się do emisji spalin, które zawierają liczne substancje szkodliwe, tj. tlenki azotu, tlenki węgla, pył zawieszony, ołów. Ich ponadnormatywne występowanie w powietrzu atmosferycznym może być szkodliwe dla środowiska.

Rolniczy charakter gminy Dębowa Kłoda przyczynia się do powstawania specyficznych zanieczyszczeń powietrza związanych z zabiegami agrotechnicznymi (okresowa emisja aerozoli, substancji pylastych) oraz odorów związanych z większymi obiektami inwentarskimi.

Gmina Dębowa Kłoda charakteryzuje się dużą lesistością - kompleksy leśne, a także zadrzewienia przydrożne i lokalnie występujące kępy drzew mają pozytywny wpływ na jakość lokalnych warunków aerasanitarnych. Naturalny charakter gminy, brak występowania elementów drastycznie degradujących stan sanitarny powietrza atmosferycznego wpływają na ocenę warunków aerasanitarnych na poziomie zadowalającym.

4.2.3. Klimat akustyczny

Na klimat akustyczny w gminie Dębowa Kłoda w największym stopniu oddziałuje hałas komunikacyjny odbywający się po drogach ponadlokalnych, mniejsze znaczenie mają drobne zakłady usługowe, obiekty użyteczności publicznej oraz używane sezonowo maszyny rolnicze.⁷¹

Na terenie gminy nie są prowadzone pomiary natężenia hałasu oraz jakości klimatu akustycznego, co znacząco utrudnia dokonanie oceny jakości środowiska gminy w tym zakresie.

Układ komunikacyjny gminy opiera się w głównej mierze o drogi charakteryzujące się umiarkowanym natężeniem ruchu pojazdów mechanicznych (drogi powiatowe i gminne), co też nie przyczynia się do powstawania znaczących uciążliwości akustycznych. Jedynie przebiegające południkowo drogi wojewódzkie stanowią intensywnie uczęszczane ciągi

⁷⁰ Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2004 - 2014, Parczew 2005, s. 25

⁷¹ Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2004 - 2014, Parczew 2005, s. 61

komunikacyjne. Dla przedmiotowych odcinków dróg (krajowej i wojewódzkiej) nie zostały dotychczas opracowane mapy akustyczne.

Hałas komunikacyjny powstaje w dwojaki sposób - generowany jest przez silniki samochodowe oraz jest efektem toczenia kół pojazdów o nawierzchnię jezdni. Poziom hałasu drogowego jest bezpośrednio uzależniony od takich czynników jak: natężenie ruchu, prędkość pojazdów, udział pojazdów ciężkich, płynność ruchu, pochylenie drogi, jakość nawierzchni.

Wśród możliwych do podjęcia działań, które mogą przyczynić się do zmniejszenia uciążliwości akustycznych powodowanych przez hałas drogowy wyróżnia się: ekrany i przekrycia akustyczne, wały ziemne, tunele drogowe, wprowadzanie zieleni wysokiej wzdłuż dróg, zastosowanie tzw. cichej nawierzchni, zmniejszanie prędkości pojazdów na danym obszarze. Na terenie gminy Dębowa Kłoda zaleca się stosowanie zieleni wysokiej wzdłuż intensywnie uczęszczanych tras komunikacyjnych.

Hałas emitowany przez lokalne zakłady przemysłowe oraz obiekty użyteczności publicznej ma charakter tymczasowy i nie cechuje się wyraźną uciążliwością. Podobnie rzecz się ma z hałasem generowanym przez maszyny rolnicze. Elementem mogącym mieć wpływ na jakość klimatu akustycznego są również linie elektroenergetyczne. Przez teren gminy przebiegają linie elektroenergetyczne średniego i niskiego napięcia. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 r. dopuszczalny poziom hałasu wytwarzanego przez linie elektroenergetyczne na terenach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zagrodowej, mieszkaniowo - usługowej może wynosić 50dB w ciągu dnia i 45dB w nocy. Jednakże niekorzystne oddziaływanie linii elektroenergetycznych ma miejsce w przypadku najwyższych napięć, linia o średnim napięciu nie powinna przyczynić się do pogarszania lokalnego klimatu akustycznego.

Istotną kwestią jest, aby dopuszczalny poziom hałasu w środowisku na obszarze gminy Dębowa Kłoda był zgodny z wymogami zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Środowiska 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r. poz. 112).

Tabela 24. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku według Rozporządzenia Ministra Środowiska

Lp.	Przeznaczenie terenu	Pora dzien- na [dB]	Pora noc- na [dB]
1	a. Strefa ochrony „A” uzdrowiska b. Tereny szpitali poza miastem	50	45
2	a. Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b. Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym poby- tem dzieci i młodzieży c. Tereny domów opieki społecznej d. Tereny szpitali w miastach	61	56
3	a. Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamiesz- kania zbiorowego b. Tereny zabudowy zagrodowej c. Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe d. Tereny mieszkaniowo - usługowe	65	56

4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców	68	60
---	---	----	----

Źródło: opracowania własne ma podstawie Rozporządzenie Ministra Środowiska 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r. poz. 112)

4.2.4. Promieniowanie elektromagnetyczne

W obszarze gminy Dębowa Kłoda występują urządzenia mogące emitować wzmożone promieniowanie elektromagnetyczne, należą do nich linie elektroenergetyczne średnich napięć oraz występujące w Kodeńcu i Uhninie stacje bazowe telefonii komórkowej.

Z opracowania „Ochrona Środowiska prze polami elektromagnetycznymi. Informator dla administracji samorządowej” wynika, iż linie i stacje elektroenergetyczne są źródłami pól elektrycznych i magnetycznych o częstotliwości 50 Hz. Rozkłady pól w otoczeniu linii elektroenergetycznych są zależne od konstrukcji linii, warunkującej usytuowanie znajdujących się pod napięciem przewodów w przestrzeni.

Pomiary kontrolne poziomów pól elektrycznych i magnetycznych o częstotliwości 50 Hz wykonuje się, dla stacji elektroenergetycznych lub napowietrznych linii elektroenergetycznych o napięciu znamionowym nie niższym niż 110 kV. W otoczeniu wewnętrznych stacji elektroenergetycznych i podziemnych linii kablowych pomiarów pól elektrycznych nie wykonuje się ze względu na to, iż pole elektryczne o częstotliwości 50 Hz nie przenika przez ściany budynków a kable stosowane w liniach podziemnych mają metalowe, uziemione osłony.

Stacje elektroenergetyczne stanowią węzły sieci elektroenergetycznej, w których, poprzez transformację zmieniane są napięcia i rozdzielany jest rozptyw energii elektrycznej pomiędzy liniami wysokiego napięcia. Natężenia pól – elektrycznego i magnetycznego maleją szybko wraz ze wzrostem odległości od linii elektroenergetycznych. Poza ogrodzonymi i niedostępnymi dla ludności obszarami stacji elektroenergetycznych nie występują pola elektryczne i magnetyczne o wartościach zbliżonych do dopuszczalnych, określonych w przepisach ochrony środowiska. Istotnym czynnikiem oddziałującym na środowisko, ze strony stacji elektroenergetycznych jest hałas, którego głównymi źródłami są transformatory.

Instalacje radiokomunikacyjne: radiowe, telewizyjne, telefonii komórkowej czy np. dostępu do Internetu, wytwarzają pola elektromagnetyczne o częstotliwościach od około 0,1 MHz do około 60 GHz. Obiektami radiokomunikacyjnymi, o istotnym z punktu widzenia ochrony środowiska oddziaływaniu są, ze względu na zasięgi oddziaływania, duże radiowo-telewizyjne centra nadawcze oraz – ze względu na powszechność występowania - stacje bazowe sieci telefonii komórkowych

Zasięgi występowania pól elektromagnetycznych o wartościach, określonych w przepisach ochrony środowiska jako poziomy dopuszczalne, w otoczeniu anten stacji bazowych telefonii komórkowych są zależne od mocy doprowadzonej do tych anten i charakterystyk promieniowania tych anten. Parametrem charakteryzującym anteny jako źródła pól elektromagnetycznych są równoważne moce promieniowane izotropowo (EIRP) i zakresy częstotliwości pracy. W otoczeniu typowych stacji bazowych telefonii komórkowej GSM pola elektromagnetyczne o wartościach granicznych występują nie dalej niż kilkadziesiąt metrów

od samych anten – na wysokości zainstalowania tych anten. Odległość kilkudziesięciu metrów dotyczy jedynie osi głównych wiązek promieniowania anten. Oś głównej wiązki promieniowania anteny jest to linia prosta poprowadzona przez środek elektryczny anteny w kierunku wiązki głównej promieniowania tej anteny. Kierunek wiązki głównej promieniowania anteny jest kierunkiem wiązki zawierającym kierunek maksymalnego promieniowania.

Brak doniesień naukowych, które uzasadniałyby prowadzenie ochrony środowiska przyrodniczego przed polami elektromagnetycznymi. Standardy jakości środowiska, które dotyczą ochrony przed polami elektromagnetycznymi zostały ustanowione ze względu na konieczność ochrony ludności. Nie ma informacji o występowaniu istotnego wpływu pól elektromagnetycznych występujących w otoczeniu normalnie eksploatowanych i powszechnie używanych linii i stacji elektroenergetycznych, instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych na przyrodę ożywioną i oczywiście - nieożywioną. Nie wykazano wpływu takich pól elektromagnetycznych na przelatujące ptaki czy nietoperze. Nie ma doniesień o możliwości wpływu pól elektromagnetycznych na obszary Natura 2000 i tradycyjne, polskie rodzaje obszarów ochrony przyrody - rezerваты i parki narodowe ⁷²

Wartości dopuszczalnych parametrów pola elektromagnetycznego nieszkodliwego dla ludzi, są określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. z 2003 r., Nr 192, poz. 1883). Jak wynika z rozporządzenia ministra środowiska oddziaływanie pól elektromagnetycznych na środowisko, dla miejsc dostępnych dla ludności oraz dopuszczalne poziomy parametrów fizycznych pól elektromagnetycznych o częstotliwości 50Hz wynoszą: 10kV/m dla składowej elektrycznej i 60A/m dla składowej magnetycznej; w przypadku pól elektromagnetycznych o wysokiej częstotliwości wartości te wynoszą 7V/m dla składowej elektrycznej i 0,1W/m² dla gęstości mocy.⁷³

Jedynym punktem odniesienia dla próby oszacowania poziomu pól elektromagnetycznych w gminie Dębowa Kłoda są pomiary wykonane w 2015 r. w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska w dwóch punktach pomiarowych zlokalizowanych w pobliżu gminy. Są to punkt w Sosnowicy na terenie powiatu parczewskiego oraz w Ostrowie Lubelskim na terenie powiatu lubartowskiego. Wyniki tych badań nie wykazały przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku.⁷⁴

4.2.5. Zagrożenie powodziowe i tereny osuwiskowe

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda występują obszary zagrożone wystąpieniem powodzi wskazane w Studium dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej - Etap I - rzeka Piwonia, nie zostały natomiast opracowane na ich podstawie mapy zagrożenia powodziowego, które określiłyby obszary szczególnego zagrożenia powodzią.

⁷² Różycki S., Ochrona środowiska przed polami elektromagnetycznymi. Informator dla administracji samorządowej, GDOŚ 2011 r.

⁷³ Rozporządzenie ministra środowiska z dnia 30 października 2003r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883)

⁷⁴ Ocena poziomów pól elektromagnetycznych w województwie lubelskim w 2015 r., WIOŚ Lublin

Zgodnie z art. 549 i 550 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, do czasu ich sporządzenia, jako obszary szczególnego zagrożenia traktowane są te ujawnione w Studium dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej - Etap I - rzeka Piwonia.⁷⁵

Według danych Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej Państwowego Instytutu Geologicznego Państwowego Instytutu Badawczego w gminie brak jest osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi.

4.2.6. Tereny i obszary górnicze

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda nie występują wyznaczone tereny ani obszary górnicze.

4.2.7. Udokumentowane złoża kopalin, zasobów wód podziemnych i kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla

Na terenie gminy Dębowa Kłoda, na jej zachodnim skraju znajduje się 0,24% powierzchni złoża węgla kamiennego Kolechowice Nowe, w tej chwili nie eksploatowanego.

Poza tym istnieją jedynie drobne „dzikie” wyrobiska piasku i żwiru z sandrowych pagórków w miejscowościach: Uhnin, Bednarzówka, Chmielów, Stępków i Kodeniec⁷⁶.

Na obszarze około 1,5 km², południową część gminy obejmuje Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 407 Niecka Lubelska.

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla, brak jest również planów utworzenia takowych.

4.3. Elementy środowiska przyrodniczego objęte ochroną

4.3.1. Obszary Natura 2000

Gmina Dębowa Kłoda znajduje się w zasięgu obszarowych form ochrony przyrody Natura 2000 - znajdują się one w Lesie Parczewskim, w południowo - zachodniej części gminy. Chronią ostoje ptasie i ostoje siedliskowe. Sieć Ekologiczna Natura 2000 w Polsce jest częścią Programu Natura 2000 w krajach Unii Europejskiej. Program dąży do stworzenia spójnego funkcjonalnie systemu obszarów ochrony na całym terytorium Wspólnoty Europejskiej. Tworzą ją:

- Specjalne Obszary Ochrony (SOO) - ochrona siedlisk naturalnych oraz dzikiej flory i fauny,
- Obszary Specjalnej Ochrony (OSO) - ochrona dziko żyjących ptaków.

Specjalny Obszar Ochrony Ptactwa Natura 2000 Lasy Parczewskie (PLB 06006) obejmuje kompleks leśny Lasy Parczewskie, zlokalizowany w południowo - zachodniej części gminy Dębowa Kłoda, leżący między rzeką Tyśmienicą a Kanałem Wieprz - Krzna

⁷⁵ Pismo Państwowego Gospodarstwa Rolnego, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie nr LU.RPP.610.14.2018.MB z dnia 31.01.2018 r.

⁷⁶ Studium 2003, s. 124

oraz położone w tym rejonie łąki „Ochoża”. Teren chroniony obejmuje swym zasięgiem także niewielkie fragmenty terenów rolniczych (na południu), stawów rybnych, trzy jeziora (Czarne Gościńskie, Kleszczów, Miejskie) i torfowiska przejściowe. Na obszarze przeważają bory sosnowe i mieszane. Lokalnie występują olsy, grądy, łągi jesionowo - olchowe oraz zanikające obecnie bory bagienne i torfowiska przejściowe.⁷⁷ Powierzchnia obszaru wynosi 14024,3 ha.

„Lasy Parczewskie” są ostoją ptasią o randze europejskiej E65. Występują tutaj co najmniej 22 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 5 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujący gatunków ptaków: bielik, podgorzałka, puchacz, trzmielojad. Ostoja jest jednym z nielicznych stałych stanowisk lęgowych podgorzałki. Żyje tu również populacja bociana czarnego i dzięcioła białostrzykowego.⁷⁸

Do istotnych czynników stwarzających zagrożenie dla należytej ochrony cennych siedlisk OSO Lasów Parczewskich zalicza się:⁷⁹

- presja drapieżników związana ze wzrostem liczebności lisa i jenota, a także presja zwierząt domowych, kotów i psów, które negatywnie wpływają na ptactwo gnieźdzące się na łąkach,
- intensyfikacja gospodarki stawowej i prowadzenie zabiegów związanych z utrzymaniem obiektów stawowych w okresie lęgowym,
- zaprzestanie kośnego użytkowania płątów trwałych użytków zielonych, które są siedliskiem lęgowym derkacza,
- polowania na ptaki błotno - wodne, szczególne zagrożenie dla podgorzałki, która późno przystępuje do lęgów,
- niszczenie naziemnych lęgów puchacza przez dziki.

Ponadto poważne zagrożenie stanowi również obniżanie poziomu wody gruntowej oraz zanieczyszczenie wód płynących⁸⁰.

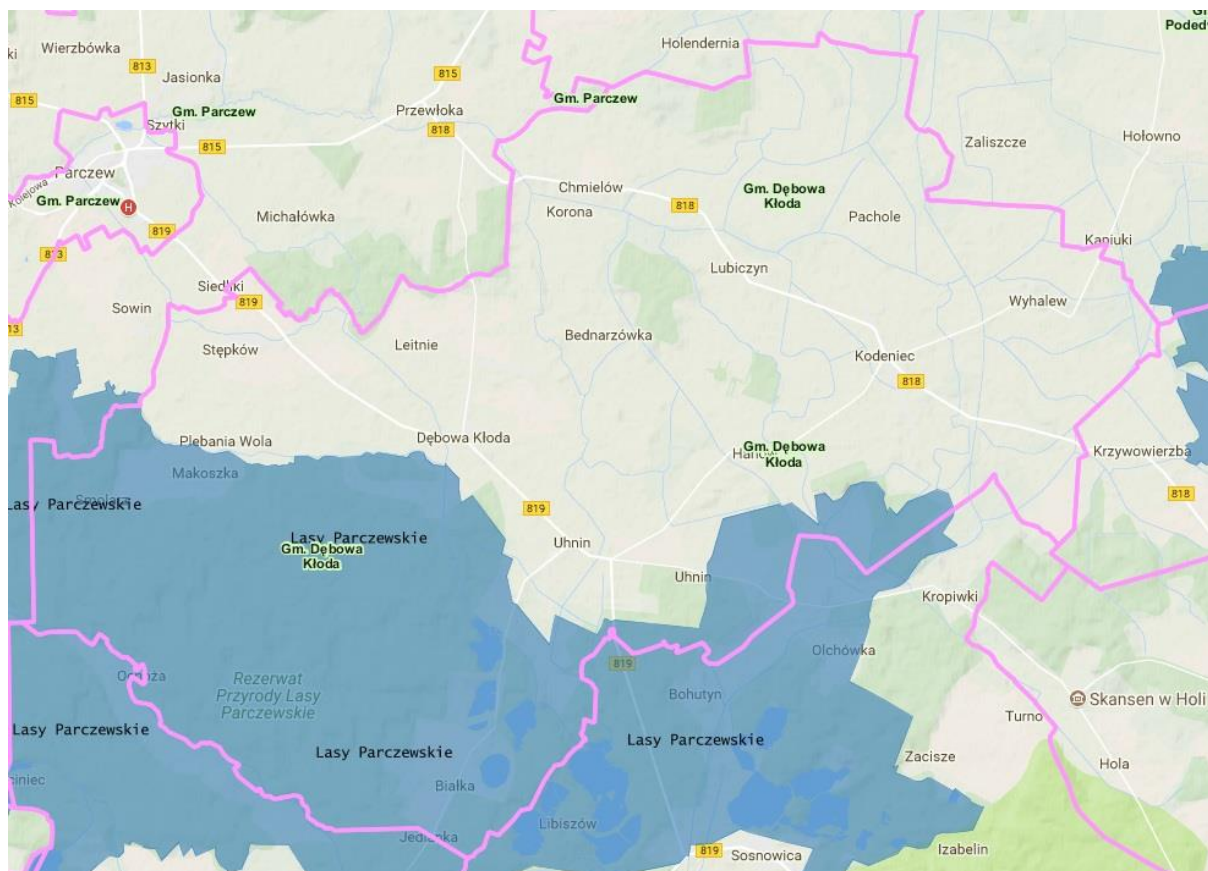
⁷⁷ <http://obszary.natura2000.org.pl/index.php?s=obszar&id=13>, dostęp: 25.07.2017

⁷⁸ Strategia rozwoju lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015, s. 16

⁷⁹ Uzasadnienie do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z 12 stycznia 2015 r. ws. ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Lasy Parczewskie PLB060006

⁸⁰ <http://obszary.natura2000.org.pl/index.php?s=obszar&id=13>, dostęp: 25.07.2017

Rysunek 2. Mapa Specjalnego Obszaru Ochrony Ptactwa Natura 2000 - Lasy Parczewskie

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Parczewska (PLH 060107)

obejmuje cały kompleks Lasów Parczewskich wraz z terenami łąkowymi towarzyszącymi ciekom. Obszar charakteryzuje się dużą mozaikowością siedlisk, uwarunkowaną znacznym zróżnicowaniem stosunków wodnych i gleb. Powierzchnia terenu wynosi 3591,5 ha. Obszar w całości położony jest w zlewni Tyśmienicy. Dolina jej dopływu, Bobrówki, zachowała jeszcze w pewnych fragmentach naturalny charakter.

Rzeźba jest tu mało urozmaicona, z rozległymi równinami i niewielkimi wzgórzami oraz płytkimi, podmokłymi obniżeniami wypełnionymi torfowiskami. Na jego terenie znajdują się trzy niewielkie jeziora: Obradowskie, Czarne Gościńskie i Kleszczów.

Głównym celem ochrony obszaru jest populacja wilka, składająca się z 4-5 osobników. Na łąkach w dolinie Ochożanki znajduje się jedno z największych na Lubelszczyźnie stanowisk wielosiłu błękitnego, liczące ponad tysiąc osobników⁸¹.

Stwierdzono tu 8 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej - zajmują one łącznie prawie 11% powierzchni oraz 10 gatunków zwierząt z Załącznika II DS.

Do istotnych czynników stwarzających zagrożenie dla należytej ochrony cennych siedlisk SOO Ostoi Parczewskiej zalicza się⁸²:

⁸¹ <http://obszary.natura2000.org.pl/index.php?s=obszar&id=13>, dostęp: 25.07.2017

- ewolucja biocenotyczna, która prowadzi do zanikania naturalnych, dystroficznych zbiorników wodnych i torfowisk oraz zanikania siedlisk 4 gatunków motyli i żółwia błotnego,
- eutrofizacja powodująca przekształcenia torfowisk, w skutek której mogą zaniknąć charakterystyczne gatunki i nastąpi zmiana struktury siedliska,
- intensyfikacja gospodarowania na trwałych użytkach zielonych i ich zamiana na grunty orne, która spowoduje zanikanie roślin żywicielskich dla wszystkich gatunków motyli,
- obniżanie poziomu wód - negatywnie wpłynie na populację żółwia błotnego,
- wzmagający się ruch samochodowy, związany z rozwojem turystyki, stwarza zagrożenie dla zwierząt i izoluje Lasy Parczewskie,
- prace związane z gospodarką leśną, która przejawia się obecnością ludzi i maszyn w miejscach rozrodu i wychowywania młodych - dotyczy zwłaszcza populacji wilków.

Ponadto poważnym zagrożeniem jest intensyfikacja rolnictwa w dolinie cieku Ochoża oraz nasilające się zagospodarowanie turystyczne wokół jeziora Kleszczów⁸³.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Parczewska wyróżnia się następującymi typami siedlisk przyrodniczych uznanymi za ważne dla Europy⁸⁴:

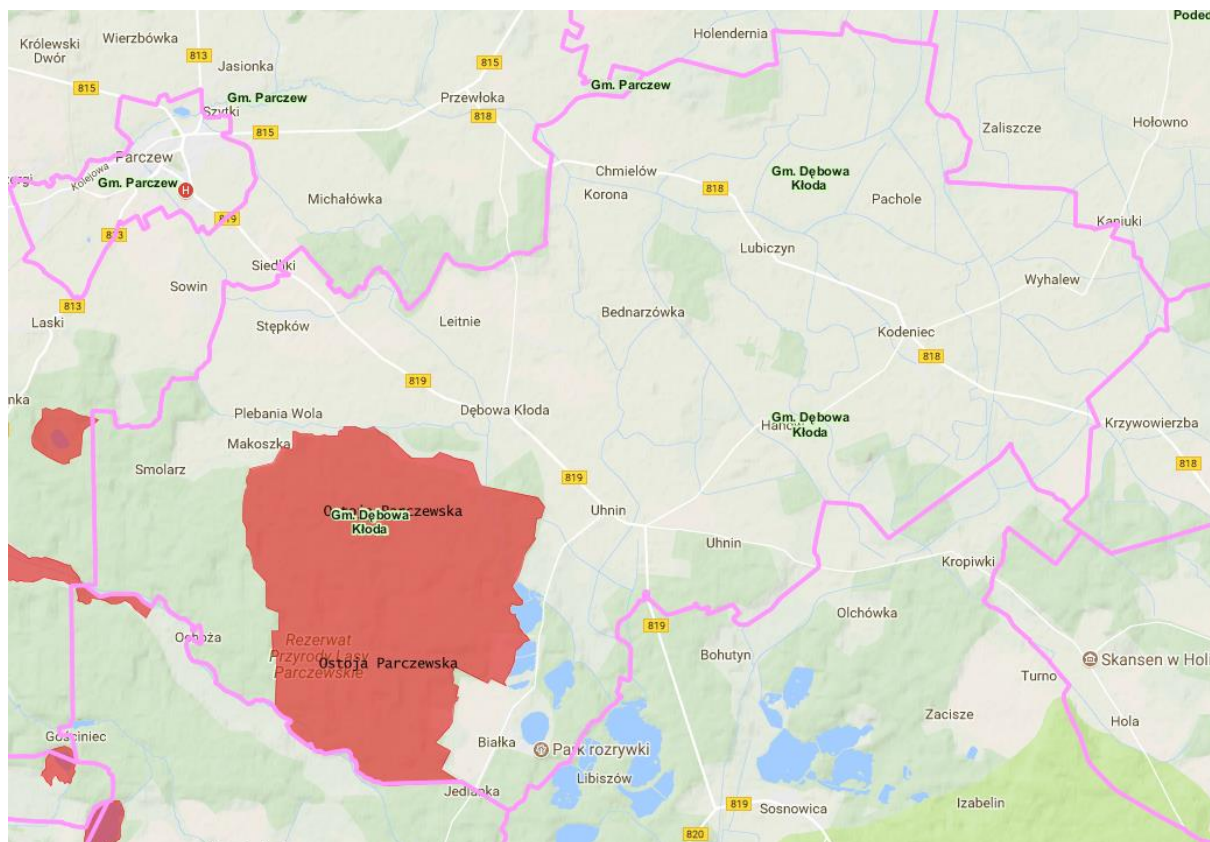
- naturalnymi, dystroficznymi zbiornikami wodnymi,
- niżowymi i górskimi świeżymi łąkami użytkowymi ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*),
- torfowiskami wysokimi z roślinnością torfotwórczą (żywymi),
- torfowiskami wysokimi zdegradowanymi, zdolnymi do naturalnej i stymulowanej regeneracji,
- torfowiskami przejściowymi i trzęsawiskami (przeważnie z roślinnością *Scheuchzeria-Caricetea*),
- grądami środkowoeuropejskimi i subkontynentalnymi (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*),
- borami i lasami bagiennymi (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzozowo - sosnowe bagienne lasy borealne),
- łąkami wierzbowymi, topolowymi, olszowymi i jesionowymi (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe).

⁸² Uzasadnienie do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z 12 stycznia 2015 r. ws. ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Parczewska PLH060107

⁸³ <http://obszary.natura2000.org.pl/index.php?s=obszar&id=291>, dostęp: 25.07.2017

⁸⁴ <http://obszary.natura2000.org.pl/index.php?s=obszar&id=291>, dostęp: 25.07.2017

Rysunek 3. Mapa Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 - Ostoja Parczewska

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Dla występujących na terenie gminy Dębowa Kłoda obszarów Natura 2000 nie zostały dotychczas opracowane plany ochrony ani plany zadań ochronnych. Jednostka administracyjna nie posiada wykonanej inwentaryzacji przyrodniczej.

4.3.2. Rezerваты przyrody

Na terenie gminy Dębowa Kłoda znajdują się dwa rezerваты przyrody, położone na terenach leśnych w południowo - zachodniej części gminy. Południowa część gminy wchodzi w skład utworzonego w 2002 r. Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie”.

Rezerwat przyrody „Lasy Parczewskie”

Jest to rezerwat leśno - historyczny o powierzchni 157,29 ha, utworzony na podstawie Rozporządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 18 maja 1984 roku. Położony jest w Nadleśnictwie Parczew, w Leśnictwie Białka i obejmuje w całości oddziały leśne oznaczone numerami 180, 181, 197, 198, 213 i 214. Rezerwat chroni naturalny drzewostan dębowo - sosnowy. Las tworzy głównie sosna pospolita z domieszką innych drzew m.in.: sosny szypułkowej i brzozy brodawkowatej⁸⁵.

⁸⁵Broszura informacyjna gminy Dębowa Kłoda pt. „Dębowa Kłoda. Człowiek i Natura 2000”, Oświęcim 2010, s. 12

W podszybie występuje dąb szypułkowy, jałowiec pospolity, jarząb pospolity, kruszyna pospolita, grab zwyczajny, świerk pospolity, leszczyna i brzoza brodawkowata. W runie dominują gatunki borowe.

Grąd z sosną zwyczajną, grabem zwyczajnym i dębem szypułkowym występuje na wyniesionych partiach zboczy. W podszybie przeważają: grab zwyczajny, leszczyna, jarząb pospolity, lipa drobnolistna, kruszyna pospolita. W runie dominują gatunki grądowe: gajowiec żółty, gwiazdnica wielokwiatowa, kokoryczka wielokwiatowa i fiołek leśny.

Miejsca niżej położone, z wysokim i zmiennym w ciągu roku poziomem wód gruntowych zajmuje bór wilgotny z dominacją w runie trzęślicy modrej. Na małych fragmentach nasuchszych i najcieplejszych siedlisk występuje bór świeży. Na północno - zachodnim skraju oddziału 181 znajduje się kilka pomnikowych okazów sosny zwyczajnej.

W rezerwacie spotyka się gatunki roślin objęte ochroną ścisłą: widłak jałowcowaty, lilia złotogłów, konwalia majowa, kruszyna pospolita i turówka leśna. Rzadziej występują: ciemiężyk białokwiatowy, wężymord niski i czartawa pospolita. Spośród zwierząt, na obszarze Lasów żyją: wilk, lis, jenot, a także łos, jelen, sarna i dzik.

W Lasach Parczewskich stacjonowały oddziały powstańcze w okresie Powstania Styczniowego, a podczas II wojny światowej stał się miejscem zbiórek partyzantów.

Z temtych czasów zachowały się mogiły partyzantów, a także pozostałości okopów obronnych i ziemianek.

Rezerwat przyrody „Królowa Droga”

Jest to rezerwat leśny położony na terenie Leśnictwa Makoszka w Nadleśnictwie Parczew, utworzony na mocy Rozporządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 23 listopada 1967 roku. Obejmuje oddziały: nr 21h, 22c, 23 a, b, c, g. Obecnie powierzchnia rezerwatu wynosi 38,57 ha. Występuje tu grąd typowy o odmianie mazowieckiej, który jest najstarszym i najlepiej zachowanym lasem. Występuje w 6 facjach: typowej, z gwiazdnicą wielokwiatową, z konwalią majową, z wiechliną gajową, z konwalijką dwulistną i z borówką czernicą. Zlokalizowany jest głównie w oddziale 21 h, 22 c, 23 c.

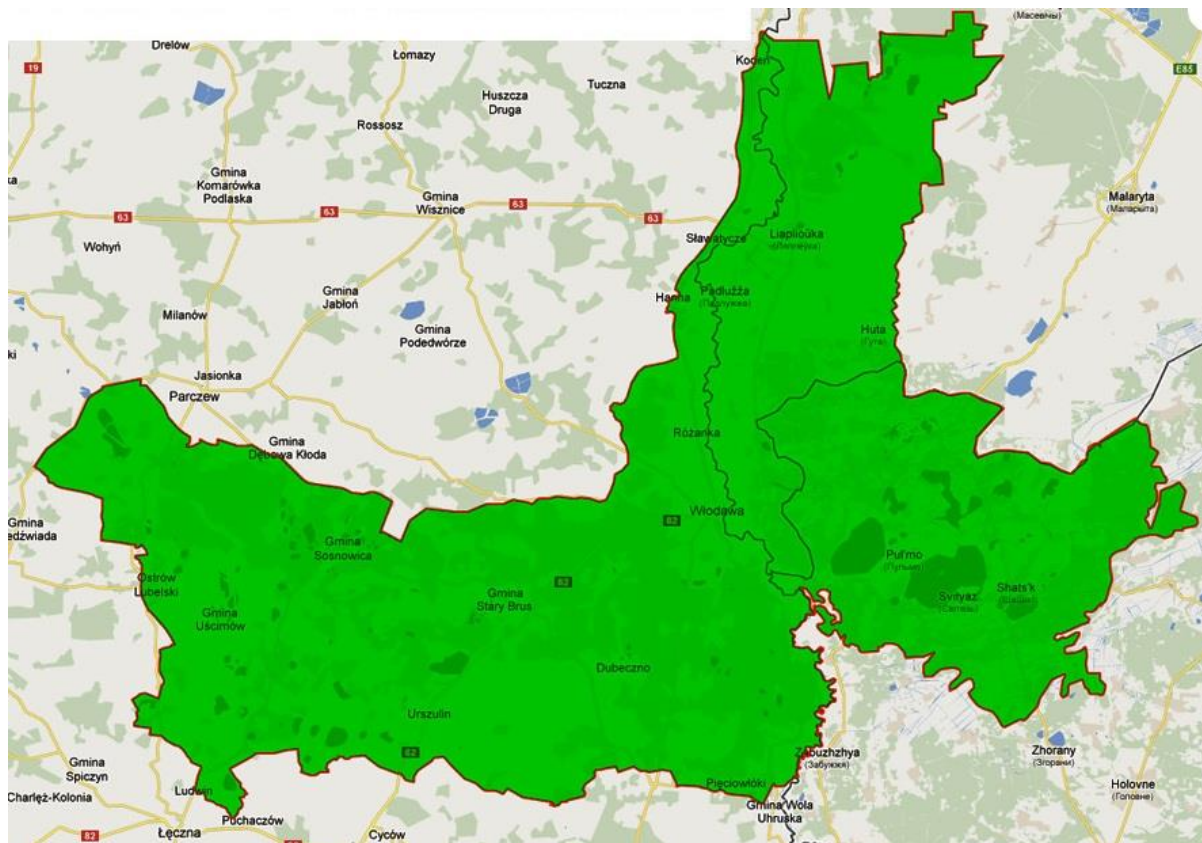
Na terenie rezerwatu występuje także grąd wysoki trzcinnikowy w 2 wariantach: z trzcinnikiem piaszkowym i trzcinnikiem leśnym. W płytkich, prześwietlonych zagłębieniach, na wilgotnych glebach murszastych, rośnie śródlądowy bór wilgotny, z dominacją w runie trzęślicy modrej. Teren rezerwatu porasta również kontynentalny bór mieszany z orlicą pospolitą i borówką czernicą, a na wilgotnych miejscach wytrzebionych grądów występuje zbiorowisko monokultury sosnowej ze szczawikiem zajęczym. Sosny pospolite mają po 140 - 150 lat⁸⁶. W rezerwacie spotyka się gatunki roślin objęte ochroną ścisłą: widłak goździsty, orlik pospolity, wawrzynek wilczelyko, naparstnica zwyczajna, lilia złotogłów.

Gatunki częściowo chronione to: porzeczka czarna, kalina koralowa, kruszyna pospolita i konwalia majowa. Ponadto można tu spotkać gatunki rzadkie: brzoza czarna, zawilec żółty, fiołek przedziwny, przytulia wiosenna, turzyca drążkowata. W rezerwacie występują 44 gatunki porostów i 35 gatunków mszaków.

⁸⁶ Strategia rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020, Parczew 2014, s. 13

wysokie, przejściowe i niskie, z łożyskami. Spotkać można również bardzo rzadkie zarośla brzozy niskiej. W środkowej części obszaru, gdzie podłoża kredowe występują na powierzchni, bardzo częste są rozległe torfowiska węglanowe, rzadkie w innych regionach kraju. Mozaikę krajobrazu wzbogacają lasy, z dużym udziałem lasów na siedliskach wilgotnych i bagiennych. Na wyższych miejscach występują bory i bory mieszane, w pełnej skali zmienności siedliskowej - grądy i świetliste dąbrowy. To wielkie zróżnicowanie siedlisk i zbiorowisk roślinnych powoduje, że występują tutaj międzynarodowej rangi ostoje ptaków oraz liczne gatunki roślin i zwierząt. Stwierdzono występowanie 11 gatunków roślin zagrożonych w skali Europy, 5 gatunków roślin ginących, 25 gatunków roślin zagrożonych w Polsce, 4 gatunków rzadkich oraz co najmniej 15 ważnych innych gatunków. Ponadto na terenie rezerwatu występuje 300 gatunków motyli, w tym 14 gatunków, które zamieszczone są na krajowych i międzynarodowych listach gatunków rzadkich i zagrożonych.⁸⁸

Rysunek 14. Transgraniczny Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie

Źródło: www.wyryki.pl

Rezerwaty Biosfery chronią różnorodność biologiczną i mają na celu poprawę zdolności obserwowania zmian ekologicznych w obszarze całej planety. Służą także pobudzaniu społecznej świadomości powiązań istniejących pomiędzy różnorodnością ekologiczną i kulturą.⁸⁹

⁸⁸ Studium 2003

⁸⁹ <http://www.unesco.pl/nauka/czlowiek-i-biosfera-mab/>, dostęp: 24.07.2017 r.

Na obszarze gminy projektowane są ponadto dwa kolejne rezerваты przyrody: Bagno Altana i Bagno Makoszka:

- Bagno Altana jest śródleśnym torfowiskiem przejściowym, o powierzchni 30 ha. Przeważającym zbiorowiskiem jest turzyca, ponadto występuje bór bagienny, trzęślicowy i świeży. Obszar ten znajduje się w Nadleśnictwie Parczew, obejmuje oddziały 116, 134, 135, 157, 158. Jego powierzchnia wynosi 42,49 ha;
- Bagno Makoszka obejmuje śródleśne bagna i torfowiska, przejściowe oraz niskie, porastające głównie zbiorowiskami *Scheuchzeria - Caricetea fuscae*, a także związku *Magnocaricion altae*. Otoczone są one lasami i borami bagiennymi, m.in. olszyną bagienną.

Znajduje się w Nadleśnictwie Parczew, obejmuje oddziały 25 - 27, 41, 61, 62. Powierzchnia wynosi około 40 ha.⁹⁰

4.3.3. Pomniki przyrody

Na terenie gminy Dębowa Kłoda występują drzewa pomnikowe, które zostały ustanowione orzeczeniami, rozporządzeniami lub zarządzeniami Wojewody Białkopodlaskiego oraz uchwałą Rady Gminy Dębowa Kłoda. Ustanowiono łącznie 10 pomników przyrody, wśród których 2 składają się z grupy drzew.

Tabela 25. Wykaz pomników przyrody w gminie Dębowa Kłoda

Nazwa pomnika	Lokalizacja	Obwód [cm]	Wysokość [m]	Podstawa prawna
dąb szypułkowy	Borki/Sowina, na łące	580	23	Zarządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 4 stycznia 1988 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
dąb szypułkowy	Kodeniec, w pobliżu kościoła parafialnego	430	22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. sprawie uznania za pomniki przyrody
lipa drobnolistna	Kodeniec, teren parafii rzymsko - katolickiej	465	34	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
dąb szypułkowy	Pachole, na działce rolnej	420	b.d.	Uchwała Nr XVII/94/2008 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 28 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody
2 lipy drobnolistne	Uhnin pas drogi wojewódzkiej w kierunku miejscowości Białka	300, 366	20, 22	Rozporządzenie Nr 60 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
lipa drobnolistna	Uhnin pas drogi wojewódzkiej w kierunku miejscowości Białka	563	20	

⁹⁰ Studium 2003, s. 79

				ki przyrody
dąb szypułkowy	nadleśnictwo Parczew, leśnictwo Gościniac, oddz. 12 (obrzeże)	337	22	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody
dąb szypułkowy	nadleśnictwo Parczew, leśnictwo Gościniac, oddz. 13 (obrzeże)	290	21	
szpaler dębów szypułkowych	nadleśnictwo Parczew, leśnictwo Laski, oddz. 13c, 25f, 25p, 40, 82, na trakcie Ostrowskim - gościniac Madeja	268-374	20-22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. sprawie uznania za pomniki przyrody
dąb szypułkowy	nadleśnictwo Parczew, leśnictwo Makoszka, oddz. 24, w pobliżu rezerwatu przyrody "Królowa Droga"	b.d.	b.d.	Orzeczenie Nr 13 z dnia 10 stycznia 1986 r. Wojewody Białkopodlaskiego

Źródło: Centralny Rejestr Form Ochrony przyrody, GDOS

4.3.4. Użytki ekologiczne

Na terenie gminy Dębowa Kłoda znajduje się 20 użytków ekologicznych, ustanowionych na mocy Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Białk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38) oraz Rozporządzenia Nr 152 Wojewody Lubelskiego z dnia 16 lipca 2002 r. w sprawie uznania obszarów za użytki ekologiczne na terenie woj. Lubelskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2002 r. Nr 80 poz. 1709). Są to śródleśne bagna, zlokalizowane w Nadleśnictwie Parczew, w leśnictwach: Gościniac, Makoszka i Dębowa Kłoda.⁹¹

Tabela 26. Wykaz użytków ekologicznych w gminie Dębowa Kłoda

Rodzaj użytku	Opis lokalizacji	Powierzchnia [ha]
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościniac, oddział 13f, 25d	0,45
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościniac, oddział 15d	0,31
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościniac, oddział 15h	0,63
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościniac, oddział 25h, 26d, 27d, 41c, 42b	14,08
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 37j	0,59
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 38f	0,34
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościniac, oddział 41g, 42g, 61h, 62a	8,51
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 47b, d, i, k; 47Bc; 67d, h, i; 68b, c; 88b, c, h; 109a, b	26,47
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 49d	2,12
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 49g, 50d, 70b, 71a	11,85

⁹¹ Studium 2003, s. 77

Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościńiec, oddział 59b	2,05
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 70c	0,38
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, oddział 75c	5,97
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Makoszka, Białka, oddział 116b, 134d, 135c, 157b, 158a	29,95
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Gościńiec, oddział 143i	1,65
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Dębowa Kłoda, oddział 270a, 271a	48,98
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Dębowa Kłoda, oddział 500i, j	4,02
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Dębowa Kłoda, oddział 503j, k, l, m, n	10,61
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Dębowa Kłoda, oddział 503p	12,99
Śródleśne bagna	Nadleśnictwo Parczew leśnictwo Dębowa Kłoda, oddział 505a	5,92

Źródło: Centralny Rejestr Form Ochrony przyrody, GDOŚ

4.3.5. Ochrona gatunkowa roślin zwierząt i grzybów

Na przedmiotowym obszarze mogą występować gatunki chronione, które są objęte ochroną na podstawie umów międzynarodowych (Dyrektywa Siedliskowa, Dyrektywa Ptasia) oraz określone w Polskiej Czerwonej Księdze.

Na terenach chronionych, których obszary pokrywają się z obrębami gminy Dębowa Kłoda występuje 8 typów chronionych siedlisk przyrodniczych, które znajdują się na liście Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (92/43/EEC). Zdecydowana większość chronionych siedlisk zlokalizowana jest na terenach stanowiących własność Skarbu Państwa (lasów państwowych) oraz na terenach nieleśnych, należących do właścicieli prywatnych.⁹²

4.3.6. Pozostałe formy ochrony przyrody

Na obszarze gminy nie występują parki narodowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo - krajobrazowe ani stanowiska dokumentacyjne.

Na terenie gminy Dębowa Kłoda wyznacza się strefę ochronną terenów podmiejskich w postaci „zielonego pierścienia” w celu poprawy warunków życia w mieście Parczew.⁹³

⁹² Prognoza oddziaływania na środowisko Uproszczonych Planów Urządzenia Lasu dla lasów położonych na terenie gm. Dębowa Kłoda na okres od 01.01.2015 r. do 31.12.2024 r., s. 9

⁹³ Strategia rozwoju lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, Dębowa Kłoda 2015, s. 74

4.4. Przyrodnicze powiązania zewnętrzne i wewnętrzne gminy

Gmina Dębowa Kłoda uczestniczy w złożonych powiązaniach przyrodniczych o charakterze zewnętrznym (regionalnym i ponadregionalnym) oraz wewnętrznym (lokalnym). Kluczowe znaczenie dla funkcjonowania układu ekologicznego ma wysoki stopień lesistości oraz system rzek i ich dolin a także kanałów pomniejszych cieków wodnych.

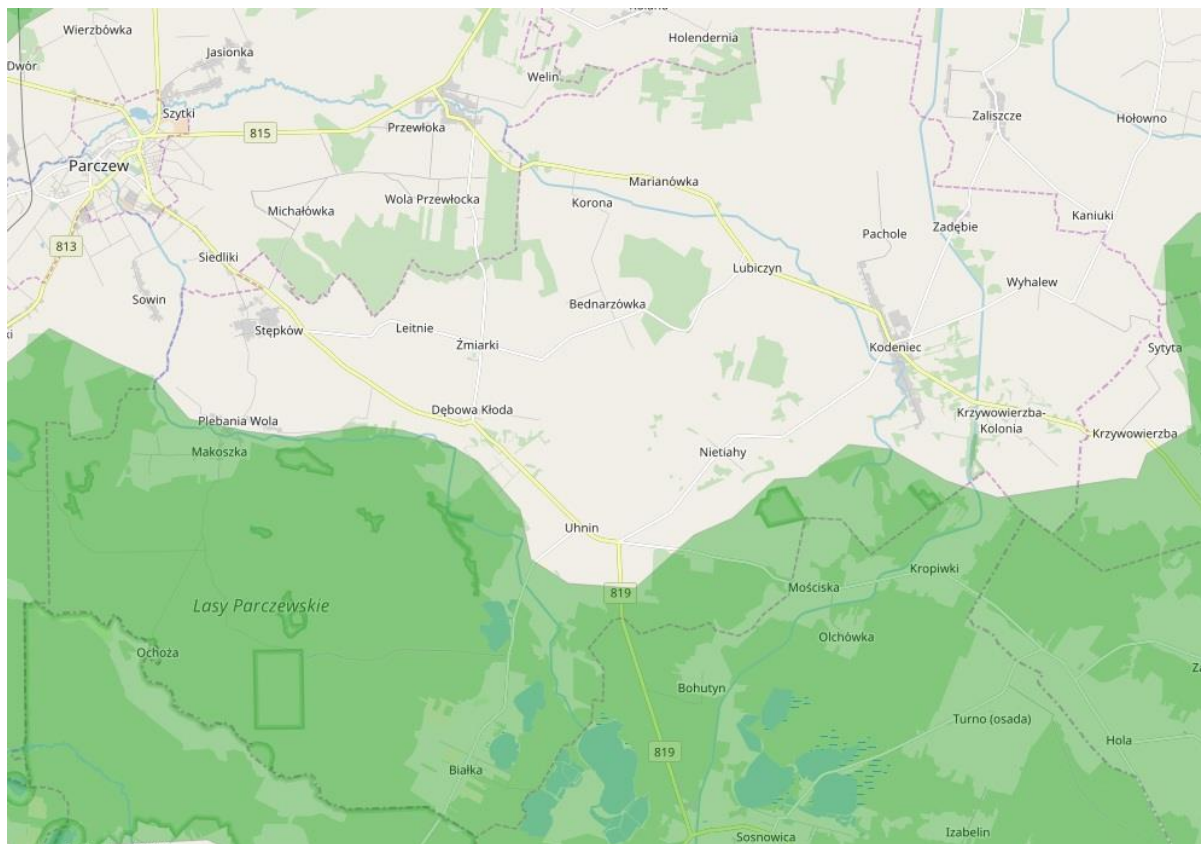
Ekosystemy leśne i dolinne stanowią korytarze ekologiczne, które umożliwiają przemieszczanie się różnorodnych gatunków, zarówno roślin jak i zwierząt, między odizolowanymi siedliskami oraz swobodną wymianę genów między populacjami. Korytarze ekologiczne dolin rzecznych pełnią podstawową funkcję w utrzymaniu bioróżnorodności - zapewniają warunki do przemieszczania się, dają możliwość schronienia, rozmnażania się i dostępu do pożywienia.

Fakt objęcia terenu gminy różnorodnymi formami ochrony przyrody świadczy o istotnej roli, jaką odgrywa w systemie przyrodniczym kraju i Wspólnoty.

Obszary chronione stanowią istotne korytarze ekologiczne, które wchodzą w skład wieloprzestrzennego systemu obszarów węzłowych najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym i wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi - krajowej sieci ekologicznej Econet - Polska. System ten zapewnia ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie obszaru jego funkcjonowania. Obszar Poleski jest jednym z 46 międzynarodowych obszarów węzłowych wyznaczonych na terenie Polski, które obejmują 22% jej powierzchni.⁹⁴ Tak wyznaczona koncepcja powiązań przyrodniczych Econet - Polska nie posiada umocowania prawnego, jest jedynie wytyczną polityki przestrzennej.

⁹⁴ <http://www.ios.edu.pl/biodiversity/9/baza4.htm>

Rysunek 5. Przebieg korytarzy ekologicznych na terenie gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Mapa korytarzy ekologicznych w Polsce (mapa.korytarze.pl)

Najważniejszymi barierami ekologicznymi, przecinającymi korytarze i ciągi ekologiczne oraz zakłócającymi ich prawidłowe funkcjonowanie są obiekty liniowe (drogi, linie elektroenergetyczne) oraz powierzchniowe (zwarta zabudowa).

Utrzymywanie powiązań przyrodniczych jest w dużej mierze zależne od wielkości szeroko rozumianej antropopresji. Świadomości występowania w przestrzeni gminy istotnych elementów systemu ekologicznego powinna towarzyszyć wyraźna dbałość o przestrzeganie zasad zrównoważonego rozwoju. Wszelkim działaniom powinna przyświecać idea polegająca na racjonalnym kształtowaniu rozwoju społeczno - gospodarczego jednostki samorządowej przy jednoczesnym uwzględnianiu potrzeb wynikających z ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych.

4.5. Podsumowanie

Obszar gminy Dębowa Kłoda posiada zróżnicowane cechy środowiska przyrodniczego. Jego stan można określić jako mało przekształcony przez działalność antropogeniczną, co niewątpliwie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz podnosi atrakcyjność turystyczną gminy. Obszary chronione o wyjątkowych walorach przyrodniczych - rezerваты „Lasy Parczewskie” i „Królowa Droga”, a także obszary Natura 2000, położone na terenie Lasów Parczewskich, wraz z jeziorem Bialskim - wzmacniają jej potencjał turystyczny.

Gmina Dębowa Kłoda uczestniczy w powiązaniach przyrodniczych o charakterze regionalnym jak i krajowym. Potwierdzeniem tego jest objęcie części gminy różnorodnymi formami ochrony przyrody. Fakt ten niesie za sobą konieczność dbania o poszczególne elementy środowiska przyrodniczego.

Na obszarze gminy Dębowa Kłoda nie jest prowadzona działalność przyczyniająca się do znacznego pogorszenia jakości środowiska przyrodniczego.

Wśród głównych elementów zagrażających lokalnemu środowisku przyrodniczemu wyróżnia się działania antropogeniczne dysharmonizujące lub degradujące walory przyrodnicze, np.: zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych związane z przenikaniem szkodliwych związków z nieszczelnych zbiorników bezodpływowych magazynujących nieczystości oraz pogorszenie jakości powietrza atmosferycznego poprzez użytkowanie lokalnych palenisk domowych. W mniejszym stopniu zagrożenie stanowią uciążliwości akustyczne, których źródłem są pojazdy mechaniczne poruszające się po drogach wojewódzkich i powiatowych, a także rozwijająca się infrastruktura turystyczna.

Analiza poszczególnych komponentów środowiska pozwala na wyodrębnienie pewnych stref w przestrzeni gminy o odmiennych uwarunkowaniach.

Pierwszą z nich stanowi obszar obejmujący obszary dużych kompleksów leśnych. Tereny te posiadają wysokie walory biocenotyczne i krajobrazowe, które należy jak najbardziej efektywnie chronić. Cechują się one odmiennymi uwarunkowaniami w zakresie budowy geologicznej, geomorfologii, hydrogeologii i hydrografii niż pozostała część gminy. Jednocześnie są to tereny objęte różnorodnymi formami ochrony przyrody, które mają na celu zachowanie cennych elementów środowiska przyrodniczego. Na tych terenach należałoby przede wszystkim kontynuować realizację zadań ochronnych, dodatkowo dopuszcza się rozwój turystyki.

Kolejną strefą, bezpośrednio przylegającą do pierwszej, są obszary upraw rolnych. Nie wyróżniają się one wyjątkowymi cechami przyrodniczymi, są jednak dosyć atrakcyjne. Niewątpliwą zaletą jest występowanie środowiska kulturowego oraz bliskie sąsiedztwo strefy pierwszej. Ukształtowanie terenu oraz warunki hydroinżynierskie sprzyjają rozwojowi budownictwa i rolnictwa. Warto zwrócić uwagę, iż ten obszar może stanowić odpowiednie miejsce dla rozwoju turystyki pobytowej.

Trzecią strefę stanowi pozostała część gminy. Trudno wyznaczyć wyraźną granicę pomiędzy nią a strefą drugą. Na tym obszarze, występują dogodne warunki przyrodnicze do rozwoju budownictwa, produkcji rolnej oraz działalności gospodarczej. Strefa trzecia jest mniej atrakcyjna pod względem krajobrazowym, jednakże należy dążyć do tego by ich zagospodarowanie nie przyczyniało się do pogorszenia specyficznych cech terenów potencjalnie cennych przyrodniczo.

5. Środowisko kulturowe

5.1. Rys historyczny rozwoju przestrzennego gminy

Osadnictwo na terenach należących obecnie do gminy Dębowa Kłoda rozpoczęło się dosyć późno, ponieważ dopiero w XV w. Pierwszy zapis pochodzi z 1432 r. i odnosi się do miejscowości Stępków, która mieści się w granicach dzisiejszej gminy. Podobnie ma się sytuacja z drugą miejscowością - Plebanią Wolą. Rozwój osadnictwa zwiększył się dopiero w następnym stuleciu, kiedy to powstała większość wsi, które istnieją do dziś. Obszar obecnej gminy dzieliła wówczas rzeka Piwonia na dwie części, jedna z nich należała do Królestwa Polskiego, zaś druga do Wielkiego Księstwa Litewskiego - w jego skład wchodził Lubiczyn i Kodeniec.

Na przestrzeni czasu ulegały zmianom podziały zarówno administracyjne, jak i państwowe tych ziem. Jednakże w wyniku wojen napoleońskich teren dzisiejszej gminy został w 1809 r. przyłączony do Księstwa Polskiego, które po 5 latach stało się Królestwem Polskim. W tamtym czasie obszar dzisiejszej gminy był słabo zaludniony, z dominacją ludności wyznania grekokatolickiego.

W 1863 r., w trakcie powstania styczniowego miały tu miejsce potyczki z żołnierzami rosyjskimi, a pobliskie lasy stanowiły schronienie dla walczących. W 1864 r. ukaz carski podzielił grunty należące do dworów i uwłaszczył między uprawiających je chłopów. Jednakże część szlachty pozostała nadal w posiadaniu swoich folwarków. W tym okresie zostały wprowadzone samorządowe gminy wiejskie. Taki status w otoczeniu omawianej gminy otrzymała miejscowość Dębowa Kłoda oraz Krzywowierzbie. Znaczna część terenów, które obecnie znajdują się w gminie Dębowa Kłoda należała wówczas do gminy Krzywowierzba. Te tereny to wioski: Kodeniec, Nietiahy, Pachole, Czortówka, Lubiczyn i Wyhalew.

Podczas I wojny światowej przebiegała przez tutejsze tereny linia frontu. Po wyparciu wojsk rosyjskich obecny obszar gminy Dębowa Kłoda znalazł się w latach 1915 - 1918 r. pod okupacją niemiecką. Po wyzwoleniu został zachowany podział terytorialny gmin. Według spisu powszechnego z 1921 r., obie gminy zamieszkiwane były przez prawie 7 tys. osób. Pod względem narodowościowym w Dębowej kłodzie zdecydowaną większość stanowili Polacy - 3381 osób, poza nimi zamieszkiwało tu 110 Rusinów, 7 Żydów oraz 3 Rosjan.⁹⁵

5.1.1. Rozwój osadnictwa w gminie Dębowa Kłoda⁹⁶

Na przełomie X i XI wieku obecna Dębowa Kłoda leżała na terenie kontrolowanym przez Grody Czerwieńskie. W tamtych czasach mieszkało tu wschodniosłowiańskie plemię Bużan. Grody Czerwieńskie zdobył w 981 roku "na Lachach" Włodzimierz, książę Rusi.

⁹⁵ Broszura informacyjna gminy Dębowa Kłoda pt. „Dębowa Kłoda. Człowiek i Natura 2000”, Oświęcim 2010 r., s.3

⁹⁶ www.polskaekologia24.pl

W 1018 roku odbił Grody Czerwieńskie Bolesław Chrobry, ale już w 1031 roku znowu powróciły do Rusi, zdobyte przez Jarosława Mądrego. Po rozpadzie Rusi Kijowskiej na mniejsze księstwa ziemie te weszły w skład Księstwa Włodzimierskiego a następnie Księstwa Halicko - Włodzimierskiego z ośrodkiem w Brześciu. Do tego ruskiego Księstwa należały wschodnie tereny obecnej gminy. Zachodnie tereny weszły w skład Księstwa Małopolskiego. Granicę wyznaczała rzeczka Piwonia. W tym czasie był to teren pokryty gęstą bagienną puszcza, nie sprzyjało to osadnictwu. Jedynie w obecnym Uhninie istniała jakaś osada, znaleziono tu pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska.

Już w końcu XIII wieku ruscy książęta stali się lennikami Litwy. Początkowo książęta ruscy panowali na zasadzie lenna, jednak z czasem tymi ziemiami zaczęli bezpośrednio zarządzać Litwini z Wilna. Zachodnie tereny gminy należały do Księstwa Małopolskiego a następnie do zjednoczonego Królestwa Polskiego. Znajdowały się tu rozległe dobra królewskie z ośrodkiem w Parczewie. Część ziemi królewskiej król darował różnym rodom szlacheckim oraz Kościołowi, jednak większość ziemi należała nadal do domeny królewskiej.

Osadnictwo zaczęło się w tej gminie dopiero w XV wieku. Z 1432 roku pochodzi pierwsza wzmianka o miejscowości Stępków jest to najstarszy zapis o miejscowości z terenu gminy. Również początki Plebańskiej Woli sięgają XV wieku, ale osadnictwo zaczęło się dopiero w XVI wieku. Właśnie wiek XVI jest czasem największego ruchu osadniczego na tym obszarze. Powstało wtedy większość z obecnych miejscowości z terenu gminy i to zarówno tych z województwa lubelskiego należących do Królestwa Polskiego, jak i tych z terenu Wielkiego Księstwa Litewskiego (Lubiczyn, Kodeniec). Tereny "polskie" od 1474 roku należały do województwa lubelskiego a tereny za rzeką Piwonią należały do 1520 roku do województwa trockiego (Troki na Litwie).

W 1520 roku powstało województwo podlaskie obejmujące duży obszar z Drohiczyнем i Brześciem. W 1566 roku król Zygmunt August podzielił to województwo na dwie części: na województwo podlaskie i brzesko - litewskie. Okolice Włodawy z Lubiczynem i Kodeńcem weszły w skład województwa brzeskiego obejmującego Włodawę, Brześć i rozległe tereny Polesia. Teren ten w 1569 roku na mocy unii lubelskiej nie wszedł w skład Królestwa Polskiego, tak jak Ukraina i Podlasie i nadal należał do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Ośrodkiem administracyjnym był Brześć. Natomiast ziemie wokół Parczewa należały do powiatu lubelskiego w województwie lubelskim. Taki podział terytorialny trwał do 1795 roku, kiedy to te tereny weszły w skład Galicji Zachodniej, obszaru, jakie przejęła Austria w ramach III zaboru Polski.

Galicja Zachodnia dzieliła się na cyrkuły. Obszar w pobliżu Parczewa włączono do cyrkułu bialskiego (Biała Podlaska). W 1803 roku w ramach reorganizacji powstał cyrkuł włodawski obejmujący ziemie cyrkułów: bialskiego i chełmskiego, ale siedziba władz była w Białej. W 1809 roku w wyniku wojen napoleońskich, te ziemie przyłączono do Księstwa Warszawskiego. W 1810 roku Księstwo podzielono na departamenty i powiaty. Obszar dzisiejszej gminy znalazł się w departamencie siedleckim i powiecie włodawskim.

W 1815 roku upadło Księstwo Warszawskie a na jego gruzach powstało Królestwo Polskie pod berłem cara. Rosjanie początkowo zostawili podział na departamenty i powiaty z tym, że departamenty nazwano województwami. Dodatkowo podzielono województwa na obwody skupiające po dwa lub trzy powiaty. W ten sposób Dębowa Kłoda znalazła się w obwodzie

radzyńskim i województwie podlaskim. Na początku XIX wieku obszar gminy był jeszcze słabo zaludniony. Przeważała ludność wyznania greckokatolickiego.

W 1837 roku województwa przemianowano na gubernie, w 1845 roku obwody stały się powiatami, a dawne powiaty okręgami nie mającymi już większego znaczenia. Zamiast województw były gubernie. Dębowa Kłoda znalazła się, więc w składzie powiatu radzyńskiego w guberni podlaskiej. Obszar gminy wchodził w skład powiatu radzyńskiego aż do 1867 roku.

W 1863 roku wybuchło powstanie styczniowe. Liczne lasy w tej okolicy dawały schronienie powstańcom. Dochodziło tu również do starć z wojskami rosyjskimi. Rok 1864 przyniósł ogromne zmiany na polskiej wsi. Na mocy ukazu carskiego dokonano uwłaszczenia chłopów. Dotychczasowe obszary dworskie zostały uwłaszczone pomiędzy użytkujących je chłopów, jednak część folwarków pozostała w rękach szlachty. Drugim ważnym wydarzeniem z tego okresu było utworzenie samorządowych gmin wiejskich. Gminę tworzyły zarówno grunty włościańskie (chłopskie) jak i dworskie (folwarki). Częściami składowymi były gromady (wsie) na czele z sołtysem, którego wybierało zgromadzenie gromadzkie. Organem uchwałodawczym gminy było zebranie gminne, na którym prawo głosu mieli gospodarze posiadający co najmniej 3 morgi gruntu. Zebranie gminne wybierało wójta i ławników (zarząd gminy). Wójt miał uprawnienia policyjno-administracyjne i sędziowskie. Wójt gminy musiał posiadać przynajmniej 25 lat. Musiał też mieć przynajmniej 6 mórg gruntu. Nie miał obowiązku posiadać umiejętności pisania i czytania. Gmina zarządzała szkolnictwem gminnym. Urzędem gminy kierował pisarz gminny, który często był najważniejszą osobą w urzędzie z racji umiejętności pisania i czytania.

W 1867 roku powstały samorządowe gminy: Dębowa Kłoda i Krzywierzba. Gmina Krzywierzba obejmowała wsie: Czortówka, Horostyta, Ignaców, Julianów, Kodeniec, Krzywierzba, Lipówka, Lubiczyn, Nietiachy, Pachole, Wyhalew i Zagajki (Zahajki). Gmina w 1883 roku miała 3 744 mieszkańców i zajmowała obszar 18 400 mórg. Stacja pocztowa i sąd gminny znajdowały się w Wołoskiej Woli. W skład gminy Dębowa Kłoda weszły: Białka, Bednarzówka, Chmielów, Dębowa Kłoda, Makoszka, Plebania Wola, Sowin, Stępków i Uhnin. Gmina Dębowa Kłoda liczyła w 1882 roku 2 620 osób. Sąd gminny był w Ostrowie a poczta w Parczewie.

W 1867 roku dokonano kolejnej reorganizacji administracji ziem Królestwa Polskiego. Gubernia siedlecka została podzielona na większą ilość powiatów. Utworzono wtedy powiat włodawski a w jego składzie znalazły się gminy Krzywierzba oraz Dębowa Kłoda.

Na przełomie XIX i XX wieku Rosjanie rozpoczęli politykę zmierzającą do oderwania wschodnich krańców Królestwa Polskiego i przyłączenie ich do Rosji. Uważano, że ludność greckokatolicka to tak naprawdę Rusini, którzy siłą byli zmuszeni do przyjęcia unii brzeskiej i powinni wrócić do "mateczki" Rosji. Temu celowi miała służyć kasata kościoła greckokatolickiego z 1875 roku.

Latem 1914 roku wybuchła I wojna światowa. W 1915 roku przez teren gminy przechodziła linia frontu. Wojska rosyjskie zostały wyparte z tych terenów. W latach 1915 - 1918 gmina podlegała wojskowej okupacji niemieckiej. W listopadzie 1918 roku posterunki niemieckie zostały rozbrojone.

W sierpniu 1919 roku na mocy uchwały sejmowej powołano województwo lubelskie a w jego składzie powiat włodawski wraz z gminami Krzywowierzba i Dębowa Kłoda. Granice gmin w II Rzeczypospolitej nie zmieniły się. W odrodzonej Polsce gmina Krzywowierzba składała się z następujących wsi, osad, folwarków i koloni: Czortówka kolonia, Hanów kolonia, Holendernia kolonia, Horostyta folwark, Horostyta wieś, Ignaców kolonia, Julianówka wieś, Kodeniec folwark, Kozarzec folwark, Krzywowierzba folwark, Krzywowierzba wieś, Lipówka kolonia, Lipówka wieś, Lubiczyn wieś, Łoskoszyna kolonia, Marijanówka kolonia, Nietiachy wieś, Pachole wieś, Sytyta kolonia, Wyhałów wieś, Zadębie kolonia, Zahajki kolonia i Zahajki wieś. Gmina miała 583 domy mieszkalne i 3 424 mieszkańców. W gminie przeważali wyznawcy prawosławia (2205 osób) i katolicy (946 osób), gminę zamieszkiwała też grupa Żydów (273). Pod względem narodowościowym połowa ludności podała narodowość polską a druga połowa rusińska, była też niewielka grupa Żydów (134 osoby). Gmina należała do sądu pokoju w Parczewie i sądu okręgowego w Białej Podlasce. Najbliższa stacja pocztowa była w Sosnowicy.

Spis powszechny z 1921 roku dostarcza też szczegółowych informacji o gminie Dębowa Kłoda w powiecie parczewskim. Gmina liczyła w tym czasie 566 budynków mieszkalnych i 46 innych zamieszkałych budynków. Ludność gminy liczyła 3 501 osób w tym było 1790 kobiet i 1711 mężczyzn. Większość społeczności stanowili katolicy, do tej wiary przyznało się 2 828 osób, prawosławie podało 519 osób a grekokatoliczym 154 osoby. Podział narodowościowy był następujący: 3 381 Polaków, 110 Rusinów, 7 Żydów i 3 Rosjan. Gmina składała się z następujących miejscowości: Bednarzówka wieś, Białka folwark, Białka leśniczówka, Białka smolarnia, Białka wieś, Borki kolonia, Chmielów folwark, Chmielów wieś, Chmielów Mała Korona wieś, Dębowa Kłoda folwark, Dębowa Kłoda wieś, Lejtnie wieś, Makoszka leśniczówka, Makoszka nadleśnictwo, Makoszka tartak, Makoszka wieś, Piotrówek kolonia, Plebania Wola wieś, Rudniki folwark, Sowin kolonia, Sowin wieś, Sójka kolonia, Stawek kolonia, Stępków wieś, Uhnin folwark, Uhnin wieś i Żmiarki wieś. Gmina Dębowa Kłoda należała od sądu pokoju w Parczewie i sądu okręgowego w Białej Podlasce. Najbliższa poczta znajdowała się w Parczewie.

1 kwietnia 1929 r. Rozporządzeniem Rady Ministrów z 16 marca rozszerzone zostały granice miasta Parczewa, w taki sposób, że wyłączona została z gminy Dębowa Kłoda wieś Sowino o obszarze 300 ha.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z 11 sierpnia 1954 r. z powiatu włodawskiego wydzielono samodzielny powiat parczewski, z powiatu włodawskiego zabrano wówczas: miasto Parczew, gromady: Chmielów, Dębowa Kłoda, Jedlanka, Kodeniec, Plebania Wola, Sosnowica i Tyśmienica.

W okresie międzywojennym powiat włodawski obejmował 3 gminy miejskie niewydzielone (Parczew, Ostrów - Siedlecki i Włodawa), 14 gmin wiejskich (Dębowa Kłoda, Krzywowierzba, Wołoskowola, Tyśmienica, Uścimowem).

W dniu 5 października 1954 r. w wykonaniu ustawy sejmowej o reformie administracyjnej powiatów i wsi zlikwidowano gminy - jako jednostki administracyjno-terytorialne najmniejszego rzędu, tworząc w ich miejsce gromady. W rejonie parczewskim utworzono gromady: Chmielów, Dębowa Kłoda, Jedlanka, Kodeniec, Plebania Wola, Sosnowica, Tyśmienica, Działyń, Gęś, Jabłoń, Jezioro, Milanów, Przewłoka, Rudno i Siemień.

Jednocześnie podparczewskie gromady Jasionka, Wierzbówka i Gródek wyłączono z powiatu radzyńskiego i włączono do pow. włodawskiego.

W dniu 13 listopada 1954 r. Rada Ministrów PRL utworzyła powiat parczewski. W skład tej jednostki administracyjnej weszły: z powiatu Włodawa: miasto Parczew oraz gromady: Chmielów, Dębowa Kłoda, Jedlanka, Kodeniec, Plebania Wola, Sosnowica i Tyśmienica, a z powiatu Radzyń Podlaski gromady: Działyń, Gęś, Jabłoń, Jezioro, Milanów, Przewłoka, Rudno i Siemień.

Z dniem 1 stycznia 1974 r. przeprowadzono kolejną reformę administracyjno-terytorialną w PRL. Na mapę kraju powróciły gminy jako trzeci szczebel władzy państwowej. W powiecie parczewskim utworzono gminy: Jabłoń, Dębowa Kłoda, Milanów, Parczew, Siemień, Sosnowica, Uścimów.

1 stycznia 1975 r. Sejm PRL zlikwidował powiaty i w miejsce dotychczasowych 17 województw utworzył 49 mniejszych jednostek administracyjnych szczebla wojewódzkiego. Powiat parczewski został rozparcelowany pomiędzy trzy nowe województwa:

- do województwa białkopodlaskiego włączono miasto Parczew oraz gminy: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew i Siemień,
- do województwa chełmskiego - gminę Sosnowica,
- do województwa lubelskiego - gminę Uścimów.

Województwo białkopodlaskie było szczególną jednostką na mapie kraju. Stanowiło zlepek ziem historycznego Wielkiego Księstwa Litewskiego (ekonomia brzeska), Ziemi Lubelskiej (Parczew), Łukowskiej (Radzyń), Mielnickiej (Międzyrzec) i Mazowsza (Łosice).

Kolejną po II wojnie światowej reformą administracyjną zlikwidowała z dniem 31 grudnia 1998 r. małe województwa, w tym białkopodlaskie i chełmskie i utworzyła z dniem 1 stycznia 1999 r. na obszarze między Wisłą a Bugiem duże województwo lubelskie z 20 powiatami, w tym z reaktywowanym po 24 latach powiatem parczewskim. Parczew stał się po raz czwarty w swojej historii miastem powiatowym, a w skład powiatu weszły: miasto i gmina Parczew oraz gminy: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Podedwórze, Siemień i Sosnowica.

5.1.2. Historia i rozwój przestrzenny miejscowości Dębowa Kłoda

16 października 1530 r. król Zygmunt I Stary powierzył Maciejowi Grocholi osadzenie w pobliżu Parczewa nowych wsi: Wargoszów, Bednarzów, Uhnin i Białka (w lasach należących do Starostwa Lubelskiego) oraz nadał mu sołectwo z 3 łanów. Grochola otrzymał też przywilej na budowę mostu na bagnie zwanym Lomnicze alias Jaruga i pobieranie podatku mostowego od kupców, którzy gościńcem chełmskim wozili sól z salin ruskich na skład parczewski i dalej do Łukowa.

Bagnisty teren, przez który musieli przejeżdżać kupcy w drodze do Parczewa by zapłacić w Wargoszowie mostowe dawał się we znaki podróżnym. Sposobem na pokonanie bagna było wrzucanie do błota dębowych gałęzi i kłód, po których mogły przejechać wozy. Z XVI-wiecznych zapisków wynika, iż nierzadko cała wieś musiała nawozić ziemię, wióry, słomę i kłody aby wozy mogły przejechać.

Zapewne od dużej ilości kłód umożliwiających przejazd przez bagno zaczęto najpierw zwyczajowo a później także urzędowo, tę królewską wieś nazywać Dębową Kłodę (zapis w lustracji dóbr królewskich z 1565 r. nazywa wieś Villa Dembowa Kłoda albo Wargoschow). Kolejna wersja wywodzi nazwę wsi od innego znaczenia słowa kłoda - była to w dawnej Polsce także miara pojemności (mówiono o kłodzie mięsa, mąki, ryb). Dodatkowo w XVI i XVII wieku w stosunku do części wsi używano nazwy Fiolki.

Według wspomnianej lustracji z 1565 r. we wsi mieszkało 35 rodzin kmiecych na 12 łanach ziemi oraz jeden zagrodnik. We wsi były 3 karczmy i stacja Jego Królewskiej Mości (zajazd, w którym król w podróży z Krakowa do Wilna zatrzymywał się na odpoczynek, w Dębowej Kłodzie zmieniano też konie w królewskim orszaku).

Według lustracji dóbr królewskich z 1661 r., a więc w kilka lat po zakończeniu działań wojennych, we wsi zostało pół łana i 6 kmiecych rodzin. Brak było natomiast zagrodników, chałupników, karczmy, młyna, stawów ani jezior. Natomiast już w 1676 r. w Dębowej Kłodzie zamieszkiwało już 47 osób.

Dokumenty z 1778 r. wspominają o istnieniu we wsi grobli o długości 1107 łoki, na której był most o długości 10 łokci, wzmacniany dębowymi palami.

Po III rozbiórce Polski wieś zamieszkałą przez 48 gospodarzy (1799 r.), podobnie jak inne wsie królewskie Starostwa Parczewskiego stała się własnością rządu Austrii.

W 1815 r. Dębową Kłoda stała się wsią rządową Królestwa Polskiego i tworzyła wraz z Uhninem, Bednarzówką i Białką, Klucz Dębową Kłoda w Ekonomii Parczew.

Według dostępnych danych w 1827 r. w 46 domach Dębowej Kłody zamieszkiwało 249 osób, a miejscowość obejmowała swoim zasięgiem terytorialnym trzy wioski: Dębową Kłodę - tzw. Starą Wieś, Żmiarki i Leitnie. O jednoczesnym zaplanowaniu tych wsi dowodzą wspólne pastwiska, które przez cały czas były własnością ogólną, a dopiero w 1935 r. na skutek przeludnienia wsi i rozdrobnienia ziemi złościańskiej, doszło do ich rozdziału do poszczególnych numerów tabelowych gruntu.

W 1853 roku po przeprowadzeniu czynszowania wsi użytkownikami gruntów zostało 44 gospodarzy.

W 1867 roku Dębową Kłoda stała się siedzibą władz gminnych w ujeździe włodawskim guberni siedleckiej.

W 1882 roku wieś opisywano jako „wieś z folwarkiem donacyjnym i alwusem Fiolki”. Mieszkało w niej 533 osoby w 60 domach. We wsi istniał także niewielki grewniany dwór z jedną izbą mieszkalną, komorą oraz izbą czeladną, stał po lewej stronie gościńca idącego z Uhnina do Parczewa. Budynek wzniesiony został w 1799 roku, a już 100 lat później był w złym stanie - miał spróchniałe ściany i bardzo zniszczony dach. Nieopodal dworu, po prawej stronie drogi stała karczma, a obok browar. We wsi funkcjonowała rosyjska szkoła elementarna o jednym nauczycielu.

Na początku XX w. kolejny posiadacz dóbr Dębową Kłoda, rosyjski książę Dołgorukow zbudował nowy pałac z cegły (regularnie bielonej), z dachem pokrytym czerwoną dachówką. Pałac z króźgankiem miał przedsionek, przez który wchodziło się do obszernego

holu, w którym na ścianach wisały wielkie kryształowe lustra umieszczone między płaskorzeźbami oraz wypchane ptaki a na posadzce stały wypchane dzikie zwierzęta. Z tego pomieszczenia prowadziły schody do 4 pokoi. Pałac miał swój zwierzyniec, udostępniany do zwiedzania okolicznym mieszkańcom. Do budynku wiodła aleja wysadzona jodłami syberyjskimi, całość posesji obsadzono natomiast lipami. Dwór miał też sad oraz ogród warzywny.

W 1915 roku część mieszkańców wsi, w tym książe, ewakuowała się wraz z wojskiem carskim włąb Rosji. Kozacy spalili wtedy wiele domów we wsi.

Według pierwszego polskiego spisu powszechnego z 1921 r. w Dębowej Kłodzie stało 51 domów z 278 mieszkańcami. W tym czasie dokonano również parcelacji majątku pozostawionego przez księcia.

W okresie międzywojennym Dębowa Kłoda była dużą, rozwiniętą gospodarczo miejscowością. Działał na jej terenie zakład wyrobu kaszy, zakład wyrobów betonowych oraz pomniejsze zakłady rzemieślnicze: kołodziejski, krawiecki, cztery kuźnie oraz zakład wyrobu smoły. We wsi działały trzy sklepy spożywcze i punkt handlu nierogacizną oraz dwa młyny. Już w 1928 roku wymurowano nowy budynek szkoły oraz drewniany obiekt Zarządu Gminy. We wsi działało również kółko rolnicze i spółka maszynowa.

W czasie okupacji we wsi działał posterunek policji granatowej.

W 1951 roku podzielono gminę Dębowa Kłoda na gromady, po zlikwidowaniu gminy w 1954 r. Dębowa Kłoda została siedzibą władz gromadzkich. Powtórne powołanie do istnienia gminy miało miejsce w 1973 r.

W 1953 roku utworzono w Dębowej Kłodzie Państwowy Ośrodek Maszynowy, rozbudowywany systematycznie w latach 70 - tych i 80 - tych. Zakład ten był jednym z największych pracodawców w regionie parczewskim. Obok zakładu wybudowano osiedle mieszkaniowe oraz ośrodek zdrowia. POM postawiono w stan likwidacji w 1991 roku. Pozostałe po nim budynki zaadaptowano na wiele instytucji - Urząd Gminy, GOK, aptekę, przedsiębiorstwo komunalne oraz mniejsze zakłady usługowe i produkcyjne.

5.2. Walory środowiska kulturowego

Krajobraz kulturowy powstaje w wyniku rozwoju cywilizacji i jest przez nią cały czas kształtowany. Oznacza to, że jest on tworzony przez człowieka i tylko dzięki jego obecności będzie mógł stale działać i utrzymywać odpowiedni stan.

Gmina Dębowa Kłoda charakteryzuje się posiadaniem wielu stanowisk archeologicznych oraz zabytków architektury, do których należą m.in.: kościół parafialny w Kodeńcu, kościół w Białce, zabytki budownictwa, zwłaszcza drewnianego, cmentarze, miejsce pamięci oraz liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne, należące do grupy szeroko rozumianych wartości krajobrazu kulturowego.

Spośród 22 zabytków architektonicznych znajdujących się w aktualnej na dzień sporządzania Studium gminnej ewidencji zabytków dwa zostały wpisane do rejestru zabytków i otoczonych ochroną konserwatorską. Na liście rejestrowej znajdują się:

- kościół parafialny pw. Serca Jezusowego w Białce, drewniany z XVIII w., przeniesiony z Horodyszcz (gm. Wisznice) w 1986 r. - nr rej.: KL.V-Oa/233/56 z 21.08.1957 r. oraz A-142 z 27.01.1967 r.; A/1428 z dnia 10.01.2017
- zespół - kościół parafialny pw. Narodzenia NMP, drewniany z XVIII w., dzwonnica, drewniana z XVIII w., cmentarz kościelny - nr rej.: A/107 z 30.11.1966 r. i z 10.10.1956 r. A/107 z dnia 10.01.2017

Na obszarze gminy nie ma zabytków archeologicznych ujętych w rejestrach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W skład krajobrazu kulturowego gminy wchodzi nie tylko obiekty wpisane do rejestru zabytków. Większość budynków mieszkalnych prezentuje ludową zabudowę drewnianą. Do opisywanych obiektów należy 9 domów, a oprócz nich wymienić można także obiekty wchodzące w skład dawnego dworu (pozostałości parku), kościoły, kapliczki czy cmentarze oraz obiekty użytkowe, do których należą spichlerze czy wiatrak.

Zabudowa zagród wiejskich w gminie Dębowa Kłoda charakteryzuje się występowanie w ramach jednej zagrody trzech podstawowych obiektów, do których należą dom mieszkalny, budynek inwentarski i stodoła. Zdarzają się sytuacje, w których dwa obiekty gospodarcze połączone są w jeden, wspólny budynek. Nowa zabudowa powtarza tradycję, zwłaszcza w przypadku mleczno-hodowlanego typu produkcji rolniczej w gospodarstwie.

Do najstarszych zachowanych zagród należy pochodząca z miejscowości Wyhalew zagroda nr 36 - 37. Obejmuje drewniany dom z 4 ćw. XIX wieku. Drugą najstarszą zagrodą jest pochodzący z przełomu XIX i XX wieku zespół budynków drewnianych we wsi Chmielów 54, w których skład wchodzi drewniany dom i drewniany spichlerz z przełomu XIX i XX wieku.

Do najstarszych zachowanych domów mieszkalnych należą niewątpliwie domy: nr 5 we wsi Wyhalew pochodzący z XIX w. oraz pochodzące z I ćw. XX w. domy w Bednarzówce 31, Białce 21, Białce 8, Białce 81, Chmielowie 37, Kodeńcu 34 - 33, Kodeńcu 144, Kodeńcu 134, Nietiahach 14, Pacholu 67, Wyhalewie 12.

Ciekawymi przykładami starego budownictwa są ponadto: dwór, stajnia i kurnik w zespole dworsko - leśnym z połowy XIX w. w Makoszce, dom ze spichlerzem - Wyhalew 30 oraz domy z oborą - Korona 12 i Korona 11.

W starszych obiektach drewnianych występuje głównie konstrukcja zrębowa lub stosowana w okresie późniejszym - sumikowo - łątkowa. Składa się na nią podwalina posadowiona na głazach narzutowych lub ceglanej podmurówce. Od góry konstrukcję ściany spinają oczepy oraz związane z nimi belki stropowe ułożone w poprzek budynku. Przekrycie stanowi dach dwuspadowy z więźbą krokwiowo-jętkową. Dość licznie występują domy z dachami naczółkowymi oraz półszczytami. W większości budynków występuje zewnętrzny szalunek, często o ozdobnym rysunku układu desek, stosowany zwłaszcza na szczytach, zdobionych

dodatkowo rzeźbionymi mieczami i wieszarami podtrzymującymi wysunięte na zewnątrz ostatki płatwi i wiatrownice oraz zdobnymi sterczynami.

Otwory okienne często otaczają zdobione opaski i rzadziej już spotykane okiennice. Na ścianach szczytowych oraz pod okapami występują ozdobne fryzy.

Istotny element historyczny, kulturowy oraz sakralny dla środowiska kulturowego gminy stanowią kapliczki, figury i krzyże przydrożne należące do drobnych obiektów sakralnych. Zwyczaj stawiania opisywanych obiektów jest bardzo stary i szeroko praktykowany na wschodzie. Sposób wykonywania kapliczek jest różnorodny, występują skromne słupy lub filary z wnękami, w których umieszczano rzeźby lub obrazy świętych oraz bardziej ozdobne, z gzymsami, daszkami lub szczycikami. Wieńczone mogą być drewnianą lub metalową formą krzyża. Mieszkańcy otaczali je z zasady dekoracyjnymi płótkami, a na odgrodzonym terenie sadzono zieleń i kwiaty. Oprócz wysokich krzyży drewnianych, wyróżniają się kopce i wyniesienia będące formami upamiętnienia historycznych wydarzeń i poległych ofiar.

5.3. Elementy środowiska kulturowego objęte ochroną

Na terenie gminy Dębowa Kłoda występują następujące kategorie zabytków:

- obiekty architektoniczne wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty wpisane w ewidencji dóbr kultury woj. lubelskiego,
- obiekty archeologiczne i architektoniczne znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23.07.2003 roku, ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

5.3.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Dębowa Kłoda znajdują się obecnie 2 obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego.

Tabela 27. Wykaz obiektów w gminie Dębowa Kłoda wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego

Lp.	Obiekt	Adres, działka geodezyjna	Okres powstania	Numer rejestrowy
1.	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego, drzewostanem otaczającym kościół i dzwonnica w Kodeńcu	Kodeńiec 72b, 423, 395	1791 r.	A/107
2.	Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Białce (przeniesiony z miejscowości Horodyszczce)	Białka 33, 693/1	1760 r.	A/1428

Źródło: pismo WKZ w Lublinie, Delegatura w Białej Podlaskiej nr INI.515.19.1.2016 z dnia 3.11.2016 r.

Kościół rzymsko - katolicki Narodzenia NMP w Kodeńcu⁹⁷

Dawna cerkiew unicka to jeden z najcenniejszych zabytków sakralnych w powiecie parczewskim. To również świadek skomplikowanej historii tych terenów i zawłaszczenia religii przez politykę.

Cerkiew prawosławna w Kodeńcu istniała co najmniej od końca XVI wieku. Po unii brzeskiej w 1596 parafia stała się unicką (greko - katolicką). Ponieważ stara świątynia groziła zawaleniem, w 1791 poświęcono nową. W czasach zaborów ostatni unicki proboszcz, Jozafat Urban, zaangażowany przez władze carskie do niszczenia unii, zaczął stosować liturgię prawosławną. Rosjanie siłą zmuszali unitów do przejścia na prawosławie - metodami takimi, jak katowanie, ciężkie roboty, kontrybucje, zsyłka w głąb Rosji. Kiedy w 1875 zlikwidowano ostatnią w Królestwie Polskim diecezję unicką (chełmską), parafia w Kodeńcu znowu stała się prawosławna. Cerkiew została przebudowana za pieniądze rządu rosyjskiego, otrzymała nowy preston i ikonostas.

Po ucieczce Rosjan w 1915 parafia prawosławna w Kodeńcu przestała istnieć. Cerkiew wróciła w 1920 do katolików i jako była świątynia unicka została rekuncyliowana na kościół rzymsko -katolicki. W międzywojniu władze odrodzonej Polski nie zgodziły się na odtworzenie parafii prawosławnej, wiernych, których było sporo, odsyłały do Horostyty.

I jeszcze na chwilę świątynię w Kodeńcu znowu przejęli wyznawcy prawosławia. W 1940, za zgodą Niemców, Ukraińcy siłą usunęli katolickiego księdza. Parafia prawosławna istniała jeszcze dwa lata po zakończeniu II wojny światowej, ostatecznie została zlikwidowana z powodu braku wiernych, przesiedlonych do ZSRR. Świątynia wróciła do katolików.

Zabytkowy drewniany kościół o zrębowej konstrukcji, posiada ceglana podmurówkę a jego ściany są od zewnątrz i wewnątrz szalowane. Dwuwieżowa świątynia, z oknem w kształcie krzyża greckiego nad wejściem do kruchty, ma naśladować barokowy, również drewniany kościół rzymsko-katolicki w Tomaszowie Lubelskim.

⁹⁷ <http://www.lubelskieklimaty.pl>, Jadczak S., Czech H., Gmina Dębowa Kłoda od XV do XXI wieku, s. 216-2017

Świątynia ma nawę główną i dwie nawy boczne rozdzielone parami słupów - to efekt przenikania do architektury cerkiewnej elementów architektury kościelnej. Prezbiterium jest równej szerokości co nawa główna. Nad obiema częściami znajduje się pozorne sklepienie lustrzane, rozdzielone ścianą z półkolistym otworem tęczowym i belką, na której znajduje się grupa Ukrzyżowania zapewne z XVIII wieku. Na nadprożu wejścia głównego znajduje się napis cyrylicą: "Roku Bożoho 1791". Chór muzyczny zlokalizowano nad kruchtą.

W późnobarokowym ołtarzu głównym z II połowy XVIII wieku, z nowszą mensą i antependium, znajdują się cztery rzeźby aniołów, z którym dwaj w zwieńczeniu adorują Oko Opatrzności. Głównym obrazem w ołtarzu jest obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z II połowy XIX w.

W jednym bocznym ołtarzu - od strony prezbiterium - znajduje się obraz proroka Eljasza z XVII/XVIII w, w drugim natomiast obraz św. Kunegundy, zapewne z XIX w.

W świątyni zgromadzono wiele cennych elementów wyposażenia m.in. ludową rzeźbę Chrystusa Frasobliwego z XIX w. czy zawieszony w przedsionku ręcznie robiony unicki żelazny krzyż z XVII/XVIII w., który został odnaleziony na dawnym cmentarzu unickim, a także naczynia liturgiczne - puszkę złota z XVII w. wyprodukowaną przez polski warsztat złotniczy. Do kościoła przeniesiono także barokowo - klasycystyczna figurę św. Jana Nepomucena z I połowy XIX w. z kapliczki w Lubiczynie.

Wolnostojąca, dwukondygnacyjna drewniana dzwonnica stojąca po drugiej stronie drogi, o konstrukcji zrębowo - słupowej, podobnie jak kościół pochodzi z końca XVIII wieku.

Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Białce⁹⁸

Obecny kościół został wzniesiony jako cerkiew unicka Narodzenia NMP w Horodyszczu koło Wisznic w 1760 roku z fundacji Potockich, ówczesnych właścicieli miasteczka. Została gruntownie odnowiona po 1811 roku staraniem Jana Frankowskiego, właściciela miasta. Od około 1875 roku cerkiew prawosławna, zamieniona około 1919 roku na kościół rzymsko - katolicki Serca Jezusowego.

Została gruntownie restaurowana w 1935 roku, z częściowym zatarciem cech stylowych, wtedy też wzniesiono dzwonnice. Kolejny raz odnawiana w 1954 roku i pomalowana olejno.

Do Białki przyjechała w częściach, na miejscu złożyli ją górale z Kacwina. Wieś ufundowała ogrodzenie, podmurówkę i posadzkę. Od 1992 roku budynek służy jako świątynia filialna parafii św. Jana Chrzciciela w Parczewie.

Jest to drewniana, orientowana na południe świątynia, o konstrukcji zrębowej, oszalowana, ma nawę główną i dwie nawy boczne.

⁹⁸ <http://www.lubelskieklmaty.pl>, Jadczyk S., Czech H., Gmina Dębowa Kłoda od XV do XXI wieku, s. 215

5.3.2. Obiekty wpisane do ewidencji dóbr kultury województwa lubelskiego

Tabela 28. Wykaz obiektów wpisanych do ewidencji dóbr kultury województwa lubelskiego

Miejscowość	Adres/wezwanie	Zespół	Obiekt	Czas powstania
Bednarczówka	Bednarczów	wieś	kapliczka	I poł. XIX w.
Bednarczówka	Bednarczówka 31	wieś	dom	1912 r.
Bednarczówka	Bednarczówka 28	wieś	spichlerz	pocz. XX w.
Białka	Białka 8	wieś	dom	XX w.
Białka	Białka 13	wieś	dom	XX w.
Białka	Białka 14	wieś	dom	XX w.
Białka	Białka 17	wieś	dom	XX w.
Białka	Białka 21	wieś	dom	XX w.
Białka	Białka 77	wieś	dom	XIX w.
Białka	Białka 80	wieś	dom	XIX w.
Białka	Białka 81	wieś	dom	XIX w.
Białka	Białka 86	wieś	dom	XIX w.
Białka	Białka	wieś	dom	XIX w.
Chmielów	Chmielów 3	wieś	dom	XX w.
Chmielów	Chmielów 12	wieś	dom	XX w.
Chmielów	Chmielów 24	wieś	dom	XX w.
Chmielów	Chmielów 39	wieś	dom	XIX w.
Chmielów	Chmielów 49	wieś	dom	XX w.
Chmielów	Chmielów 54	wieś	dom	XIX w.
Chmielów	Chmielów54	wieś	dom	XX w.
Chmielów	Chmielów	cmentarz	rzymskokatolicki, dawniej unicki, prawosławny	XIX w.
Chmielów	Chmielów	wieś	figura przydrożna św. Jana Nepomucena	1770 r.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 8	wieś	dom	XX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 10	wieś	dom	XX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 11	wieś	spichlerz	XX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 70	wieś	spichlerz	XIX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 74	wieś	dom	XX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 75	wieś	dom	XX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 75	wieś	spichlerz	XIX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 77	wieś	dom	XIX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda 82	wieś	spichlerz	XX w.
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda	zespół dworsko - parkowy	park	XIX w.
Hanów	Hanów 8	wieś	dom	XIX w.
Kajetanka	Białka	wieś	wiatrak	XX w.
Kodeniec	Narodzenia NMP	zespół kościelny	dom parafialny	XIX w.
Kodeniec	Kodeniec 48	wieś	dom	XX w.
Kodeniec	Kodeniec 84	wieś	dom	XX w.

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DĘBOWA KŁODA
TOM I - UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DĘBOWA KŁODA

Kodeniec	Kodeniec 123	wieś	stodoła	XX w.
Kodeniec	Kodeniec 140	wieś	dom	XIX w.
Kodeniec	Kodeniec 143	wieś	dom	XX w.
Kodeniec	Kodeniec153	wieś	dom	XIX, XX w.
Kodeniec	Kodeniec159	wieś	dom	XIX w.
Kodeniec	Kodeniec	cmentarz	rzymskokatolicki, dawniej unicki, prawosławny	XIX w.
Kodeniec	Kodeniec	cmentarz	prawosławny	XIX w.
Leitnie	Leitnie 15	wieś	stodoła	XX w.
Leitnie	Leitnie 17	wieś	dom	XIX w.
Leitnie	Leitnie 37	wieś	dom	XIX w.
Lubiczyn	Matki Boskiej	wieś	kaplica	XIX w.
Nietiahy	Nietiahy 12	wieś	dom	XX w.
Nietiahy	Nietiahy 12	wieś	spichlerz	XX w.
Nietiahy	Nietiahy 14	wieś	dom	XX w.
Pachole	Pachole 3	wieś	obora	XX w.
Pachole	Pachole 3	wieś	stodoła	XX w.
Pachole	Pachole 5	wieś	spichlerz	XX w.
Pachole	Pachole 14	wieś	obora	XX w.
Pachole	Pachole 16	wieś	spichlerz	XX w.
Pachole	Pachole 22	wieś	dom	XX w.
Pachole	Pachole 53	wieś	dom	XX w.
Pachole	Pachole 55	wieś	dom	XIX w.
Pachole	Pachole 63	wieś	spichlerz	XIX w.
Pachole	Pachole 67	wieś	dom	XX w.
Pachole	Pachole 68	wieś	spichlerz	XX w.
Uhnin	Uhnin 23	wieś	dom	XX w.
Uhnin	Uhnin 36	wieś	dom	XX w.
Uhnin	Uhnin 46	wieś	dom	XX w.
Uhnin	Uhnin	wieś	wiatrak	XX w.
Uhnin	Uhnin	cmentarz	prawosławny	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew 5	wieś	dom	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew 5	wieś	stodoła	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 5	wieś	spichlerz	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 9	wieś	spichlerz	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 10	wieś	dom	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew 10	wieś	spichlerz	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 12	wieś	dom	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew 15	wieś	dom	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 30	wieś	dom	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 30	wieś	spichlerz	XX w.
Wyhalew	Wyhalew 36	wieś	dom	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew 40	wieś	dom	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew 58	wieś	dom	XIX w.
Wyhalew	Wyhalew	wieś	wiatrak	XX w.
Żmiarki	Żmiarki 27	wieś	dom	XIX w.
Żmiarki	Żmiarki 40	wieś	dom	XX w.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Dębowa Kłoda

5.3.3. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków

W Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Dębowa Kłoda, przyjętej Zarządzeniem Nr 65/18 Wójta Gminy Dębowa z dnia 11 października 2018 r. znajduje się 36 obiektów oraz 182 stanowiska archeologiczne. Mając na uwadze ich wartość historyczną oraz istotną rolę w tworzeniu tożsamości lokalnej zabytki powinny otoczyć się szczególną opieką.

Tabela 29. Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

Nazwa zabytku	Miejscowość	Adres lub nr ew. nieruchomości	Czas powstania
KAPLICA	Bednarzówka	przy drodze do Korony, naprzeciw drogi bocznej, na końcu wsi, dz. nr 111	1 poł. XIX w.
DOM	Bednarzówka	Bednarzówka 31, dz. nr 40/3	1912 r.
D. CERKIEW UNICKA W HORODYSZCZU OB. KAPLICA PW. ŚW. URSZULI LEDÓCHOWSKIEJ	Białka	Białka 33, dz. nr 693/1	1760 r.
MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ pomnik poświęcony pamięci mieszkańców Białki pomordowanych 7 grudnia 1942r. przez okupanta hitlerowskiego za pomoc Żydom w czasie okupacji	Białka	Białka 29, dz. nr 688	1942 r., 1959 r., 1977 r., 1993 r.
MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ kopiec usypany w miejscu zamordowania 97 mieszkańców Białki przez hitlerowskiego okupanta 7 grudnia 1942r.	Białka	Białka 29, dz. nr 688	1942 r., 1950 r., 2005 r.
DOM	Białka	Białka 8, dz. nr 365	1 ćw. XX w.
DOM	Białka	Białka 21, dz. nr 392/2	1 ćw. XX w.
DOM	Białka	Białka 81, dz. nr 637/2	1 ćw. XX w.
DOM	Białka	Białka 48, dz. 577	1 poł. XX w.
CMENTARZ POWSTAŃCZY Z 1863 R.	Chmielów	przy drodze, między rzeką Piwonią i zabudowaniami wsi, dz. nr 76/4 i dz. nr 82/2	1863 - 1864 r.
MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ - upamiętnienie żołnierzy Armii Krajowej zesłanych do łagrów sowieckich	Chmielów	obok d. szkoły (nr 26), dz. nr 566/1	1944 r., 1993 r.
FIGURA PRZYDROŻNA ŚW. JANA NEPOMUCENA	Chmielów	przy drodze, np. domu nr 66, na	1770 r.

		granicy dz. nr 115/2 i dz. nr 1028/2 (pas drogowy)	
DOM	Chmielów	Chmielów 54, dz. nr 318	k. XIX w., 1 poł. XX w.
SPICHLERZ	Chmielów	Chmielów 54, dz. nr 318	1 poł. XX w.
POZOSTAŁOŚCI ZAŁOŻENIA DWORSKO-OGRODOWEGO	Dębowa Kłoda	dz. nr: 1123/1 ... 33, 1124, 1125, 1127/1, 1127/2, 1128, 1129/1, 1129/2, 1129/3, 1130/1, 1130/2, 1130/3, 1131/1, 1131/2, 1132/1, 1132/2, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138/1 (cz.), 1138/2	XIX w.
D. CERKIEW UNICKA OB. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKOKATOLICKI PW. NARODZENIA NMP W ZESPOLE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO	Kodeniec	dz. nr 423	1791 r.
CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY W ZESPOLE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. NARODZENIA NMP	Kodeniec	dz. nr 423	XVIII w.
DZWONNICA W ZESPOLE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. NARODZENIA NMP	Kodeniec	na przeciwko kościoła, dz. nr 395	1792 - 1795 r.
ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. NARODZENIA NMP	Kodeniec	dz. nr 423 i 395	XVIII w.
D. CMENTARZ UNICKI, PÓŹN. PRAWOSŁAWNY, OB. RZYMSKOKATOLICKI	Kodeniec	dz. nr 424	XIX w.
CMENTARZ PRAWOSŁAWNY	Kodeniec	przy drodze do Uh-nina, dz. nr 505	XIX w.
KAPLICZKA	Leitnie	Leitnie 24, dz. nr 247	ok. 1930 r.
KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ	Lubiczyn	dz. nr 231, przy drodze gminnej 104040L (dz. 186)	2 poł. XIX w.
KAPLICZKA	Makoszka	np. posesji nr 28, dz. nr 55	1 poł. XX w.
KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. ANTONIEGO	Makoszka	przy skrzyżowaniu dróg gruntowych, na skraju lasu, na	1 poł. XX w.

		zachód od głównych zabudowań wsi Makoszka, na granicy dz. nr 47/1 i dz. nr 144 (pas drogowy)	
POMNIK PAMIĘCI ŻYDÓW ZAMORDOWANYCH PRZEZ HITLEROWCÓW postawiony w miejscu obozu rodzinnego "Bazar"	Makoszka	dz. nr 291 (przy pn. granicy)	1942 r., 1944 r., lata 60. XX w.
KRZYŻ UPAMIĘTNIAJĄCY POWSTAŃCÓW STYCZNIOWYCH W LASACH PARCZEWSKICH	Makoszka	w Lasach Parczewskich, dz. nr 290	1863 r., 1992 r.
MOGIŁA POWSTAŃCÓW STYCZNIOWYCH	Pachole	1,5 km na pn.-zach. od zabudowań wsi Pachole, dz. nr 1/5	1863 r., 2008 r.
SPICHLERZ	Pachole	Pachole 5, dz. nr 343	1 poł. XX w.
DOM	Pachole	Pachole 67, dz. nr 269/1	1 ćw. XX w.
MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ – pomnik poświęcony pamięci mieszkańców Plebaniej Woli i Makoszki zamordowanych przez niemieckiego okupanta	Plebania Wola	przy szkole (nr 50), dz. nr 157 (pas drogowy)	1944 r., 1969 r., 2014 r.
KAPLICZKA	Stępków	Stępków 82, dz. nr 188, przy drodze gminnej nr 104053L	1 poł. XXw.
CMENTARZ PRAWOSŁAWNY	Uhnin	przy drodze do d. PGR, dz. nr 650	2 poł. XIX w.
MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ – upamiętnienie żołnierzy AK zamordowanych przez gestapo i UB	Uhnin	Uhnin 40, dz. nr 238/4, przy skrzyżowaniu drogi wojewódzkiej nr 819 z drogą powiatową nr 1569L	1942 - 1947 r., 2000 r.
WIATRAK KOŻLAK	Wyhalew	na pd. od drogi, nad kanałem Wieprz-Krzna, dz. nr 146	1943 r.
DOM	Wyhalew	Wyhalew 5, dz. nr 76	1 poł. XX w.

Źródło: GEZ gminy Dębowa Kłoda

Tabela 30. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

Obręb	Typ obiektu, okres powstania	Nr działki
Bednarzówka	Bednarzówka st. 1, AZP 69-86 stan. 39	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Bednarzówka	Bednarzówka st. 2, AZP 69-86 stan. 40	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Bednarzówka	Bednarzówka st. 3, AZP 69-86 stan. 41	osada (okres nowożytny)

Bednarzówka	Bednarzówka st. 4, AZP 69-86 stan. 42	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność)
Bednarzówka	Bednarzówka st. 5, AZP 69-86 stan. 43	ślady osadnictwa (epoka kamienia, wczesne średniowiecze, okres nowożytny)
Kolonia Bednarzówka	Bednarzówka st. 6, AZP 70-86 stan. 3	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność)
Kolonia Bednarzówka	Bednarzówka st. 7, AZP 70-86 stan. 4	osada (okres nowożytny XVII-XVIII w., XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)
Kolonia Bednarzówka	Bednarzówka st. 8, AZP 70-86 stan. 5	osada (epoka brązu kultura trzciniecka), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Białka	Białka st. 19, AZP 71-86 stan. 1	obozowisko (epoka kamienia), ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Białka	Białka st. 20, AZP 71-86 stan. 2	obozowisko (epoka brązu), ślady osadnictwa (mezolit, neolit)
Białka	Białka st. 1, AZP 71-85 stan. 2	ślady osadnictwa (epoka kamienia, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Białka	Białka st. 10, AZP 71-85 stan. 11	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Białka	Białka st. 11, AZP 71-85 stan. 12	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-epoka żelaza)
Białka	Białka st. 12, AZP 71-85 stan. 13	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Białka	Białka st. 13, AZP 71-85 stan. 14	ślady osadnictwa (późne średniowiecze XV w.)
Białka	Białka st. 14, AZP 71-85 stan. 15	ślady osadnictwa (epoka kamienia-epoka żelaza)
Białka	Białka st. 15, AZP 71-85 stan. 16	ślady osadnictwa (epoka kamienia)
Białka	Białka st. 16, AZP 71-85 stan. 17	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu kultura trzciniecka)
Białka	Białka st. 17, AZP 71-85 stan. 18	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze XII w.)
Białka	Białka st. 18, AZP 71-85 stan. 19	ślady osadnictwa (epoka kamienia-epoka brązu, wczesna epoka brązu kultura trzciniecka)
Białka	Białka st. 2, AZP 71-85 stan. 3	osada (wczesna epoka brązu kultura trzciniecka)
Białka	Białka st. 3, AZP 71-85 stan. 4	ślady osadnictwa (epoka kamienia)
Białka	Białka st. 4, AZP 71-85 stan. 5	ślady osadnictwa (epoka kamienia, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Białka	Białka st. 5, AZP 71-85 stan. 6	osada (epoka brązu, wczesne średniowiecze), ślady osadnictwa (epoka kamienia-epoka żelaza, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Białka	Białka st. 6, AZP 71-85 stan. 7	ślady osadnictwa (epoka kamienia-epoka brązu, starożytność)
Białka	Białka st. 7, AZP 71-85 stan. 8	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu kultura trzciniecka)
Białka	Białka st. 8, AZP 71-85 stan. 9	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)

Białka	Białka st. 9, AZP 71-85 stan. 10	ślady osadnictwa (neolit)
Chmielów	Chmielów Kolonia st. 2, AZP 69-85 stan. 21	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów Kolonia st. 3, AZP 69-85 stan. 22	osada (starożytność), ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów Kolonia st. 4, AZP 69-85 stan. 23	ślady osadnictwa (epoka żelaza, okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 1, AZP 69-85 stan. 9	cmentarzysko (1963 r.)
Chmielów	Chmielów st. 10, AZP 69-86 stan. 51	osada (okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 11, AZP 69-86 stan. 52	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 12, AZP 69-86 stan. 53	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 13, AZP 69-86 stan. 54	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 3, AZP 69-86 stan. 44	osada (okres nowożytny), ślad osadnictwa (późne średniowiecze)
Chmielów	Chmielów st. 4, AZP 69-86 stan. 45	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (epoka kamienia)
Chmielów	Chmielów st. 5, AZP 69-86 stan. 46	osada (późne średniowiecze, okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 6, AZP 69-86 stan. 47	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze, okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 7, AZP 69-86 stan. 48	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Chmielów	Chmielów st. 8, AZP 69-86 stan. 49	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (epoka kamienia, późne średniowiecze)
Chmielów	Chmielów st. 9, AZP 69-86 stan. 50	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Dębowa Kłoda/Żmiarki	Dębowa Kłoda st. 1, AZP 70-85 stan. 27	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda st. 2, AZP 70-85 stan. 28	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Dębowa Kłoda	Dębowa Kłoda st. 3, AZP 70-85 stan. 29	osada (okres nowożytny XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu-wczesna epoka żelaza)
Kodeniec	Hanów st. 1, AZP 70-86 stan. 27	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Kodeniec	Hanów st. 2, AZP 70-86 stan. 28	osada (okres nowożytny XVIII-XIX w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Kodeniec	Kodeniec st. 1, AZP 69-86 stan. 27	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 10, AZP 70-86 stan. 9	osada (epoka brązu, okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 11, AZP 70-86 stan. 10	osada (epoka brązu, okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 12, AZP 70-86 stan. 11	obozowisko (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza), osada (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 12, AZP 70-87 stan. 8	osada (okres nowożytny XVII w.)
Kodeniec	Kodeniec st. 13, AZP 70-86 stan. 12	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)
Kodeniec	Kodeniec st. 13, AZP 70-87 stan. 9	osada (okres nowożytny XVII w.), ślady

		osadnictwa (wczesne średniowiecze)
Kodeniec	Kodeniec st. 14, AZP 70-86 stan. 13	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze)
Kodeniec	Kodeniec st. 14, AZP 70-87 stan. 10	osada (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 15, AZP 70-86 stan. 14	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny XVI w., XVIII w.)
Kodeniec	Kodeniec st. 15, AZP 70-87 stan. 11	osada (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 16, AZP 70-86 stan. 15	osada (średniowiecze, okres nowożytny), ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze)
Kodeniec	Kodeniec st. 2, AZP 69-86 stan. 28	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 3, AZP 69-86 stan. 29	ślady osadnictwa (późne średniowiecze, okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 4, AZP 69-86 stan. 30	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 5, AZP 69-86 stan. 31	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Kodeniec	Kodeniec st. 7, AZP 70-86 stan. 6	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność)
Kodeniec	Kodeniec st. 8, AZP 70-86 stan. 7	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze)
Kodeniec	Kodeniec st. 9, AZP 70-86 stan. 8	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 1, AZP 70-87 stan. 12	obozowisko (mezolit kultura komornicka), osada (okres nowożytny, neolit)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 2, AZP 70-87 stan. 13	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze, okres nowożytny)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 3, AZP 70-87 stan. 14	osada (okres nowożytny)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 4, AZP 70-87 stan. 15	osada (starożytność, późne średniowiecze, okres nowożytny)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 5, AZP 70-87 stan. 16	osada (wczesne średniowiecze, okres nowożytny)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 6, AZP 70-87 stan. 17	osada (okres nowożytny)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 7, AZP 70-87 stan. 18	osada (okres nowożytny XVII-XVIII w.)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 8, AZP 70-87 stan. 19	osada (okres nowożytny XVII-XVIII w.)
Kolonia Krzywowierzba	Kolonia Krzywowierzba st. 9, AZP 70-87 stan. 20	osada (okres nowożytny XVII-XVIII w.)
Korona	Korona st. 3, AZP 69-86 stan. 32	ślady osadnictwa (epoka kamienia, okres nowożytny)
Korona	Korona st. 4, AZP 69-86 stan. 33	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Korona	Korona st. 5, AZP 69-86 stan. 34	osada (okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (epoka kamienia, okres nowożytny)
Korona	Korona st. 6, AZP 69-86 stan. 35	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Korona	Korona st. 7, AZP 69-86 stan. 36	ślady osadnictwa (epoka kamienia, wczesna epoka żelaza, okres nowożytny)
Korona	Korona st. 8, AZP 69-86 stan. 37	osada (okres nowożytny, XVIII w.), ślady osadnictwa (neolit kultura pucharów)

		lejkowatych, wczesne średniowiecze)
Korona	Korona st. 9, AZP 69-86 stan. 38	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność)
Leitnie	Leitnie st. 1, AZP 70-85 stan. 21	osada (epoka brązu), ślady osadnictwa (neolit, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Leitnie	Leitnie st. 2, AZP 70-85 stan. 22	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, średniowiecze)
Leitnie	Leitnie st. 3, AZP 70-85 stan. 23	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 1, AZP 69-86 stan. 15	osada (okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 10, AZP 69-86 stan. 24	osada (okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 11, AZP 69-86 stan. 25	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 12, AZP 69-86 stan. 26	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 13, AZP 70-86 stan. 16	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 14, AZP 70-86 stan. 17	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 15, AZP 70-86 stan. 18	osada (starożytność, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 16, AZP 70-86 stan. 19	osada (okres nowożytny XVIII), w. ślady osadnictwa (starożytność)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 2, AZP 69-86 stan. 16	ślady osadnictwa (paleolit schyłkowy, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 3, AZP 69-86 stan. 17	ślady osadnictwa (późne średniowiecze, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 4, AZP 69-86 stan. 18	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 5, AZP 69-86 stan. 19	osada (epoka kamienia), ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 6, AZP 69-86 stan. 20	ślady osadnictwa (epoka kamienia, wczesne średniowiecze, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 7, AZP 69-86 stan. 21	osada (starożytność), ślady osadnictwa (epoka kamienia, okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 8, AZP 69-86 stan. 22	osada (starożytność), ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Lubiczyn	Lubiczyn st. 9, AZP 69-86 stan. 23	ślady osadnictwa (mezolit, okres nowożytny)
Makoszka	Makoszka st. 1, AZP 70-85 stan. 40	osada (okres nowożytny XVIII w.), ślady osadnictwa (neolit)
Makoszka	Makoszka st. 2, AZP 70-85 stan. 41	ślady osadnictwa (epoka kamienia-epoka brązu, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Makoszka	Makoszka st. 3, AZP 70-85 stan. 42	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)
Makoszka	Makoszka st. 4, AZP 70-85 stan. 43	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Makoszka	Makoszka st. 5, AZP 70-85 stan. 44	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.),

		ślady osadnictwa (neolit-wczesna epoka brązu)
Makoszka	Makoszka st. 6, AZP 70-85 stan. 45	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Makoszka	Makoszka st. 7, AZP 70-85 stan. 46	osada (starożytność, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Makoszka	Makoszka st. 8, AZP 70-85 stan. 47	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Nietiahy	Nietiahy st. 1, AZP 70-86 stan. 1	ślady osadnictwa (neolit kultura amfor kulistych)
Nietiahy	Nietiahy st. 2, AZP 70-86 stan. 29	osada (okres nowożytny XVIII-XIX w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Nietiahy	Nietiahy st. 3, AZP 70-86 stan. 30	ślady osadnictwa (wczesna epoka żelaza kultura pomorska, okres nowożytny XVIII-XIX w.)
Nietiahy	Nietiahy st. 4, AZP 70-86 stan. 31	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Nietiahy	Nietiahy st. 5, AZP 70-86 stan. 32	osada (okres nowożytny XVII-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Nietiahy	Nietiahy st. 6, AZP 70-86 stan. 33	osada (okres nowożytny XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Nietiahy	Nietiahy st. 7, AZP 70-86 stan. 34	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Nietiahy	Nietiahy st. 8, AZP 70-86 stan. 35	obozowisko (mezolit kultura komornicka), ślady osadnictwa (neolit kultura pucharów lejkowatych)
Nietiahy	Nietiahy st. 9, AZP 70-86 stan. 36	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, okres nowożytny XVIII-XIX w.)
Pachole	Pachole st. 1, AZP 69-86 stan. 3	osada (okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 10, AZP 69-86 stan. 13	ślady osadnictwa (późne średniowiecze, okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 11, AZP 69-86 stan. 14	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 2, AZP 69-86 stan. 4	osada (późne średniowiecze-okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 3, AZP 69-86 stan. 6	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 4, AZP 69-86 stan. 7	osada (okres nowożytny, starożytność)
Pachole	Pachole st. 5, AZP 69-86 stan. 8	ślady osadnictwa (późne średniowiecze, okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 6, AZP 69-86 stan. 9	osada (okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 7, AZP 69-86 stan. 10	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 8, AZP 69-86 stan. 11	ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Pachole	Pachole st. 9, AZP 69-86 stan. 12	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 1, AZP 70-85 stan. 30	ślady osadnictwa (starożytność, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 10, AZP 70-85 stan.	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.),

	39	ślady osadnictwa (starożytność)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 2, AZP 70-85 stan. 31	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu-wczesna epoka żelaza kultura łużycka)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 3, AZP 70-85 stan. 32	osada (epoka brązu, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 4, AZP 70-85 stan. 33	osada (okres nowożytny XVI, XVII-XVIII w.), ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 5, AZP 70-85 stan. 34	osada (średniowiecze XIV-XV w., okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 6, AZP 70-85 stan. 35	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślad osadnictwa (epoka brązu-wczesna epoka żelaza)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 7, AZP 70-85 stan. 36	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 8, AZP 70-85 stan. 37	ślad osadnictwa (starożytność)
Plebania Wola	Plebania Wola st. 9, AZP 70-85 stan. 38	ślad osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza)
Stępków	Stępków st. 1, AZP 70-85 stan. 1	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 10, AZP 70-85 stan. 10	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, późne średniowiecze XIV-XV w.)
Stępków	Stępków st. 11, AZP 70-85 stan. 11	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (późne średniowiecze XIV-XV w.)
Stępków	Stępków st. 12, AZP 70-85 stan. 12	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Stępków	Stępków st. 13, AZP 70-85 stan. 13	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Stępków	Stępków st. 14, AZP 70-85 stan. 14	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka brązu-wczesna epoka żelaza)
Stępków	Stępków st. 15, AZP 70-85 stan. 15	osada (okres nowożytny XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze, średniowiecze XIV-XV w.)
Stępków	Stępków st. 16, AZP 70-85 stan. 16	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 17, AZP 70-85 stan. 17	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, epoka brązu, młodszy okres przedrzymski kultura przeworska)
Stępków	Stępków st. 18, AZP 70-85 stan. 18	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)
Stępków	Stępków st. 19, AZP 70-85 stan. 19	osada (średniowiecze, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 2, AZP 70-85 stan. 2	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.,

		ślady osadnictwa (starożytność, późne średniowiecze XIV-XV w.)
Stępków	Stępków st. 20, AZP 70-85 stan. 20	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, neolit)
Stępków	Stępków st. 3, AZP 70-85 stan. 3	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu)
Stępków	Stępków st. 4, AZP 70-85 stan. 4	osada (epoka brązu-wczesna epoka żelaza, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 5, AZP 70-85 stan. 5	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 6, AZP 70-85 stan. 6	osada (epoka brązu-wczesna epoka żelaza, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 7, AZP 70-85 stan. 7	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)
Stępków	Stępków st. 8, AZP 70-85 stan. 8	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Stępków	Stępków st. 9, AZP 70-85 stan. 9	osada (starożytność, późne średniowiecze XIV-XV w., okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Uhnin	Uhnin st. 10, AZP 70-85 stan. 48	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Uhnin	Uhnin st. 11, AZP 70-85 stan. 49	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślad osadnictwa (średniowiecze)
Uhnin	Uhnin st. 13, AZP 71-85 stan. 1	ślady osadnictwa (chronologia nieokreślona)
Uhnin	Uhnin st. 2, AZP 70-86 stan. 37	osada (okres nowożytny XVII-XVIII w., XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność, nieokreślona)
Uhnin	Uhnin st. 3, AZP 70-86 stan. 38	osada (okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Uhnin	Uhnin st. 14, AZP 71-86 stan. 28	ślady osadnictwa (starożytność)
Uhnin	Uhnin st. 15, AZP 71-86 stan. 29	osada (wczesne średniowiecze)
Uhnin	Uhnin st. 4, AZP 70-86 stan. 39	osada (okres nowożytny, XVII-XVIII w., XVIII w.), ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze XII-XIII w.)
Uhnin	Uhnin st. 5, AZP 70-86 stan. 40	osada (średniowiecze, okres nowożytny), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, wczesna epoka brązu)
Uhnin	Uhnin st. 6, AZP 70-86 stan. 41	osada (starożytność), ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Uhnin	Uhnin st. 7, AZP 70-86 stan. 42	osada (okres nowożytny XVIII-XIX w.), ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesna epoka żelaza, epoka brązu kultura trzciniecka)
Uhnin	Uhnin st. 8, AZP 70-86 stan. 43	osada (okres nowożytny), ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze XII-XIII w., średniowiecze)
Uhnin	Uhnin st. 9, AZP 70-86 stan. 44	obozowisko (epoka kamienia), osada (epoka brązu kultura trzciniecka - kultura łużycka, okres nowożytny), ślady osadnictwa (starożytność)
Korona	Wola Przewłocka st. 1, AZP 69-85 stan. 24	osada (starożytność)
Korona	Wola Przewłocka st. 2, AZP 69-85 stan.	ślady osadnictwa (starożytność)

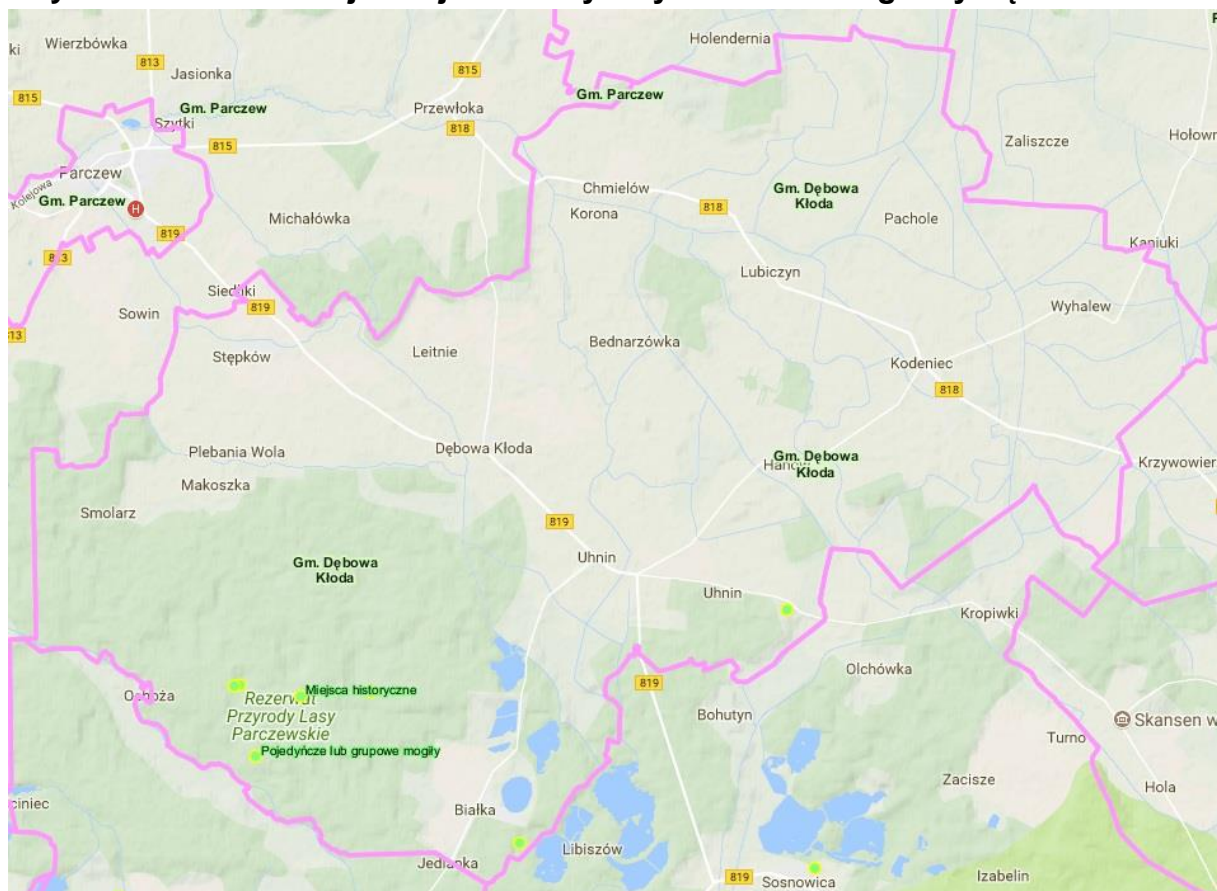
	25	
Wyhalew	Wyhalew st. 1, AZP 69-87 stan. 53	osada (okres nowożytny XVI, XVII-XIX w.)
Wyhalew	Wyhalew st. 2, AZP 69-87 stan. 54	cmentarzysko (nieokreślone)
Wyhalew	Wyhalew st. 3, AZP 69-87 stan. 55	ślady osadnictwa (neolit kultura amfor kulistych, młodszy okres przedrzymski, starożytność, nieokreślone)
Zadębie	Zadębie st. 1, AZP 69-86 stan. 5	osada (starożytność), ślady osadnictwa (okres nowożytny)
Żmiarki	Żmiarki st. 1, AZP 70-85 stan. 24	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze)
Żmiarki	Żmiarki st. 2, AZP 70-85 stan. 25	ślady osadnictwa (epoka brązu, wczesne średniowiecze, okres nowożytny XVI-XVIII w.)
Żmiarki/Dębowa Kłoda	Żmiarki st. 3, AZP 70-85 stan. 26	osada (średniowiecze, okres nowożytny XVI-XVIII w.), ślady osadnictwa (starożytność)

Źródło: GEZ gminy Dębowa Kłoda

5.3.5. Pomniki i miejsca pamięci narodowej

Definicja miejsca pamięci narodowej obejmuje obiekty budowlane, groby i cmentarze wojenne oraz inne przedmioty upamiętniające postacie i wydarzenia znaczące zarówno dla Państwa i Narodu Polskiego, jak i innego niż polski narodu (z ustawy sejmowej o miejscach pamięci narodowej).

Rysunek 6. Lokalizacja miejsc historycznych na terenie gminy Dębowa Kłoda

Źródło: Interaktywna mapa ochrony przyrody RDLP Lublin

Głównym skupiskiem miejsc historycznych na terenie gminy są lasy, które były już od osiemnastego wieku miejscem walk narodowowyzwoleńczych, zarówno w czasie Insurekcji Kościuszkowskiej (1794 r.), Powstania Styczniowego (1863 r.), w okresie 1916 - 1918 r. oraz w czasie II wojny światowej.

W rezerwacie Lasy Parczewskie zachowały się miejsca pamięci w postaci ziemianek, okopów i zbiorowych mogił. W oddziale leśnym 214d jest cmentarz oraz obelisk upamiętniający walki partyzanckie z okresy II wojny światowej.

Na terenie gminy znajdują się ponadto:

- Cmentarz w Leśnictwie Białka (oddz. 160i) upamiętniający ofiary II wojny światowej;
- Pomnik w Leśnictwie Białka (oddz. 177b) poświęcony pamięci ofiar żydowskich;
- Pomnik w Leśnictwie Białka (oddz. 180c) upamiętniający walki w Lasach Parczewskich;
- Sosna w Leśnictwie Białka (oddz. 181c) sosna partyzancka ogrodzona płotkiem, w cz. NE na rogu wydzielenia groby z 1942 r.;
- Cmentarz w Leśnictwie Białka (oddz. 214d) groby partyzanckie z II wojny światowej, obelisk poświęcony pamięci partyzantów;
- Pomnik w Leśnictwie Dębowa Kłoda (273b) granitowy głaz z tabliczką pamiątkową na mogile partyzantów radzieckich, miejsce śmierci trzech nieznanych partyzantów rozstrzelanych przez Niemców w 1944 r.

5.3.6. Projektowane parki kulturowe

Park kulturowy jako formę ochrony wprowadziła Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Poprzedziły ją szeroko zakrojone, pionierskie w skali Europy prace zmierzające do rozszerzenia formuły ochrony pojedynczych zabytków, czy też zespołów architektonicznych tak, aby objąć ochroną najcenniejsze, zabytkowe krajobrazy kulturowe Polsce. Według wstępnych przewidywań opartych na badaniach specjalistów z Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków wynika, że na terenie Polski co najmniej 800 obszarów zasługuje na szybkie uznanie za parki kulturowe.⁹⁹

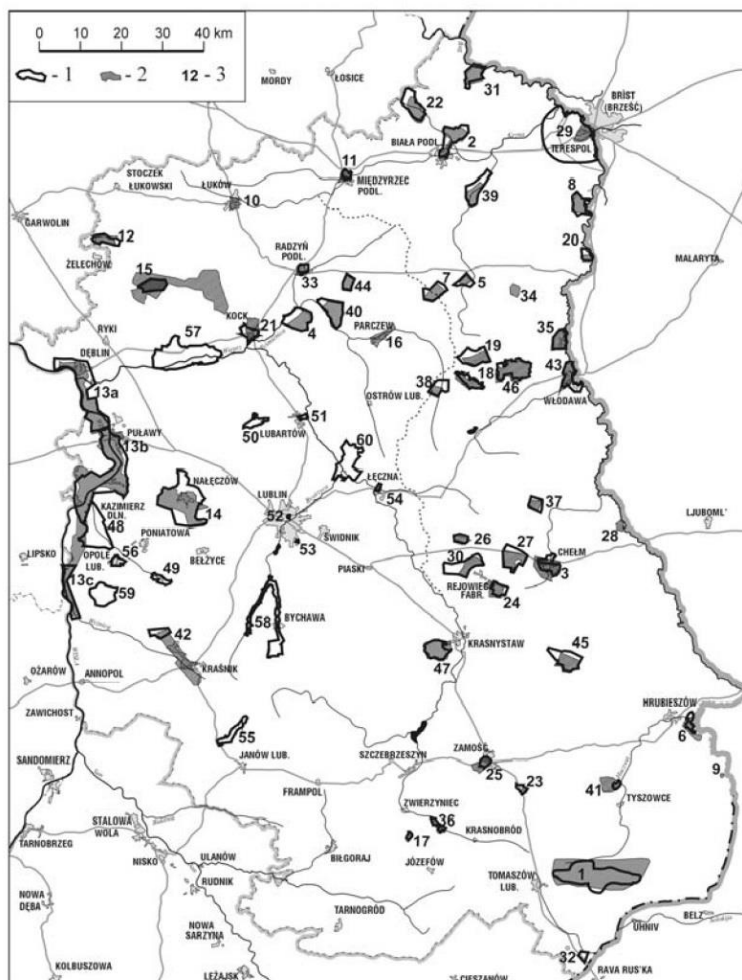
Działania na rzecz udokumentowania walorów krajobrazu kulturowego i ich ochrony w skali województwa mają swoje źródła w realizowanym w połowie lat dziewięćdziesiątych dla całej Polski V Programie Rządowym „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego” kierowanym przez prof. dr hab. arch. Janusza Bogdanowskiego. W raporcie końcowym z realizacji programu wyznaczono obszary o dużych walorach krajobrazu kulturowego, zasługujące na prawną ochronę. W na terenie objętym obecnie granicami województwa lubelskiego wyróżniono: dziewięć obszarów określonych jako krajobrazy kulturowe proponowane na listę zabytków, trzy jako krajobrazy kulturowe o dużych walorach naturalnych, dwa (Roztocze i okolice Kazimierza Dolnego) jako obszary o walorach w skali parków krajobrazowych i kulturowych oraz w północnej części obszar o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi i obiektami budownictwa ludowego. Ponadto wskazano trzydzieści pięć obiektów lub mniejszych miejscowości oraz trzy miasta o szczególnych wartościach.

W 1998 r. podjęto prace zmierzające do bardziej szczegółowego wyznaczenia obszarów zasługujących na prawną ochronę. Opracowania wykonane dla poszczególnych województw wchodzących obecnie w obręb województwa lubelskiego uzgadniano z właściwymi organami władz konserwatorskich. Po reformie administracyjnej przystąpiono do syntezy wyników, trudnej w realizacji, bo mającej swoje źródła w różnym czasie wykonywania opracowań i różnej interpretacji metody wydzielenia i waloryzacji jednostek architektoniczno - krajobrazowych. Synteza wyników, dla województwa w nowych granicach opracowana przez Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, uzyskała w 2000 r. uzgodnienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie i znalazła się w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego uchwalonym w czerwcu 2002 r.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego z 2002 r. wskazano do objęcia ochroną w postaci parku kulturowego 47 obszarów. Podczas aktualizacji koncepcji w 2005 r. dokonanej przez ROBiDZ w wyniku szczegółowej analizy zaproponowano szereg zmian. Dotyczyły one zwłaszcza przebiegu granic parków oraz wskazania zasługujących na ochronę obszarów nie uwzględnionych w projekcie. W zmianie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego zgodnie z opracowaniem Delimitacja Parków Kulturowych do PZPW (ROBiDZ, 2006) wskazuje się 57 obszarów o potencjale do utworzenia parków kulturowych.

Rysunek 7. Proponowane do utworzenia parki kulturowe w województwie lubelskim

⁹⁹ Kałamucka W., Parki kulturowe w województwie lubelskim, Zarządzanie krajobrazem kulturowym - Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec 2008 r.

Ryc. 2. Parki kulturowe w województwie lubelskim.

- 1-ganice parków według aktualizacji Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Lublinie
- 2-zasięg parków według Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Źródło: Kałamucka W., Parki kulturowe w województwie lubelskim, Zarządzanie krajobrazem kulturowym - Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec 2008 r.

Oznaczony jako nr 19 - Park Krajobrazowy Horostyta obejmujący swym zasięgiem części gmin Dębowa Kłoda, Wyrki i Stary Brus.

Pomimo powyższych ustaleń, na terenie województwa lubelskiego, dotychczas nie powstał żaden park kulturowy.¹⁰⁰

5.4. Podsumowanie

Historia Dębowej Kłody i osadnictwa na jej terenie jest ściśle związana z jej położeniem a także warunkami naturalnymi panującymi na tych obszarach w średniowieczu. Rejon wsi Dębowa Kłoda, Uhnin i Kodeniec był jedynym miejscem na Lubelszczyźnie gdzie spotykały się trzy granice: rusko - polska w rejonie Uhnin - Sosnowica, polsko - litewska w rejonie Kodeniec - Chmielów - Uhnin i Dębowa Kłoda oraz litewsko - ruska w rejonie Kodeniec i Hola - Sosnowica.

¹⁰⁰ Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie lubelskim na lata 2015 - 2018

Granicę polsko - litewską wyznaczała rzeka Piwonia. Cały region pogranicza pokrywała dziewicza, gęsta i bagienna puszcza, przecinały ją liczne rzeki i jeziora, dlatego też w okresie wczesnego średniowiecza na obszarze gminy powstała tylko jedna wieś - Uhnin. Kolejne wzmianki o regionie i rozwoju osadnictwa pochodzą dopiero z XV w.

Obszar gminy na przestrzeni wieków był systematycznie zasiedlany, o czym świadczą licznie odkrywane osady i ślady osadnictwa. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą już ze schyłkowego paleolitu. Udokumentowano wiele kultur, które osiadały na opisywanym terenie. Należą do nich: kultura trzciniecka i następnie kultura łużycka.

Na terenie gminy udokumentowano ponad 300 stanowisk archeologicznych, z których większość stanowiły osady i ślady osadnictwa, pojawiło się też obozowisko i grodzisko, brak jest natomiast śladów cmentarzysk.

Gmina posiada wiele zabytków architektonicznych, spośród których dwa wpisano do rejestru zabytków. Na liście rejestrowej znajdują się: zespół kościelny w Kodeńcu oraz obecny kościół a dawna cerkiew w Białce. Poza obiektami wchodzącymi do rejestru w krajobrazie kulturowym gminy znajdują się również budynki mieszkalne i gospodarcze reprezentujące ludową zabudowę drewnianą. Najstarsze zagrody pochodzą z XIX wieku. Nowa zabudowa powtarza tradycyjną, głównie w mleczno-hodowlanym typie produkcji rolniczej w gospodarstwie.

Istotnym elementem historycznym, kulturowym oraz sakralnym dla środowiska kulturowego gminy Dębowa Kłoda są kapliczki, figury i krzyże przydrożne należące do drobnych obiektów sakralnych. Sposób wykonywania kapliczek jest różnorodny, od skromnych słupów i filarów z wnękami, w których umieszczano rzeźby lub obrazy świętych po bardziej ozdobne, z gzymsami, daszkami lub szczycikami. Mieszkańcy otaczali je dekoracyjnymi płótkami i sadzili zielen i kwiaty. Wśród krzyży dominują wysokie krzyże drewniane, stawiane pojedynczo lub po kilka. Zwyczaj stawiania opisywanych obiektów jest bardzo stary i szeroko praktykowany na obszarze wschodniej Polski.

6. Stan zagospodarowania terenów

6.1. Struktura osadnicza

Jednostki osadnicze na terenie gminy Dębowa Kłoda charakteryzuje duże zróżnicowanie zarówno skali zainwestowania jak i formy układów przestrzennych, przy czym dominującą formą jest wieś ulicowa.

Większość wsi znajduje się w północnej, centralnej i wschodniej części gminy, część południowo - zachodnią zajmują głównie kompleksy leśne. Wyjątkiem jest lokalizacja wsi Białka - na południu.

Wsie zlokalizowane przy głównych drogach (drogach wojewódzkich nr 818 i 819) - Kodeniec, Lubniczyn, Chmielów przyjmują formę układu pasmowego.

Pasmowe, często jeszcze zwarte struktury przestrzenne stanowiące większość na obszarze gminy stwarzają korzystne warunki do obsłużenia sieciami infrastruktury i komunikacji. Zwłaszcza dotyczy to układów przestrzennych położonych wzdłuż dróg wojewódzkich. Pozwala to na zapewnienie właściwych warunków bytowania zamieszkałej tu ludności oraz poprzez wprowadzenie grupowych systemów neutralizacji ścieków zapewnienie warunków bezpiecznego funkcjonowania cennego środowiska przyrodniczego gminy.

Obszary o dominującej funkcji rolniczej obsługują jednostki osadnicze o zwartym, ulicowym układzie (Korona, Pachole, Plebania Wola, Wyhalew, Leitnie, Żmiarki).

Układy rozproszone o charakterze kolonijnym na tym terenie reprezentują miejscowości: Uhnin i Makoszka.

Prócz nich występują jeszcze niewielkie wsie - przysiółki liczące kilka, kilkanaście domów położonych wzdłuż jednej drogi - Bednarzówka, Zadębie, Marianówka, Krzywowierzba Kolonia.

W gminie występują także miejscowości, które niemal zupełnie zatraciły rolniczy charakter - Białka i Stępków. Białka rozbudowana została o znaczną liczbę nowych dróg i posesji wokół Jeziora Bialskiego. Stępków natomiast stał się miejscem budowy domów osób pracujących w Parczewie i jego zabudowa stała się chaotyczna i dosyć mocno rozproszona.

Położony w centralnej części gminy ośrodek gminny - Dębowa Kłoda, nie jest największą miejscowością w gminie (nieco większe są Uhnin i Stępków). Jego zwarty układ przestrzenny wywodzący się z ulicówki, po utworzeniu w okresie powojennym Państwowego Ośrodka Maszynowego, cechuje wielodrożność w południowej części. Północna część wsi nadal zachowała formę ulicową. Część obszaru po POM jest obecnie wykorzystywana jako lokalne centrum.

Znaczna część terenów zabudowy mieszkaniowej charakteryzuje się schludnym wyglądem, estetycznymi elewacjami i ogrodzeniami działek oraz dbałością o ład w ich zagospodarowaniu.

Wśród zabudowy mieszkaniowej gminy często występuje typ budynku drewnianego o konstrukcji zrębowej z ozdobnym deskowaniem na szczytach.

Budynki takie tworzą w niektórych wsiach dobrze zachowany, tradycyjny układ przestrzenny wsi z budynkami posadowionymi w równych odstępach, kalenicą zazwyczaj równoległą do drogi. Część budynków drewnianych popada w ruinę: są to albo budynki opuszczone albo zamieszkałe przez ludzi (często starszych) o bardzo niskich dochodach. W nadal użytkowanych gospodarstwach staremu, drewnianemu budynkowi mieszkalnemu towarzyszy budynek nowy, posadowiony zazwyczaj w głębi podwórza.

Największy chaos przestrzenny panuje w północno-zachodniej części gminy (rejon wsi Stępków), gdzie wieś ma nieregularny układ przestrzenny i bardzo różną zabudowę.

Występująca w gminie funkcja produkcyjna związana z gospodarką mleczno-hodowlaną wywołała potrzebę budowy obszernych zagrod z mocno rozbudowaną częścią gospodarczą (obory i pomocnicze budynki gospodarcze o znacznych gabarytach). Formę przestrzenną takiej zagrody podkreśla wyraźnie wydzielony, obszerny i schludnie wykończony murowany budynek mieszkalny.

Większość wsi w gminie nie wykształciło wyraźnych ośrodków koncentrujących podstawowe usługi. Pewne cechy krystalizacji takich centrów można zauważyć jedynie w Dębowej Kłodzie, co ma związek z pełnieniem funkcji ośrodka gminnego oraz w mniejszym stopniu w Kodeńcu i Białce. W pozostałych miejscowościach występuje znaczne rozproszenie usług.

6.2. Struktura przestrzenna i stan ładu przestrzennego

Bednarzówka - wieś o układzie rozluźnionym złożona z wyraźnie starszej części północnej i nowszej południowej. Granicą jest droga łącząca Leitnie i Lubiczyn. Wieś oraz przysiółek Rudniki zamieszkuje 95 osób. Wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne, znajdują się tu gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane: proste, w tradycyjnym stylu. Część jest zaniedbana lub opuszczona. Istnieje powiązanie z ośrodkiem gminnym drogą poprzez Żmiarki.

Białka - duża wieś położona na skraju Lasów Parczewskich o wzrastającej funkcji rekreacyjnej, znana z przekazów już z 1530 r. gdy stanowiła wieś królewską. W tym czasie istniała tu karczma. W II połowie XVIII w. wchodziła w skład folwarku Jedlanka. W tym czasie istniała tu karczma z octownią, a mieszkańcy oprócz rolnictwa, zajmowali się także pszczelarstwem i rybołówstwem. Obecnie mieszka tu ponad 250 osób. Zabudowa jest dosyć zwarta, z dużym udziałem zabudowy nowej. We wsi znajduje się budynek nieużytkowanej szkoły, świetlica wiejska, sklepy, budynek OSP, zabytkowy drewniany kościół. Od lat 50 - tych we wsi powstają ośrodki wypoczynkowe nad Jeziorem Białskim a także pojawia się coraz więcej działek letniskowych.

Chmielów - dawna wieś gromadzka o układzie pasmowym, o dosyć zwartej zabudowie ciągnącej się wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 818 po jej obu stronach, od południa ograniczona rzeką Piwonią. Sołectwo liczy około 200 mieszkańców. We wsi wyposażonej w wodociąg

i oświetlenie uliczne znajduje się remiza OSP, Dom Ludowy, przystanek PKS. Występują gospodarstwa hodowlane, przeważnie ze współczesnymi domami mieszkalnymi.

Dębowa Kłoda - królewska wieś powstała na miejscu dawniej zajętego przez bagna. Dawniej nazywana Wargoszów, obecna nazwa pochodzi prawdopodobnie od dębowych gałęzi i kłód, które rzucano by umocnić bagniste drogi. We wsi już w II poł. XVI w. były 3 karczmy i zajazd królewski. Do 1935 r. miejscowość obejmowała również wsie Leitnie i Żmiarki. Od 1799 roku we wsi istniał drewniany dwór zarządcy folwarku, przy drodze z Uhnina do Parczewa, w późniejszym czasie na jego miejscu powstał pałac z cegły, kryty dachówką z rozległym ogrodem. W 1953 r. powstał we Państwowy Ośrodek maszynowy, co wpłynęło na znaczny rozwój wsi - powstało osiedle pracownicze i ośrodek zdrowia. Dębowa Kłoda jest siedzibą władz gminy, posiada szkołę, sklepy, aptekę i stację paliw. Zamieszkiwana jest przez ponad 450 osób. Występują nieliczne gospodarstwa hodowlane, przeważnie ze współczesnymi domami mieszkalnymi.

Hanów - niewielka wieś powstała na przełomie XIX i XX w. z części wsi Nietiahy. Ma układ skupiony, położona jest po północnej stronie drogi łączącej Kodeniec z Uhninem. Wieś wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne. Zamieszkuje ją 68 mieszkańców. Występują niewielkie gospodarstwa hodowlane, brak jest wykształconego centrum usługowego.

Kodeniec - duża wieś położona częściowo przy drodze wojewódzkiej nr 818 o układzie ulicowym i zabudowie rozłożonej wzdłuż drogi gminnej prowadzącej na północ i południe od drogi wojewódzkiej. Zabudowa wsi ma charakter zwarty, przy czym istnieją pojedyncze zabudowania przy drodze do Zadębia, głównie po Państwowym Gospodarstwie Rolnym. Kodeniec i przysiółek Chałupne zamieszkuje łącznie około 440 osób. We wsi wyposażonej w wodociąg i oświetlenie uliczne, w centrum wsi znajduje się zabytkowy kościół, prawosławna cerkiew, remiza OSP, sklepy, przystanek PKS, ośrodek zdrowia. Powiązanie z ośrodkiem gminnym jest możliwe przez Nietiahy i Hanów, bądź Lubiczyn i Bednarzówkę.

Korona - wieś była kiedyś częścią Chmielowa, podzielonego przez granicę polsko - litewską na rzece Pivonii, które zwyczajowo nazywane były Litwa i Korona. Z czasem części nazywano Chmielów Wielki i Chmielów Mały, ten drugi od około 1921 roku nazywany był Małą Koroną, a po II wojnie światowej Koroną. Wieś zamieszkuje 76 osób. Wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne, znajdują się tu gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane: proste, w tradycyjnym stylu. Połączenie wsi z Chmielowem odbywa się przez most na Pivonii.

Krzywowiezba Kolonia - niewielkie sołectwo zamieszkuje 38 osób. Położone jest po wschodniej stronie Kanału Wieprz - Krzna. Została utworzona na gruntach folwarku Krzywowiezba, od samej wsi odłączoną ją w 1973 r. Składa się z kilku rozproszonych niewielkich gospodarstw rolnych, połączenie z Dębową Kłodą jest możliwe przez drogę wojewódzka nr 818. Wieś jest zwodociągowana.

Leitnie - niewielka wieś o układzie skupionym, zamieszkała przez 100 osób. Dawniej nazywana Jelithno, Legitno lub Lejtanio. We wsi znajduje się zabytkowa murowana kapliczka, świetlica wiejska i oczyszczalnia ścieków. W latach 50 - tych funkcjonowała również Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna. Wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne, znajdują się

tu małe gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane, proste, w tradycyjnym stylu.

Lubiczyn - duża wieś położona po obu stronach drogi wojewódzkiej nr 818, o dość zwartej zabudowie, z dużą przerwą między zabudową w części centralnej. We wsi istnieje sklep i remiza OSP ze świetlicą, dawniej działała szkoła. Wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne, znajdują się tu małe gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane, proste, w tradycyjnym stylu. Stary i Nowy Lubiczyn zamieszkuje łącznie ponad 190 osób.

Makoszka - według legendy wieś założył pszczelarz, który osiedlił się nad źródłami Konotopy. Początkowo była to osada w królewskich lasach, w której mieszkali bartnicy, wypalacze popiołu i potażu, gajowi i zbieracze runa leśnego. We wsi istniała karczma, browar z octownią, obora i studnią. Do dziś istnieją zabudowania dworskiej leśniczówki, gdzie obecnie działa stajnia. Wieś, która dzieli się na Starą Wieś, osadę leśną Smolarz, Nadleśnictwo i Makoszkę Kolonię zamieszkuje ponad 100 osób. Zabudowa typowo siedliskowa jest rozproszona wielodrożnicowo.

Marianówka - niewielka wieś o układzie rozluźnionym, położona głównie przy drodze wojewódzkiej nr 818. Wieś zamieszkuje około 60 osób. Wyposażona jest w wodociąg i częściowo oświetlenie uliczne, znajdują się tu gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane: proste, w tradycyjnym stylu.

Nietiahy - niewielka wieś, położona wzdłuż dwóch, przecinających się dróg, zamieszkała przez nieco ponad 70 osób. Wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne, znajdują się tu małe gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane, proste, w tradycyjnym stylu.

Pachole - wieś zamieszkała przez niemal 150 osób, posiada wodociąg i oświetlenie uliczne. Ma układ ulicowy, skupiony. Większość zabudowań wykorzystywana do produkcji rolnej. We wsi istniała Spółdzielnia Rolnicza. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane: proste, w tradycyjnym stylu. Część jest zaniedbana lub opuszczona.

Plebania Wola - niewielka wieś powstała w XV w. jako wyspa Ostrów na rzece Konotopie, jako wieś kościelna. Do końca XIX w. obok wsi istniał folwark Borki, obecnie część wsi. We wsi istnieje kaplica, nieczynna szkoła podstawowa i pawilon handlowy. Wieś zamieszkuje ponad 250 osób. Wyposażona jest w wodociąg i częściowo oświetlenie uliczne, znajdują się tu gospodarstwa hodowlane. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane: proste, w tradycyjnym stylu.

Stępków - dawna wieś szlachecka z charakterystycznymi starymi zabudowaniami - stodoły stały na górcie a domy wznoszono skierowane do siebie wzdłuż krętej ścieżki w dolince rzeki płynącej od strony Lasów Parczewskich. Dawniej we wsi istniała szkoła, obecnie przedszkole. Obecnie działa kościół i kilka sklepów i punktów usługowych. Między dawnymi zabudowaniami powstają nowe domy jednorodzinne osób pracujących w Parczewie. Wieś ma układ wielodrożnicowy, a zamieszkuje ją ponad 400 osób.

Uhnin - - duża wieś położona w centrum gminy przy drodze wojewódzkiej nr 819, o układzie ulicowym i zabudowie rozłożonej wzdłuż drogi wojewódzkiej i dróg gminnych. Dawna wieś

nazywana Hunin znajdowała się na granicy polsko - litewskiej. W wsi istniał dwór zarządcy dóbr zlokalizowany przy wyjeździe ze wsi na Chełmo oraz browar z octownią i karczmą ze stajnią. W późniejszych czasach wieś dzieliła się na osady: kowalską, karczemną pierwszą, karczemną drugą, szkolną, leśną, pastwisko pierwsze i drugie oraz trakt włodawski. W wsi istnieje szkoła, remiza OSP, kaplica. Do początku lat 90 - tych działało Państwowe Gospodarstwo Rolne Uhnin, obecnie w jego zabudowaniach działa biogazownia. Miejscowość dzieli się na Uhnin Białkowski, Uhnin Sosnowski i Uhnin Ścienny, łącznie zamieszkuje je ponad 600 osób. Dominuje zabudowa typowo wiejska, murowana lub drewniana, przy dawnym PGR znajdują się bloki mieszkalne.

Wyhalew - dawniej zwany Włchy to niewielka wieś o układzie rozluźnionym. Większość zabudowy skupiona jest przy jednej drodze, poza zabudowaniami dawnego PGR Wyhalew, obecnie gospodarstwa prywatnego. We wsi oprócz zabudowy zagrodowej znajduje się kompleks budynków wielorodzinnych dawnych pracowników gospodarstwa państwowego. Wyposażona jest w wodociąg i oświetlenie uliczne, a zamieszkuje ją ponad 330 osób.

Zadębie - to najmniejsza wieś w gminie Dębowa Kłoda, zamieszkuje ją 29 osób, jest zwodociągowana. Pierwotna nazwa miejscowości brzmiała Zadubie i wzmiankowana była już w XVIII wieku. Domy mieszkalne w większości drewniane lub murowane, proste, w tradycyjnym stylu. Część jest zaniedbana lub opuszczona.

Żmiarki - wieś o dosyć zwartej zabudowie ulicowej, położona w sąsiedztwie Dębowej Kłody. We wsi istnieje parafia, charakterystycznym elementem jest drewniany młyn motorowy. W latach 70 i 80 - tych działała baza Spółdzielni Kółek Rolniczych. W ostatnich latach powstał w miejscowości o typowo rolniczej zabudowie, powstał zakład produkcyjny, zajmujący znaczny teren i powodujący uciążliwości dla okolicznych mieszkańców. Wieś zamieszkuje 177 osób.

6.3. Podsumowanie

Gmina jest dosyć atrakcyjna pod względem struktury przestrzennej. Do walorów przyrodniczych i wynikających z nich wartości krajobrazów naturalnych dodatkowo występuje tu stosunkowo nieprzekształcony układ osadnictwa wiejskiego. Wsie mają tradycyjny układ, przeważnie ulicowy, choć w kilku przypadkach jest to układ rozproszony. Poszczególne jednostki osadnicze są od siebie wyraźnie oddzielone, za wyjątkiem Żmiarek i Dębowej Kłody. W niewielkim stopniu, w miejscowościach Białka i Stepków, widoczne jest też zjawisko rozlewania się zabudowy. Tereny w sąsiedztwie miasta Parczew oraz w okolicy Jeziora Białskiego doświadczają najsilniejszej presji inwestycyjnej. Zabudowa w gminie jest w dość dobrym stanie technicznym, duża część domów to tradycyjne budynki drewniane lub proste murowane, o charakterze typowym dla wiejskiego krajobrazu. W miejscowościach rzadko powykształcały się centra usługowe, często są one obecnie w zaniku ze względu na m. in.. konieczność zamykania szkół, stanowiących nieraz ważny ośrodek życia wsi, czy też na zwiększoną mobilność ludności, która sprawia, że mieszkańcy jeżdżą do większych ośrodków wiejskich lub miejskich w okolicy w celu zrobienia sprawunków lub skorzystania z usług.

Charakter przestrzenny gminy Dębowa Kłoda jest dużą wartością. Jego zachowanie i pielęgnowanie może w przyszłości procentować czyniąc z tych terenów idealny cel turystyczny i letniskowy.

7. Uzbrojenie techniczne

7.1. Komunikacja

7.1.1. Sieć drogowa

Na sieć dróg Gminy Dębowa Kłoda składają się drogi gminne, powiatowe oraz dwie drogi wojewódzkie. Sieć dróg gminnych umożliwia dojazd do wszystkich miejscowości, zarówno wewnątrz gminy jak i do sąsiednich miejscowości. Drogi te mają zróżnicowaną nawierzchnię. Przez gminę prowadzą następujące drogi wojewódzkie, obie klasy zbiorczej:

- **Nr 818** - Przewłoka - Wiryki - Adampol;
- **Nr 819** - Parczew - Kołacze - Łowcza - Wola Uhruska.

Droga wojewódzka nr 818 - relacji Przewłoka/k. Parczewa -Wiryki - Adampol/k. Włodawy. Droga ta ma przebieg zbliżony do równoleżnikowego. Na terenie gminy przebiega ona na długości około 12 km. Jest istotnym ciągiem turystycznym, który łączy Warszawę z Polesiem. Jest ona ważnym ciągiem komunikacyjnym gminy, który prowadzi ruch samochodowy z kierunku południowo - wschodnim. Droga ta podlega Zarządowi Dróg Wojewódzkich w Lublinie, rejon drogowy Parczew.

Droga wojewódzka nr 819 - relacji Parczew - Sosnowica - Łowcza - Wola Uhruska. Na terenie gminy przebiega ona na długości około 11 km. Jest ona ważnym ciągiem komunikacyjnym gminy, który prowadzi ruch samochodowy z kierunku południowo - wschodnim. Droga ta podlega Zarządowi Dróg Wojewódzkich w Lublinie, rejon drogowy Parczew.

Stan dróg na terenie gminy można określić jako zadowalający. W ostatnim czasie została przebudowana i rozbudowana droga wojewódzka nr 819. Przebieg dróg wojewódzkich stanowi problem w miejscowościach Chmielów, Lubiczyn, Kodeniec, Krzywowierzba, Uhnin i Dębowa Kłoda. Trasy te prowadzą ciężki ruch tranzytowy zagrażający zarówno mieszkańcom jak i znajdującym się w bardzo bliskiej odległości obiektom budowlanym. Istotną kwestią jest więc dążenie do ograniczenia ilości zabudowy pojawiającej się w bliskim sąsiedztwie uciążliwych dróg wojewódzkich.

Drogi powiatowe są w zdecydowanej większości utwardzone i wykazują dobrą wartość techniczną i eksploatacyjną. Są drogami klas głównej, lokalnej oraz zbiorczej, stanowiącymi podstawę systemu komunikacyjnego gminy. Łączna długość dróg powiatowych na w granicach gminy to nieco ponad 57,027 km.

Tabela 31. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Dębowa Kłoda

Nr	Nazwa drogi	Długość [km]	Klasa techniczna
1607L	Dr.Woj.815 - Michałówka - Stępków	0,45	L
1613L	Przewłoka - Dębowa Kłoda	3,062	Z
1614L	Chmielów - Bednarzówka	3,553	L

1615L	Podedwórze - Zaliszcze - Kodeniec	3,327	Z
1616L	Kodeniec - Pachole - Zaliszcze - Kaniuki	5,365	Z
1567L	Lubiczyn - Źmiarki - Stępków - Makoszka	18,219	Z
1569L	Uhnin - Białka - Jedlanka - Podleśna	5,581	Z
1096L	Łyniew - Podedwórze - Kodeniec - Uhnin	12,144	Z
1622L	Uhnin - Mościska - Hola - Wołoskowola	3,716	Z
1608L	Parczw - Stępków	1,61	L
	Razem	57,027	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rejestru numerów dróg powiatowych zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego (stan na luty 2017 r.), ZDW w Lublinie

W przestrzeni gminy Dębowa Kłoda funkcjonuje 50 dróg gminnych o łącznej długości ok 50 km. Drogi te stanowią uzupełnienie lokalnego systemu komunikacyjnego.

Tabela 32. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Dębowa Kłoda

L.p.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość [km]
1.	104040 L	Droga woj. nr 818 - Lubiczyn	0,62
2.	104041 L	Droga pow. nr 1567L - Lubiczyn (do wysypiska)	1,68
3.	104042 L	Droga woj. nr 818 - Marianówka	0,659
4.	104043 L	Droga woj. nr 818 - Chmielów (Chmielów - działki o nr ewid. 1024 i 1027/3)	1,51
5.	104044 L	Droga woj. nr 818 - Chmielów (Chmielów - działka o nr ewid. 1025)	0,502
6.	104045 L	Droga pow. nr 1614L - Bednarzówka	0,86
7.	104046 L	Bednarzówka - Nietiahy	4,275
8.	104047 L	Droga woj. nr 819 - Kol. Uhnin	3,615
9.	104048 L	Kol. Borki - Plebania Wola	2,685
10.	104049 L	Droga pow. nr 1567L - (Os. Nadl.) - Plebania Wola	0,225
11.	104050 L	Droga pow. nr 1567L - Makoszka	2,105
12.	104051 L	Droga woj. nr 819 - Stępków	0,730
13.	104052 L	Droga woj. nr 819 - Stępków - droga gm. nr 14	1,75
14.	104053 L	Droga pow. nr 1567L - Stępków - droga pow. nr 1567L	1,44
15.	104054 L	Droga pow. nr 1613 L - Dębowa Kłoda (do hydroforni)	0,61
16.	104055 L	Droga pow. nr 1613L - Dębowa Kłoda	1,65
17.	104056 L	Białka - Jezioro Białskie	1,548
18.	104057 L	Białka - Libiszów	1,403

19.	104058 L	Droga pow. nr 1569L - Białka ZSMP	0,54
20.	104059 L	Droga pow. nr 1096L - Kodeniec (Chałupne)	2,09
21.	104060 L	Kol. Krzywowierzba - granica gm. Wiryki (Krzywowierzba)	3,278
22.	104061 L	Droga woj. nr 818 - Kol. Krzywowierzba	0,38
23.	104062 L	Droga pow. nr 1616L - Wyhalew (Sytyta)	0,45
24.	104063 L	Droga pow. nr 1616L - Wyhalew (oczyszczalnia)	0,213

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Uchwały Nr XXIX/167/17 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 23 stycznia 2017 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych oraz pisma Zarządu Dróg Wojewódzkich w Lublinie znak UDM.401.15.1.2017.mt z dnia 26 kwietnia 2017 r.

Stan dróg gminnych wskazuje na niewielki udział dróg o nawierzchni nieutwardzonej, które stanowią zaledwie 29% wszystkich dróg gminnych (14,72 km). Drogi o nawierzchni utwardzonej występują z reguły w otoczeniu zwartej zabudowy wiejskiej. Sieć tych dróg jest wystarczająca, jednak znaczna ich część znajduje się w złym stanie technicznym.

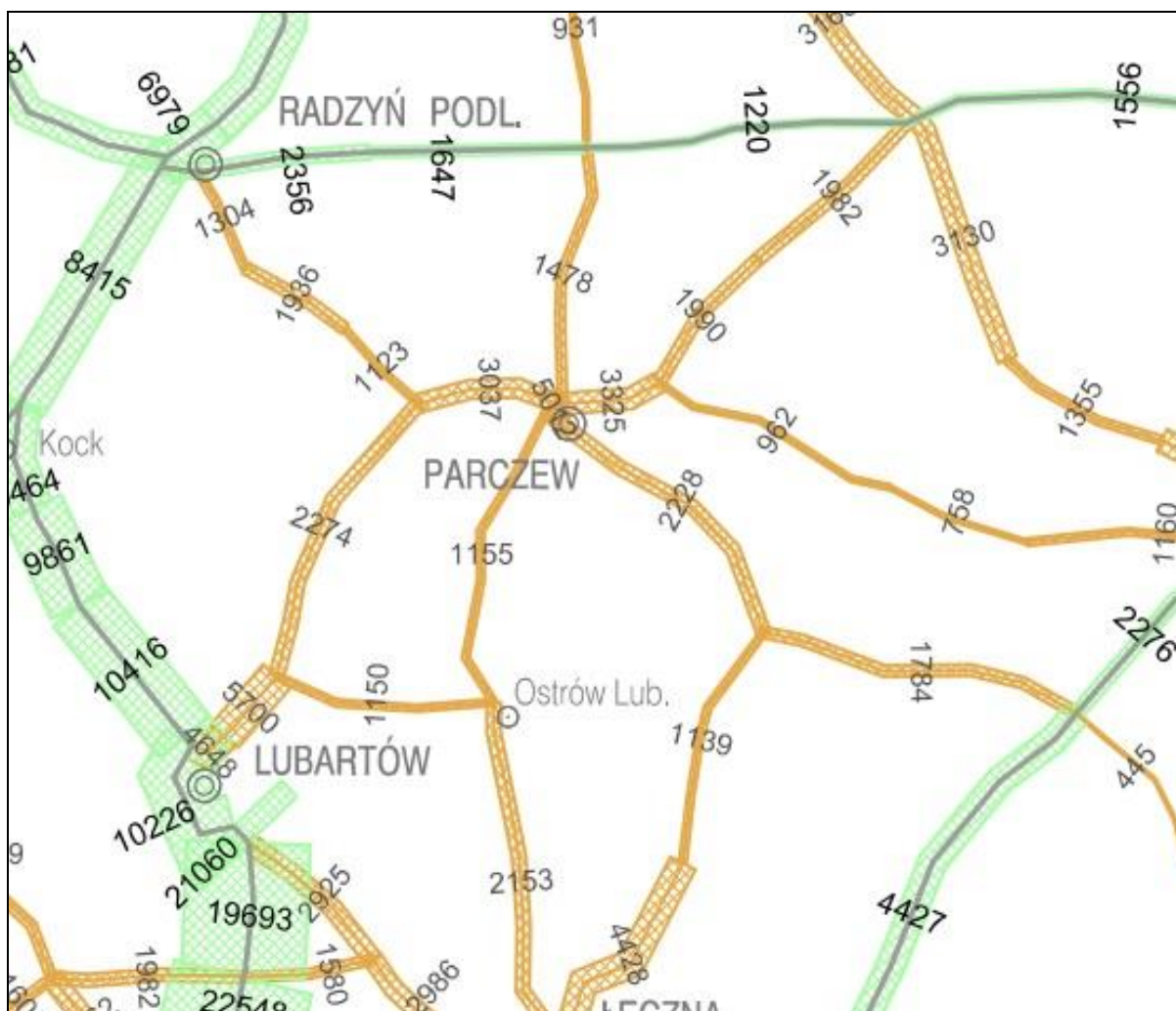
Układ komunikacyjny gminy opiera się w głównej mierze o drogi charakteryzujące się niewielkim natężeniem ruchu pojazdów mechanicznych (drogi powiatowe i gminne). Jedynie drogi wojewódzkie nr 818 i 819 stanowią intensywnie uczęszczane ciągi komunikacyjne. Badaniom średniodobowego natężenia ruchu pojazdów mechanicznych poddawane są poszczególne odcinki dróg krajowych i wojewódzkich. Jak wynika z zestawień pomiaru ruch odbywającego się na drogach wojewódzkich na terenie gminy znajdowały się 2 odcinki pomiarowe: Przewłoka - Kodeniec oraz Parczew - Sosnowica.

Tabela 33. Zestawienie wyników Generalnego Pomiaru Ruchu dla dróg wojewódzkich nr 818 i 819 z lat 2010 i 2015

Punkt pomiarowy	Wyniki średniodobowego natężenia ruchu	Lata	
		2010	2015
droga nr 818 Przewłoka - Kodeniec(punkt pomiarowy Kodeniec)	motocykle	29	38
	samochody osobowe, mikrobusy	1039	832
	lekkie samochody ciężarowe	74	57
	samochody ciężarowe	69	23
	autobusy	9	3
	ciągniki rolnicze	20	9
	Ogółem	1241	962
droga nr 819 Parczew - Sosnowica (punkt pomiarowy Stępków)	motocykle	36	42
	samochody osobowe, mikrobusy	2008	1956
	lekkie samochody ciężarowe	125	89
	samochody ciężarowe	82	132
	autobusy	11	2
	ciągniki rolnicze	9	7
	Ogółem	2271	2228

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników Generalnego Pomiaru Ruchu dla dróg wojewódzkich w latach 2010 i 2015

Rysunek 18. Średni dobory ruch pojazdów na badanych odcinkach dróg wojewódzkich nr 818 i 819 w obrębie gminy Dębowa Kłoda

Źródło: <http://www.gddkia.gov.pl>

Analizując zmiany w natężeniu ruchu pojazdów mechanicznych na badanych odcinkach dróg wojewódzkich zauważyć można spadek liczby pojazdów mechanicznych, zwłaszcza na drodze wojewódzkiej nr 818. Wydaje się jednak, że jedną z przyczyn jest wykonana w okresie między 2010 a 2015 rokiem, rozbudowa dróg szybkiego ruchu oraz wynikająca z niej poprawa warunków ruchu na drogach krajowych. Wskutek tego nastąpiła zmiana przestrzennego rozkładu ruchu i sieć dróg wojewódzkich była w mniejszym stopniu, niż w poprzednim okresie pięcioletnim, wykorzystywana przez kierowców jako alternatywa dla sieci dróg krajowych.

7.1.2. Komunikacja kolejowa

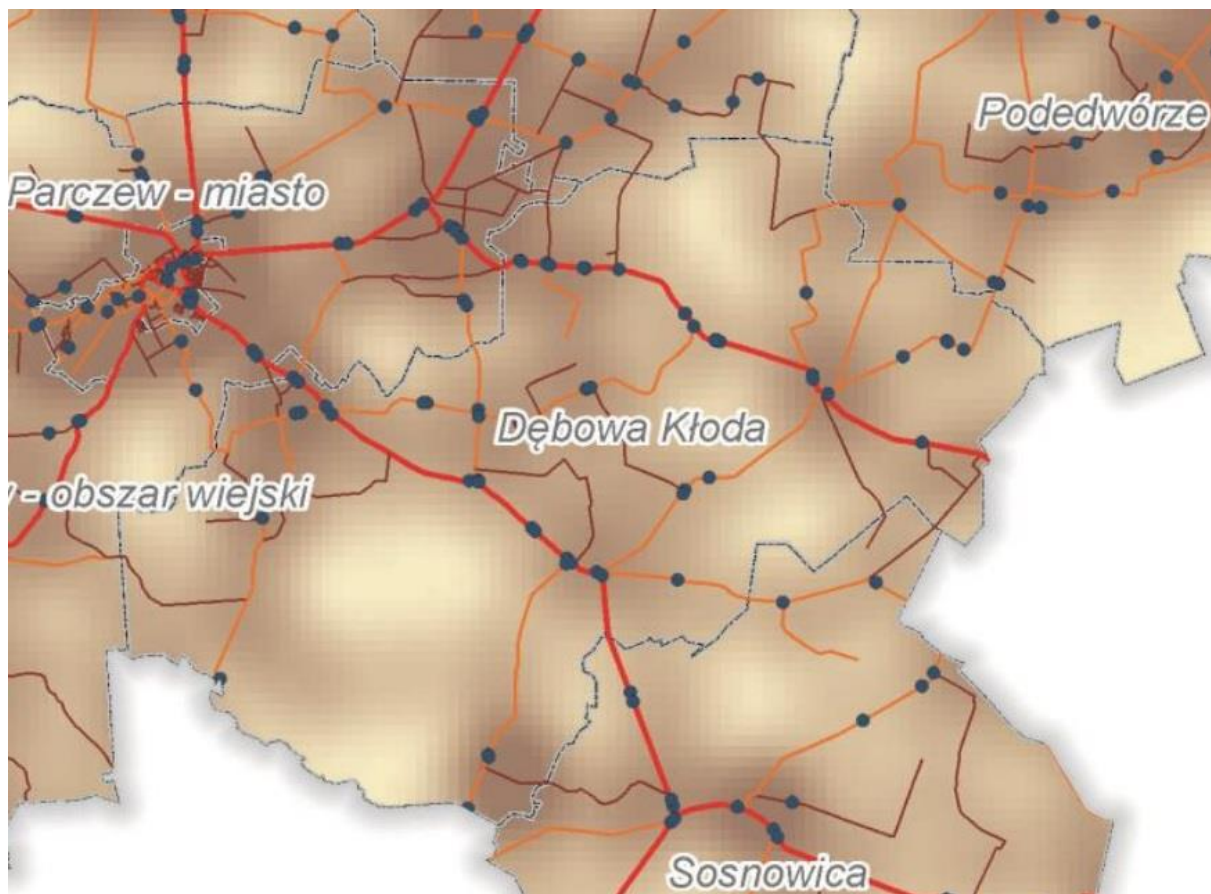
Przez teren gminy Dębowa Kłoda nie przebiega żadna linia kolejowa. W odległości około 5 km od północno - zachodniej granicy gminy przebiega jednotorowa, niezelektryfikowana linia kolejowa nr 30, o drugorzędym znaczeniu państwowym, która łączy Łuków z Lublinem.

Najbliższą stacją kolejową jest ta znajdująca się w Parczewie - zatrzymują się tu wszystkie pociągi pośpieszne).¹⁰¹

7.1.3. Komunikacja publiczna

Pasażerska komunikacja autobusowa prowadzona jest przez PKS w Radzynie Podlaskim i obsługuje ważniejsze ciągi drogowe w gminie.

Rysunek 19. Rozmieszczenie przystanków komunikacji publicznej w gminie Dębowa Kłoda i jej okolicy

Źródło: Przewodnik monitorowania jakości i dostępności usług publicznych w powiecie parczewskim, s. 35

Część przystanków wzdłuż głównych dróg jest własnością lub pozostaje w zarządzie powiatu parczewskiego. Według uchwały Nr XIV/83/2015 Rady Powiatu w Parczewie z dnia 4 grudnia 2015 r. zmieniającej uchwałę w sprawie określenia przystanków komunikacyjnych na terenie Powiatu Parczewskiego, których właścicielem lub zarządzającym jest Powiat Parczewski oraz warunków i zasad korzystania z tych przystanków, na terenie gminy Dębowa Kłoda są te zawarte w tabeli poniżej.

¹⁰¹ Interaktywna Mapa Linii Kolejowych, www.plk-sa.pl

Tabela 34. Zestawienie przystanków w posiadaniu lub zarządzie powiatu parczewskiego a położonych na terenie gminy Dębowa Kłoda

L.p.	Nr drogi	Przystanek	Strona drogi
1	1622L	Uhnin PGR	P i L
2	1096L	Nietiahy	P i L
3	1096L	Hanów	P i L
4	1096L	Wyhalew II	P i L
5	1096L	Wyhalew I	P i L
6	1569L	Białka I	P i L
7	1569L	Białka II	P i L
8	1567L	Makoszka	P i L
9	1567L	Plebania Wola	P i L
10	1567L	Ochoża	P i L
11	1567L	Stępków wieś	P i L
12	1567L	Leitnie I	P i L
13	1567L	Żmiarki I	P i L
14	1613L	Żmiarki II	P i L
15	1567L	Bednarzówka	P i L
16	567L	Lubiczyn	P i L
17	567L	Wyhalew III	P i L
18	567L	Uhnin	P i L
19	567L	Pachole	P i L

Źródło: Uchwała Nr XIV/83/2015 Rady Powiatu w Parczewie z dnia 4 grudnia 2015 r. zmieniającej uchwałę w sprawie określenia przystanków komunikacyjnych na terenie Powiatu Parczewskiego, których właścicielem lub zarządzającym jest Powiat Parczewski oraz warunków i zasad korzystania z tych przystanków

Ponadto przystanki autobusowe znajdują się w następujących miejscowościach: Jedlanka, Białka, Ochoża, Hanów, Nietiahy, Uhnin Osada, Żmiarki, Leitnie, Dębowa Kłoda, Stępków, Plebania Wola, Makoszka, Wyhalew, Zadębie, Pachole.

Głównym celem odjazdów autobusów z gminy jest Parczew.

Dodatkowo w gminie działa komunikacja autobusowa dowożąca dzieci i młodzież szkolną do szkół. Razem z komunikacją PKS linie te tworzą dość rozbudowany system komunikacji pasażerskiej.

7.1.4. Szlaki turystyczne¹⁰²

Gmina Dębowa Kłoda ma liczne walory przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki i wypoczynku na łonie natury. Turyści przybywający do gminy mogą poznać jej przyrodę i historię przemierzając jeden z trzech szlaków pieszych lub szlak rowerowy.

¹⁰² Za: S., Czech H., Gmina Dębowa Kłoda od XV do XXI wieku

Pieszy szlak czerwony „Partyzancki” ma długość około 30 km, prowadzi ze stacji kolejowej w Parczewie przez Laski, Lasy Parczewskie (przecinając rezerваты „Królowa Droga” i „Lasy Parczewskie”), Ochożę i Gościńiec do Ostrowa Lubelskiego.

Pieszy szlak zielony „Leśny” ma długość 20 km, zaczyna się jak szlak czerwony na stacji kolejowej w Parczewie a dalej Gościńcem do Lasów Parczewskich koło Makoszki a następnie do Ochoży i stamtąd przez rezerwat „Lasy Parczewskie” do Białki, gdzie łączy się ze szlakiem niebieskim.

Pieszy szlak niebieski „Centralny” zaczyna się w Urszulinie a kończy we Włodawie. Na terenie gminy zaczyna się w Orzechowie Starym i przez Białkę przechodzi do Libiszowa i Sosnowicy. Szlak przebiega obok jeziora Białskiego i innych jezior Pojezierza Łęczyńskiego - Włodawskiego.

Szlak rowerowy o długości 42 km, prowadzi z Parczewa przez Laski, Pohulanę, Lasy parczewskie (obok leśniczówki Laski) do jeziora Obradowskiego, dalej do rezerwatu „Królowa Droga”. W rezerwacie prowadzi do mogił partyzanckich i pomnika Żydów, którzy zginęli podczas II wojny światowej, dalej krzyża upamiętniającego partyzantów i przez wieś Białka i Libiszów do Sosnowicy.

7.1.5. Podsumowanie

Obecny układ komunikacyjny gminy jest wystarczający. Uzupełniająca się wzajemnie sieć dróg różnych klas zapewnia możliwość dotarcia do wszystkich miejscowości w gminie. Możliwość zewnętrznych powiązań komunikacyjnych zapewniają drogi wojewódzkie nr 818 i 819. Stan większości dróg na terenie gminy jest zadowalający. Zauważalny jest niewielki odsetek dróg gminnych o nawierzchni nieutwardzonej oraz brak chodników w wielu miejscowościach. Na terenie gminy Dębowa Kłoda widoczne jest niedoinwestowanie w zakresie ścieżek rowerowych.

Przebiegające przez teren gminy drogi wojewódzkie stwarzają zarówno pewne szanse rozwojowe dla jednostki samorządowej jak też i stanowią zagrożenie. Skrzyżowanie ważnych szlaków stanowi węzeł komunikacyjny, który zdecydowanie ułatwia przemieszczanie się mieszkańców gminy. Drogi wojewódzkie, są w największym stopniu uciążliwe w obrębie miejscowości Dębowa Kłoda, Uhnin, Chmielów, Lubiczyn i Kodeniec. Odbywający się trasami ruch tranzytowy stwarza zagrożenie zarówno dla mieszkańców jak i występującej wzdłuż drogi zabudowy.

7.2. Gospodarka wodno - ściekowa

7.2.1. Zaopatrzenie w wodę

Gmina Dębowa Kłoda obsługiwana jest przez 2 wodociągi zbiorowego zaopatrzenia. Ujęcie wody mają miejsce w Żmiarkach i Białce. Mieszkańcy Kolonii Krzywowierzba zaś obsługiwani są przez wodociąg z sąsiedniej gminy Wiryki.

Wodociąg w Żmiarkach mieści się w grupie wodociągów produkujących od 100 - 1000 m³ wody na dobę (326 m³/dobę). Miejscowościami zaopatrywanymi przez wodociąg są: Dębowa Kłoda, Żmiarki, Leitnie, Uhnin, Nietiahy, Wyhalew, Zadębie, Korona, Marianówka, Kodeniec, Stępków, Plebania Wola, Makoszka, Bednarzówka, Lubiczyn, Hanów, Pachole. Woda z tego wodociągu dostarczana jest do ok. 3600 mieszkańców.

Ujęcie wód podziemnych znajduje się w miejscowości Żmiarki, studnie mają głębokość 43 m. Woda z ujęcia podziemnego poddawana jest uzdatnianiu - odżelazianie, odmanganianie, okresowe chlorowanie podchlorynem sodu.

Wodociąg Białka zaś mieści się w grupie wodociągów produkujących <100 m³ wody na dobę (51 m³/dobę). Woda z tego wodociągu dostarczana jest do ok. 300 mieszkańców miejscowości Białka, zaś w sezonie do ok. 10 000 osób.¹⁰³

Woda z ujęcia podziemnego z głębokości 110 m, poddawana jest uzdatnianiu - odżelazianie, odmanganianie, okresowe chlorowanie podchlorynem sodu

W gminie Dębowa Kłoda na potrzeby gospodarstw domowych w 2016 r. wykorzystano 101,0 dam³. Analizując poziom zużycia wody w gminie w okresie 2006 - 2016 r. zauważyć można jego widoczny spadek od roku 2012. Wynikiem tej sytuacji może być zarówno zmniejszająca się liczba mieszkańców, jak też wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, wdrażanie programów racjonalnego korzystania z zasobów wodnych oraz częściowa zmiana kierunków produkcji czy też odchodzenie od produkcji rolnej.

Tabela 35. Długość sieci wodociągowej, liczba przyłączy, liczba osób korzystających z wodociągów oraz ilość wody dostarczonej odbiorcom w gminie Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2016

Rok	Długość sieci wodociągowej [km]	Liczba przyłączy	Liczba osób korzystających z sieci	Ilość wody dostarczonej odbiorcom [dam ³]
2006	85,5	1 084	3 140	147,2
2007	85,5	1 107	3 154	126,1
2008	85,5	1 130	3 142	126,4
2009	85,5	1 143	3 141	126,4
2010	85,5	1 157	3 198	136,4
2011	85,5	1 157	3 208	123,2
2012	87,1	1 209	3 236	145,8
2013	87,1	1 243	3 244	117,0
2014	87,1	1 257	3 227	113,7
2015	88,9	1 259	3 220	120,7
2016	90,3	1 279	b. d.	101,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W gminie nie wykorzystywano wód na potrzeby przemysłu, rolnictwa ani leśnictwa. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca gminy kształtuje się na poziomie 25,6 m³.¹⁰⁴

¹⁰³ Ocena obszarowa jakości wody w skali gmin powiatu parczewskiego za 2016 r., Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Parczewie, 2017 r.

7.2.2. Odprowadzanie ścieków sanitarnych

W gminie znajduje się sieć kanalizacji o długości 15,3 km, nie należy ona jednak do aglomeracji ściekowej. Ścieki wytwarzane na terenie jednostki administracyjnej gromadzone są ponadto w 848 podziemnych zbiornikach asenizacyjnych i za pomocą taboru asenizacyjnego wywożone są do jednej z oczyszczalni ścieków.

Na terenie gminy znajdują się, według danych GUS 29 przydomowych oczyszczalni ścieków, prócz nich działają oczyszczalnie w miejscowościach:

- Uhnin - mechaniczno - biologiczna, średnia przepustowość 32,5 m³/dobę, maks. 50 m³/dobę;
- Wyhalew - mechaniczno - biologiczna, średnia przepustowość 25 m³/dobę, maks. 32,5 m³/dobę;
- Leitnie - hydrobotaniczna, od maja do września ma większą przepustowość 150 m³/dobę zaś w pozostałych miesiącach 70 m³/dobę.

Według Strategii Rozwoju Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020, w ciągu najbliższych lat planowana jest rozbudowa systemu kanalizacji. Władze Gminy zdecydowały również o realizacji projektów, które będą polegały na budowie przydomowych oczyszczalni ścieków, szczególnie w miejscowościach o zabudowie rozproszonej, w których budowa sieci kanalizacji sanitarnej jest ekonomicznie nieuzasadniona.

Na terenie gminy istnieje zagrożenie przenikania szkodliwych substancji z nieszczelnych zbiorników asenizacyjnych do warstw wodonośnych. Dotychczas nie została wykonana gminna ewidencja bezodpływowych zbiorników magazynujących ścieki.

7.2.3. Odprowadzanie ścieków deszczowych

Na terenie gminy Dębowa Kłoda nie występuje zbiorczy system odprowadzania wód deszczowych. Wody opadowe odprowadzane są bezpośrednio do gruntu. Wody opadowe z większości dróg publicznych odprowadzane są do rowów odwadniających i następnie kierowane są do lokalnych rzek, cieków lub zbiorników wodnych. Wody opadowe odprowadzane w ten sposób nie są podczyszczane.

7.3. Gospodarka energetyczna

7.3.1. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Teren Gminy Dębowa Kłoda jest zasilany z GPZ 110/15kV Parczew za pośrednictwem linii kablowych i napowietrznych SN - 15kV oraz stacji transformatorowych 15/04kV, linie SN 15 kV omają długość 92,565 km, natomiast linie niskiego napięcia mają łączną długość 68,854 km. Obciążenie GPZ w okresie zimowym wynosi 11,1 MW, a w okresie letnim 8,7 MW. Stan techniczny sieci jest zadowalający.¹⁰⁵

¹⁰⁴ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica>

¹⁰⁵ Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015-2030, Lublin czerwiec 2015 r.

Według „Programu rozwoju energetyki dla województwa lubelskiego” (2009 r.) do roku 2020 planowana jest budowa stacji 110/SN w gminie Dębowa Kłoda wraz z wyprowadzeniem linii 110 kV przez LUBZEL Dystrybucja Sp. z o.o.

7.3.2. Zaopatrzenie w gaz

Przez teren gminy nie przebiegają sieci magistralne gazu ziemnego. Obszar gminy nie jest zasilany w gaz przewodowy.

Na terenie gminy, w miejscowości Uhnin funkcjonuje przedsiębiorstwo zajmujące się wytwarzaniem energii elektrycznej z biogazu rolniczego w układzie kogeneracyjnym. Według danych Agencji Rynku Rolnego z sierpnia 2017 r. roczna wydajność instalacji do wytwarzania biogazu rolniczego wynosi 4 500 000 m³/rok, łączna moc zainstalowanych instalacji elektrycznych to 1,200 MWe a instalacji ciepłych 1,160 MWt. W ciągu roku biogazownia jest w stanie wyprodukować 10 000 MWe energii elektrycznej i 9 600 MWt ciepła.¹⁰⁶

Według Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego na obszarze gminy planowana jest budowa sieci gazowej wysokiego ciśnienia wraz ze stacją redukcyjną gazu, jako odgałęzienie projektu gazociągu magistralnego z Białorusi do Puław (DN 300 - 600 mm).

7.3.3. Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy nie występuje zorganizowany system grzewczy. Zaopatrzenie w ciepło odbywa się z indywidualnych kotłowni, które w większości opalane są węglem kamiennym i drewnem. Tego typu rozproszone źródła niskiej emisji powodują w okresach grzewczych znaczny wzrost poziomu zanieczyszczeń w powietrzu.

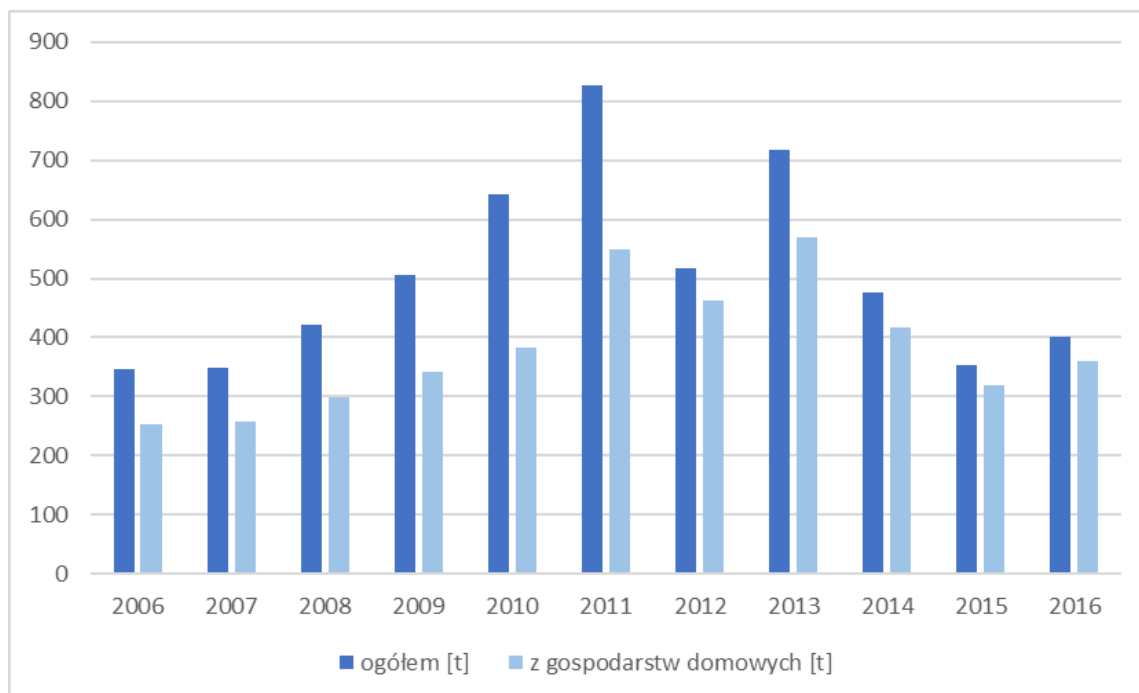
7.4. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie Gminy Dębowa Kłoda prowadzona jest w ramach Regionu Centralno - Wschodniego. Gmina należy do Międzygminnego Związku Celowego z siedzibą we Włodawie, dlatego też wszystkie wytworzone w gminie odpady wywożone są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów we Włodawie.

Na terenie gminy nie występują duże podmioty gospodarcze generujące znaczne ilości odpadów. Głównym rodzajem są odpady komunalne powstające w gospodarstwach domowych, odpady charakterystyczne dla działalności rolniczej oraz odpady powstałe w wyniku drobnej działalności usługowej i handlowej.

¹⁰⁶ Uwarunkowania lokalizacyjne i proces inwestycyjny budowy biogazowni rolniczych w województwie lubelskim, BPP w Lublinie; Rejestr wytwórców biogazu rolniczego, ARR

Wykres 8. Ilość odpadów wytworzonych na terenie gminy Dębowa Kłoda w latach 2006 - 2017, z wyróżnieniem ilości odpadów z gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zbiórce podlegają zarówno zmieszane odpady oraz odpady segregowane u źródła. W roku 2016 ilość wytworzonych odpadów komunalnych na terenie gminy wynosiła 400,20 ton, co w porównaniu z rokiem 2006 świadczy o zwiększeniu ich ilości (o 54 tony), przy czym w roku 2011 wyprodukowanych zostało 826 ton śmieci czyli ponad 100% więcej niż obecnie.

W gminie funkcjonowało gminne składowisko odpadów w Lubiczynie o pojemności 36 270 m³ i powierzchni 5,6 ha. Miało ono pełnić rolę składowiska dla trzech gmin: Dębowa Kłoda, Sosnowica i Podedwórze. Zostało wyposażone w nowoczesne maszyny i urządzenia a podłoże uszczelnione geomatą bentonitową i folią PEHD.

Ze względu na zmianę sposobu gospodarowania odpadami i zakwalifikowanie gminy Dębowa Kłoda do ZZO Włodawa składowisko ujęte jest w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami jako instalacja zastępcza. Posiada ono zaktualizowaną instrukcję eksploatacji zatwierdzoną przez Starostę Parczewskiego. Obecnie mieści się tam PSZOK - punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych dla mieszkańców gminy.¹⁰⁷

Na terenie gminy nie występują instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

W gminie nie występują mogilniki - składowiska przeterminowanych środków ochrony roślin oraz odpadów i opakowań po środkach ochrony roślin.

Na terenie gminy stwierdzono występowanie dzikich wysypisk śmieci, głównie w lasach i na terenach oddalonych od osad ludzkich.

¹⁰⁷ Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dębowa Kłoda,...

7.5. Obsługa telekomunikacyjna

Na terenie gminy obsługa telekomunikacyjna odbywa się za pośrednictwem sieci napowietrznych i kablowych. Na terenie miejscowości Kodeniec i Uhnin zlokalizowane są stacje bazowe telefonii komórkowych.

7.6. Podsumowanie

Gmina Dębowa Kłoda jest umiarkowanie wyposażona w infrastrukturę techniczną. W wystarczającym stopniu pokryte są jej potrzeby w zakresie zaopatrzenia użytkowników w energię elektryczną. Zwodociągowanie gminy zapewnia doprowadzenie wody do zwartej zabudowy wszystkich miejscowości. Dostępu do sieci wodociągowej pozbawione są jedynie oddalone od centrów miejscowości zagrody oraz pojawiająca się rozproszona zabudowa mieszkaniowa i letniskowa.

Problemem gminy jest brak zorganizowanego systemu odprowadzania ścieków. Sytuacja ta niesie ze sobą zagrożenia związane z nielegalnym zrzutem ścieków do lokalnych wód powierzchniowych oraz przenikania szkodliwych związków do warstw wodonośnych. Pozytywnym zjawiskiem jest pojawianie się coraz większej liczby przydomowych oczyszczalni ścieków, które w sposób ekologiczny lokalnie unieszkodliwiają wytwarzane nieczystości.

Na terenie gminy pożądanym zjawiskiem byłoby zwiększenie stopnia wykorzystywania bardziej ekologicznych sposobów grzewczych, które w mniejszym stopniu przyczyniałyby się do wytwarzania niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza, np. wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Sieć kanalizacji deszczowej jest zdecydowanie niewystarczająca, większość terenów, zwłaszcza dróg i ulic w gminie wymaga wyposażenia w sieć i urządzenia podczyszczające wody spływające z tych obszarów przed odprowadzeniem ich do cieków naturalnych.

Kwestią istotną dla rozwoju przestrzennego gminy jest dążenie do ograniczania nadmiernego rozpraszania zabudowy, które powoduje konieczność ponoszenia dodatkowych nakładów finansowych związanych z budową sieciowej infrastruktury technicznej.

8. Dotychczasowa polityka przestrzenna gminy

8.1. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w gminie Dębowa Kłoda - stan prawny

Polski system planowania przestrzennego, zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945) przyznaje najszersze kompetencje w kształtowaniu zasad zagospodarowania przestrzeni na danym obszarze samorządowi gminnemu i przewiduje następujące instrumenty planistyczne, z których korzysta dla kształtowanie polityki przestrzennej gmina Dębowa Kłoda:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda - przyjęte uchwałą Nr XI/39/2003 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 18 lipca 2003 r.;
- Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda - przyjęty uchwałą XXXI/1/98 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 4 lutego 1998 r. obejmujący niewielkie fragmenty gminy.

Ze względu na niewielki obszar objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego większość zamierzeń budowlanych poprzedzone jest wydaniem decyzji o warunkach zabudowy.

8.1.1. Dotychczas obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Obowiązujący tekst studium opracowany i uchwalony został w 2003 roku. Jego część określająca kierunki rozwoju przestrzennego gminy zawiera syntezę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju gminy oraz wskazuje obszary i obiekty podlegające ochronie (w tym związane z ochroną przyrody oraz środowiska kulturowego). W dalszych rozdziałach określa się strefy przeznaczone dla następujących celów:

strefy polityki przestrzennej -

- obszary rolniczo - osadnicze,
- obszary rolniczo - rekreacyjne,
- obszary rolnicze,
- tereny leśne,
- łąki i pastwiska,
- wody otwarte - powierzchniowe i rzeki,
- zbiorniki retencyjne,
- obszary zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- tereny specjalne: obrony cywilnej,
- złoża surowców naturalnych;

strefy realizacji inwestycji -

- obszary mieszkaniowe z usługami,
- przemysł i składy,
- powierzchniowa eksploatacja surowców naturalnych,
- oczyszczalnie ścieków,
- wysypisko śmieci,

- wydzielone tereny istniejących cmentarzy i usług;

strefy przekształceń -

- dolesienia,
- obszary wymagające przekształceń i rehabilitacji.

Opisy tych obszarów w głównej mierze dotyczą ich położenia nie dając wytycznych co do pożądanego sposobu ich zagospodarowania. Ustalenia w stosunku do poszczególnych wydzielonych stref są na wysokim poziomie ogólności, niejednokrotnie posiadając formę postulatów lub zaleceń. Sporadycznie pojawiają się nakazy bądź zakazy, co umożliwi elastyczne podejście do zagospodarowania terenów gminy. Brak jest tu określenia przeznaczenia terenu w oparciu o przyjęte wskaźniki zagospodarowania przestrzennego.

Następnie omówione zostały kierunki rozwoju komunikacji, infrastruktury technicznej i ochrony środowiska. Studium omawia także szczegółowe cele polityki przestrzennej, z których część jest nadal aktualna:

- zmodernizowanie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych do normatywnych parametrów,
- czynna oczyszczalnia ścieków wraz z systemem kanalizacji sanitarnej,
- gazyfikacja gminy,
- modernizacja sieci elektrycznej i telefonicznej,
- urozmaicenie w aspekcie jakościowym oferty terenów przeznaczonych dla budownictwa mieszkaniowo - usługowego,
- inwestycje zgodne z wymogami produkcji w terenach chronionych,
- zapobieganie i przeciwdziałanie skutkom zanieczyszczenia wód ze źródeł rolniczych,
- usługi, zaopatrzenie i zbyt dla rolnictwa,
- agroturystyka,
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, w miejscach gdzie budowa centralnego systemu kanalizacji sanitarnej jest ekonomicznie nieuzasadniona.

8.1.2. Przyczyny zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda

Głównymi przyczynami przystąpienia do zmiany jest dezaktualizacja oraz istotne zmiany uwarunkowań rozwoju gminy (zmiany stylu życia mieszkańców i modelu pracy, rozwój funkcji rekreacyjnych w gminie) oraz daleko idące zmiany legislacyjne. Obowiązujące Studium zostało opracowane według ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945). Jednakże od roku 2003, kiedy wprowadzono ustawę i uchwalono Studium, w ustawie także zaszło wiele zmian.

Oprócz tego, nastąpiły następujące zmiany w innych przepisach prawnych:

- przyjęcie przez Sejmik Województwa Lubelskiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego oraz Strategii Rozwoju Województwa;
- nowelizacje obowiązujących oraz przyjęcie szeregu nowych ustaw, w tym: ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy Prawo wodne, ustawy Prawo budowlane, ustawy o ochronie przyrody, ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy o gospodarce nieruchomościami, ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawy o drogach publicznych, ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego

ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych;

- Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej - niezbędne jest wprowadzenie do Studium ustaleń zapewniających spójność dokumentów planistycznych i umożliwienie tym samym korzystania ze środków pomocowych funduszy europejskich.

8.1.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda przyjęta została uchwałą Nr XXXI/I/98 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 4 lutego 1998 r. i obejmuje swoim zasięgiem niewielkie fragmenty gminy.

Plan ten jest zmianą miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Dębowa Kłoda zatwierdzonego uchwałą Nr VIII/39/85 Gminnej Rady Narodowej w Dębowej Kłodzie z dnia 22 września 1985 r. (ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Województwa Białkopodlaskiego nr 7 z 1986 r., poz. 84 z późniejszymi zmianami), który został uchylony na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r.

W planie oprócz dodatkowych zapisów dotyczących infrastruktury technicznej, wydzielono następujące rodzaje terenów, uszeregowane poniżej według miejscowości, gdzie zlokalizowane są zmiany:

Białka -

- zabudowa zagrodowa z możliwością realizacji zabudowy jednorodzinnej, letniskowej, usług nieuciążliwych. W ramach terenów budowlanych ustala się rozwój funkcji rekreacyjnej (zabudowa letniskowa, pokoje do wynajęcia dla turystów i letników - agroturystyka).
 - o Powierzchnia działek letniskowych minimum 700 m², powierzchnia zabudowy letniskowej razem z garażem nie może przekraczać 20% powierzchni działki.
 - o Powierzchnia działek w zabudowie jednorodzinnej - minimum 800 m². Powierzchnia zabudowy jednorodzinnej z budynkiem gospodarczym (ew. garażem) nie może przekraczać 25% powierzchni działki.
 - o Wysokość budynków do dwóch kondygnacji, z których ostatnia jest poddaszem użytkowym.
- zabudowa rekreacyjna;
 - o Powierzchnia zabudowy nowych budynków nie powinna przekraczać 10% powierzchni działki.
 - o Wysokość nowych budynków do dwóch kondygnacji, z których drugą stanowi poddasze użytkowe.
- zabudowa rekreacyjna i wypoczynkowa - ośrodek rekreacyjno - wypoczynkowy; Dopuszcza się podział terenu na kilka mniejszych zespołów. Ustala się możliwość realizacji zespołu zabudowy letniskowej, którego powierzchnia nie może przekroczyć 50% powierzchni terenu.
 - o Wysokość budynków do dwóch kondygnacji, z których druga jest poddaszem użytkowym.
 - o W przypadku wydzielenia zespołu zabudowy letniskowej ustala się: wielkość działki - minimum 700 m², powierzchnia zabudowy budynków nie może przekraczać 13 % powierzchni działki.

- uprawy polowe i ogrodnicze bez prawa zabudowy;
- zabudowa jednorodzinna z możliwością realizacji zabudowy letniskowej na dużych działkach;
 - o Minimalna wielkość działki dla nowych podziałów - 1000 m².
 - o Powierzchnia zabudowy razem z budynkiem gospodarczym (ew. garażem) nie może przekraczać 20 % powierzchni działki.
 - o Wysokość budynków do dwóch kondygnacji, z których druga jest poddaszem użytkowym.
- zabudowa rekreacyjna - zespół zabudowy letniskowej na działkach leśnych;
 - o Powierzchnia zabudowy budynków nie może przekraczać 25 % powierzchni działki, a w przypadku realizacji zadaszzonego miejsca postojowego - 30 % powierzchni działki.
 - o Obowiązują budynki parterowe z drugą kondygnacją w ramach poddasza.
- usługi rekreacji z zielenią towarzyszącą i plażą piaszczystą;
- usługi handlu i gastronomii;
- uprawy polowe, ogrodnicze, łąki i zieleń nieurządzoną bez prawa zabudowy;
- uprawy polowe bez prawa zabudowy;
- ujęcie wody i stacja wodociągowa dla zaopatrzenia w wodę wsi Białka;

Uhnin -

- zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem zabudowy jednorodzinnej i usług nieuciążliwych lub o uciążliwości nieprzekraczającej granic działki;
 - o Minimalna powierzchnia działki jednorodzinnej - 800 m².
 - o Minimalna powierzchnia działki letniskowej - 700 m².
 - o Wysokość budynków do dwóch kondygnacji, z których druga jest poddaszem użytkowym.

Lubiczyn - gminne wysypisko odpadów stałych;

Kolonia Krzywierzba - zalesienia;

Kodeniec - zalesienia;

Makoszka - zalesienia;

Ustalono również zmiany w zakresie przebiegu i kategorii dróg oraz ustalono stawkę procentową w przypadku zbycia nieruchomości.

Plan obejmuje jedynie niewielkie fragmenty obszaru gminy, głównie w miejscowości Białka, co związane jest ze znacznym jej rozwojem w związku z wykorzystaniem walorów jeziora Bialskiego.

W tekście planu często znajdują się odniesienia do nieobowiązującego już planu ogólnego, dlatego też jego stosowanie nastroczać może aktualnie pewnych problemów.

8.1.4. Wydawane decyzje administracyjne - pozwolenia na budowę

Według danych z Urzędu Gminy, od roku 2004 do kwietnia 2017 r. wydano ponad 200 pozwoleń na budowę, co daje średnią roczną około 16 pozwoleń. Niemal dwa na trzy z nich

wydane było dla terenu miejscowości Białka, co siódme dla terenu miejscowości Stępków. Ponad połowa wszystkich decyzji o pozwoleniu na budowę dotyczyła budynków mieszkalnych, z czego można przypuszczać, że przynajmniej część będzie domami użytkowymi sezonowo przez letników. Kilkanastce wydanych pozwoleń dotyczyło budowy lub rozbudowy budynków gospodarczych związanych z działalnością rolniczą.

8.2. Wnioski złożone do Studium

W odpowiedzi na ogłoszenie o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium, do 3 listopada 2016 r., wpłynęło 28 wniosków prywatnych oraz 7 wniosków od zawiadomionych o przystąpieniu instytucji.

Większość wniosków złożono w obrębie Białka - 21, trzy wnioski złożono dla Kodeńca, dwa dla Chmielowa, po jednym dla Stępkowa i Dębowej Kłody.

Dwa ze złożonych wniosków dotyczyły możliwości zalesienia działek, jeden adaptacji budynku na działalność usługową, pozostałe natomiast przeznaczenia działek na tereny budowlane, rekreacyjno - budowlane, rekreacyjne, mieszkaniowe czy letniskowe.

Tabela 36. Struktura złożonych wniosków w podziale przeznaczenia działek

Wnioskowane przeznaczenie	Liczba wniosków
działki budowlane	7
działki rekreacyjne i budowlane	8
działki rekreacyjne	2
działki	1
zabudowa zagrodowa i letniskowa	1
zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna	2
zabudowa mieszkalna i gospodarcza	1
zabudowa usługowa	1
zabudowa siedliskowa i zalesienie	1
zalesienie	2
budowa domu	2
Razem	28

Źródło: opracowanie własne

Z analizy powyższej tabeli prezentującej udział poszczególnych wnioskowanych przeznaczeń w całości złożonych wniosków wynika, że najwięcej z nich dotyczyło przekształcenia działki na cele rekreacyjne i budowlane. Drugą największą grupę wniosków stanowiły te o przeznaczenie nieruchomości na działki budowlane bez określenia zamierzenia.

Wnioski złożone przez instytucje przedstawiono poniżej w tabeli.

Tabela 37. Wykaz wniosków złożonych przez instytucje w odpowiedzi na zawiadomienie o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium

Lp.	Data wpływu wniosku	Nazwa i adres wnioskodawcy	Treść wniosku
1.	20.10.2016	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Lublinie ul. Spadochroniarzy 5, 20-001 Lublin	W piśmie Nr 2629/16 z dnia 17.10.2016 r., wnosi o umieszczenie w treści opracowania zapisu, że wszelkie projektowane na terenach objętych niniejszym studium stałe oraz tymczasowe obiekty o wysokości równej i wyższej od 50 m nad poziomem terenu, należy zgłaszać przed wydaniem pozwolenia na ich realizację do właściwego organu wojskowego - Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP (Dz. U. z 2003 r., Nr 130, poz. 1193 z późn. zm.).
2.	21.10.2016	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie, WST I w Białej Podlaskiej ul. Warszawska 14 21-500 Biała Podlaska	<p>W piśmie sygn. WST I.410.60.2016.WD z dnia 20.10.2016 informuje, że zmiany studium <i>nie mogą spowodować istotnych negatywnych skutków w środowisku oraz wpływać niekorzystnie na obszary chronione i system przyrodniczy miasta. Wprowadzone zmiany do studium powinny być zgodne z art. 71 i 72 prawo ochrony środowiska (...) w szczególności spełniać wymagania wynikające z opracowań ekofizjograficznych. Ustalenia zapisane w planie powinny uwzględniać istniejące na terenie gminy formy ochrony przyrody oraz wrażliwe na zanieczyszczenia tereny położone w dolinach rzek i małych cieków wodnych, narażone na kumulacje spływów powierzchniowych. W gminie najbardziej istotne w przyrodniczym systemie są obszary sieci Natura 2000 obszar specjalnej ochrony ptaków Lasy Parczewskie PLB 060006 i specjalny obszar ochrony siedlisk Ostoja Parczewska PLH 060013, rezerwat przyrody Lasy Parczewskie i Królowa Droga oraz doliny rzek Piwonii, Konotopy i Kłodzianki oraz innych mniejszych cieków wodnych i kompleksów stawów i jezior, tereny leśne, zadrzewienia śródpolne. Chronione powinny również pozostać miejsca poboru wód podziemnych oraz obszary terenów nad zbiornikami wodnymi stanowiącymi zapasy czystej wody. W gminie Dębowa Kłoda ochronie powinna podlegać urządzona zieleń i naturalne skupiska drzew i krzewów oraz tereny podmokłe i tereny z wysokim poziomem wód gruntowych.</i></p> <p><i>Dopuszczalna jest wycinka drzew pod budowę obiektów kubaturowych zgodnych ze studium, ale przy projektowaniu zaleca się szczególną ochronę terenów leśnych i zadrzewionych oraz pojedynczych drzew i zakrzaceń. Każda taka wycinka powinna zostać uzależniona od uzupełnienia zieleni na zasadach kompensacji przyrodniczej.</i></p>

			<p><i>Działki przylegające do rzek i cieków powinny pozostać nadal w użytkowaniu rolniczym. Nie wskazana jest zabudowa tych działek ze względu na możliwość podtapiania tego terenu podczas wylewów rzeki i wysoki poziom wód gruntowych. Przez teren gminy przepływa kanał Wieprz - Krzna, w studium należy uwzględnić uzgodnione zapisy dotyczące roli tego kanału w zagospodarowaniu przestrzennym oraz zasad użytkowania gruntów.</i></p> <p><i>Inwestycje polegające na budowie instalacji emitującej do powietrza pyły i dymy powinny zostać wyposażone w odpowiednie urządzenia ograniczające emisję.</i></p> <p><i>Ścieki sanitarne z obszarów zamieszkałych powinny być odprowadzane do oczyszczalni ścieków lub do szczelnych szamb i sukcesywnie wywożone do oczyszczalni. Wody deszczowe z placów i ulic w terenach zabudowanych powinny być odprowadzane przez separatorów zanieczyszczeń do gleby lub cieków tak aby nie mogły skazić wód powierzchniowych. Wody z dróg utwardzonych poza zabudową powinny być odprowadzane na przyległe tereny do gruntu. Jedynie na terenach przylegających do cieków wodnych, jezior i stawów należy rozważyć stosowanie separatorów na wypadek zdarzeń nieprzewidzianych.</i></p> <p><i>Przedsięwzięcia realizowane na tym terenie powinny podlegać ocenie oddziaływania na środowisko przed wydaniem pozwolenia na budowę. W przypadku kolejnych nowych inwestycji należy zwracać uwagę na możliwość oddziaływań skumulowanych powstających w wyniku lokowania kolejnych instalacji czy przedsięwzięć na terenie objętym planem.</i></p>
3.	24.10.2016	<p>Komendant Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Parczewie</p> <p>ul. Piwonii 12 21-200 Parczew</p>	<p>W piśmie sygn. PKR.5562.6.1.2016 z dnia 19.10.2016 r. wnosi o:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uwzględnienie wymogów określonych normą art. 73 ust. 3 ustawy (...) prawo ochrony środowiska (...), która wprowadza zakaz budowy zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zagrożenie wystąpienia poważnych awarii, w granicach administracyjnych miast i zwartej zabudowy wsi. 2. Zajęcie stanowiska w zakresie lokalizacji zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub

			<p>zdrowia ludzi na obszarach określanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, jako tereny przeznaczone do działalności produkcyjnej, składowania i magazynowania - art. 73 ust 3a ww ustawy.</p> <p>3. W przypadku wprowadzania możliwości lokalizowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (bez zakazu lokalizacji zakładów dużego i zwiększonego ryzyka), należy określić bezpieczną odległość tych terenów, od osiedli mieszkaniowych, obiektów użyteczności publicznej, budynków zamieszkania zbiorowego, dróg krajowych oraz linii kolejowych o znaczeniu państwowym - art. 73 ust. 4 Prawo ochrony środowiska.</p> <p>4. Dla terenów przeznaczonych pod obiekty użyteczności publicznej, zamieszkania zbiorowego, usług i przemysłu należy zapewnić:</p> <p>a) wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru,</p> <p>b) dojazdy spełniające wymagania dla dróg pożarowych,</p> <p>zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych.</p>
4.	25.10.2016	<p>Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Lubelskiego</p> <p>ul. Spokojna 4</p> <p>20-914 Lublin</p>	<p>W piśmie sygn. ZK-II.646.3.190.2016 z dnia 25.10.2016 r. nie zgłasza wniosków.</p>
5.	25.10.2016	<p>Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Parczewie</p> <p>ul. Piwonia 34</p> <p>20-001 Parczew</p>	<p>W piśmie sygn. ONS-NZ.700/42/2016 z dnia 21.10.2016 r. wnioskuje o sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko na etapie projektu dokumentu pn. „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dębowa Kłoda” w zakresie określonym w art. 51 ust. 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w</p>

			<p>ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko.</p> <p><i>W prognozie należy przedstawić w szczególności rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektu, w tym kontekście wpływu na zdrowie i życie ludzi.</i></p>
6.	02.11.2016	<p>Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie</p> <p>Departament Polityki Regionalnej</p> <p>ul. A. Grottgera 4</p> <p>20-029 Lublin</p>	<p>W piśmie sygn. PR-VI.7637.2.16.2016.PTK z dnia 14.10.2016 r. pisze co następuje: Według struktury funkcjonalno - przestrzennej województwa lubelskiego gmina Dębowa Kłoda położona jest w obszarze rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w strefie gospodarki hodowlanej, mozaikowej łąkowo - leśno - polnej. W związku z tym nadrzędnymi działaniami są te, służące utrzymaniu i wzmocnieniu oraz zachowaniu naturalnych wartości zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zrównowazony rozwój gospodarki rolnej i jej funkcji towarzyszących.</p> <p>Dębowa Kłoda zaliczona do obszarów priorytetowych pod względem budowy oraz rozbudowy i modernizacji urządzeń melioracyjnych, obejmujących obiekty o powierzchni co najmniej 500 ha.</p> <p>Przez teren przebiegają główne powiązania transportowe oparte o drogi wojewódzkie, dla których przyjmuje się zasadę wzmocnienia ich funkcji, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, zapewniającej sprawność powiązań komunikacyjnych, minimalizującej zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizje z elementami regionalnej sieci ekologicznej.</p> <p>Na terenie gminy znajdują się korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym, stanowiące element pasmowy obszaru nadrzędnej funkcji przyrodniczej oraz elementy obszarowe układu naturalnego (ostoja przyrody, ekosystemy leśne), dla których obowiązuje zasada przyporządkowania wszelkich działań utrzymaniu ciągłości powiązań ekologicznych oraz podporządkowanie wszelkiej działalności utrzymaniu wartości przyrodniczych.</p> <p>Gmina położona jest w wiejskim obszarze funkcjonalnym, wymagającym wsparcia procesów rozwojowych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w obszarze funkcjonalnym Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz - Krzna o znaczeniu regionalnym.</p> <p>Dla obszarów tych, jako wiodące kierunki zagospodarowania Plan wskazuje:</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - wzmocnienie powiązań funkcjonalnych (transportowych, teleinformatycznych, społeczno - gospodarczych) z lokalnymi ośrodkami rozwoju, - stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce, - modernizację (remeliorację) KWK obejmującą: <ul style="list-style-type: none"> o uszczelnienie koryta kanału, o udrożnienie sieci rowów melioracyjnych, - rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, - modernizację i odbudowę obiektów stawowych dla potrzeb gospodarki rybackiej, - rozwój bazy przetwórstwa rolno - spożywczego, - rozwój energetyki odnawialnej z wykorzystaniem biomasy, zasobów wodnych i instalacji fotowoltaicznych, - zalesianie stref wododziałowych. <p>Na terenie gminy wyznaczono zadanie inwestycyjne celu publicznego o znaczeniu wojewódzkim - Odbudowa i rewitalizacja systemu wodnego kanału Wieprz - Krzna - etap II, element 1 w km 71+000 - 139+890 - Zad. III - Odbudowa i uszczelnienie koryta Kanału Wieprz - Krzna wraz z budowlami w km 71+000 - 139+890.</p> <p>Ponadto na terenie gminy wyznaczono zadanie inwestycyjne celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym obejmujące budowę oczyszczalni ścieków w ramach aglomeracji ściekowej.</p>
7.	07.11.2016	<p>Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie</p> <p>Delegatura w Białej Podlaskiej</p> <p>ul. Janowska 27 21-500 Biała Podlaska</p>	<p>W piśmie sygn. INI.515.19.1.2016 z dnia 31.10.2016 r. <i>zwraca uwagę na konieczność uwzględnienia w zmianie Studium ochrony zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków oraz ich otoczenia w ramach stref ochrony konserwatorskiej, ochronę stanowisk archeologicznych oraz innych zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (...).</i></p> <p><i>Zgodnie z art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji</i></p>

			<p><i>zabytków; 3) parków kulturowych.</i></p> <p><i>Wykaz obiektów, położonych na terenie gminy Dębowa Kłoda, wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego wraz z aktualnymi nr wpisu do rejestru (...)</i></p> <p>- Białka - kościół paraf. Pw. Serca Jezusowego z wyposażeniem wnętrza (przeniesiony z miejscowości Horodyszczce gm. Wisznice pow. biański ziemski), nr rej. zab. A/1428; decyzja WKZ w Lublinie z dnia 27.01.1967, znak: KL.V-7/7/24/67; działka 693/1 (po obrysie ścian zewnętrznych);</p> <p>Kodeniec - kościół paraf. Pw. Narodzenia NMP z wyposażeniem wnętrza, otoczenie w granicach cmentarza kościelnego, drzewostan otaczający kościół, dzwonnica; nr rej. zab. A/107; decyzja WKZ w Lublinie z dnia 30.11.1966, znak KL.V-7.7/138/66; działki 423, 395.</p> <p>Pismo zawiera załączniki graficzne.</p>
--	--	--	---

Źródło: opracowanie własne

8.3. Podsumowanie

Analiza złożonych wniosków wskazuje na istnienie największego ruchu inwestycyjnego w Białce. Znakomita większość wniosków świadczy o potencjale rekreacyjnym i wypoczynkowym tej miejscowości. Wskazac ponadto należy na zainteresowanie wnioskodawców budową dowych domów mieszkalnych, co może w jakimś stopniu zahamować spadek liczby ludności.

Analiza ta ujawnia także pewne braki w obowiązujących opracowaniach planistycznych, nieuwzględniających wszystkich aspektów stanu zagospodarowania przestrzennego gminy. Wnioski złożone przez instytucje są istotne zarówno przy opracowywaniu uwarunkowań jak i koncepcji rozwoju przestrzennego gminy.

9. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy

9.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju

Dokument ten jest najważniejszym długookresowym krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego, który obejmuje perspektywę czasu do roku 2030. Wizja zagospodarowania przestrzennego Polski w nim sformułowana brzmi *Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych - konkurencyjności, zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w horyzoncie długookresowym.*

Koncepcja nie odnosi się bezpośrednio do terenu żadnej z gmin, natomiast identyfikuje i analizuje procesy zachodzące w różnych regionach kraju. Oddalone od ośrodków wzrostu wsie (o liczbie mieszkańców mniejszej niż 100) w regionie wschodniej Polski wskazane zostały jako te, z których występować w najbliższych latach będzie najintensywniejszy odpływ ludności. Do głównych funkcji obszarów wiejskich KZPK zalicza funkcję produkcyjną (rolniczą oraz pozarolniczą), oddziaływanie na środowisko przyrodnicze oraz konsumpcję. *W szczególności należy wzmocnić rozwój kapitału ludzkiego, infrastruktury technicznej i społecznej oraz wszelkich form działalności gospodarczej prowadzonej na tych obszarach. Rozwój gospodarczy obszarów wiejskich zależy również od stanu zasobów naturalnych (odnawialnych i nieodnawialnych) i zrównoważonego ich wykorzystania, co pozwoli na zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego. Proces ten wymaga zmian w sektorze rolno-spożywczym (w tym m.in. inwestycji i zmian strukturalnych) oraz rozwoju pozarolniczych miejsc pracy.*

Wśród sześciu celów polityki przestrzennej ustalonych przez KPZK za szczególnie istotne dla rozwoju gminy Dębowa Kłoda uznać należy cele:

(2) Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów - kierunki działań w tym zakresie skupiać mają się m. in. na wspomaganie spójności w układzie krajowym, regionalnej integracji funkcjonalnej, wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowaniu potencjału do specjalizacji terytorialnej oraz na wspomaganie spójności w obszarach problemowych.

(4) Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju nie jest źródłem powszechnie obowiązującego prawa, pełni ona funkcję dokumentu koordynacji wewnętrznej. Jej ustalenia muszą być respektowane w planach zagospodarowania przestrzennego województw, a poprzez nie w pozostałych dokumentach planistycznych sporządzanych na poziomie lokalnym.

9.2. Dokumenty szczebla wojewódzkiego

9.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Strategia rozwoju województwa jest perspektywicznym dokumentem przedstawiającym uwarunkowania oraz określającym długookresowe cele i kierunki rozwoju regionu, podlegającym cyklicznej aktualizacji. W aktualnej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020, uchwalonej na posiedzeniu Sejmiku Województwa Lubelskiego w dniu 24 czerwca 2013 r., przedstawiono perspektywy rozwoju regionu do 2020 roku, a także działania, które będą współfinansowane ze środków krajowych i funduszy strukturalnych UE.

W dokumencie ustalono, że względnie bogate wyposażenie w czynniki naturalne (zasoby energetyczne, przyrodnicze warunki dla rolnictwa, które jednak nie są w pełni gospodarczo wykorzystane), a także walory krajobrazu, które - wraz z dziedzictwem kulturowym - mogą służyć do rozwijania turystyki¹⁰⁸.

Jednym ze strategicznych celów rozwoju regionu lubelskiego a związanego z Dębową Kłodą, którego realizacji będą służyły działania samorządu województwa, jest restrukturyzacja rolnictwa i obszarów wiejskich.

Cel ten będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.
2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.
3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).
4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).
5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie

Osiągnięcie celów jest zależne od osiągnięcia wyznaczonych kierunków działań:

- Wspomaganie działań i współpraca z właściwymi podmiotami i agendami na rzecz promocji i scalania gruntów oraz powiększania obszarów gospodarstw.
- Współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz rozwoju nowych produktów i usług w oparciu o lokalne surowce rolne.
- Wspieranie rozwoju systemów odbioru i dystrybucji produktów rolnych.

¹⁰⁸ Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 r.), s. 44

- Wspieranie podejmowania/rozszerzania działalności gospodarczej w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego.
- Wspieranie sieci powiązań producentów rolnych i przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego.
- Wspieranie zintegrowanych działań promocyjnych regionalnych produktów (w tym żywności wysokiej jakości) na rynkach zewnętrznych (głównie wielkomijskich, w tym także zagranicznych).
- Wspieranie rozwoju technologii dla mikroprzetwórstwa rolno-spożywczego.
- Wspieranie działalności naukowo-badawczej na rzecz rozwoju i wdrożeń w zakresie przetwórstwa produktów rolnych (zgodnie z regionalnymi „inteligentnymi specjalizacjami”) oraz związków tych placówek ze sferą przedsiębiorczości.
- Organizacyjne, kompetencyjne i finansowe wzmocnienie prorozwojowych działań instytucji doradztwa rolniczego.
- Wspieranie inicjatyw na rzecz transferu wyników badań z placówek naukowo-badawczych do instytucji doradztwa rolniczego.
- Promowanie różnych form współpracy producentów rolnych.
- Wspieranie inicjatyw na rzecz edukacji i podnoszenia kompetencji rolników.
- Wspieranie inicjatyw na rzecz powstawania i rozwoju grup producenckich.
- Promocja i rozwój turystyki na obszarach wiejskich, wspieranie organizacji działających w tej sferze.
- Działania na rzecz restrukturyzacji programów wsparcia obszarów wiejskich na rzecz ich silniejszego zorientowania na zintegrowane pobudzenie rozwoju i komplementarności z innymi przedsięwzięciami podejmowanymi na wsi.
- Wspieranie działań na rzecz uzupełnienia sieci dróg lokalnych o brakujące ogniwa lub ich modernizowanie.
- Wspieranie działań na rzecz modernizacji i rozwoju lokalnych sieci energetycznych.
- Rozbudowa i modernizacja systemu energetyki rozproszonej.
- Wspieranie wysiłków samorządów lokalnych w budowaniu i modernizacji sieci infrastruktury komunalnej oraz infrastruktury melioracyjnej na obszarach wiejskich.

W Strategii wyznaczono ponadto Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), stanowiące przestrzenne odzwierciedlenie potencjałów i problemów rozwojowych zidentyfikowanych na obszarze województwa lubelskiego. Stanowią one wyznacznik obszarów o szczególnych potencjałach rozwojowych, jak również obszarów problemowych o znaczeniu priorytetowym dla samorządu województwa. Wyznaczenie OSI wynika z idei koncentracji interwencji na określonym terytorium.

W wyniku przeprowadzonych prac i analiz nad opracowaniem Strategii wyróżnionych zostało 7 Obszarów Strategicznej Interwencji:

1. Lubelski Obszar Metropolitalny,
2. miasta subregionalne,
3. obszary przygraniczne,
4. obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych,
5. obszary potencjalnej eksploatacji złóż kopalin,
6. obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych,
7. nowoczesna wieś.

Delimitacja i zaklasyfikowanie określonych jednostek do OSI preferuje je w zakresie realizacji określonych dla danego OSI działań.

Gmina Dębowa Kłoda zaliczona została do następujących OSI, dla których wskazano następujące interwencje:

- **obszary przygraniczne** - działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszaru przygranicznego i budowania funkcji obsługujących UE dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego (rozwój infrastruktury logistycznej, granicznej i obsługi granicy, infrastruktury społecznej, poprawa bezpieczeństwa), przywrócenia miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości, uruchomienia nowych i rozbudowy istniejących przejść granicznych (w tym lokalnych), w szczególności tam, gdzie nastąpiłoby odtworzenie istniejących niegdyś powiązań komunikacyjnych oraz utworzenia przejść sezonowych (turystycznych) położonych po obu stronach granicy z dopuszczeniem ruchu pieszego.
- **obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych** - działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej wykształcenia. Ponadto, interwencja powinna obejmować takie działania jak: aktywna ochrona i zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody, rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych, poprawa warunków fitosanitarnych, przywrócenie miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości.
- **obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych** - działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa poprzez eliminowanie zagrożeń powodziowych oraz będzie służyć zrównoważonemu rozwojowi funkcji ochronnych i gospodarczych (w np. tym turystycznych) na obszarach o różnym stanie zainwestowania i statusie ochrony przyrody i krajobrazu (korytarze ekologiczne o randze europejskiej i krajowej); rozwiązanie problemów konfliktowych narosłych w wyniku degradacji technicznej urządzeń przeciwpowodziowych i melioracyjnych, niedoboru zbiorników niezbędnych do przetrzymywania wody, jak też niedoinwestowania gospodarki komunalnej.
- **nowoczesna wieś** - działania mające na celu wsparcie inicjatyw na rzecz edukacji i podnoszenia kompetencji rolników, wsparcie tworzenia i rozwoju rynków hurtowych produktów rolnych, wsparcie rozwoju grup producenckich, wsparcie rozwoju zakładów przetwórstwa, zakładów branży mięsnej i mleczarskiej, wsparcie rozwoju infrastruktury gospodarki rybackiej, uzupełnienie sieć dróg i wyposażenia w infrastrukturę komunalną oraz zaplecza sanitarnego, rozbudowę i modernizację infrastruktury elektroenergetycznej i gazowej w celu umożliwienia poboru zwiększonej ilości energii ze źródeł rozproszonych.

9.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

W polskim systemie planowania przestrzennego plany zagospodarowania przestrzennego województw pełnią rolę ogniw scalających ze sobą planowanie przestrzenne w wymiarze miejscowym z przyjętymi założeniami rozwoju przestrzennego na poziomie krajowym oraz

wytycznymi ogólnoeuropejskimi. Dokumenty te służą perspektywicznemu kształtowaniu struktury przestrzennej regionu, a także określają zasady organizacji struktury przestrzennej województwa tj. podstawowe elementy sieci osadniczej, rozmieszczenie infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej oraz wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie. W województwie mazowieckim narzędziem równoważenia różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni oraz konkretyzacji przestrzennej zapisów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego w dniu 30 października 2015 r.

Według struktury funkcjonalno - przestrzennej województwa lubelskiego gmina Dębowa Kłoda położona jest w obszarze rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w strefie gospodarki hodowlanej, mozaikowej łąkowo - leśno - polnej. W związku z tym nadrzędnymi działaniami są te, służące utrzymaniu i wzmacnianiu oraz zachowaniu naturalnych wartości zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zrównowazony rozwój gospodarki rolnej i jej funkcji towarzyszących.

Dębowa Kłoda zaliczona do obszarów priorytetowych pod względem budowy oraz rozbudowy i modernizacji urządzeń melioracyjnych, obejmujących obiekty o powierzchni co najmniej 500 ha.

Przez teren przebiegają główne powiązania transportowe oparte o drogi wojewódzkie, dla których przyjmuje się zasadę wzmacniania ich funkcji, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, zapewniającej sprawność powiązań komunikacyjnych, minimalizującej zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizje z elementami regionalnej sieci ekologicznej.

Na terenie gminy znajdują się korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym, stanowiące element pasmowy obszaru nadrzędnej funkcji przyrodniczej oraz elementy obszarowe układu naturalnego (ostoja przyrody, ekosystemy leśne), dla których obowiązuje zasada przyporządkowania wszelkich działań utrzymaniu ciągłości powiązań ekologicznych oraz podporządkowanie wszelkiej działalności utrzymaniu wartości przyrodniczych.

Gmina położona jest w wiejskim obszarze funkcjonalnym, wymagającym wsparcia procesów rozwojowych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w obszarze funkcjonalnym Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz - Krzna o znaczeniu regionalnym.

Dla obszarów tych, jako wiodące kierunki zagospodarowania Plan wskazuje:

- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych (transportowych, teleinformatycznych, społeczno - gospodarczych) z lokalnymi ośrodkami rozwoju,
- stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce,
- modernizację (remeliorację) KWK obejmującą:
 - o uszczelnienie koryta kanału,
 - o udrożnienie sieci rowów melioracyjnych,
- rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej,
- modernizację i odbudowę obiektów stawowych dla potrzeb gospodarki rybackiej,

- rozwój bazy przetwórstwa rolno - spożywczego,
- rozwój energetyki odnawialnej z wykorzystaniem biomasy, zasobów wodnych i instalacji fotowoltaicznych,
- zalesianie stref wododziałowych.

Na terenie gminy wyznaczono zadanie inwestycyjne celu publicznego o znaczeniu wojewódzkim - Odbudowa i rewitalizacja systemu wodnego kanału Wieprz - Krzna - etap II, element 1 w km 71+000 - 139+890 - Zad. III - Odbudowa i uszczelnienie koryta Kanału Wieprz - Krzna wraz z budowlami w km 71+000 - 139+890.

Ponadto na terenie gminy wyznaczono zadanie inwestycyjne celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym obejmujące budowę oczyszczalni ścieków w ramach aglomeracji ściekowej.

W Planie ustalono także obowiązek zapewnienia przestrzennych warunków do bezkolizyjnego funkcjonowania lotnisk i lądowisk poprzez względnie w lokalnych dokumentach planistycznych (studiach i planach) obszarów ograniczenia wysokości zabudowy zgodnie z przepisami szczególnymi dla lądowiska wielofunkcyjnego ujętego w ewidencji Urzędu Lotnictwa Cywilnego Dębowej Kłodzie (Żmiarkach).

W ramach przeciwdziałania skutkom suszy w zakresie przebudowy systemu melioracji szczegółowych w kierunku zwiększenia funkcji nawadniających, jako priorytetowe uznaje się realizację systemów nawodnień m. in. w gminie Dębowa Kłoda.

9.2.3. Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2016 - 2019 z perspektywą do roku 2023

Wojewódzki Program Ochrony Środowiska służy realizacji polityki ekologicznej państwa w skali regionalnej. Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2016 - 2019 z perspektywą do roku 2023, opracowany został w oparciu o art.17 i art.14 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Opracowany POŚ jest czwartą aktualizacją, począwszy od 2000 roku.

Za cel nadrzędny programu uznano: zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego województwa (infrastruktury społecznej, mieszkańców oraz zasobów przyrodniczych), a także harmonizacja rozwoju społecznego i gospodarczego z ochroną walorów środowiskowych.

Na podstawie diagnozy wyznaczono także cztery obszary priorytetowe przyszłej interwencji tj.:

- ochronę powietrza i klimatu - ograniczenie niskiej emisji pyłów i poprawy jakości powietrza;
- ochronę przed zagrożeniem hałasem - ograniczenie narażenia mieszkańców na ponadnormatywny hałas drogowy;
- gospodarowanie wodami - poprawa jakości wód powierzchniowych;
- gospodarkę wodno - ściekową - efektywne rozwiązania dla gromadzenia i oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2016 - 2019 z perspektywą do roku 2023, s.17

Wszystkie analizowane obszary, z wyjątkiem pól elektromagnetycznych, będą wymagały prowadzenia działań infrastrukturalnych i edukacyjnych. Wśród celów środowiskowych mających szczególne znaczenia dla Gminy Dębowa Kłoda wyróżnić można:

- spełnianie standardów emisyjnych z instalacji, promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz poprawę jakości powietrza do osiągnięcia poziomów wymaganych przepisami prawa;
- zmniejszenie zagrożenia mieszkańców województwa ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza emitowanym przez środki transportu drogowego;
- stała kontrola potencjalnych źródeł pól elektromagnetycznych;
- zapewnienie skutecznej ochrony przed powodzią i suszą;
- osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych województwa;
- ochrona gleb na terenach rolnych i leśnych;
- ograniczenie negatywnego oddziaływania procesów gospodarczych na środowisko glebowe;
- zwiększenie skali rekultywacji terenów zdegradowanych;
- ograniczenie ilości odpadów kierowanych do składowania, zapobieganie powstawaniu odpadów;
- zwiększenie poziomu recyklingu odpadów i przygotowania do ponownego użycia;
- zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie;
- zachowanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej województwa;
- rozwój trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- wdrożenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody;
- ograniczanie skutków poważnych awarii przemysłowych dla ludzi i środowiska.

9.2.4. Plan Gospodarki Odpadami Województwa Lubelskiego 2022

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022 został przyjęty uchwałą Nr XXIV/396/2012 Sejmiku Województwa Lubelskiego w dniu 30 lipca 2012 r. i zgodnie z przepisami ustawy o odpadach (art. 34) dotyczy odpadów wytworzonych i przywożonych na obszarze województwa.

Gmina Dębowa Kłoda należy do Centralno - Wschodniego regionu. Wytworzone w gminie odpady wywożone są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów we Włodawie, gdyż gmina należy do Międzygminnego Związku Celowego z siedzibą we Włodawie, który zarządza zlokalizowanym tam Zakładem Zagospodarowania Odpadów.

Do 2022 roku głównym celem WPGO jest: racjonalne gospodarowanie odpadami, ze zwiększeniem udziału odzysku, a także wyeliminowaniem praktyk nielegalnego składowania odpadów. Kierunki rozwoju przestrzennego województwa w zakresie gospodarki odpadami obejmują działania służące zwiększaniu zakresu ich utylizacji, co w konsekwencji zmniejsza ilość odpadów składowanych i ogranicza ich negatywny wpływ na środowisko.

Celem głównym jest wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych.

Cele szczegółowe to:

- optymalizacja zasięgów regionów obsługi systemem gospodarowania odpadami,
- zapobieganie degradacji środowiska poprzez zmniejszenie uciążliwości składowisk gminnych, w tym poprzez rekultywację zamkniętych obiektów.

Zasada ogólna to kompleksowe i systemowe prowadzenie gospodarki odpadami, zaś zasady szczegółowe to:

- lokalizowanie urządzeń i obiektów infrastruktury gospodarki odpadami w sposób bezpieczny dla środowiska człowieka i możliwie najmniej ingerujący w krajobraz;
- wykorzystywanie biomasy z odpadów do produkcji energii elektrycznej lub ciepłej¹¹⁰.

9.2.5. Audyt Turystyczny Województwa Lubelskiego

Audyt Turystyczny Województwa Lubelskiego opracowany został w 2015 roku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Województwo lubelskie jest jednym z ciekawszych kulturowo regionów Polski. Czyste środowisko, a także bogactwo tradycji stanowią o potencjale województwa lubelskiego, lecz nie są w pełni wykorzystywane dla tworzenia nowych miejsc pracy i dochodu. Teren województwa lubelskiego od zawsze był obszarem przenikania się i współistnienia wielu kultur, języków oraz wyznań i narodowości. Obecny stan infrastruktury, związanej z kulturą, a także turystyką jest niewystarczający i w pełni nie wykorzystuje posiadanych zasobów. Znajduje to odzwierciedlenie w architekturze miast, jak i w obiektach dziedzictwa wielokulturowego.

Celem prowadzonych w audycie turystycznym województwa lubelskiego analiz, jest umożliwienie realizacji zapisów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020. Przeprowadzona diagnoza na potrzeby strategii wskazuje na najważniejsze ograniczenia rozwojowe regionu oraz potencjały rozwojowe, które mogą je w różnorodny sposób zrównoważyć.

Dysfunkcja w regionie to niekorzystna struktura społeczno-zawodowa z największym w Polsce udziałem rolnictwa i najniższym PKB na mieszkańca. Zaś jednym z największych potencjałów rozwojowych województwa lubelskiego są walory krajobrazu, wraz z dziedzictwem kulturowym, a także bogate wyposażenie w czynniki naturalne. Oba te czynniki mogą służyć do rozwijania turystyki na tym obszarze .

Uwzględniając walory przyrodnicze i aspekty kulturowe województwa oraz zmierzając do kreowania wzrostu dochodów województwa, a także pozytywnych zmian sferze zatrudnienia, prowadzone będą projekty dotyczące:

- poprawy oraz rozwoju infrastruktury kultury,
- adaptacji obiektów dla nowych funkcji kulturalnych,
- rewaloryzacji i zabezpieczenia obiektów, renowacji i restauracji wpisanych do rejestru zabytków oraz zespołów tych obiektów wraz z ich najbliższym otoczeniem,
- rozwoju atrakcyjnych turystycznie miejsc dziedzictwa naturalnego,
- zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego i ich konserwacji .

¹¹⁰ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, s. 50

Dokonując oceny stanu zagospodarowania, za główne potencjały rozwijające turystycznie województwo lubelskie uznano:

- walory środowiska kulturowego;
- atrakcyjność przyrodniczą i krajobrazową środowiska dla turystycznych przyjazdów, które związane są z aktywną turystyką kwalifikowaną, agroturystyką, ekoturystyką i turystyką wypoczynkową;
- uznane walory bioklimatyczne oraz źródła wód mineralnych, rozwinięte lecznictwo uzdrowskawe;
- różnorodne środowisko przyrodnicze, bogate zasoby przyrody nieożywionej i ożywionej, w tym obszary i obiekty przyrodnicze objęte ochroną prawną.

W odniesieniu do gminy Dębowa Kłoda, uznano Lasy Parczewskie z licznymi pomnikami, grobami i tablicami pamiątkowymi za miejsce pamięci narodowej.

Wskazano również na potencjał rekreacyjny Jeziora Bialskiego oraz możliwości aktywnego wypoczynku w stadninie koni w Makoszcze.

9.3. Dokumenty szczebla powiatowego

9.3.1. Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020

Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014-2020 przyjęta została uchwałą nr LVI/267/2014 Rady Powiatu w Parczewie dnia 28 października 2014 r. W dokumencie tym określono cel nadrzędny powiatu parczewskiego, który służy za misję, a jest to: tworzenie sprzyjających warunków oraz przestrzeni do nieskrępowanego życia i rozwoju mieszkańców.

Wizja strategii rozwoju powiatu przedstawia zaś ulepszony obraz rozwoju powiatu parczewskiego, który konieczny jest do osiągnięcia istotnych zmian w sferze społecznej jak i gospodarczej, a zmianami tymi są:

- wysoki standard i jakość życia mieszkańców,
- sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji publicznej,
- zdrowe i wolne od patologii społeczeństwo,
- bogata oferta kulturalna
- wysoki profesjonalizm w procesie kształcenia młodzieży zgodnie z zapotrzebowaniem rynku pracy,
- pełna informatyzacja powiatu,
- lepsza jakość dróg powiatowych,
- spadek bezrobocia poprzez aktywizację zawodową osób bezrobotnych
- działalność instytucji ukierunkowanych na doradztwo merytoryczne i finansowe w celu promowania rozwoju przedsiębiorczości,
- utworzenie i funkcjonowanie inkubatora przedsiębiorczości .

Aby wypełnić misję strategii powiatu, wyodrębniono trzy cele strategiczne, które zostały w najważniejszych dla gminy Dębowa Kłoda punktach przytoczone poniżej. Do każdego priorytetu przypisane zostały również cele operacyjne, przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 38. Cele operacyjne w ramach poszczególnych priorytetów

Priorytet 1	Priorytet 2	Priorytet 3
Zwiększanie efektywności lokalnej gospodarki	Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie	Zwiększanie poziomu integracji wewnętrznej i zewnętrznej powiatu
<p>Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości</p> <p>Poprawa warunków do inwestowania i rozwoju turystyki</p> <p>Wspieranie restrukturyzacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich</p> <p>Rozwój społeczeństwa informacyjnego</p>	<p>Podnoszenie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców powiatu</p> <p>Rozwój kultury i aktywności społecznej mieszkańców</p> <p>Rynek pracy. Wspieranie projektów oraz działań instytucji na rzecz zatrudnienia</p>	<p>Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz współpracy między sektorami (państwowym, rynkowym i organizacji pozarządowych)</p> <p>Wspieranie włączenia społecznego i gospodarki społecznej</p> <p>Aktywna promocja oraz rozwój współpracy zewnętrznej powiatu</p> <p>Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego w powiecie</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020, s. 78

9.3.2. Aktualizacja Planu gospodarki odpadami dla powiatu parczewskiego

Zlokalizowane na terenie powiatu parczewskiego składowiska odpadów są zaliczane do składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Znajdują się w miejscach po wyeksploatowanych kopalniach piachu, zaś większość z nich nie jest sprawna technicznie zatem przestały one przyjmować odpady. Gdy taka sytuacja zaistniała, zarządzający odpadami mieli obowiązek uzyskać decyzje, aby zamknąć te obiekty, a następnie rozpocząć prace techniczne, zabezpieczając te obiekty oraz je rekultywować.

W celu poprawienia stanu gospodarki odpadami w powiecie parczewskim należy:

- wyposażać i zmodernizować składowiska odpadów;
- zorganizować system zbiórki odpadów mieszanych;
- zamykać składowiska zapełnione i te, które nie spełniają zasad ochrony środowiska, kierując ich odpady na składowiska w Lubczynie;
- wprowadzić system selekcji odpadów komunalnych wraz z akcją informacyjno-edukacyjną.

9.4. Dokumenty szczebla gminnego

9.4.1. Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020

Strategia Rozwoju Gminy Dębowa Kłoda na lata 2015 - 2020 jest kluczowym dokumentem, w ramach którego została opracowana koncepcja rozwoju gminy, zidentyfikowane zadania inwestycyjne oraz wypracowane założenia prowadzące do wzmocnienia jej potencjału gospodarczego, kulturowego i społeczno - ekonomicznego.

Strategia rozwoju określa również elementy przewagi konkurencyjnej gminy Dębowa Kłoda w stosunku do innych gmin. Do podstawowych obszarów strategicznych zaliczono m.in.:

- Cel strategiczny I - Zwiększenie atrakcyjności i potencjału inwestycyjnego Gminy Dębowa Kłoda poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.
- Cel strategiczny II - Wykorzystanie potencjału środowiskowego, kulturowego i historycznego do podniesienia atrakcyjności gminy Dębowa Kłoda,
- Cel strategiczny - III Rozwój przedsiębiorczości i podnoszenie efektywności lokalnej gospodarki,
- Cel strategiczny IV - Aktywizacja społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców gminy Dębowa Kłoda,

Misja gminy wskazuje na zrównoważony rozwój gminy Dębowa Kłoda poprzez wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej oraz wsparcie aktywności mieszkańców.

9.4.2. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Dębowa Kłoda na lata 2017 - 2023

Zgodnie z wizją LPR po przeprowadzeniu programu, obszar rewitalizacji w Gminie Dębowa Kłoda, stanie się miejscem:

1. O rozwiniętej infrastrukturze technicznej i społecznej, gdzie zagospodarowane i estetyczne przestrzenie publiczne zapewniają mieszkańcom wysoki standard i jakość życia;
2. Sprzyjającym integracji, aktywności społecznej i kulturowej mieszkańców obszaru rewitalizacji i pozostałych części Gminy Dębowa Kłoda;
3. Bezpiecznym i przyjaznym oraz uporządkowanym pod względem ekologicznym;
4. Zapewniającym warunki podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej zwłaszcza w zakresie zaspokajania potrzeb bytowych mieszkańców i turystów;
5. Gdzie podejmowane są wspólnie działania na rzecz promowania i zwiększania atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy.

Powyższa wizja odnosi się do zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji, odpowiada na problemy opisane w diagnozie oraz w pogłębionej analizie obszaru rewitalizacji. Zdaniem mieszkańców wszystkie sfery wymagają interwencji, co będzie sprzyjać rozwojowi rewitalizowanego obszaru oraz pozostałych części gminy.

- Wśród kierunków działań rewitalizacyjnych wyróżniono:
- Rozwój infrastruktury wspierającej aktywność obywatelską mieszkańców.

- Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych w środowisku lokalnym.
- Rozwój infrastruktury turystycznej wykorzystującej potencjał regionu.
- Poprawa jakości dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą w obszarze rewitalizowanym.
- Poprawa stanu technicznego wraz z zastosowaniem ekologicznych rozwiązań budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej.
- Adaptacja i remont istniejących obiektów, przestrzeni publicznych i umożliwienie rozszerzenia ich funkcjonalności.

9.4.3. Plan Odnowy Miejscowości Białka (na lata 2012 - 2019)

W miejscowości Białka można wyróżnić dwa obszary o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na położenie oraz cechy unkcjonalno - przestrzenne.

Jeden obszar to tereny położone przy drodze powiatowej Uhnin - Białka - Ostrów Lubelski w środkowej części miejscowości. W obszarze tym znajdują się tereny, na których umiejscowiona jest dawna szkoła podstawowa oraz w niedalekim sąsiedztwie zabytkowy kościół i przystanek autobusowy.

Drugim obszarem jest teren położony wokół Jeziora Bialskiego, pełniący w okresie letnim główną funkcję przestrzenną spotkań turystów i rdzennej ludności.

Wśród szans miejscowości, warunkujących jej dalszy rozwój wymieniono:

- położenie miejscowości,
- zainteresowanie inwestorów zewnętrznych,
- znajomość Białki wśród turystów,
- rozwój turystyki ekologicznej,
- dotacje na rozwój najuboższych terenów UE i podnoszenie jakości życia na terenach wiejskich.

9.4.4. Plan Odnowy Miejscowości Chmielów (na lata 2010 - 2017)

W Chmielowie punktem centralnym miejscowości jest obecnie teren przy Świetlicy Wiejskiej znajdujący się w zachodniej części miejscowości i przylegający bezpośrednio do drogi wojewódzkiej Przewłoka - Wyryki - Adampol i drogi powiatowej Chmielów - Bednarczówka.

Dominantą przestrzenną centrum miejscowości jest piętrowy budynek Świetlicy Wiejskiej, znajdujący się na dość małym placu, słabo zadrzewionym.

Otwartą przestrzenią wspólną miejscowości jest rozległy plac po przeciwnej stronie Świetlicy Wiejskiej.

Wśród szans miejscowości, warunkujących jej dalszy rozwój wymieniono:

- rozwój rolnictwa ekologicznego,
- atrakcyjność turystyczna gminy,
- dotacje na rozwój najuboższych terenów UE i podnoszenie jakości życia na terenach wiejskich.

9.4.5. Plan Odnowy Miejscowości Kodeniec (na lata 2010 - 2017)

Dominantą przestrzenną Kodeńca jest drewniany zespół kościelny znajdujący się przy drodze wylotowej w kierunku Włodawy. Jest to najokazalsza budowla w miejscowości.

Wzdłuż drogi wiodącej od kościoła do centrum miejscowości znajdują się najważniejsze budynki użyteczności publicznej (m. in. szkoła wraz z terenem sportowym, ośrodek zdrowia, dom nauczyciela).

W centrum miejscowości, leżącym na skrzyżowaniu dróg znajduje się budynek remizy strażackiej wraz ze świetlicą wiejską, przystanek autobusowy, oraz duża wysepka porośnięta trawą, oddzielająca przystanek od drogi powiatowej. Ten właśnie teren jest przestrzenią wspólną, pełniącą w Kodeńcu funkcję centralnego placu.

Wśród szans miejscowości, warunkujących jej dalszy rozwój wymieniono:

- rozwój rolnictwa ekologicznego,
- atrakcyjność turystyczna gminy,
- dotacje na rozwój najuboższych terenów UE i podnoszenie jakości życia na terenach wiejskich.

9.4.6. Plan Odnowy Miejscowości Wyhalew (na lata 2011 - 2019)

W miejscowości Wyhalew można wyróżnić jeden obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców wsi, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na położenie oraz cechy funkcjonalno - przestrzenne.

Obszar zajmuje teren położony w środkowej części miejscowości obejmujący powierzchnią ok. 1,20 ha. W skład obszaru wchodzi część drogi powiatowej Uhnin - Kodeniec - Hołowno, będącej własnością Starostwa Powiatowego w Parczewie, działki nr 185/1, 185/2 i 185/3, powstałe z podziału działki 185 oraz działka nr 218, będące własnością Gminy Dębowa Kłoda a także działka nr 220/1 będąca własnością Skarbu Państwa.

Przy drodze powiatowej usytuowane są remiza strażacka oraz budynek sklepu i Świetlicy Wiejskiej w sąsiedztwie której przebiega droga dojazdowa do bloków mieszkalnych po byłym PGR.

Teren ten, ze względu na układ przestrzenny wsi, pełni bardzo ważną funkcję dla mieszkańców.

Wśród szans miejscowości, warunkujących jej dalszy rozwój wymieniono:

- rozwój rolnictwa ekologicznego,
- atrakcyjność turystyczna gminy,
- dotacje na rozwój najuboższych terenów UE i podnoszenie jakości życia na terenach wiejskich.

9.4.7. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Dla Gminy Dębowa Kłoda

Zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (Dz. U. z 2012 r. poz. 1059, z późn. zm.) do zadań własnych gminy należy planowanie i organizacja działań

mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze gminy.

Plan działań na rzecz niskoemisyjnej gospodarki w Gminie Dębowa Kłoda został opracowany w perspektywie do 2020 r. Dla każdego z planowanych działań wskazano zakres odpowiedzialności, harmonogram w odniesieniu do lat, oszacowano koszty realizacji przedsięwzięć, wskazano możliwe źródła finansowania i przyjęto wskaźniki monitorowania realizacji założonych celów.

W ramach Planu wspierane będą wszelkie działania, mające na celu zmniejszenie emisji dwutlenku węgla, podejmowane zarówno przez gminę Dębowa Kłoda, a także jednostki organizacyjne, mieszkańców gminy, jednostki usługowe i przemysłowe, działające na terenie gminy.

W odniesieniu do planowania przestrzennego wskazano, że kolejne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego będą uwzględniały konieczność:

- zachowania standardów efektywności energetycznej i charakterystyki energetycznej budynków,
- promowania projektów mających na celu oszczędność energii, w tym do wykorzystania OZE poprzez wprowadzenie odpowiednich regulacji ułatwiających zdobywanie niezbędnych zezwoleń,
- promowania wielofunkcyjności zabudowy,
- promowanie transportu publicznego, ruchu rowerowego i ruchu pieszego,
- planowania zabudowy zorientowanej na wykorzystanie energii słonecznej, tj. projektowania nowych budynków o optymalnej ekspozycji na światło słoneczne.

9.5. Podsumowanie

Dokumenty zewnętrzne różnych szczebli stanowią bogate źródło informacji oraz wskazówek dla kierunków zmian jakie należy wprowadzić w zagospodarowaniu przestrzennym w gminie Dębowa Kłoda.

Z dokumentów szczebla wojewódzkiego wynika, że na terenie gminy Dębowa Kłoda planuje się ważne inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym w związku z Kanałem Wieprz - Krzna. Najważniejszymi uwarunkowaniami ponadlokalnymi rozwoju gminy są zagadnienia związane z formami ochrony przyrody, takie jak sieć Natura 2000.

Z wszystkich analizowanych dokumentów (z których większość powtarza ustalenia z dokumentów wyższego szczebla) wynika, że do największych problemów rozwojowych gminy należy: niekorzystna sytuacja demograficzna oraz konieczność rozwoju pozarolniczych gałęzi gospodarki oraz infrastruktury. Do szans rozwojowych zaliczyć należy dalszy rozwój rolnictwa, w tym w kierunku rolnictwa ekologicznego, wyjątkowe walory przyrodnicze oraz potencjał dla turystyki.

Turystyka i rekreacja na terenach Gminy Dębowa Kłoda ma znaczenie społeczne z uwagi na przenikanie się kultur i tradycji oraz wzrost przedsiębiorczości i kwalifikacji mieszkańców wsi pragnących dostosować się do wymagań rynku. Ochrona środowiska na wsi to nie tylko

działalność pojedynczych gospodarstw ekologicznych. Wymaga ona kompleksowych rozwiązań na poziomie gminnym, powiatowym i wojewódzkim.